

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**1963 – 1964, 1967, 1974 BUHRANLARI ÇERÇEVESİNDE
KIBRIS MESELESİ VE TÜRKİYE**

Nazmiye SİVRİSERVİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
HAZİRAN- 2011**

**KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**1963 – 1964, 1967, 1974 BUHRANLARI ÇERÇEVESİNDE
KIBRIS MESELESİ VE TÜRKİYE**

Nazmiye SİVRİSERVİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Bu Tez /./...../..... Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.**

Doç. Dr. Selahattin DÖĞÜŞ

DANIŞMAN

Doç. Dr. İlyas GÖKHAN

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE

ÜYE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Murat KARABULUT

Enstitü Müdürü

Not: Bu tez ve projede kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1963–1964, 1967, 1974 BUHRANLARI ÇERÇEVESİNDE
KIBRIS MESELESİ VE TÜRKİYE

Nazmiye SİVRİSERVİ

Danışman : Doç. Dr. Selahattin DÖĞÜŞ

Yıl : 2011, Sayfa: 147+9

Jüri : Doç. Dr. Selahattin DÖĞÜŞ (Başkan)
Doç. Dr. İlyas GÖKHAN (Üye)
Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE (Üye)

Bu araştırma, 1963-1964, 1967, 1974 Kıbrıs Buhranları çerçevesinde Kıbrıslı Türklere yapılan Rum saldırılarının ve şiddetinin boyutlarının artması üzerine yapılan Kıbrıs Barış Harekatının sebep ve sonuçlarını ele almaktadır. 1963'te Makarios'un Kıbrıs Anayasası'nı askıya alması ve Türk toplumuna karşı yürütülen saldırılar sonucu adadaki barış bozuldu. 1967 yılı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kaderinde önemli bir yıl oldu. Bu dönemde meydana gelen olaylar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin çöküşüne ve adada özerk bir yönetimin kurulmasına yol açtı. 1974 yılında adayı Yunanistan'a bağlama amaçlı ve Yunanistan destekli bir darbenin ardından Türkiye adaya müdahale etmiştir. Müdahalenin ardından ada Kıbrıslı Türkler'in yaşadığı kuzey ve Kıbrıslı Rumlar'ın yaşadığı güney olarak ikiye bölünmüştür. Bu dönemde Kıbrıs Sorununun uluslararası bir boyut kazanması, uluslararası ilişkileri etkileyen önemli bir sorun olmuştur. Kıbrıs meselesi bugünün meselesi değildir. Zaman bakımından kökleri yıllar öncesine dayanan, tarafları bakımından; yerel, bölgesel, global aktörlerin dahil olduğu ve içeriği bakımından güvenlik, medeniyet ve yaşama dair birçok boyutları olan grift, kapsamlı bir uluslararası kriz ve çatışma alanıdır. Kıbrıs buhranları sebep ve sonuçları ile ele alınarak ilgili kaynaklar ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Kıbrıs, Türkler, Rumlar, Eoka, Enosis, Makarios, Rauf Denktaş.

DEPARTMENT OF HISTORY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
UNIVERSITY OF KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM

ABSTRACT

MA THESIS

CYPRUS PROBLEM WITHIN THE FRAME OF 1963-1964, 1967, 1974
CRISIS AND TURKEY

Nazmiye SİVRİSERVİ

Supervisor : Selahattin DÖĞÜŞ

Year : 2011 Pages: 147+9

Jury : Assoc. Dr. Selahattin DÖĞÜŞ (Chairperson)
Assoc. Dr. İlyas GÖKHAN (Member)
Asst.Prof. Dr. Ahmet YENİKALE (Member)

This research reveals the cause and effect of the ‘Cyprus Peace Operation’ due to the increase of the Greek attacks and violence to Turkish Cypriots within the frame of Cyprus Crisis in 1963-1964, 1967, 1974. Peace on the island was disrupted when Makarios called of the Cypriot Constitution in 1963 and also as a result of the attacks against Turkish people. The year 1967 was an important year to the destiny of the Republic of Cyprus. The incidents in that year brought about the collapse of the Republic of Cyprus and installation of a self-governing polity. In 1974 Turkey stepped in the island after a coup which was supported by Greek whose aim was to link the island to itself. After the interference the island split into two parts: North where the Turkish Cypriots live and South where the Greek Cypriots live. During this period when the Cyprus problem became an international event it also became an important problem that matters the international affairs. Cyprus problem is not today’s problem but its roots come from the very past in terms of time; it includes local, regional and global factors in terms of part and it is an extensive crisis and conflict area that possess many cases on safety, civilization and life. Cyprus Depression has been investigated by embracing its causes and effects in the light of related resources.

Keywords : Cyprus, Turkish, Rums, EOKA, Enosis, Makarios, Rauf Denktaş

ÖN SÖZ

Kıbrıs, Doğu Akdeniz’de Asya, Avrupa ve Afrika’nın birbirine en çok yaklaştığı yerde ve dolayısıyla ticaret, enerji kaynakları yolları üzerinde bulunan stratejik bir öneme sahip bir adadır. Doğu Akdeniz, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirlerine yakın ve birleştiği oldukça geniş ve önemli bir coğrafyayı; Kıbrıs adası da, Doğu Akdeniz’i kontrol etmektedir

Kıbrıs adasının uzun ve ilginç bir tarihi geçmişi vardır. Tarihin hiçbir döneminde tam olarak bağımsız olamayan bu ada, bugüne kadar bölgesel ve küresel aktörlerin hegemonyası altında varlığını sürdürmüştür. Kıbrıs adası tarih boyunca Orta Doğu’ya açılmak isteyen devletler için, vazgeçilmez stratejik ve ticari bir ada olarak görülmüştür. Ada’yı elinde bulunduran güç her zaman Türkiye’den Mısır’a; Lübnan’dan İran’a kadar bölgeyi kontrol edebilir. Türkiye üzerinden Orta Doğu’ya açılmayan güçler, Kıbrıs adasını amaçları için kullanmak istemişlerdir. Kıbrıs adası yıllardır Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar arasında en önemli sorun olarak karşımıza çıkmakta ve değişen koşullar ve geçen zamana rağmen, hala büyük bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Zamanla uluslararası platforma taşınan “Kıbrıs Meselesi”, Türkiye ve Yunanistan için çözülmesi gereken sorunlar arasında birincil önem taşımaktadır.

Geçen zaman ve değişen uluslararası konjonktür ile beraber Kıbrıs adasının Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Avrupa Devletleri ve Avrasya Devletlerinin politikası açısından stratejik ve jeopolitik konumunun ne derece önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Ege Denizi olduğu kadar Kıbrıs adası da Türkiye’nin güvenliği için büyük önem taşıyan stratejik bir konudur. Doğu Akdeniz’i kuzeyden tamamen çevreleyen kıyılara sahip Türkiye için, Kıbrıs’ın “dost olmayan kuvvetlerin” eline geçmesi, bütün ülkenin siyasî, askerî, iktisadî ve malî güvenliği ile ulusal güvenlik sistemini tehlikeye düşürür.

307 yıl Osmanlı toprağı olarak kalan ada Osmanlı Rus savaşı nedeniyle 4 Haziran 1878 tarihinde imzalanan Berlin anlaşması ile İngilizlere üs olarak verildi. Osmanlı devletinin ada üzerindeki mülkiyet hakkı ortadan kalkmıyordu. Osmanlı imparatorluğunun Birinci Dünya Savaşına Almanya’nın yanında katılması üzerine İngiltere 5 Kasım 1914’te Kıbrıs tek taraflı olarak ilhak etti. Siyasi sarsıntılar 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı, I. ve II. Dünya savaşları, 1950-56 Enosis kampanyaları; Türk nüfusunun önemli bir kısmının Türkiye, İngiltere ve İngiliz Milletler topluluğu ülkelerine göç etmelerine neden olmuştur.

1960’ta Bağımsız üniter bir devlet yapısı olarak temeli atılan Kıbrıs Cumhuriyeti, ‘Kıbrıs milleti’ anlayışını henüz geliştirememiş ve özellikle İngiliz koloni yönetiminin son dönemlerinde etnik huzursuzluklar yaşamış adanın yerli halkı Ortodoks, Hıristiyan, Rum ve Müslüman Türkler ortaklığında kurulmuştur. Bu bağımsız devletin tek başına ayakta durabileceğine baştan beri pek inanılmamış olacak ki Cumhuriyetin garantörlüğü eski koloni yönetimi İngiltere ve ada üzerinde tarihi kültürel ve coğrafi haklar iddia eden Türkiye ve Yunanistan’a verilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti ne yazık ki üç yıl sorunsuz devam etmiş 1963’te etnik çatışmaları da bereberinde getiren başarısız iç ve dış politikalarla çökertilmiştir. Kıbrıs Devleti 1960 yılındaki kuruluşundan beri sadece Yunanistan, Türkiye ve İngiltere için değil Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) için de bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Londra ve Zürih anlaşmalarının sonucunda kurulan Kıbrıs Devletinin daha üçüncü yılında Yunan tarafının saldırıları sonucunda işlemez hale gelmesi ve 1963-1974 yılları arasında Kıbrıslı Türklere yönelik baskılar sonucu Türkiye

Londra ve Zürich anlaşmalarından kaynaklanan haklarını kullanmış ve adaya müdahale etmiştir. 1974 müdahalesinden bu yana Kıbrıs dış politika açısından çözülemeyen bir sorun olarak tarihteki yerini almıştır.

Kıbrıs'ta 1963-1964 buhranlarını yaşayanlar ve başkan Johnson'un mektubu ile 1967 olaylarına tanık olanlar artık Türkiye'nin kendi savunma gücü ve politikasından başka hiçbir güce güvenmeyeceğini görmüşlerdi. Kıbrıs sorunu yalnızca uluslararası platformlarla sorun olmanın ötesinde, Türkiye iç politikasında da sorun ve sıkıntı yaşanmasına yol açmaktadır. 20. yüzyıl boyunca Kıbrıs, Rum ve Türk milliyetçilikleri için bir hesaplaşma alanı oldu. Kıbrıs halkı yalnızca coğrafi olarak değil ruhsal ve vicdani olarak da ciddi bölünme yaşadı.

Kıbrıs sorununun izlediği evrimi anlamak için 1974'ten önceki koşullara çeşitli açılarından bakılmasında fayda vardır. Bu koşulların içinde geliştiği uluslararası ortamın özellikleri de önemli ve dikkate alınması gereken boyutlardır. Herşeyden önce belirtilmesi gereken, Kıbrıs'ın 1963 Aralık ayında ilk istikrarsızlaştırma operasyonu karşılıklı karşıya bırakıldıktan sonra geçen 10 yıllık sürede fazlasıyla Soğuk Savaş'ın ruhuna uygun bir içerikte olgular tarafından şekillendirilmiş olduğudur.

Günümüzdeki ve gelecekteki olayları doğru değerlendirebilmek için tarihi iyi bilmek zorundayız. Tarihimizin bütünlüğü içerisinde günümüz sorunlarını ve geleceğimizi aydınlatarak bulabiliriz. Uzak ve yakın geçmişimizin, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel olaylarına gerçekçi gözle ve geniş açıyla yaklaşabildiğimiz ölçüde bugünün olaylarının ve sorunlarının ortak noktalarını sebep-sonuç ilişkilerini doğru olarak bulabiliriz. Türk dış politikasında çok yönlülüğe geçiş sürecinde Kıbrıs sorununun önemli etkisinin olduğu söylenebilir. Bu çalışmada; Türkiye'nin en güney noktasını teşkil eden Anamur ilçesine 70 kilometre uzaklıktaki Kıbrıs adasında yaşayan Kıbrıslı Türklerin özellikle 1963 yılından itibaren ivme kazanan Rum baskısı karşısında kendilerini korumaya ve tamamen meşru müdafaaya yönelik çabaları 1963-1974 yılları arasında Kıbrıs'ta yaşanan buhranlar ve Türkiye'nin politikası ele alınmaya çalışılacaktır.

Araştırmam sırasında bilgi ve becerilerinden yararlandığım, tez çalışmamın her aşamasında yardımlarını gördüğüm değerli hocam Doç. Dr. Selahattin Döğüş'e çok teşekkür ederim.

Nazmiye SİVRİSERVİ
Haziran - 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR LİSTESİ	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
1. GİRİŞ	1
2. KIBRIS'IN KONUMU, TARİHÇESİ VE OSMANLI DÖNEMİNDE KIBRIS	5
2.1. Kıbrıs'ın Adı ve Coğrafi Konumu	5
2.2. Kıbrıs Adası'nın İlk Sahipleri ve Osmanlılara Kadar Kısa Tarihçesi	6
2.3. Kıbrıs'ta İç Durum ve Kıbrıs'ın Osmanlılar Tarafından Fethi	14
2.4. Osmanlı Yönetiminde Kıbrıs	17
3. KIBRIS'TA İNGİLİZ İDARESİ	20
3.1. Kıbrıs'ın İngiltere'ye Terki ve İngiltere'nin Kıbrıs Politikası	20
3.2. Ada Halkının Kökenleri	26
3.3. Kıbrıs'ın Yunanistan'a İlhak Çalışmaları	27
3.3.1. Megali-İdea ve Enosis	30
3.4. İkinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Kıbrıs	33
3.5. 1950 Yılında Yapılan Plebisit	36
3.6. Kıbrıs'ta Komünist Faaliyetler	37
3.7. 1 Nisan 1955: EOKA Terörünün Başlaması	38
3.8. Kıbrıs Türklerinin Mücadelesi	41
3.9. Londra Konferansı	44
3.10. "Ya Taksim Ya Ölüm" Politikasına Doğru	47
3.11. 6-7 Eylül Olayları	51
4. KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN KURULMASI	56
4.1. Kıbrıs Cumhuriyeti'ne Doğru	56
4.2. Radcliffe Planı	57
4.3. Zürih ve Londra Antlaşmaları	58
4.4. Garanti ve İttifak Antlaşması	62
4.5. Egemen İki Toplumun Kıbrıs Cumhuriyeti'ni İlanı	64
4.6. Kıbrıs'ın 1960 Nüfusu	65
4.7. Kıbrıs Cumhuriyetinde Anlaşmazlık Konuları ve Cumhuriyetin Çöküşü	66
5. 1963-1964 OLAYLARI VE SAVAŞA GİDEN YOL	72
5.1. Kanlı Noel'in Başlaması "Aralık 1963" Katliamları	72
5.2. Kanlı Noel'in Belirlenen İlk Tablosu	75
5.3. 1963-1964 Yıllarında İşgal Edilen Yerler	76
5.4. Türkiye'nin Yardımı	80
5.5. Londra Konferansı	81
5.6. Katliamlara Karşı Türkiye'de Oluşan Tepkiler	83
5.7. Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs Adası'na Gelişi	85
5.8. Türkiye'nin Müdahale Kararı ve "Johnson Mektubu"	86
5.9. 1963 ve 1964 Buhranı Sebebiyle Yaşanılan Travma ve Sonuçları	90
6. 1967 BUHRANI VE SONUÇLARI	94
6.1. 1967 Buhranı	94
6.2. Geçitkale-Boğaziçi Olayları ve Sonrası	94

6.3. Türkiye'nin 1967 Ültimatomu	96
6.4. Kıbrıs'ta Geçici Türk Yönetiminin Kurulması	97
7. TÜRKİYE'NİN KIBRIS'A ASKERİ MÜDAHALESİ	100
7.1. Kıbrıs'ın Türkiye İçin Önemi	100
7.2. Ermis Planı ve Kıbrıs'ta Askeri Darbe	103
7.3. 15 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekatı	104
7.4. I. ve II.Cenevre Konferansı.....	111
7.5. İkinci Barış Harekatı	115
7.6. Kıbrıs Barış Harekatı'nın Sonuçları	117
7.7. Dünya Basını Barış Harekatını Nasıl Karşılammıştı	125
7.8. Emperyalist Devletlerin Kıbrıs Politikası	126
8. KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİNİN KURULMASI.....	133
8.1. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Kuruluşu.....	133
9. SONUÇ VE TARTIŞMA	136
KAYNAKLAR	138
ÖZ GEÇMİŞ	

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKEL	: Kıbrıs Rum Komünist Partisi
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
BYEGM	: Başbakanlık Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü
C	: Cilt
DAGM	: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
EOKA	: Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği
KATAK	: Kıbrıs Adası Türk Azınlıkları Kurumu
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KMTHP	: Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi
KTFD	: Kıbrıs Türk Federe Devleti
KTP	: Kıbrıs Türktür Partisi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
NATO	: Kuzey Atlantik İttifakı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SBF	: Siyasal Bilimler Fakültesi
ss	: Sayfa Sayısı
s	: Sayfa
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Sağlık, Bilim, Kültür Organizasyonu

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Akdeniz'deki Adaların Karşılaştırılması.....	5
Tablo 2.2. Kıbrıs'a Hakim Olan Uluslar.....	8
Tablo 2.3. 1184 Yılından Beri Kıbrıs'ta İdare ve Rejimler.....	8
Tablo 7.1. Türkiye ve Yunanistan'ın Askeri Durumu.....	115
Tablo 7.2. 1859 Yılından Günümüze Kadar Karma Köylerin Sürekli Azalışını Göstermektedir.....	120

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sekiller

Sayfa

Şekil 7.1. Kıbrıs'ın Stratejik Önemi	100
--	-----

1. GİRİŞ

Kıbrıs Sorunu eskisi gibi salt Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasındaki ezeli bir sorun değildir. Bu sorunun artık bir küreselleşme ve AB ayağı vardır. Kıbrıs yalnızca Doğu Akdeniz’de bir ada değildir; aynı zamanda bir satranç tahtasıdır. Kıbrıs anlaşmazlığında anahtar sorun, hangi toplumun hangisini yöneteceği sorunu değil, ada sathında hangi sınıfın iktidarı elinde bulunduracağı sorunudur. 1963 yılında patlak veren çatışmalarla ciddi bir kopuş süreci başladı ve toplumlararası ayrışma giderek keskinleşti. Mevcut araştırma Osmanlı egemenliğinden itibaren yeryüzünün en eski çatışma konusu olan Kıbrıs meselesini genel hatlarıyla incelemek ve Kıbrıs buhranları çerçevesinde Türkiye’nin politikasını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırma, arşiv belgelerine, konu ile ilgili kitap, dergi, gazete ve makalelere dayanılarak yürütülmüştür.

Araştırmanın ikinci bölümünde, Kıbrıs adasının yapısı ve Osmanlılara kadar tarihçesi incelenmiştir. Günümüze değin geçen zaman içinde Kıbrıs halkı, çok kez Anadolu’ya hâkim olan uluslarla ortak bir yönetim altında yaşamıştır. Bunun dışında Kıbrıs, mevkiinin ticari önemi dolayısıyla, tarih boyunca Mısırlılar, Fenikeliler, Asurlar, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Venedikliler tarafından istila edilmiştir. Osmanlı Devleti 1571 yılında Kıbrıs’ı fethettiğinde ada Venediklerin kontrolü altındaydı. Büyük bölümü Ortodoks olan ada halkı Katolik Venediklilerin zulüm ve baskısından yılmış durumdaydı. Kıbrıs’ın Osmanlı yönetimine girmesiyle birlikte yaklaşık 20.000 Türk adaya yerleşti. Ada’nın alınmasından sonra 7 Mayıs 1572’de çıkarılan Kıbrıs Kararnamesiyle ‘Kıbrıs Eyaleti’ adı altında sancaklarla bir yönetim düzeni kurulmuştur. Başka bir anlatımla, adanın sosyal ve ekonomik yapısına ilişkin düzenlemelerde, Osmanlı İmparatorluğu’nun en büyük yönetim biçimi olan Beylerbeyliği haline getirilmiştir. Kıbrıs’ta 1572’den itibaren iskân edilen Türk halkı, yüzyılların tahribatına rağmen günümüze kadar kimliğini, kültürünü ve nüfus olarak varlığını korumuş ve günümüzdeki Kıbrıs Türk halkı meydana gelmiştir. Burada Osmanlı İmparatorluğu dönemi (1571-1878) yaklaşık 307 yıl sürmüştür.

Araştırmamızın üçüncü bölümünde, Kıbrıs 1878-1914 döneminde yani 36 yıl egemenlik hakkı Osmanlı yönetiminde kalmak üzere geçici olarak İngiltere’ye bırakılması incelenmiştir. İngiltere Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı İmparatorluğunun, ittifak devletleri arasında yer alması üzerine 5 Kasım 1914 tarihinde İngiltere Kıbrıs’ı ilhak etmiş. Bu ilhak Lozan Konferansıyla (1923) Türkiye tarafından da tanınmıştır. Kıbrıs’ta İngiltere’ye ilhakını da içeren Lozan Anlaşması İngilizler tarafından 6 Ağustos 1924 tarihinde tasdik edildi. Kıbrıs’taki Türk nüfusu 18. yy. da Rumlardan daha çokken, adadaki sömürge yönetiminin tutumu, 1923 Lozan Anlaşmasının yarattığı şartlar sebebiyle, Türkiye’ye başlayan göç ve ekonomik etkenlerle azalmıştır.

Kıbrıs uyuşmazlığı daha çok İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşında Rumlar İngilizlerle birlikte savaşmış gibi Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakını talep ettiler. Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakı çalışmalarında Yunanistan devamlı suretle Kıbrıs Rumlarını destekledi. İkinci Dünya Savaşının son

yıllarında, Sovyetlerin Doğu Akdeniz’de isteğini gerçekleştirmek için, Kıbrıs’a yetiştirdikleri Rum Komünistlerini göndermeleri AKEL’in kurulmasına yaradı ve Rum halkının Enosis (Yunanistan’la birleşme) hülyasına yol açtı. Birinci Dünya Savaşı mağlubiyetinden sonra Yunanistan ve Kıbrıs’lı Rumların Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakını, artık kesinleşmiş bir olay olarak bakıyorlardı. 1949’da yılından itibaren hadiselerin ışığı altında edilebilir ki Yunanistan hükümeti Kıbrıs’ın ilhakını açıkça desteklemektedir. Rumlar 1950 yılında kurdukları “EOKA” terör örgütünü 1 Nisan 1955’te harekete geçirdiler. Grivas’ın komutasındaki “EOKA” yayınladığı bildiriyle İngilizleri ve Türkleri düşman ilan edip onları imha edeceklerini açıkladılar. “Enosis” uğruna birçok İngiliz ve Kıbrıslı Türk EOKA’nın kurbanı oldu. Yunan hükümetinin her türlü maddi manevi desteğiyle ve Grivas’ın komutasında çalışan EOKA, Kıbrıs’ın her tarafında geçiş ölçüde teşkilatlandı. Tüm bu gelişmeler karşısında İngiltere çıkış yolları aramaya başladı. 29 Ağustos 1955’de Türkiye ile Yunanistan’ı Londra’da bir konferansa çağırdı. Yunanistan bu konferansta “self- determinasyon” maskesi altında Enosis’i, Türkiye ise iki halkın “self- determinasyon” hakkını savundu. Konferansta sonuç çıkmadı.

Dördüncü bölümde ise Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulma süreci incelenmiştir. 1858 yazında Türk–Rum çatışmasının yine yaygınlaşmasından sonra birçok girişimler sonunda 11 Şubat 1959 da Zürih, 19 Şubat 1959’da Londra Antlaşmaları imzalandı. Bu antlaşmalar sonucunda 16 Ağustos 1960’da iki halkın kurucu olduğu Cumhuriyet kuruldu. Türkiye Balkan ittifakı ve Bağdat Paktını gerçekleştirdiği bir sırada Kıbrıs Meselesi gibi kendisini 1989 yılının başlarına kadar uğraştıracak ve zaman zaman gayet şiddetli buhranlardan geçecek olan bir mesele içine girmeye başlamıştı. Fakat bu Cumhuriyet 21 Aralık 1963 tarihine kadar devam edecektir. Ne yazık ki Makarios ve Rumlar, Kıbrıs Cumhuriyeti’ni bizzat Makarios’ın dile getirdiği gibi “Enosis için bir sıçrama tahtası” olarak gördüler. Rum lideri Makarios’un anayasanın 13. maddesinin tadil edilmesine ilişkin 30 Kasım 1963 tarihli teklifi Türk hükümeti tarafından ret edilmesine rağmen İngiltere ve Yunanistan’dan tepki gelmemiştir. Söz konusu 13 maddelik teklif daha sonraki süreçte Akritas Planı çerçevesinde silahlı saldırı ile kabul ettirilmeye çalışılmıştır. 1 Ocak 1964’te Makarios’un 1960 anlaşmasını tek taraflı olarak feshettiğini açıklaması sonrasında Kıbrıs Cumhuriyeti ortadan kalkmıştır.

Beşinci bölümde ise 1963-1964 olayları incelenmiştir. 1963’te Makarios’un Kıbrıs Anayasası’nı askıya alması ve Türk toplumuna karşı yürütülen açık gizli saldırılar sonucu adadaki barış bozuldu. Toplumlararası çatışmalar çok geçmeden 21 Aralık 1963 yılında başlamıştır. Türk hükümeti jet filosunun ada üzerinde ihtar uçuşu yapmasını kararlaştırdı ve gerçekleştirdi. Bu olaylar üzerine 15 Ocak 1965’de Londra’da bir konferans yapıldı ise de bu konferanstan olumlu bir sonuç alınamadan dağıldı.

Türkiye Kıbrıs hükümetine bir nota göndererek çatışmalar durdurulmazsa bunu Kıbrıslı Türklerin toptan ortadan kaldırılması amacını taşıdığı gerekçesiyle uluslararası bir suç olarak kabul edeceğini ve garantörlük hakkını kullanarak adaya müdahalede bulunacağını bildirdi. Türk hükümetinin bu durumdan ABD’yi bilgilendirmesinin ardından, 5 Haziran 1964’te ABD Başkanı Johnson tarafından dönemin Türkiye

Başbakanı İnönü'ye bir mektup gönderilmiştir. Daha sonra değinileceği gibi Türkiye Cumhuriyeti başbakanı İnönü ABD Başkanının bu mektubuna tarihe geçecek bir yanıt vermiştir. Daha sonra ise Türk Dış politikasında Sovyetler Birliği ile ilişkilerin geliştirilmesi eğilimi belirlemiştir.

Altıncı bölümde ise 1967 Kıbrıs Buhranı incelenmiştir. Özellikle 1964-1967 yıllarında Rumlar tarafından toplu katliamlar yapılmıştır. Grivas'ın 1967 yılında Boğaziçi ve Geçitkale köylerine yaptığı saldırılar incelenmiştir. 1964 yılında adadaki Türk toplumunca oluşturulan "Genel Komite", 1967 yılında "Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'ne" dönüşecek ve 1968'de başlayan toplumlararası görüşmelerden 1974 yılına kadar herhangi bir sonuç alınamayacaktır.

Yedinci bölümde Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesi incelenmiştir. Yunanistan'da ordu yönetime el koydu ve 1974'e kadar iktidara katıldı. Adadaki Rum yönetiminin Yunanistan'la iktidar mücadelesi 21 Kasım 1967'de Yunanistan'da iktidara el koyan Albaylar Cuntası'nın 15 Temmuz 1974'te Makarios'a karşı gerçekleştirdiği darbe ile sonuçlanmıştır. Türkiye bu darbeyi gayri meşru bir askeri yönetimin kurulması olarak değerlendirmiş ve adadaki Türk toplumunun güvenliğinin sağlanması açısından Kıbrıs'a çıkarma harekâtı kararı almıştır.

Kıbrıs'ın stratejik konumunun önemine değinilerek Kıbrıs sorunu uluslararası politikalar çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır. Kıbrıs sorununun çözümsüzlüğünün temelinde yatan etkenler arasında dış etkenler inkâr edilemeyecek ölçüde rol oynamaktadır. Hem İngiltere hem de ABD Türk-Yunan ilişkilerinde belirleyici olarak rol oynamıştır. Aynı zamanda Kıbrıs'ta gelişen Komünizm akımı ele alınmıştır. 1914'ten 1966 yılına kadar gelişen, siyasî ve hukuki olaylara, AKEL (Emekçi Halkın İlerici Partisi) ve Kıbrıs komünistleri gözü ile bakılmıştır. Bundan hareketle AKEL'in, Kıbrıslı Rumlar arasındaki konumu, yapısı ve ilişkide olduğu siyasal ve sosyal örgütler incelenmiştir.

AKEL ve taraftarlarının, Kıbrıs meselesine bakış açılarının ne olduğu, çözüm önerilerinin ise nelerden oluştuğu ortaya konulmuştur. Bu vesile ile S.S.C.B.'nin 1954 yılından bu yana, Kıbrıs politikasını ve bu politikanın, gelişim seyri belirlenmiştir. S.S.C.B.'nin Kıbrıs meselesindeki stratejisi ile Kıbrıs Komünistlerinin çözüm stratejilerinin ne kadar farklı olduğu, bu farklılığın taraflar arasındaki siyasal çekişmenin, hangi boyutlara vardığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra AKEL'in, Grivas, Makarios ve Yunanistan'la olan münasebetleri ele alınmış ve siyasal gücü incelenmiştir. Bundan hareketle AKEL'in, Avrupa Komünizmini nasıl benimsediği ve bu özelliğinden dolayı, Enosis'i yeniden nasıl yapılandığı ele alınmıştır.

Bu yazıda Türk savaş tarihine başarılı ve savunma karakteri ön plana çıkan bir harekât olarak geçen ancak Kıbrıs konusunu ulusal ve uluslararası toplumun gündeminden bugüne kadar düşürmeyen Kıbrıs Barış Harekâtı, hazırlık safhasından başlayarak tüm yönleriyle incelenecektir. 25 Temmuz-30 Temmuz 1974 tarihleri arasında gerçekleştirilen I. Cenevre Görüşmeleri'nde tarafların görüşlerinde derin ayrılıklar bulunmasına ve görüşmeler zaman zaman kesilme tehlikesi geçirmiş olmasına rağmen 30 Temmuz 1974'de I. Cenevre Anlaşması imzalanmıştır. Türkiye'nin taleplerinin büyük kısmının kabul edildiği bu anlaşma ile Türkiye Kıbrıs Türk Barış

Harekâtı'nın hukuki temellerini bu protokol ile sağlam bir temele oturtmuş ve Kıbrıs'a yeni bir statü verilmesi için mühim bir adım atılmıştır. II. Cenevre Konferansı esas olarak Kıbrıs'ın anayasal statüsüyle ilgili konuları görüşmek üzere 8 Ağustos 1974'de toplandı. Türk tarafının önerisi Kıbrıs'ta coğrafi esasa dayalı federatif bir devlet biçiminin benimsenmesi oldu. Rum toplumu lideri Klerides konferansın amacının mevcut statükoyu kökünden değiştirmek olduğunu belirterek Türk önerilerini kabul etmedi. 14 Ağustos konferans bir sonuç alınmadan dağıldı. 14 Ağustos'ta Türkiye ikinci harekâtı başlattı. Türkiye aynı gün yayınladığı bildiride harekâtın amacını adada barış ve emniyeti sağlamak ve bölgede sürekli barışın yerleşmesini gerçekleştirme olduğunu açıkladı. Türkiye ile ABD de karşı karşıya gelmiştir. Yunan Lobisinin de büyük çabaları sonucu ABD kendi müttefiği Türkiye'ye karşı uzun süre askeri-ekonomik ambargo uygulamıştır. 1964-1974 yılları arasında ise Türklerin satın alabileceği her türlü malzemeye ambargo konulmuştu. Barış Harekâtından hemen sonra ABD tarafından Türkiye'ye karşı uygulanan silah ambargosu, Türkiye'nin kendi ulusal savunma sanayisini kurması ve bu yöndeki çabalarını hızlandırması sonucunu doğurmuştur. 15 Temmuz'dan itibaren süren iç savaş sona ermiş, Yunanlı Subayların yönetimindeki katliam durdurulmuştur.

Araştırmamızın sekizinci bölümünde ise Kıbrıs Türk Ferede Devleti'nin kuruluşu incelenmiştir. Dünya ekonomisi açısından yarattığı katma değer çok düşük düzeyde olmasına karşılık, yansıttığı görüntüden dolayı jeopolitiğin yanısıra, küreselleşmeye koşut olarak jeoekonomik çapı genişleyen ender adalardan biri Kıbrıs'tır. Büyük küresel güçlerin Kıbrıs'la ilgilenmesi, bu adanın aynı güçler tarafından sürekli sorunlar yumağı halinde tutulması ise, söz konusu stratejinin bir parçası sayılmalıdır. Kıbrıs üzerinden yapılagelen pazarlıkların arka planında, önemli ölçüde, jeoekonomik çıkarlar da bulunmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ve adadaki Türk varlığını zayıflatmak için on yıllardır sistemli bir kampanya yürütülmektedir.

Kıbrıs sorunu öncelikle uluslararası boyutlara sahip işgal ve istila sorunudur. Ayrıca Kıbrıs sorununun doğru bir şekilde çözülebilmesi için, iç boyutunun da çözülmesi gerekmektedir. Türk tarafı masada elinin de güçlenmesine yarayacak olan sosyal, siyasi, hukuki ve ekonomik alanlarda iç siyasi dönüşümlerini gerçekleştirmeye de bir yandan hız vermelidir. Bugüne kadar Kıbrıs konusunda çözüm olarak gündeme getirilen önerilerde Türk tarafının çekinceleri, "eşit ortaklığa sahip olamamak" üzerinde yoğunlaşıyordu. Bu araştırma genel olarak Kıbrıs'ta yaşayan iki halkın karşı karşıya getirilme sürecini ve Rumların iddialarının haksızlığını, uluslararası güçlerin Kıbrıs sorunundaki rollerini ortaya koymaktadır.

2. KIBRIS'IN KONUMU, TARİHÇESİ VE OSMANLI DÖNEMİNDE KIBRIS

2.1. Kıbrıs'ın Adı ve Coğrafi Konumu

Adı, kına çiçeği adı verilen bir çiçekten veya Kınıros'un kızının isminden yahut aşk ilahesi Kıpris'den alınan Kıbrıs adası, meşhur şehirlerinin adlarına göre Amatusya, Pafya ve Selamiya adı ile de anılırdı. Mısırlılar ve Hititler zamanında Alasya veya Asi, Fenikeliler devrinde ise, Hetim ismi ile anılırdı. Avrupa dillerinde bakırın ismi bu adanın isminden çıkmıştır. Bakırın lâtincesi “Cuprum'dur” ki, Kıbrıs-Cyprus kelimesinden çıkmıştır. Kıpris kelimesi hem adanın adı, hem de bakır madenin tahsis olduğu ilahe Zühre'nin adıdır. Kıbrıs kelimesinin türlü dillerdeki yazılışı hemen hemen aynıdır: Kıbrıs–Cyprus–Chypre–Cypren–Gibros–Zypern (Alasya, 1988: 1). Eski Asur vesikalarında Kıbrıs'tan ‘ya’ veya “Yadnana” olarak bahsedilmekte, İbrani vesikaları ise Kıbrıs'ı Kittim almaktadır (Emircan, 2000: 30). Bazı kaynaklara göre ise tuzlandıktan sonra kurumayı için bir ahır kapısına gerilen öküz derisine benzeyen biçiminden dolayı bu adı aldığı ifade edilmektedir (Keser, 2007a: 19).

Kıbrıs adası, Akdeniz'in kuzeydoğu bölgesinde 34° 33' ve 35° 41' kuzey enlemleri ve 32° 17' ve 34° 35' doğu boylamları arasındadır (Alasya, 1988: 1). Kıbrıs, Sicilya ve Sardunya'dan sonra, Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Yüzölçümü 9282 km² (3572 mil) dir. Buna karşılıklı Kıbrıs, Korsika, Girit, Rodos ve Malta'dan büyüktür. Doğu-batı mesafesi 225, Kuzey–Güney mesafesi 93 kilometredir (Ülger, 2001: 9). Doğuyla Batı uçları arasındaki en uzun mesafe Zafer (Ayardreğya) Burnuyla Arnavut Burnu arasında 141 mil; genişliği Kuzeyde Kuruçam (Kormacit) Burnuyla Güneyde Kedi (Gata) Burnu arasında 60 mildir. Yunanistan'ın 1100 km. doğusunda, Suriye'nin 60 mil batısında, Mısır'ın 240 mil kuzeyinde ve Türkiye'nin yalnız 70 mil güneyindedir (Torun, 1956: 7).

TABLO 2.1

Akdeniz 'deki Adaların Karşılaştırması

ADA	KM2	MİL2
Sicilya	25.710	9.935
Sardunya	24.090	9.299
Kıbrıs	9.282	3.572
Korsika	8.720	3.367
Girit	8.380	3.199
Rodos	1.412	545
Malta	246	95

Kaynak: Şenlikoğlu: 1993: 129.

Ada coğrafya terimi lûgat kitaplarında “dar veya geniş bir su örtüsü ile çevrili kara parçası” olarak tarif edilir. Böyle bir kara parçasına Latince’de insula, Fransızca’da ile, İspanyolca’da isla, İngilizce’de islant, Almanca’da insel olarak anılır. Ada yahut adalık, çevresinden farklılık demek olduğu kadar, çevresine benzerlik, bağlılık anlamına da gelebilir (Milletlerarası I. Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, 1971: 14-15).

Şimdi olduğu gibi eski zamanlarda Doğu Akdeniz'e ve buradan geçen ticaret yollarına hakim idi (Alasya, 1988: 1). Ortaçağ'da Kıbrıs, Doğu-Batı deniz ticaret yollarının üzerinde bulunması nedeniyle ticaret mallarının el değiştirdiği önemli bir Pazar yeri idi. Yine aynı dönemde Kıbrıslılar, Antalya Limanı aracılığıyla şap, yün, ipek, ipekli kumaş, pamuk, halı, Ankara tiftiği, deri, sabun ve boyacılığa ait çeşitli maddeler ile Doğu'dan gelen çeşitli baharatları alıyorlardı. Kıbrıs'ın fethinden önce ve sonra işletilen bakır, demir, gümüş, tuz, alçı taşı gibi madenlerle, kerestecilik ve gemicilik, şarap, sabun ve şeker sanayii, dericilik ve dokuma işleri Kıbrıs ekonomisinde önemli yer tutmaktaydı (DAGM, 2000: 7). İşte bu sebeplerden dolayıdır ki tarihi devirlerde sık sık istilalara uğradı ve Akdeniz'e hâkim olan devlet, adayı ele geçirirdi (Alasya, 1988: 1).

Orta Doğu petrolünün ulaşım yollarına egemendir.

Süveyş Kanalı eksenini kontrol altında tutabilir.

Orta Doğu'dan Afrika'ya uzanan eksenini kontrol eder.

Kıbrıs, bütün hâkimiyet teorileri içinde yer alır. Stratejik hedeftir ve birçok stratejik hedefi kontrol etmektedir (Ülger, 2001: 9). Kıbrıs işgal ettiği coğrafi mevki itibari ile dünya ticaret yollarının olduğu kadar Doğu Petrol Sahası ve Türkiye'nin ikmal yollarını da kontrol edecek durumda olan sabit bir uçak gemisi gibidir (Alasya, 1988: 21).

2.2. Kıbrıs Adasının İlk Sahipleri ve Osmanlılara Kadar Kısa Tarihçesi

Çeşitli uygarlıkların doğup kaynaştığı Akdeniz'in doğusunda çok önemli geçiş yolları üzerinde ve bunlara hâkim bir mevkide bulunan Kıbrıs adasının tarihi taş devrine kadar uzanır (Keser, 2007a: 20). Jeolojik dönemin birinci zamanında, Anadolu'nun Hatay bölgesine bitişik olan Kıbrıs, ikinci ve üçüncü zamanlarda oluşan çökmelerle Anadolu'dan kopmuştur. Güney Anadolu ile Kıbrıs'ta yapılan kazılar, elde edilen eserlerin büyük benzerlikler taşımaları, adanın Pleistocene döneminde Anadolu'dan ayrılmış olduğunu kanıtlamaktadır. Örneğin, adanın Obsidyen taşınan bulunmuş aletlerin, bu taşın Anadolu'dan getirilmesiyle yapıldığı saptanmıştır. Ada'da, Anadolu'da yaşamış olan cüce fiillere ait fosil kemiklerle, cüce suaygırı kemikleri bulunmuştur. Maden devrinde Kıbrıs, Anadolu'ya özellikle levhalar halinde bakır ihraç ediyordu. Bu bakır zenginliği, adanın iktisadi yaşamında önemli bir dönemi oluşturmuştur (Şahinler, 1979: 96).

Günümüzden 4 milyon yıl öncesinden, Buzul çağına sonlarına kadar Avrasya kıtasıyla bir bütün olarak Anadolu yarımadasının Akdeniz'deki uzantısı olan, Anadolu'ya birleşik olması nedeniyle de Anadolu'ya ait cüce fil, cüce suaygırı ve bu gün dahi Baf ormanlarında serbestçe dolaşan müflonların kara yoluyla gelip yerleştiği Kıbrıs karası, Akdeniz'in bugünkü su düzeyini kazanması sonucunda "Ada" haline gelmiş ve Anadolu anakarasında kopuk bir görünüm kazanmıştır. Günümüzden 7-8,000

yıl önce, Büyük Türkistan kökenli ve Anadolu'ya yerleşmiş toplumların Kıbrıs'a göç etmeleri ile Kıbrıs Anadolu ırki ilişkisi başlamış oldu (Emircan, 2000: 13).

Jeolojik devirlerde bir çöküntü neticesinde Hatay bölgesinden ayrılıp bir ada haline gelen Kıbrıs'ın ilk sakinleri Anadolu'dan gelmişlerdir. Adanın kuzeyinde ve Karpas Yarımadası üzerinde Neolitik devre ait yerleşim yerlerinde yapılan kazılar neticesinde elde edilen buluntular, Anadolu'nun Hacılar ve Çatalhöyük Neolitik devir yerleşim yerlerinde elde edilen buluntularla benzerlikler arz etmektedir. M.Ö. 4000 yılından itibaren insan unsuruna rastlanılan adanın, M.Ö. 3000'de yoğun bir iskâna sahne olduğu ve elde edilen eserlerden de bu iskânın Anadolu kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan Kıbrıs'ta eski mezarlardan elde edilen eserler de, Truva kültürünün ürünüdür (DAGM, 2000: 8-9).

Alman bilgin Dümmler'e göre "Kıbrıs'taki eski mezarlarda elde edilen eserler en ince ayrıntılarına kadar Truva kültürü yani eski Anadolu kültürü ile aynıdır. Bunu sadece dış etkilerde açıklamak olası değildir. Eski Anadolu halkı ile Kıbrıs'a ilk yerleşenlerin aynı kavimden olduğunu kabul etmek zorunluluğu vardır..." (Mütercimler, 2003: 53-54).

Nitekim yabancı jeologlar adanın Anadolu'daki Toros dağlarının bir devamı olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Bu konuda önemli incelemelerde bulunan Frey. U., adanın «tektonik jeoloji ve iklim yönleriyle Anadolu'nun bir parçası olduğunu belirtmekte ve Toros dağlarının Kıbrıs'taki uzantılarıyla, adanın tektonik bakımdan Türkiye ile bağlantısını, açık bir şekilde harita üzerinde göstermektedir.» demiştir (Şahinler, 1979: 95-96).

Kıbrıs adası Akdeniz'in belli başlı deniz yolları olan Boğazlar, Süveyş Kanalı ve Cebelitarık gibi üç büyük deniz geçidini kontrol edecek mevkidedir (Arıboğan vd. 2005: 398). Ada'nın Akdeniz ticaret yolu üzerinde bulunuşu ve Anadolu, Mezopotamya, Mısır, Helen ve Roma gibi medeniyet bölgeleri arasında yer alışı da, eski devirlerden bu yana birçok devletin Kıbrıs'a egemen olmak için çeşitli girişimlerde bulunmasına yol açmıştır (Mütercimler, 2003: 53). Anadolu'ya egemen olan devletler, kendi güvenlikleri bakımından Kıbrıs'ı egemenlikleri altında bulundurmak gereğini duymuşlardır. Çoğu kez de Kıbrıslılar kendi arzularıyla Anadolu'da hâkim devletin egemenliğini kabul etmişlerdir (Denker, 2001: 27).

Günümüze değin geçen zaman içinde Kıbrıs halkı, çok kez Anadolu'ya hakim olan uluslarla ortak bir yönetim altında yaşamıştır (Manizade, 1965a: 3-5). Stratejik önemi dolayısıyla Kıbrıs tarihte bir çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Tarih boyunca Mısırlılar, Hititler, Akalar, Dorlar, Fenikeliler, Asurlular, Persler, Romalılar, Araplar, Lüziyanlar (Fransızlar), Cenevizliler, Venedikliler (İtalyanlar), Osmanlılar, İngilizler Kıbrıs'tan gelip geçmişlerdir. Bu kadar çok milletin istilasına uğrayan Kıbrıs'ta bazılarının hâkimiyeti çok kısa bazılarınıninki ise çok uzun sürmüştür. Sonuçta hepsi de birtakım izler bırakıp gitmişlerdir (Hakeri, 1993: 8-9).

TABLO 2.2

Kıbrıs'a Hâkim olan Uluslar

Anadolu'dan ilk gelen yerli halktan sonra,
Hititler, araya giren başka kavimler, Mısırlılar,
Tekrar Hititler, Fenikeliler ve Asurlar
Tekrar Mısırlılar, Persler, Potelemiler, Romalılar
Araplar, Bizanslılar, İngiliz Kralı I.Richard
Lüzinyenler, Cenevizliler, Venedikliler

TABLO 2.3

1184 Yılından Beri Adadaki İdare ve Rejimler

Kıbrıs İmparatoru Isaac Ducas Comenius	1184-1191
İngiliz Kralı Richard I.Kıbrıs Lordu	1191-1192
Lüzinyen Kralığı	1192-1489
Venedik İşgali	1489-1571
Osmanlı Vilayeti	1571-1878
İngiliz İdaresi	1878-1960
Kıbrıs Cumhuriyeti	1960-1964

(İkiz,2007:5)

İlk zamanlarda Kıbrıs'ın mahallî teşekküller halinde bağımsız bir hayat sürdüğü anlaşılmaktadır. Daha sonraları ada ile Mısır arasında kurulan siyasî münâsebetler, zamanla tâbiyyet şeklini almıştır (DAGM, 2000: 8).

Mısır'ın onsekizinci sülâlesine mensup bulunan Tutmosis III. Suriye'yi tamamen hâkimiyeti altına aldıktan sonra, Doğu Akdeniz'e hâkim olan Kıbrıs adası'nı da M.Ö. yaklaşık 1450 tarihinde zaptetti. 450 sene kadar Kıbrıs'a hâkim olan Mısırlılar, adanın medeniyeti üzerinde hiç bir etki yaratmadı. Çünkü bunların gayeleri sadece zaptetmek ve hükmetmektir. Mısırlıların Kıbrıs'a hâkim oldukları bu müddet zarfında ada bir müddet Hitit himayesine girdi (Banoğlu, 1974: 3).

Mısır Firavunu III. Tutmosis tarafından (1500-1450) Mısır'a bağlanan Kıbrıs; Mısır ve Hititler arasında sürekli bir mücadele konusu olmuş ve Kral III. Turidhaliya zamanında (M.Ö. 1320'de) Hitit hakimiyetine girmiştir (DAGM, 2000: 8). Mısırlılar ile Hititler arasında mevcut olan hâkimiyet üstünlüğü meselesinden dolayı vâki olan mücadeleler neticesinde, Hitit Hükümdarı Kaan-Eti-Muvattala Filistin sahillerini işgal ettiği gibi M.Ö. 1320 tarihinde Kıbrıs'ı da himayesine aldı. Hititler, Kral Muvattala (M.Ö. 1324-1294) döneminde Kıbrıs üzerinde gerçek anlamda egemenlik kuran ilk devlet oldular (Denker , 2001: 26).

Hititler Anadolu'nun siyasi birliğini kurduktan sonra yukarı Suriye'ye hâkim olmuşlar ve Kıbrıs'a da el atmışlardır. Hititlerin, imparatorluğun sonuna kadar Kıbrıs'ı elde tutmuş olmaları ve bunun için ağır fedakarlıklara girişmiş bulunmaları, adanın bu

devletin mevcudiyeti için vazgeçilmez bir unsur olduğunu gösteriyor (Milletlerarası I. Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, 1971: 83).

120 yıl süren bu dönem boyunca Hititler adadan bakır ihtiyaçlarını karşılamışlar ve adayı sürgün yeri olarak da kullanmışlardır. Meselâ Kral Uhri-Teşup (III. Murşili), amcası III. Hattuşili tarafından tahttan indirilince Kıbrıs'a sürülmüştür. Kıbrıs'ın Hititler himayetinde kalış müddeti kısa oldu ve ada tekrar Mısırlıların eline geçti (Banoğlu, 1974: 3). Hitit Devleti'nin M.Ö. 1200 yıllarında yıkılmasıyla Mısır Firavunu III. Ramses tarafından tekrar Mısır hâkimiyeti altına alınmıştır. Hititler döneminde, Kıbrıs'tan sağlanan bakırlarla yapılmış levhalar, bugün Anadolu Eserleri müzesinde sergilenmektedir (Şahinler, 1979: 98).

Hitit Devleti'nin M.Ö. 1200 yıllarında yıkılmasıyla Mısır Firavunu III. Ramses tarafından tekrar Mısır hâkimiyeti altına alınmıştır. Bu dönemde Dor istilası nedeniyle Ege'den ve Anadolu'dan gelen bir kısım kavimler Kıbrıs'ta koloniler kurdular. M.Ö. 1000 tarihlerinde ise bu kolonilerin bir kısmında bulunan Fenikeliler adanın tamamının hâkimiyetini ellerine geçirdiler (DAGM, 2000: 8).

Fenikeliler'in hâkimiyeti M.Ö. 709'da Asurlular'ın Kıbrıs'ı almalarına kadar devam etti. Bu tarihte kolonizatörler biraraya gelerek Asur hâkimiyetini tanıdılar ve yapılan bir anlaşmayla vergi vermeye başladılar (DAGM, 2000: 8). Asur hâkimiyeti M.Ö. 669'da sona erdikten sonra Kıbrıs, bir müddet bağımsız krallık olarak devam etmişse de bu uzun sürmedi; tekrar Mısır hâkimiyetini kabul ettiler. Pers Kralı Kambizes M.Ö. 525'de Mısır'ı işgal edince Kıbrıs da Pers hâkimiyetine girmiş oldu. Makedonyalı Büyük İskender'in M.Ö. 333'te Persler'e karşı kazandığı İssus Savaşı'ndan sonra Kıbrıs Makedonya hâkimiyetini tanıdı. Büyük İskender döneminde Kıbrıs'ta başlarında Nikokles ve Nikokreon'un bulunduğu Pafos ve Salamis Krallıkları vardı.

Büyük İskender'in ölümüyle Makedonya İmparatorluğu'nun parçalanması üzerine I. Pitolemaios Mısır'da Pitoleme Hânedanlığı'nı kurdu. Pitolemeler döneminde ada, yarı bağımsızlık statüsüyle Mısır'a bağlandı. M.Ö. 80'den itibaren Mısır'a bağımlılıktan tamamen kurtularak M.Ö. 58'e kadar bağımsız bir krallık olarak devam etti. Bu tarihte Romalı komutan Marcus Porcius Çata tarafından Roma İmparatorluğu hâkimiyetine alındı. M.S. 394'de Büyük Kostantin'in ölümüyle Roma İmparatorluğu'nun parçalanması üzerine ada, Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans) payına düştü.

Bu taksim hukuksal bakımdan formüle edilen bir taksim değildi. İmparatorluğun hukuken taksimi 394/395 yıllarındadır. Kıbrıs'ın bu bölünmede Doğu Roma İmparatorluğuna düşmesi coğrafi durumundan ötürü pek doğaldır. Bizans döneminde ayrı bir hükümet kurulması uygun görülmeyip Fenike, Filistin, Suriye ve Klikya'ya bağlı bir il haline getirildi (DAGM, 2000: 9).

Roma İmparatoru Teodoris, M.S. 395 tarihinde, Roma İmparatorluğunu Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayırdı. Kıbrıs, coğrafi yeri gereği olarak doğu, yani Bizans İmparatorluğu'na bağlandı. Bu devirde Kıbrıs bağımsız bir idareye sahip değildi. Antakya merkezine bağlı olan onbeş vilâyetten biri idi ve Antakya tarafından tâyin edilen memurlar tarafından idare ediliyordu.

Bizans idaresi Kıbrıs'ın gelişmesine ve refahın artmasına yardım etti. Bir taraftan Hıristiyanlığın yayılması, diğer taraftan resmî dil olarak Rumcanın kabul edilmesi, Kıbrıs'ta bulunan melez halkı aynı din ve aynı dil topluluğu içinde topladı. Bunun sonucunda, aslen Yunanlılıkla alâkası olmayan insanlar, kendilerini Yunanlı saymaya başladılar (Banoğlu, 1974: 10).

Bu zamanda memleket kalkınır. Adanın değişik ve melez halkı, bu dil ve dinin bir araya getirici etkisi altında kendisini Yunanlı saymaya başlar. Bugün Kıbrıs'taki çoğunluğu oluşturan Rumlar, işte bunlardır (Artuç, 1989: 13). M.S. VI. yüzyılda Grekçe'nin Bizans İmparatorluğunda resmi dil olarak kabullenilmesi üzerine adada yerleşen Grekçe'den sonra Anadolu, Mezopotamya, Suriye, Mısır kökenli Kıbrıslıların kökenlerini unutarak yabancılaşmalarına neden oldu.

Bizanslılar devrinde Kıbrıs'ta Hıristiyanlık çok yayıldı. Kıbrıs Ortodoks Kilisesi kuruldu (Banoğlu, 1974: 10). Ancak Katolik-Ortodoks mücadelesi Osmanlı fethine kadar devam etmiştir (DAGM, 2000: 9).

İslâm dini Arap yarımadasının dışına taşarak bir İslâm İmparatorluğunun temelleri atıldığı sıralarda Kıbrıs, Bizans İmparatorluğuna vergi vermekteydi (GNKUR., 1971: 5). Kıbrıs'ın Bizanslılar idaresinde bulunduğu tarihte; Arabistan yarımadasında İslâm Devleti kuruldu ve kuvvetlendi. Arap yarımadasını hâkimiyeti altına alan İslâm Devleti, Akdeniz'e de çıktı. M.S. 632 tarihinde Ebubekir, Kıbrıs'ta Kitiyon'u zaptetti, fakat bu tarihte Müslümanların donanması bulunmadığından dolayı bu fütuhât ancak geçici bir fütuhât oldu.

M.S. 638 tarihinde Şam, Antakya, Kudüs ve bütün Suriye, Filistin ve Mısır İslâm Devleti'nin hâkimiyeti altına girdi (Banoğlu, 1974: 10). Hazreti Ömer zamanında Suriye, Irak ve Mısır zapt edildikten sonra bir donanmaya sahip olan Müslümanlar Kıbrıs'ı ele geçirerek istediler. Bu İslâm donanmasının ilk seferini yaptığı yer de Kıbrıs adası oldu.

Hazreti Ömer devrinde Şam valisi olan Muaviye, Kıbrıs'ın fethi için lüzumlu planları Halife Ömer'e sunmuş ve müsaadesini istemişti. Ömer, İslâm ordularının Suriye ve İran savaşlarıyla uğraşmakta olduğunu ileri sürerek bu sırada Kıbrıs'ın fethini uygun bulmamıştı. VII. yüzyılda Bizans sınırlarına dayanan İslâm orduları tarafından 632-964 yılları arasında yirmi dört defa kuşatılan Kıbrıs, Halife Hz. Osman döneminde Şam Valisi Muaviye tarafından 649 yılında fethedilerek Müslümanların hakimiyeti bir anlaşmayla kabul ettirildi. Bu anlaşmaya göre Kıbrıslılar Bizans'a vermekte oldukları 7.200 altını Müslümanlara verecek, Bizanslılar'la yapılacak savaşlarda onlara yardım etmeyecek ve Müslümanlar Kıbrıs'ı üs olarak kullanabileceklerdi. Ancak, bir süre sonra Kıbrıslıların Bizans'a yardım etmeleri üzerine bozulan anlaşma, 653'te adaya tekrar sefer düzenlenerek yenilendi. Bu sefer sonunda, adada İslâm ordusundan bir miktar asker bırakılmışsa da, Halife Yezid döneminde bu asker geriye çağırıldı (DAGM, 2000: 10).

Araplar kısa bir süre için (653-654) Kıbrıs'a yerleştilerse de bu uzun sürmedi: Halife Yezit zamanında Kıbrıs'ı boşalttılar (GNKUR., 1971: 5). 688'de Halife Abdülmelik b. Mervan ile İmparator II. Justinianus'un yaptığı anlaşmayla Kıbrıs'tan alınan vergiler iki devlet arasında paylaşıldı. Daha sonraları bu vergiler birçok defa

savaş nedeni olduysa da, Müslümanlar devamlı galip geldiler. Emeviler zamanında Kıbrıs, iki rakip devlet arasında nisbî bir muhtariyeti korumuş ve bu devletlere sadece vergi ile bağlanmış idi. Bu durum Abbasi döneminde de devam etti. Üç asır devam eden İslâm hâkimiyeti döneminde Kıbrıs'ta üretim artmış ve ada ticaret sayesinde oldukça ilerlemiştir. 964'te Bizans İmparatoru II. Nikeforos Fakos tarafından Kıbrıs tekrar geri alınmışsa da, bu dönemde yapılan bir anlaşmayla camiye çevrilen mabetlerin ve kutsal yerlerin tanınması Bizanslılar'a kabul ettirildi. Bizans İmparatorluğu'nun zayıflaması ve çöküşünün hızlanması sürecinde, eyaletlerin teker teker elden çıkması Kıbrıs'ı da etkiledi. Ermeniler'le yaptığı savaşta esir olan İmparator Manuel Komnenus'un yeğeni ve Tarsus Valisi İsak Komnenus, daha sonra İmparator olan I. Andronikos tarafından fidyesi Kıbrıs gelirinden ödenmek şartıyla kurtarıldı. Fakat, istenilen paranın bir kısmının ödenmesiyle serbest bırakılan İsak Komnenus kalan paranın toplanması için görevlendirildiği Kıbrıs'ta halkı, Bizans İmparatorluğu tarafından Katapon ya da Kıbrıs Valisi tayin edildiğini gösteren sahte belgelerle kandırarak bir yıl sonra adanın bağımsızlığını ve kendisinin imparatorluğunu ilan etti. Halk, yedi yıl süren Komnenus hâkimiyeti müddetince ağır vergiler ve baskılar altında ezildi (DAGM, 2000: 10). Haçlı seferleri sırasında Kıbrıs adası da hararetle günler yaşamış ve bu seferler, Kıbrıs'ın Bizanslıların elinden tamamıyla çıkması sonucunu doğurmuştu (GNKUR., 1971: 5).

III. Haçlı Seferleri'nde İngiltere Kralı I. Richard (Arslan Yürekli Richard) tarafından 1191'de alınan Kıbrıs, Templar (Templier) şövalyelerine satıldı (DAGM, 2000: 11). İsak Komnen'i mağlup ederek Kıbrıs'ı zapteden Kral, çeşitli nedenlerden ötürü adada devamlı bir yönetim kurmayı istemedi. Haçlı seferleri nedeniyle paraya da ihtiyacı vardı. Bu nedenlerden ötürü Kıbrıs'ı önce Templar şövalyelerine 100 bin altın dinar karşılığında sattı. Geri kafalı, mutaassıp Şövalyeler, her konudaki baskıcı tutumları ve gaddarca davranışları nedeniyle kendilerinden nefret eden ada halkının çıkarttığı isyanlarla uğraşmak mecburiyetinde kaldılar (Emircan, 2000: 37).

Templar Kıbrıs'ta çok asker bulunduramadılar, çünkü Suriye'de Salâhaddin Eyyubi ile muharebe ediyorlardı. Kıbrıs'ta bulunan askerin azlığına karşılık zalimane ve sert idareleri Kıbrıslıların cesaretini artırdı ve isyan ederek Tempların hepsini katletmek kararını vermelerine sebep oldu. 1192 senesinde, Paskalya günü, isyan bayrağını açan Kıbrıslılara karşı, Templar kendilerini savunacak kadar çok olmadıklarından dolayı, Lefkoşa'daki müstahkem mevkillerine sığındılar ve canlarını kurtarmak şartıyla, Kıbrıs'ı terk etmeyi kabul ettiklerini bildirdiler. Bu tekliflerinin reddedilmesi üzerine, açlıktan ölmektense, savaşmaya karar verdiler.

Bir sabah şafakla beraber harekete geçerek, Kıbrıslıları gafil avlayarak, cadde ve sokaklarda önlerine geleni kılıçtan geçirdiler. İsyanı bastırdılar, fakat ellerinde tutamayacaklarını anladıklarından, Richard'a müracaat ederek adayı geri almasını teklif ettiler. Richard bu teklifi kabul etti ve Templar tekrar Suriye'ye döndüler (Banoğlu, 1974: 14). Bu yönetimden de memnun olmayan Kıbrıslıların 1192 paskalya yortusunda isyan etmeleri üzerine adada daha fazla kalamayacaklarını anlayan Templar şövalyeleri, adayı I. Richard'a geri verdiler; o da, Kudüs Kralı Guy de Lusignan'ı Kıbrıs Krallığı'na getirdi (DAGM, 2000: 11).

M.S. 1191'de Haçlı Seferleri sırasında İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard, adayı Bizanslılardan alır ve (Artuç, 1989: 14). Adayı halen hizmetinde bulunan Fransız Lüzinyan ailesinin reisine; Büyük İslam Mücahidi Salahaddin Eyyubi Sultana mağlup olup Kudüs Krallığı ve tacını kaybeden ve şimdi hizmetine girmiş bulunan Fransız asıllı Gay Dö Lüzinyan'a (Guy De Lusignan) sattı. 1464'de Venedikliler'in istilasına kadar 273 yıl Lusignan Krallığı Kıbrıs'ı yönetir (Artuç, 1989: 48). Bu satışta Kıbrıs'ın değeri 60 bin altın olarak kararlaştırıldı. M.S.1192 yılı başlarında yer alan bu satış muamelesi ile Kıbrıs Latin Kültürünün egemenliğine giriyor ve adada, 1571 yılının 1 Ağustos gününde tamamlanan Türk-Osmanlı fethine kadar devam edecek bir Latin dönemi başlıyordu (Emircan, 2000: 37).

Lusignan, Kıbrıs'a vardığı zaman, Kıbrıs halkını acınacak bir halde buldu Isaac'ın ve Tempların sert ve zalimane idareleri, halkı sefil ve perişan etmişti. Guy de Lusignan her şeyden önce, balkın sevgisini kazanmak ve mevkiini kuvvetlendirmek istedi. Bunun için öldürüldü. Bunun bir neticesi olarak Kıbrıs'ta Hıristiyanlık yayıldı. Bu devirde ada ticaret gelişti ve refah meydana geldi (Banoğlu, 1974: 14). Guy de Lusignan, iki sene süren saltanatı esnasında, Kudüs Krallık tacını muhafaza etti ve Kıbrıs Lordu unvanını aldı. Kıbrıs'ta umumî hizmetler, Kudüs kanunlarına aykırı olmayan mahallî kanunlara göre idare edildi. Guy, bu iki senelik saltanatında, Kıbrıs'ı kalkındırmaya çalıştı. Refah seviyesinin artışı, memlekette sanat seviyesini de yükseltti (Banoğlu, 1974: 15).

Lusignan ilk olarak Filistin'den getirdiği yandaşlarına arazi bağışlayarak yerini sağlamlaştırdı ve adada feodal bir düzen kurdu. Kıbrıs'ta Lusignanlar'ın bulunduğu bu tarihlerde Anadolu, Selçuklu Türkleri'nin idaresinde bulunuyordu. Çeşitli gıda maddelerini Antalya'dan temin eden Lusignanlar, Antalya'nın Selçukluların eline geçmesinden sonra onlarla iyi geçinmek zorunda kaldılar (DAGM, 2000: 11). Kıbrıslılar, eskiden beri çeşitli gıda ve ihtiyaç maddelerini Antalya'dan sağlamaktaydılar. Bölgenin Türklerin eline geçmesi onları Türklerle iyi ilişkiler kurmaya mecbur etti. Lussingnan Kralı I. Hugh ve Anadolu Selçuklu Sultanları İzzettin Keykavus ve Gıyaseddin Keyhüsrev arasında karşılıklı "altın mühürle" gönderilmiş mektuplar, Kıbrıs'la Anadolu arasında eski iyi ilişkilerin devam ettiğini göstermektedir (Denker, 2001: 27). Selçuklular ile çeşitli anlaşmalar yapan Lusignanlar fırsat buldukça anlaşmaları yine kendileri bozdular (DAGM, 2000: 11). Lusignanlar devri Kıbrıs tarihinde mimari eserler bakımından mühim olmakla kalmayıp, dinî bakımdan da önemi olan bir devir oldu. Guy'dan sonra Kral olan Amaury'nin Krallığını, Mukaddes Roma Germen İmparatoru Henry VI. tanıdı ve 1197 senesinde, Kıbrıs Kralı olarak taç giydi (Banoğlu, 1974: 15).

Lusignanlar'ın Kıbrıs'ta gerçekleştirdikleri en önemli olay; "Kıbrıs Latin Başpiskoposluğunu" kurmak oldu. Katoliklik Ortodoksluk'u gölgelemeye başladı. Ortodoks halkın çıkardığı isyanlar şiddetli bir şekilde bastırıldı (DAGM, 2000: 11). Kıbrıs Kralının müracaatı üzerine, Papa Celestine III. Kıbrıs'a Katolikliği sokmak gayesiyle iki papaz gönderdi. Lefkoşa'da Lâtin Başpiskoposluğu ile Limasol, Baf ve Magosa'da da birer Piskoposluk kuruldu. Ortodokslar, bundan memnun olmadılar (Banoğlu, 1974: 15).

M.S. 1092'de İzmir'in Selçuklu emiri Çaka Bey, halen Bizans hakimiyeti altındaki Kıbrıs ve Grit adalarında bir isyan başlatmıştı. Fakat isyanlar bastırıldı. Selçukluların Kıbrıs'la sıcak temasının Lüzinyan döneminde, 1297 yılından itibaren yoğunluk kazandığı görülmektedir. Anadolu Selçuklu Devleti sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev'in Antalya'yı fethi sırasında, Kıbrıslılar Antalya hakimi Aldobrandi'ye antlaşmalarla 14. yy. sonuna kadar devam eden ilişkilerde, Kıbrıs'ın Avrupa'dan gelen ticari eşya ile Doğudan gelen ticari emtiyanın bir nevi takas merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Akdeniz ülkeleri başta olmak üzere daha uzak ülkelere gelen ticaret ve sanat erbabının Kıbrıs adasında yerleştiği, iş yerleri açarak, küçük topluluklar dahi oluşturduğu bilinmektedir. Liman kasabalarında, örneğin Magosa'da Türk, Rum, Ermeni, Suriyeli ve Yahudi, her millete mensup insanlara rastlanmakta idi. Anadolu Türk devletlerinin ve insanının Kıbrıs Adası ile ilişkisi zamanla yoğunluk kazanarak sürecektir.

380 yıllık Latin döneminde Kıbrıs'ın hâkimleri Baronlar zenginlik içinde yüzerken, büyük çoğunluğu Ortodoks Rum olan Kıbrıs halkı da her türlü baskı ve zulüm altında yaşamak zorunda bırakılmıştır. Bu dönemde (1192-1432) Ortodoksların, kişisel özgürlüğü bile kaldırılarak 3 sınıfa ayrılmış ve yasalar karşısında 2 değişik muameleye tabi tutulmuştu. 1562 yılında, yani Türk-Osmanlı fethinden 9 yıl öncesine kadar bu sınıflar devam etmekte ve ünlü tarihçi B. Sagreda'ya göre, Kıbrıs'ın tarihteki nüfusu olan 131.156 kişinin 83.653'ü köle, 47.503'ü ise lefteri sınıfında muamele görmekte idi.

XIV. yüzyılın sonlarına kadar süren Latin hâkimiyeti, iki İtalyan şehir devleti olan Cenevizliler ve Venedikliler tarafından tehdit edilmeye başlandı. 1372 yılında Magosa'yı alan Cenevizliler 1464 yılına kadar ellerinde tuttular. Memlûk Sultanı Baybars da 1425 yılından itibaren Kıbrıs'a müdahale etmeye başladı. Adaya çıkan Memlûk ordusu, 1426 tarihinde Kral Janus'u mağlup edip esir aldı. Ada üzerinde Memlûklar, Papalık ve İtalyan şehir devletlerinin giriştikleri mücadeleden Venedikliler galip çıktı. Evlendiği Kıbrıs Kralı II. Jacques'ın bir yıl sonra ölmesiyle 1484 yılından itibaren beş yıl Kıbrıs'ı idare eden Kraliçe Venedikli Katerina Kornaro, idareyi Venedikliler'e bırakarak ülkesine gitti. İdare Venedikliler tarafından ele geçirildikten sonra Kıbrıs, Venedik soylularından seçilen bir askerî valiyle yönetildi (DAGM, 2000: 11).

1425 yılında durumu uygun bulan Memluk Sultanı, Kıbrıs donanmasını mağlup ettikten sonra Larnaka ve Limasol'u yağma etti. 11 Temmuz 1426 tarihinde Memluk kuvvetleri Lefkoşa'yı yağma ettikten sonra, bir hayli ganimet ve pek çok esir alarak Mısır'a döndüler (Alasya, 1988: 19). Kıbrıs adası Haçlı Seferleri esnasında İngiliz Kralı Arslan yürekli Richard tarafından Bizanslılardan alınarak Gui de Lusignan la verildi. Ceneviz ve daha sonra Venediklilerin nüfusu altına düştü ve 1489'da tamamen Venediklilerin idaresi altına girdi (Uzunçarşılı, 1988: 9).

Kıbrıs 1517 yılında Venedikliler yönetiminde olmakla birlikte, Mısır Türk Memlûk Devletinin "yüksek himayesinde" idi (Emircan, 2000: 41). Osmanlı Devleti padişahı Yavuz Sultan Selim (I. Selim) 1516'da Mercidabık'ta, 1517'de Ridaniye'de Memlûk ordularını yenerek Memlûk Devletine son verince aynı yılın sonunda Venedik

Cumhuriyetiyle yapılan antlaşmada Venedikliler, daha önce Mısır Sultanına vermekte oldukları 8.000 dukalık vergiyi bundan böyle Osmanlı İmparatorluğuna vermediği kabullendiler.

Bu antlaşmadan ötürü Osmanlılar, Kıbrıs'a imparatorluklarının bir parçası diye baktılar ve bu sessiz biçimde Venediklilerce onaylandı. Yıllık vergisini aksatmadan veriyor ve Kıbrıs'ı yönetme hakkını böylece koruyabiliyordu.

2.3. Kıbrıs'ta İç Durum ve Kıbrıs'ın Osmanlılar Tarafından Fethi

Yavuz Sultan Selim'in 1517 yılında Mısır'ı zaptetmesi Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'la doğrudan münasebete girmesine sebep oldu. Osmanlı ve Venedikliler arasında yapılan anlaşma gereğince bu vergi, artık Osmanlı Devleti'ne verilecekti. Kanunî döneminde yapılan bir anlaşmayla da İstanbul'da bulunan Venedikliler'e yeni haklar verilerek Kıbrıs'tan alınan vergi 10.000 dukaya çıkarıldı. Bununla beraber Venedikliler, Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından alınacağı duygusundan kendilerini hiç bir zaman kurtaramadılar.

1521'de Rodos adası'nın Osmanlılar tarafından fethedilmesiyle telaşa düşen Venedikliler, savunma hazırlıkları yapmağa başladılar. Lefkoşa'nın surları daraltılarak Magosa Kalesi'nin surlarına takviyeler yapıldı. Bu arada yerli halka baskılar bütün şiddetiyle devam etmekte, halk Venedikliler'in topraklarında angarya usulüyle çalıştırılmakta ve Ortodokslar zorla Katolik yapılmaya çalışılmaktaydı (DAGM, 2000: 12).

Kıbrıs'ın Ortodoks yerli halkı Venedik yönetiminden memnun değildi (Olgun, 1999: 28). Ağır vergiler ve zulüm altında ezilen halk, zalim Venedik yönetiminin yerine âdil Türk yönetiminin olmasını tercih etmekteydi (DAGM, 2000: 13). Venedikliler Kıbrıs adasını bir askeri üs olarak tahkim ettikleri için, adada yaşayan yerli halka karşı, askeri işgal idaresi tarzında bir yönetim uygulamaktaydılar. Adanın tahkim işinin ağırlığı altında inleyen halkın hayat standardı zamanla sürekli bir şekilde düştü. Ticaret ve sanayi azaldı. Eski refah ve zenginlikten eser kalmadı. Her sene halktan alınmakta olan 350.000 duka altını tutan vergi sebebiyle halk, büsbütün güç bir duruma düştü (GNKUR., : 29).

Osmanlı Devleti'nin adaletli yönetimini bilen halk, fırsat buldukça İstanbul'a heyetler göndererek kendilerinin bu zulümden kurtarılmasını istiyordu. Osmanlı Devleti'nin Girit ve Kıbrıs adalarına olan ilgisini gören ve bu iki ada elinden gittikten sonra büyük devlet olma vasfını kaybedeceğini bilen Venedik yönetimi, bir taraftan Osmanlılarla iyi geçinmeye çalışıyor, diğer taraftan da Avrupa'da Osmanlılar'a karşı girişilen hareketleri el altından destekleyerek iki yüzlü bir politika takip ediyordu. Başlıca gelirini korsanlıktan sağlayan Venedikliler'in zorba idaresi karşısında ada halkının sürekli yardım talepleri, II. Selim'e şehzadeligi döneminde Mısır'dan gönderilen hediyelere el konulması ve 1563 yılında Mısır Hazîne defterdarının bindiği geminin yağmalanması üzerine bu tür gasp, yağmalama ve taciz hadiselerine son verilmek için yapılan girişimlerin sonuçsuz kalması, Kıbrıs'taki Hala Sultan Türbesi'nin

güvenceye alınması gayesiyle adaya bir sefer düzenlenmesi kaçınılmaz hale geldi (DAGM, 2000: 13).

Kanuni Sultan Süleyman 1522'de Rodos'u alarak Anadolu'nun burnu dibindeki bir diğer çıbanı ortadan kaldırmıştır ama, ya Kıbrıs? Ne çare ki Kanuni'nin ömrü yetmez, diğer seferlerden ona pek vakit bulamaz. Kıbrıs'taki Venedik yönetimi de her 8 bin Duka altını haraç vererek Osmanlı İmparatorluğu'nu hoş tutmaya çalışır. (Artuç, 1989: 14). Osmanlıların Kıbrıs'ı fethetmesindeki temel nedenler, Kıbrıs'a yerleşen korsanların Doğu Akdeniz ticaretini engellemeleri ve dini özgürlükleri kısıtlanan baskı ve şiddet altındaki Rumların yardım talepleridir (Bozkurt ve Demirel, 2004: 9).

Netice olarak Kıbrıs, Türkler tarafından elde edilmedikçe Osmanlı İmparatorluğunu tehdit edici durumunu muhafaza edecekti. O devirde Avrupa ile Asya ve özellikle İran, Hindistan ve Uzakdoğu arasında (Doğu-Batı) ticaret yolu, Akdeniz üzerinden ve çoğunlukla Mısır ve Suriye kıyılarıyla yapıldığı için, bu kıyılara çok yakın bulunan Kıbrıs adasının bu ekonomik faaliyete etkisi çoktu ve ayrı bir önem taşımaktaydı.

İslâm dininin temel kurallarından birisi olan hac farızasını yerine getirmek üzere Anadolu ve Rumeli'den denizyoluyla Hicaz'a giden hacı gemilerine de korsanların saldırımları ve yağma etmeleri, can ve mal kaybına sebep olmaları dolayısıyla, hac yolu üzerindeki Kıbrıs'ın bir an evvel alınarak güvenliğin sağlanması gerekiyordu. Kıbrıs'ta barınan korsanların hac ve ticaret gemilerine saldırımlarına son verilmesi için bir garanti sağlanması hakkında Venedik Cumhuriyetine yapılan müracaata olumlu bir cevap verilmemiş olmasıydı (Artuç, 1989: 11-13). Venedikli komutan Bragadino, bu mektuba, Avrupa'dan yardım ulaştırılacağı ümidiyle çok kaba bir lisanla ret cevabı verdi. Bunun üzerine Osmanlı ordusu, 1571 yılının Nisan ayı ortalarından itibaren Magosa kalesinin kuşatılmasını yoğun olarak başlattı (Emircan, 2000: 47).

Sonunda karar verilir ve 50 bin piyade, 2 bin beşyüz süvari, 30 ağır ve 50 hafif toptan oluşan Türk Kuvveti, 360 parça donanma Sefer ile birlikte ve üç ayrı kol halinde, 15 Mayıs 1570'de İstanbul'dan hareket eder. Komutanı (Serdar) Vezir Lala Mustafa Paşa, Donanma Komutanı Piyale Paşa'dır (Artuç, 1989: 17).

Kıbrıs Fethi için toplanan divanda, adanın fethine en çok Lala Mustafa Paşa taraftar olmuştu. Orta Doğu'daki Osmanlı egemenliğine Doğu Akdeniz'deki Kıbrıs adasından yönelen tehdit 1570 yılında Venediklilerin yönetimindeki Kıbrıs'a yapılan bir seferle ortadan kaldırıldı. Lala Mustafa Paşa'nın emir ve komutasında 360 parçadan oluşan bir donanma 100.000 kişilik bir kuvveti Kıbrıs'a ulaştırmış: 2 Temmuz da Limasol, 9 Eylül' de Lefkoşa ve bin yıla yakın kuşatmadan sonra 6 Ağustos 1571'de Magosa'nın fethi ile Kıbrıs'ta Türk egemenliği kurulmuştur (Erendil, 1992: 131).

Kıbrıs'ın fethi, 13 aylık uzun bir savaşa ve 50 bin şehide mal olmuştu (Artuç, 1989: 17). Hisarı savunanlar, Lala Mustafa Paşa'nın 50.000 kişilik ordusuna hisar çevresinde yaptırdığı muhteşem geçit resmini dehşet ve hayranlıkla izlediler (İkiz, 2007: 16). Bu arada, teslim teklif ettiği ve bu teklifi kabul edildiği halde elindeki yüzlerce Türk esirini bir gece içinde öldüren Venedik Komutanı Bragadino teslim şartlarına uymadığı için idam edildi. Teslim olan 4000 Venedik askeri Türk savaş gemilerine forsa olarak dağıtıldı (Bozkurt, 2004: 5).

Sonuç olarak bu seferin sonunda Osmanlı Devleti karada ve denizde Kanuni devrinde olduğu gibi bütün sâvvet ve ihtişamıyla yükselme ve devrinin egemenliğini sürdürmeye ve Kıbrıs adasını topraklarına fiilen ve hukuken katmaya muvaffak olmuştu (GNKUR., 1971: 152). Venedikliler bu durum karşısında Osmanlı İmparatorluğu ile bir antlaşma imzalayarak, Kıbrıs üzerindeki bütün haklarından, vazgeçmek zorunda kalmışlardır (KTKD., 1984: 6).

Kıbrıs 1571 yılından 1878 yılına kadar tam 307 yıl Osmanlı egemenliğinde kaldı. Osmanlı Yönetimi ile birlikte Kıbrıs'ta bir güven ve huzur ortamı doğdu. Çünkü Venedik Yönetiminde yerli halk, köle (Serf) gibi işlem görmekte, ezilmekteydi. Katolik Venedikliler, Ortodoks yerlileri horlamaktaydı. Ortodoks Kilisesi'nin toprakları ellerinden alınmış Katolik Kiliseleri'ne verilmiş, Ortodoks Kiliseleri kapatılmıştı (Artuç, 1989: 17).

Türklerin Kıbrıs adasına esas yerleşmeleri, diğer yeni fethedilen memleketlerde yaptıkları gibi, bu gaye ile adaya getirilen Türk göçmenler vasıtası ile gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde göçmen nakli Osmanlı İmparatorluğu'nun sahip bulunduğu ve tatbik ettiği iskân usullerinden sürgün usulüne göre yapılmıştır. Fakat bu şekilde, bir yerden insan nakli kelimenin telkin ettiği gibi zorla olmayıp, yeni fethedilen topraklarda daha iyi hayat yaşamayı arzu eden kimseler arasında seçilerek yapılmakta idi (Milletlerarası I. Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, 1971: 93).

Kıbrıs, Osmanlı İmparatorluğu için ekonomik bir değer ifade edebilmek için yeterli nüfusa sahip olmalıydı. Osmanlı yönetiminin temel ilkelerinden birisine göre, devletin geliri ülkenin refahına bağlı olduğu ölçüde, her eyalet mümkün olduğunca üretken kılınmalıydı. Dolayısıyla, bir eyaletin üretim kapasitesinde eksiklikler görülüyorsa; sürgün, yani nüfus kaydırması denilen bir yöntemle başka eyaletlerden ilave çiftçi veya işçi sağlanırdı. Kıbrıs'ı fetheden Osmanlı ordusunun serdarı Lala Mustafa Paşa'ya, adada yerleşmek isteyenlere izin vermesi talimatı verilmişti. Böylece 20.000'e yakın istekli çıktı; kendilerine uygun araziler bağışlandı. Ancak bunlar da adayı istenilen refah seviyesine getirecek sayıda değildiler. Bunun sonucunda, 1572'de, Kıbrıs Beyi Sinan Paşa, II. Selim'e bir mektup yazıp daha fazla göçmen gelmesini istedi (Hakeri, 1993: 4).

Kıbrıs'a genel iskân 22 Eylül 1572 (13 Cemâziye'l-evvel 980) tarihli hükümlerle başladı. Bir suretinin de Alâiye, Manavgat, İçil, Bozok ve Teke kadılarına gönderildiği bu hükümde; "Karaman, Anadolu ve Zülkadriye eyaletlerinde bulunan kasabalarda her on aileden birinin nakli" isteniyordu. 1572'de yapılan kayıtlara göre Kıbrıs'a gönderilmek üzere Aksaray'dan 225, Beyşehir'den 262, Seydişehir'den 202, Anduğ'dan 145, Develihisar'dan 197, Ürgüp'den 64, Koçhisardan 88, Niğde'den 172, Bor'dan 69, Iğın'dan 48, İshaklı'dan 87 ve Akşehir'den 130 olmak üzere toplam 1.689 aile belirlenmiştir. Bu şekilde Kıbrıs nüfusunun takviyesi maksadıyla göçmen nakli uzun müddet devam etmiştir (DAGM, 2000: 18).

21 Eylül 1572 tarihli bu göç emriyle amaçlanan adayı sömürge adası haline getirmek değil, tekrar kalkınıp gelişmesini, yeniden yapılanıp imarını sağlamaktı (Öztürk, 2003: 21).

Bu iş için seçilenler arasında :

1. Verimsiz toprak yüzünden gerektiği gibi geçinemeyen köylüler;
2. Köylülerin, adları henüz eyalet vergi defterlerine geçmemiş oğulları;
3. Ortakçı ve yarıcılar;
4. Kiracı çiftçiler;
5. Yazlık meralar, üzüm bağları ve diğer mülklerle ilgili olarak, sürekli dert çıkartan geçimsiz kişiler;
6. Resmen izin verilmeden çiftini terk edip şehir ve kasabalara göç etmiş serseriler;
7. Şehir ve kasabalardan gelen, kunduracı, çizmeci, terzi, takkeci, ipek ve tiftik, yün dokumacısı, tiftik tarakçısı, ahçı, işkembeci, mumcu, saraç, demirci, bakkal, marangoz, duvarcı, taşçı ve bakırcı gibi esnaf ve zanaatkarlar vardı.

Her on haneden birisi göç ettirilecek ve yakın aileleri, sürüleri ve gerekli her türlü donatılarıyla kış gelmeden önce kendilerine tahsis edilen yerlere ulaştırılacaktı. Göç ettirilen kimselerin mülkleri kadılarca uygun fiyatlarla satılacaktı.

Kıbrıs'a gönderilenler bu göçmenlerle bitmedi. Kıbrıs'ta potasyum nitrat rezervleri keşfedildiğinde, barutun mahalli olarak üretilebilmesi amacıyla, bu maddenin tasviyesi için Anadolu'dan derhal işçiler gönderildi. Bunu izleyen yüzyıllarda, durum gerektirdikçe, örf ve adetleri bozan kişilerle, huzursuzluk çıkartan Türkmen aşiretleri de Kıbrıs'a sürgün edildi. Bu son iki durumda bile yeni gelenlerin adaya yerleşmeleri sırasında, kendilerine yardım edilip ilgi gösterilmesi ilginç bir noktadır. Örneğin, 1714 tarihli bir fermanda, Kıbrıs'a sürülecek bazı asi göçebelerin, komşularına tekrardan dert olmamaları için meskûn olmayan yerlere yerleştirilmeleri belirtilmektedir.

Bu nüfus nakillerinin bir sonucu olarak, çok değişik mesleklerden Türk adaya gelmiş oldu. Devleti, fetihten sonra adaya "Beylerbeyilik" statüsü vermiş; coğrafi bütünlüğün de etkisinde, gelişmesi ve savunmasının güçlendirilmesi için, Anadolu'nun adaya bakan kıyılarındaki bazı "sancaklar" da Kıbrıs Beylerbeyiliği'ne bağlanmıştır. Fetih ile birlikte, Venedik yönetiminden kaçarak dağlara sığınan yerli halka kolaylıklar sağlanmıştır. Bu suretle adaya Anadolu'dan toplam 5720 hane (1689 aile) getirtilmiştir (Öztürk, 2003: 16).

Osmanlı Ordusu Kıbrıs'ın fethini tamamlayıp 15 Eylül 1571'de geri çekilirken adada 3779 asker bırakmıştı. Daha sonra bu askerler ailelerini yanlarına getirmişler, ada'nın Türk adası haline gelmesi daha sonra Anadolu'dan gelen göçmenlerle olmuştur (Keser, 2007a: 29).

2.4. Osmanlı Yönetiminde Kıbrıs

Osmanlı İmparatorluğu'nun ılımlı yönetim politikası, Yunan halkı için de geçerli olmuştur. Rum-Ortodoks halk, diğer gayri Müslim tebaanın sahip olduğu bütün hak, ayrıcalık ve imtiyazlara sahip olmuştur. Ayrıca, Fatih Sultan Mehmet'in fermanıyla büyük imtiyazlar elde eden Patrik, sadece Rumların değil, Osmanlı topraklarında yaşayan bütün Ortodoksların da temsilcisi haline gelmiştir (İkiz, 2007: 37).

İngiliz yazar Lawrance Dureli şöyle der:

“Ne büyük bir çelişkidir ki, Ortodoks din adamlarının yetkileri ancak Türkler tarafından ihya edildi. Venedik’in hoyrat askeri diktatörlüğü altında inleyen Kıbrıs halkı, adaya çıkan Türk askerlerini sevinçle karşıladılar. Türk idaresi köleliğe son verdi, halka adil ölçüde muhtariyet tanıdı.”

Osmanlılar köleliği kaldırdılar, tüm Kıbrıslılara ev ve toprak edinme hakkı tanıdı. Ortodoks kiliselerini yeniden açtılar ve Amerikalı Profesör Pierre Oberling’in dediği gibi “her şeyin ötesinde Kıbrıslılar, millet sistemi olarak bilinen o mükemmel düzenin bir parçası haline getirildiler. Bu düzen ise, Osmanlı İmparatorluğu’ndaki dini azınlıklara yüzyıllar boyu böyle grupların Avrupa’da sahip olduklarından çok daha fazla özgürlük sağlamıştı.”

Prof. Oberling, Millet Sisteminden ne anladığını da şöyle açıklar:

“Osmanlı nüfusu mensup olduğu dinlere göre milletlere bölünmüştür. Yani, bütün Müslümanlar Müslüman milletine, bütün Museviler Musevi milletine, vb. mensuptu. Her millet, Osmanlı İmparatorluğu’nun yarı bağımsız bir unsurunu teşkil etmekteydi. Milletler kendi kurallarını uygulamakta, kendi mezarlıklarını, okul ve kiliselerini yönetmekte ve evlenme, çeyiz durumu, boşanma, nafaka ve diğer medeni hukuk konularında da yetkiye sahiptiler.”

Evet, Türkler Kıbrıs’a da o bilinen adalet ve hoşgörüsüyle birlikte gelmişler, Hıristiyan halkın dinine ve kültürüne dokunmadan onlara anlayışla davranmışlardır (Artuç, 1989: 17-18). Ada Rumları 307 yıllık Türk idaresinde (1570-1878) varlıklarını korudukları gibi ekonomik, kültürel ve hatta siyasî bakımdan da gelişme imkânını bulmuşlardır (DAGM, 2000: 20).

Adada yaşayan Hıristiyanlara, İslâmiyeti kabul etmeleri hususunda, Türkler tarafından herhangi bir tazyikin yapıp yapılmadığını tespit edebilmek amacıyla, elde mevcut bütün Şer’iye Sicilleri gözden geçirilmiş ve Kıbrıs’ta üç asır devam eden Türk İdaresinde, Müslüman olan Hıristiyanların sayısının dört yüz civarında bulunduğu anlaşılmıştır. Bu durumda, Türklerin Hıristiyan tebâyı Müslüman yapmak için herhangi bir şekilde baskı ve şiddete başvurmadıkları ortaya çıkmaktadır. Zira, baskı ve şiddet yoluna gidilse idi, Müslüman olanların sayısı çok daha yüksek bir rakama erişecek, belki de adada kalan Hıristiyanlar, ancak parmakla gösterilebilecekti.

Kıbrıs’ta Türk Kültürü fetihten itibaren her zaman ana Vatan Türkiye’deki kültürün aynı olmuştur ve Tanzimat Devri’nde aynı değişikliklerden geçmiştir. Ziya Paşa ve Namık Kemal Bey, Tanzimat edebiyatına karşı Kıbrıs Türkü’nün ilgi ve sevgisini artırmıştır. Türkiye basını gibi Kıbrıs Türk basını da batılaşma hareketinin benimsenmesinde büyük rol oynamıştır.

Tanzimattan bu yana da Kıbrıs’ta Türk kültürü anavatanındaki gelişmelere ve değişmelere ayak uydurmuştur. Ne adanın 1878 yılında İngiltere’ye kiralınması, ne 1914’te tek taraflı ilhakı, ne de 1923’te bu ilhakın Türkiye tarafından tanınması Kıbrıs Türkü’nün anavatanla olan sıkı kültür bağlarını koparamamıştır. Kıbrıs Türk Kültürü, her zaman anavatan kültürünün bir kolu olarak kalmıştır ve kalacaktır (Milletlerarası I. Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, 1971: 165).

Ada'daki, boş araziler, adanın korunması ve savunması için adada oturmak şartıyla, dirlik olarak, tımar sahiplerine verilmiştir. Osmanlı'nın yükselme döneminde huzur ve refah içinde yaşayan ada halkı, Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemine girmesi ile birlikte bundan olumsuz etkilenmeye başlamıştır. Nüfus azalmaya, ticari hayat bozulmaya ve Beylerbeyliğin geliri düşmeye başlamıştır. Kapitülasyonların Kıbrıs adası için de geçerli olması, yabancı uyrukluların ve bunların temsilcilerinin gittikçe genişleyen ayrıcalıklardan yararlanmaya başlamaları, Kıbrıs'ta da olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Temelleri Osmanlı Yönetimi altında güçlenen Rum burjuvazisinin attığı Yunan ulusçuluğunun da bu döneme denk gelmesi, adada Osmanlı Devleti'nin kurmuş olduğu düzenin bozulması sürecini hızlandırmıştır (Öztürk, 2003: 17). Görülüyor ki fetih sıralarında olsun fethi izleyen yıllarda olsun, ada yeniden organize edilip gelir kaynakları güç değerlendirilmiştir (Sahillioğlu, 1969: 10).

Ortodoks kilisesinin ihyası Osmanlıların Kıbrıs'ı fethiyle başlar. Venedikliler devrinde adada Katolik kilisesi hâkim olmuş ve 1535 de Venedik'te yapılmış bulunan Kudüs kanunları, adaya tatbik edilmişti. Osmanlıların Kıbrıs'ı fethi sırasında Ortodoks Başpiskoposu bir köyde sürgünde bulunuyordu. Kıbrıs seferi başkomutanı bulunan Lala Mustafa Paşa, başpiskoposu sürgünden getirterek kendisini başpiskoposluk makamına oturtmuş ve Patrikhaneyi de vakfetmiştir. Patrikhane ve kilise hala bir Türk vakfidir (Gürsoy, 1964: 91).

Başpiskopos bu suretle ada Ortodokslarının en yüksek ruhani lideri ve aynı zamanda bu cemaatin en büyük ve yetkili temsilcisi oldu (GNKUR., 1971: 160). Nitekim 1839 Tanzimat Fermanı ile 1856 Islahat Fermanları Osmanlı toprakları içinde. azınlıklara dünyada diğer ülkelerde eşi olmayan ayrıcalıklar vermiştir (Şahinler, 1979: 104).

Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethi ile ada halkı, huzura kavuşmuş adil Türk yönetimi sayesinde çeşitli haklar elde etmiştir. Hıristiyan toplumuna da geniş özgürlükler verilmiştir (KTKD, 1984: 6).

3. KIBRIS'TA İNGİLİZ İDARESİ

3.1. Kıbrıs'ın İngiltere'ye Terki ve İngilizlerin Kıbrıs Politikası (12 Temmuz 1878)

1830-1831 yıllarında, daha sonra, İngiliz Başbakanı olacak olan Benjamin Disraeli “Lord Beaconsfield” çıktıkları büyük turda Kıbrıs'ı ziyaret etmişti. Ada'ya hayran kalan Disraeli kız kardeşine şöyle yazmıştı; “*Tüm zamanların ünlü, Venüs'ün pembe ülkesi, Haçlı seferlerinin romantik krallığı...*” Benjamin Disraeli “*Kıbrıs, Ön Asya'nın anahtarıdır. İngilizlerin Kıbrıs'a ihtiyacı vardır ve burasını alacaklardır.*” diyordu (İkiz, 2007: 29-30).

19. yüzyılın sonlarında dönemin iki sömürge imparatorluğu olan İngiltere ile Rusya, Ortadoğu'daki menfaatleri bakımından birbirleriyle büyük bir çatışmanın içine girmişlerdi. Rusya nihai hedefi olan İstanbul'a girmek ve Boğazları almak düşüncesinin yanısıra, Kafkasya üzerinden İskenderun ve Basra Körfezleri'ne inmeyi de tasarlamaktaydı. Rusya'nın bu politikası, Osmanlı Devleti'nin güneyini hayatî bölge olarak gören İngiltere'nin menfaatlerine uygun düşmemekteydi (DAGM, 2000: 20).

İngiltere, Mısır ve Doğu Akdeniz ile 18. yüzyılın sonunda daha fazla ilgilenmeye başlamıştı. 19. yüzyılın başlarında ise stratejik önemi olan Kıbrıs'a egemen olmak düşüncesi belirmişti. Özellikle 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması bu düşüncüyü daha da güçlendirmişti (Mütercimler, 2003: 56-57). Kıbrıs'ın Osmanlı egemenliğinden çıkması, Yunanistan'ın değil, İngiltere'nin oyunudur. 1878'de İngilizler adayı Hindistan'dan Malta'ya nakledilecek askerlerin yardımı ile ele geçirmeyi düşünürse de bu düşüncesinden işin zorluğu karşısında vazgeçerek uygun fırsat ve zemini kullanmak yoluna gider. Osmanlı-Rus savaşı imdada yetişir. 1877-1878 Osmanlı Rus savaşı sonunda imzalanan Ayastefenos Antlaşması sonucu ortaya çıkan durum İngiliz çıkarlarını tehdit etmekteydi (Denker, 2001: 30).

Kıbrıs'ın İngiliz yönetimine girişi 1877–1878 Türk Rus Savaşı sonrasına rastlar. Bu savaşta Osmanlı'nın içine düştüğü bunalım üç yüz yıllık Türk yönetiminin geçici olarak İngiliz yönetimine dönüşmesine neden olmuştur (Erendil, 1992: 131). Zaten içte ve dışta büyük sıkıntılar içinde olan Osmanlı Devleti, 1877 yılı başında Avrupa devletlerinin desteğini de tamamen kaybetmiş oldu. Bunun üzerine Rusya, Osmanlı Devleti'ne 24 Nisan 1877'de savaş ilan etti. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, büyük toprak kayıplarına sebep olan Ayastefanos Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı. 3 Mart 1878 tarihinde imzalanan bu anlaşma ile Rusya'nın Slavcılık politikası büyük bir zafer kazanmış, Osmanlı Devleti'nden önemli bir toprak kütlesi kopararak Balkanlar'da nüfuzunu arttırmıştı (DAGM, 2000: 21).

Mart 1878'den itibaren İngiltere Akdeniz ve genel olarak da Doğu çıkarlarının tehdit altında olduğunu gördü ve artan Rus baskısına karşı harekete geçti. Rusya'nın Ayastefenos Antlaşması ile güç dengesini bozduğunu ileri sürerek bunun yeniden gözden geçirilmesi düşüncesini ortaya atar. Bu düşüncenin temelinde Rusya'nın Balkanlara yerleşmesini diğer devletlerle işbirliği yaparak önlemeye çalışmak vardır. Doğu Akdeniz'deki denge, her an Rusların baskılarıyla bozulabilirdi ve müdahale içinde en yakın İngiliz üssü Malta'da bulunmaktaydı. Bu nedenle Doğu Akdeniz ve

çevresi Süveyş Kanalı'nı denetleyebilecek yeni bir üs için Kıbrıs tercihi yapılmıştır. İngiltere Hükümeti İstanbul'daki elçisine 30 Mayıs 1878'de gönderdiği telgrafta Kıbrıs'ın istenmesini şöyle belirtiyordu: Osmanlı orduları yenilmiştir. Osmanlı Hükümeti çaresizlik içindedir. Bunlar çöküşün açık kanıtlarıdır. Rusya; Kars, Ardahan, Batum'u işgal etmiş olup, Anadolu, Suriye, halkını kışkırtıp Osmanlı ordusuna karşı ayaklandırabilir. Böyle bir kışkırtma durumunda bu halk, çöküş durumunda bulunan devletini terk ederek, başka bir yönetim aramaya başlayacaktır. Bu ise Osmanlı Devleti'nin sonudur. Osmanlı Devleti'nin Asya'da devamı için bir koşul vardır; gelecekte Osmanlı Asya'sına Rusya tarafından yönelecek bir saldırıyı silahla önleme gücü olan bir devletin, güvence vermesidir. İngiltere bu güvenceyi verebilir. Ancak İngiltere'nin teklif ettiği bu garantisini yerine getirebilmesi için Anadolu ve Suriye kıyılarına yakın bir yere sahip olması gerekmektedir (Denker, 2001: 30-31).

İngiltere, Mart 1878'den başlamak üzere, Akdeniz ve genel olarak Doğu çıkarlarının tehlikeye düştüğünü gördü ve artan Rus baskısına karşı çıkmak üzere harekete geçti. Bunun bir sonucu olarak da Kıbrıs'a yerleşmek istiyordu. Bu amacına güç kullanmadan diplomasi yoluyla kavuşmak istiyordu. Devletlerarası hukuk ve anlaşma açısından Rusya'nın, Ayastefanos antlaşması ile "siyasi güç dengesini" bozduğunu ileri sürerek bunun yeniden gözden geçirilmesini ortaya attı. Bu düşünceyle, Rusya'nın Balkanlar'a yerleşmesini öteki devletlerle işbirliği yaparak, önlemeye çalışıyordu. Böyle bir harekete karşı koyabilecek İngilizlerin en yakın üssü Malta'da bulunuyordu. Kuşkusuz burası oldukça uzak bir yerdi. Bu bakımdan Doğu Akdeniz ve çevresini, "Süveyş Kanalı'nı denetleyebilecek" yeni bir üs için Kıbrıs seçmişti.

İngiltere, böylece Rus tehlikesini bahane ederek Kıbrıs'ı, askeri, politik ve ekonomik yönlerden kendisine sağlayacağı yararlarından, üs olarak ele geçirmeyi aklına koydu (Mütercimler, 2003: 57-58). 3 Mart 1878 tarihinde imzalanan Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması sonrasında Rusların ilerlemesini önlemek amacıyla İngiltere, Osmanlı Devleti'ne yardım talebinde bulunur. Ayastefanos Antlaşması'nın Türklerin lehine ve çıkarlarına uygun hale getirilmesine çalışacağını belirterek Kıbrıs'ın yönetiminin geçici olarak kendisine devredilmesini ister (Keser, 1970: 146).

İngiltere bu isteklerini 25 Mayıs 1878'de Osmanlı devletine resmen başvurarak teklif etti. İki devlet arasında "savunma antlaşması" yapılmasını istedi. Ayrıca, adanın gelirlerine karşılık bir miktar borç verileceğini söyledi. İşte bu antlaşmanın yapılması ile "Kıbrıs Sorunu" başlamış oluyordu.

Bu tehditten sonra İngiltere, antlaşmanın en geç 3 Haziran 1878 akşamına kadar yapılması için baskıyı artırdı. Buna karşılık, Bab-ı Ali antlaşmayı yapmak zorunda kaldı. Osmanlı devleti ile İngiltere arasında Kıbrıs yönetiminde değişikliği öngören ilk antlaşma 4 Haziran 1878 tarihinde İstanbul'da imzalandı. Bu antlaşma ile İngiltere, Osmanlı devletine Anadolu topraklarında ortaya çıkabilecek yeni Rus saldırısına karşı silahlı yardımda bulunuyor, buna karşılık Kıbrıs'a yerleşiyordu. Ayrıca, Doğu Anadolu'daki Hıristiyanlar üzerinde koruyuculuk hakkına da sahip oluyordu. Daha geniş anlamıyla, "Savunma İttifakı" niteliği taşıyan bu antlaşma ile İngiltere, Osmanlı devletinin üstünde egemenlik ve etkinliğe kavuşmuş oluyordu. Bu gizli antlaşmayla İngiltere, Kıbrıs'a yerleşmek üzere en büyük adımını atmış oldu. Ancak, adaya

çıkabilmesi için antlaşmanın ivedi olarak onaylanması gerekiyordu. Böylece ek antlaşma ile 4 Haziran 1878 tarihli antlaşmayla İngiltere'nin, Kıbrıs'ta sürekli kalmayacağı, adanın bir Türk toprağı olmaya devam edeceği resmi kayıtlara bağlanmış oldu.

Osmanlı Devleti bundan sonra 7 Temmuz 1878'de İngiltere'ye adaya asker çıkarması iznini veren bir ferman yayınladı. Bunun üzerine 12 Temmuz 1878'de İngiliz birlikleri Kıbrıs'a çıkarak adanın yönetimini resmen ele geçirdiler. Böylece, Kıbrıs'ta geçici İngiliz yönetimi kurulmuş oldu. 15 Temmuz'da da, her iki sözleşme Osmanlı Devleti tarafından onaylandı. Ancak ayı gün, Bab-ı Ali, İngiliz elçisinden Kıbrıs üzerindeki haklarının süreceğini belirten bir senet aldı. Böylece Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ın yönetimini toprak mülkiyeti kendinde kalmak kaydıyla, görünürde, Berlin Kongresinde yapacağı yardımlara karşılık geçici olarak İngiltere'ye devretmişti (Mütercimler, 2003: 59-61).

İngilizler, Osmanlılara sormadan ada halkını bağlayıcı kararlar almaya, kanunlar çıkarmaya ve antlaşmalar yapmaya başlamışlardı. Yabancı devletlerin Kıbrıs'taki konsoloslukları da İngiltere'den izin almaktaydılar. Kısaca, adaya yerleşmelerinden iki yıl sonra İngilizler Kıbrıs'a sömürge muamelesi yapmaya başlamışlardı. 1880'de Kıbrıs'ı İngiliz Dışişleri Bakanlığı üzerine aldı, daha sonra da Kıbrıs, "Sömürgeler" dairesine bağlandı. 1904 yılında adada Musevi göçmenlerin yerleştirileceğini duyan Atina'daki Kıbrıs'lı Ortodokslar Atina'da büyük bir miting düzenleyerek İngiliz yönetimini protesto ettiler. Bütün direnmelere rağmen bakanlık, Musevileri adaya gönderdi.

İngiliz Hükümeti, Yunanistan'ın adanın kendisine verilmesi konusundaki taleplerini de Osmanlı İmparatorluğu ile yapılan antlaşmaları neden olarak göstererek, bu talepleri geri çeviriyordu. İngiltere'nin bu politikası I. Dünya Savaşı'ndan sonra bütünüyle değişecekti (Denker, 2001: 32-35).

Kıbrıs'a İngiliz donanmasına ait bir filonun 4 Temmuz'da Larnaka Limanına varışından sonra ancak 10 Temmuz'da ulaşabildi ve söz konusu ferman 12 Temmuz 1878 tarihinde İngiliz amiralin huzurunda okunarak 307 yıllık Osmanlı idaresi sona ermiş oldu (DAGM, 2000: 20). Rusya son savaşta ele geçirdiği yerleri Osmanlı devletine geri verirse İngiltere Kıbrıs'ı derhal boşaltacaktı (Denker, 2001: 31). İstanbul ve Çanakkale Boğazlarını ele geçirerek Akdeniz'e inmek isteyen Ruslara karşı, gerektiğinde Osmanlı Devletine yardım etmek amacıyla, Kıbrıs adası İngilizlere kiralanmıştır. Adanın bu konumu I. Dünya Savaşı'na kadar sürmüştür (Doğan ve Akyıldız, 2004: 28).

İngiliz Hükümetinin adanın idaresini ele almasıyla beraber pek çok Yunanlı, İngilizlerin adanın yönetimini kısa bir zaman içinde Yunanlılara devredeceğini düşünür ve Rum Ortodoks Kilisesi, İngiliz idaresine yazılı müracaatta bulunarak "Yunanistan'ı istiklâline kavuşturan İngiliz Hükümetinin Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak ettirmesini" talep ederler (Keser, 2007a: 23). Her ne kadar adanın mülkiyeti Osmanlı Devleti'nde kalmak şartıyla yönetimi geçici olarak İngiltere'ye verilmişse de, bu husus kağıt üzerinde kaldı ve İngiltere, bir anlaşmayla şartlı olarak girdiği adayı 15-16 Ağustos 1959'da Kıbrıs Cumhuriyeti ilân edilinceye kadar elinde tuttu (DAGM, 2000: 26-27). Birinci Dünya

Harbi mağlubiyetinden sonra Yunanistan ve Kıbrıs'lı Rumlar Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını, artık kesinleşmiş bir olay olarak bakıyorlardı (Hayrettin: 7).

Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devleti, Almanya'nın yanında savaşa girince, İngiltere tek taraflı olarak 1878 Berlin Antlaşmasını hükümsüz saymış Kıbrıs'ı (Şahinler, 1979:109) 5 Kasım 1914'te Kıbrıs'ı ilhak ederek ve 27 Kasım 1917'de, adada yaşayan bütün Kıbrıslıları İngiliz tabiiyetine geçirmiştir. İngiltere'nin tek taraflı olarak aldığı bu ilhak kararı her türlü hukuki dayanaktan yoksundu (Denker, 2001: 35). Kıbrıs Türk halkı, adanın İngiltere'ye geçmesine ve Padişah'ın buna izin vermesine hayret etti (Hakeri, 1993: 304). Bu durum 1923'teki Lozan Konferansında Türkiye tarafından tanınmak zorunda kalmıştır (Erendil, 1992: 131).

1914 tarihli ilhak kararından sonra, 27 Kasım 1917 tarihli Kraliyet emirnamesi ile ada halkının, aşağıdaki sınıflamaya göre İngiliz vatandaşı sayılacağı ilan edilir.

1. Osmanlı tebaası olup ta 5 Kasım 1914 de Kıbrıs adasında oturmakta olanlar;
2. Osmanlı tebaası olup ta halen Kıbrıs'ta oturan, fakat tahsil veya geçici bir nedenle adada bulunmayanlar; Osmanlı tebaası kalmaya karar vermemiş ve bu karardan itibaren 2 ay içerisinde Kıbrıs'ı terk etmiş olanlar yukarıdaki koşuldan istisna edilir.
3. Osmanlı vatandaşı olup ta 5 Kasım 1914 de Kıbrıs'ta bulunan, fakat halen Kıbrıs'ta oturmayan, lakin hali hazır savaşın (1. Dünya savaşı) bitiminden itibaren 2 yıl içerisinde Yüksek Komisere müracaat edip de gerekli tamamlayıp sadakat yemini içenler. Kıbrıslı Türkerlin öksüzlük dönemi bu Emirname ile başlar ve ilk bölümü 1960 yılına kadar devam eder.

İngiltere'nin ilan ettiği 27 Kasım 1914 tarihli Emirnamenin ardından Kıbrıs Türklerini olumsuz yönden etkileyen gelişmeler olur. Bunların ön nemi, kısa bir sürede, kitle halinde Anadolu'ya göçleridir. İngiliz vatandaşlığını kabul etmeyen Türkler her şeylerini satarak Anadolu'ya göç ederler (Emircan, 2000: 79-80). Osmanlı Devleti ise bu ilhakı sadece protesto etmekle yetindi. Bu durum karşısında İngiliz tâbiyetine girmek istemeyen 8.000 kadar Türk ailesi Anadolu'ya göç etti (DAGM, 2000: 28). 8.000 sayısı, Kıbrıslı Türklerin toplam nüfusunun sekizde biridir.

Anadolu'ya yapılan bu göç, İngilizlerin adaya gelişinden itibaren gerçekleşen 2. Büyük göçtür. Bu göç sonrasında 60-70 bin civarında olduğu kabul edilen Türk nüfusunun 50 bine kadar düştüğü kabul edilir. Nitekim, 1921 yılında yapılan resmi nüfus sayımı Türkleri 51 339, Rum nüfusunu ise 244 887 olarak belirlemiştir. Kıbrıs Türklerinin Türkiye'ye göçü ileriki yıllarda da devam edecektir (Emircan, 2000: 79-80). Türkiye, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın 20. maddesi ile, adanın İngiliz mülkü olduğunu kabul etmiş ve Kıbrıs, hukuken de İngiltere'ye bırakılmıştır (Öztürk, 2003: 23). Bu anlaşmanın 16, 20 ve 21. maddeleri Kıbrıs ile ilgilidir (DAGM, 2000: 29):

Lozan Antlaşmasının 20. maddesi şöyle düzenlenmiştir:

Madde 20:

“Kıbrıs Britanya Hükümeti tarafından 5 Kasım 1914'te ilan olunan ilhakını Türkiye tanıdığını beyan eder.”

Prof. Nihat Erim'e göre böylece, Lozan Antlaşmasının 20. maddesiyle, Kıbrıs adasının yönetimi gibi egemenliği de, hukuk açısından da İngiltere'ye geçiyordu

(Mütercimler, 2003: 70). Antlaşmanın 21. maddesi ile, Kıbrıslı Türklerden Türk vatandaşlığı ile İngiliz vatandaşlığı arasında bir seçim yapmalarının istenmiş olması da, o tarihte Türkiye'ye yeni bir göçe yol açmış ve adadaki Türk nüfusu biraz daha azalmıştır (Öztürk, 2003: 23).

Lozan Anlaşması'nın hemen sonrasında anlaşma hükümleri İngiltere tarafından 6 Ağustos 1924 tarihinde tasdik edilir. O güne kadar Türk tebaası olarak görülen Kıbrıslı Türklerden İngiliz uyruğuna geçmek ve adada kalmak veya Türk tâbiyetine sahip olarak adayı terk etmek ve Türkiye'ye göç etmek isteyenlere tanınan bu haklarla yaklaşık 7-8.000 civarında Kıbrıslı Türk de kayıklar, tekneler veya vapurla Türkiye'ye göç eder.

10 Mart 1925 tarihinde İngiliz Kralı V. George'un emriyle Kıbrıs bir Taç Koloni (Crown Colony) haline gelir Sir Malcolm Stevenson'un 1 Mayıs 1925'te Kıbrıs'ın ilk İngiliz Valisi olmasının ardından Türk toplumuna da verilmesi gereken elektrik, su, yol, posta, belediye hizmetleri gibi hizmetlerle eğitimle ilgili devlet hizmetleri Rumlara ağırlıklı olarak verilmeye ve Türkler üzerindeki baskı ağırlaştırılmaya başlanır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasında geçen dönemde çok sayıda Kıbrıslı Türk adadan ayrılmak zorunda kalır. Bunların içinde öğrenciler ve öğretmenlerin de bulunduğu 6-8 bin civarındaki bir kısmı Türkiye'ye yerleşir. Kıbrıslı Türklerin her ne şart altında olursa olsun anavatan olarak Türkiye'yi görmeleri ve Türkiye'ye sığınmaları günümüze kadar aynı şekilde devam eder (Keser, 2007a: 26).

Bu arada Kıbrıs Rum topluluğu da iki yıl sonra bir darbe yedi. 10 Mart 1925'de Majestelerinin Hükümeti Kıbrıs'ı resmen "Kraliyet Sömürgesi" olarak ilan etmişti. Artık Kıbrıs, İngiltere'nin bir sömürgesiydi ve yüksek komiserlerle değil, valilerle yönetilecekti. Bu, Enosis olmazsa bile, ilk adımda bir özerklik bekleyen Kıbrıs Rumları üzerinde büyük bir düş kırıklığı yarattı (Artuç, 1989: 34-35). İngiltere, 1925 yılından itibaren Kıbrıs'ta resmen bir sömürge statüsü uygulamaya başladı (Bozkurt, 2004: 5).

Venizelos'un deyimiyle, Yunanistan Lozan antlaşmasını imzalarken, Yunanistan'daki Türklerin çoğunlukta oldukları bölgelerde, plebisite gidilmesini önlemiş oluyordu. Nitekim, Lozan Antlaşmasının 16. maddesinde Türkiye, kendi Misak-ı Milli sınırları dışında kalan toprakları üzerindeki haklarda feragat ettiğini bildirmekte, ancak bu maddenin 1. paragrafının sonunda " Bu toprakların ve adaların geleceğinin, ilgili devletlerle çözümlendiğini veya çözümleneceğini " belirtmektedir. Türkiye'nin Yunanistan'la olan meseleleri arasında, Lozan'da kesinlikle bir Kıbrıs sorunu olmamıştır (Şahinler, 1979: 112).

İngiltere 1869'da açılan Süveyş Kanalı ile Doğu Akdeniz'de Hint yolu üzerinde büyük önem kazanan Kıbrıs'ın yönetimini ele geçirirken, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının yakın olduğunu görerek, Rusların Anadolu ve Ortadoğu'da yayılmalarına engel olmayı düşünüyordu. Sonuç olarak İngiltere Hint Yolunun Rus etkisine girmesini istemiyordu (Şahinler, 1979: 107).

İngilizler, Kıbrıs'ı işgal edince, Kıbrıs'ta Osmanlılar tarafından kurulmuş idarede reorganizasyon yapmak yoluna gittiler. Adayı idaresine alan İngiltere ilk önce iş başında bulunan Türkleri memuriyetlerinden uzaklaştırmak ve yüksek mevkilere Rumları getirmek suretiyle, idarede bir reorganizasyon ve tenzilat yapmak yoluna saptı.

Türklerin memuriyetlerinden uzaklaştırılması, ekonomik bakımdan da Türklere bir darbe oldu. (Alasya, 1988: 138-139).

Osmanlı Devleti'nin idaresinde bulunduğu zamanlar Kıbrıs' da Türkler kendi memleketlerinde çoğunluğu meydana getirecek şekilde yerleşmişler ve varlıklarını koruyabilmişlerdi. Ancak 1878'den itibaren idare edilen durumuna düşen Türkler maddi bakımdan olduğu gibi psikolojik bakımdan da adadan uzaklaşmak zorunda kaldılar. Yüksek memuriyetlerin Rumlara verilmesi de buna büyük bir neden olmuştur (Gürsoy vd., 1964: 77). Diğer sömürgelerde olduğu gibi İngiliz idaresinde bulunan Kıbrıs'taki yasal uygulamalar ne tam olarak liberal ne de tam olarak eşitlikçiydi (Bryant, 2002: 100).

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı İngiltere'ye devretmesinden sonra Kıbrıs Türk ve Rum halklarının ilişkilerini belirleyen en önemli etken Kıbrıs Rumları'nın enosis mücadelesi olmuştur (DAGM, 2000: 27). 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanistan'ın İzmir'i işgal etmesi, ada Rumları'nın Enosis duygularını kabartmış; Yunanistan'ın Anadolu'da hezimete uğrayıp denize dökülmesi ise, bu sefer tepkisel olarak ada Rumları'nın yine Enosis sarılmalarına neden olmuştur (Öztürk, 2003: 22). Yunanlıların Türklere reva gördükleri eğitim, öğretim baskıları oldukça fazladır. Zira bu baskılar neticesinde Batı Trakya Türklüğünün tahsil derecesi 1923 yılından bu yana ilkökul seviyesinde bırakılmıştır. Zira Yunanlılar kendi çıkarlarına yaramayan hiçbir hakkı Türklere tanımazlar. Yunanlılar hareketlerinde samimi olsalar, bu yüksek okula ekseriyeti yasak bölgedeki medrese mezunlarından değil, eşit haklar ve aynı nispet dahilinde lise mezunlarının alınmasını teşvik ederler. Halbuki böyle adil bir uygulamayı daima engellemektedirler (Türkeş, 1974: 159-160).

Ada'nın İngilizler'e kiralanmasının, Enosis yolunda önemli bir aşama olduğunu düşünen Rumlar, Yunanistan'ın da yoğun tahrikleriyle ilhak faaliyetlerini hızlandırmaya başlamışlardır. Nitekim İngiliz yüksek komiseri daha adaya adımını atar atmaz, kendisini karşılayan başpiskopos başkanlığındaki Rumlar, yönetim değişikliğini sevinçle karşıladıklarını, çünkü İngiltere'nin Ege adaları gibi Kıbrıs'ı da Yunanistan'a vereceğine inandıklarını belirtmişlerdir.

İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi Layard, 1 Ağustos 1878 tarihinde Dışişleri Bakanı Lord Salisbury'e gönderdiği bir raporda "Rumlar Türkleri her şeyden yoksun bırakmak ve adadan kovmak gayesiyle büyük çaba harcayacaklardır. Bütün Kıbrıs topraklarını elde etmek için her türlü sahtekarlığı yapacaklar ve böylece Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak isteyeceklerdir" şeklinde görüşlerini bildiriyordu. Büyükelçi Layard gözleminde yanılmamış ve İngiliz yönetimi ile birlikte adanın Yunanistan'a ilhaki çalışmaları artmıştır. İngiliz kraliçesi tarafından adanın idaresine memur edilen Sir Garnet Wolseley, kendisine bağlı kuvvetlerle 22 Temmuz 1878 tarihinde Larnaka'dan karaya çıkarak görevine fiilen başladı. Adadaki Türk valisinden görevi devraldıktan sonra altı idarî bölgedeki Türk kaymakamların yerine İngiliz memurlar tayin ederek mahkemelerde ve idarî işlerde İngilizcenin yanı sıra Türkçe ve Rumca'yı da resmî dil olarak kabul etti. Türkler adanın Yunanistan'a verileceği endişesi ile İngiliz idaresine destek oldukları halde, İngilizler reorganizasyon maskesi altında iş başındaki Türkleri emekliye sevk edip yerlerine Rum memurları tayin ettiler. Bunun neticesi

olarak ekonomik sıkıntıya giren Kıbrıs Türk halkının bir kısmının adadan ayrılarak Anadolu'ya göç etmesi adadaki nüfus dengesinin Türkler aleyhine bozulmasına neden oldu.

1925'ten 1959'a kadar süren dönem içinde Rumlar adanın statüsünü değiştirmek için teşebbüslerde bulundular. İngiliz Hükümeti Ortadoğu politikasında yaptığı değişiklik sonucu Rumlardan yüz çevirince vergi kanununu bahane ederek 21 Ekim 1931 tarihinde ilk isyanlarını yaparak vali konağını ateşe verdiler. İsyân Mısır'dan getirilen takviye kuvvetlerle bastırılabilirdi. II. Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Yunanistan'a, kendi taraflarında savaşa katılmaları halinde Kıbrıs'ı Yunanlılara verebileceklerine dair teklifi Yunanlılarca reddedildi. Buna rağmen Rumlar İngilizlerle birlikte savaşmış gibi Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını talep ettiler. İngilizler bu talebi reddederek anayasa hazırlanmasını önerdiler. Rum tarafı Enosis'i önermeyen hiç bir teklifi kabul etmedi (DAGM, 2000: 27-30). İngiltere'de öteden beri kökü maziye dayalı bir Yunan hayranlığı mevcuttur. 1821 Yunan ihtilalinde bile Yunanlılar, İngilizlerin manen ve maddeten desteğinden yararlanmıştı (Kürşad vd., 1978: 41).

3.2. Ada Halklarının Kökenleri

Kıbrıs adası Bizans yönetimine girdikten sonra bu halk Ortodoks inancını ve Rum dilini kabul ederek Rumlaşmıştır. Giderek kendisini Helen ırkına ait bir toplum olarak kabul etmeye başlamıştır. Kıbrıs Rumlunun kökeni ile ilgili olarak şu iki konunun vurgulanması gerekir. Birincisi Yunanistan'dan Kıbrıs adasına doğru hiçbir zaman önemli bir göç olmamıştır. İkincisi de tarih boyunca Kıbrıs adası hiçbir zaman Yunan toprağına katılmamıştır (Doğan, 2004: 6).

Kıbrıs Rumlunun 150 parça gemi ile Perslerle birlikte Yunanlılarla çarpışmaları üzerine devrin Yunan dram yazarlarından Aeshilus eserinde Atinalıların Kıbrıslıları hiçbir zaman Yunan olarak kabul etmediklerini belirtmektedir. Zaten Yunanlılar hiçbir zaman adayı ele geçirememişler Salamis'te küçük bir koloni kurmaktan ileri gidememişlerdi. Atina hiçbir zaman Yunanistan'ın bir parçasını teşkil etmemiştir. Sadece Büyük İskender'in İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra ada Mısır'daki Elen hâkimiyetinde bulunan Ploteme İmparatorluğu ile Bizans tarafından yönetilmiştir. Yabancı bir yazarında belirttiği gibi bugünkü modern Yunanistan bu İmparatorlukların varisi olduğu söylenemez (Denker, 2001: 163).

Kıbrıs Türk halkının kökeni de yine Anadolu halkıdır. Ada 1571 yılında fethedilince, fethedilen 20.000 asker Kıbrıs'ta bırakılmıştır. Ayrıca Padişah buyruğı ile 10.000 sanatkar adaya göç ettirilmiş; 572 Türk kökenli aile de zorunlu göçle yine Kıbrıs Adasına gönderilmiştir (Doğan ve Yıldız 2004: 6).

Muhtelif kaynaklara göre nüfus sayısını gösteren bir cetvel hazırlayıp bu mirasın fethi takip eden yüzyıllardaki değişimlerine bakacak olursak şunları görürüz: ilkin, bu nüfusun devamlı bir artış gösterdiği anlaşılıyor. Kıbrıs nüfusunun hatta milyonu aştığından bahsedilmişse de ikna edici deliller ortaya konmamıştır. Tarihte Kıbrıs'ın bir kısım nüfusunun boşaltıldığı da vakidir. Mesela, 7. Yüzyıl sonlarında İmparator Justinien, Doğu Roma-Arap mücadelesi sırasında, Kıbrıslıları korumak için,

bunları Çanakkale boğazının Gelibolu yakasına naklettirmiş, bu göçten arta kalanlar 8. yüzyıl başlarında tekrar adaya dönmüşlerdir.

1881 nüfus sayımında adanın nüfusu 178.175 olarak gösterilmiştir. Bunun %21,9'u (55.213) Türk, %78,1'i Rum'dur. Artış devam eder. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra (1921 de) 300.000'i geçer; İkinci Dünya Savaşı'nı müteakip (1946 da) 450.000 olur: 80.000 Türk, 361.000 Rum. Walker'e göre, nüfus sayısı 1956 da 521.000'dir. Bunun %25 kadarı, yani 130.000'i Türk, 391.000'i Rum'dur. 1960 da nüfus: 571.000, Zamanımızda takriben 600.000 (120.000 Türk) Ortodoks ve Yunan taassubu, yalnız Türkleri Hıristiyanlaştırma (ve neticede yok etme) bahanesi aramakla yetinmez, aslen Hıristiyan olanları bile, Yunanlılaştırma gayreti içindedir (Milletlerarası I. Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, 1971: 23-24).

3.3. Kıbrıs'ın Yunanistan'a İlhak Çalışmaları

Yunanistan'ı istiklale götüren ilk önemli hareket 1821 Mora isyanı'dır. Edirne anlaşması ile (1829) Yunanistan'a bağımsızlık vermeye mecbur kaldık (Mısıroğlu, 1972: 39-40). 1829 Edirne anlaşmasına kadar Yunan Devleti dünya haritası üzerinde mevcut değildi. Balkan yarımadası gibi bugünkü Yunanistan da Osmanlı İmparatorluğu toprakları arasındaydı (Torun, 1956: 72).

1828 Osmanlı-Rus savaşından bitkin durumda çıkmış olan Osmanlı Devleti'nin sınırları uygun karşıladığını belirtmekten başka yapacak bir şeyi olmadığından, Yunan bağımsızlığı, 24 Nisan 1830'da Osmanlı Devleti'nce onaylandı. Bugün bile sürmekte olan Kıbrıs sorunu aslında bir Türk-Yunan sorunudur. Neden "Kıbrıs bir sorundur? Cumhuriyet'ten bu yana özellikle Türkiye'nin tüm iyi niyet, uğraşı, ve girişimlerine karşın, dün olduğu gibi bugün de Türk Yunan ilişkileri, üzerinde durulması gereken bir sorun olarak açıkça ortada durmaktadır (Mütercimler, 2003: 62-63). Yunanistan bağımsız bir devlet olarak tarih sahnesine çıktıktan sonra Osmanlı devletine karşı daima saldırgan bir dış politika takip etmiştir. Yunanistan tek başına Megali-İdeayı gerçekleştirebilmek için gerekli olan potansiyele hiçbir zaman sahip olamamıştır. Fakat bu amaç doğrultusunda takip ettiği dış politika devamlı surette Avrupalı büyük devletler tarafından desteklenmiştir (Çakmak, 2009, [http:// perweb.firat.edu.tr](http://perweb.firat.edu.tr)).

Yunanistan'ı unutmamalıyız ki gerçi kendi başına kalında önemsiz bir ülkedir. Amma bir düşman elinde fesat aleti haline gelir (Ülger, 2001: 31).

(FUAT PAŞA 'NIN VASIYETNAMESİ)

Batılılar bugünkü Yunanlıları; Aristoların, Eflatunların, Sokratların torunları olarak görürler. Onlara bilinçaltından işlenmiş bir sempati duyarlar. Yunan Devleti ve Emperyalizmi, Batı Kapitalizmi'nin ve Rus eseridir. Ünlü Yunanlı tarihçi Driault, Yunanistan için, "Avrupa'nın şımarık çocuğu," deyimini kullanmıştır. İtalyanlar ise, "Bir Yunanlı ile el sıkıştıktan sonra, parmaklarınızı saymayı unutmayınız!" derler. Bir

Bulgar halk hikayesinde ise, armağanlar dağıtan Tanrı elçisine en son Yunanlılar gelir ve armağanlarını isterler. Tanrı'nın elçisi çok geç kaldıklarını ve tüm armağanların dağıtılmış olduğunu söyler. Türklere kuvvet, Bulgarlara çalışma, Musevilere hesap, İngilizlere ahmaklık, Fransızlara ise insan tavlama, kafese koyma v.b. çeşitli armağanların verilmiş olduğunu açıklamaya çalışır. Yunanlılar buna o kadar çok sinirlenir, kızar ve bağırırlar ki; Tanrı'nın elçisi de bunun üzerine, "Bol entrika da size armağan olsun!" der (İkiz, 2007: 35-36).

1915'de İngilizler, kendi yanlarında savaşa girmesine karşılık Yunanistan'a, Kıbrıs'ı vereceklerini bildirdiler. Ama Alman İmparatoru ile akraba olan Yunan Kralı Konstantin buna yanaşmadı. İki yıl sonra Venizelos'un ayaklanması ile iktidarı bırakınca, yerine geçen Kral Aleksandr İngiltere safında savaşa katıldı. Ama iş işten geçmiş, İngilizler artık Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılmasından söz etmez olmuşlardı.

Birinci Dünya Savaşı sonunda Türk Kurtuluş Savaşçıları, Yunan orduları ile birlikte Yunan Megali-İdea hayallerini Ege denizi'ne döktüklerinde Kıbrıs Rumları da büyük bir düş kırıklığına uğradılar. Yunan ordularının Anadolu'daki zaferleri, doğal olarak Kıbrıs'ın da Enosis'ini sağlayacaktı. Evet, 1922 yılının 9 Eylül'ünde Türk ordularının İzmir'e ulaştığı gün, Yunan Megali-İdea'sı ile Kıbrıs Enosis'i de ağır bir darbe yemişti. Ama, ne çare ki yeni doğan genç Türk devletinin Kıbrıs'a uzanması da mümkün değildi. Lozan'da 23 Temmuz 1923'de Türkiye, Kıbrıs'ın İngiliz toprağı olduğunu resmen kabul etti. Kıbrıs Türkleri için belli belirsiz bir ümit halinde korunmaya çalışılan son kurtuluş hayali de artık, uçup gitmişti. Onlar şimdi anavatanın hemen burnu dibinde, ama resmen bir yabancı devletin egemenliğindeydiler. Bundan başka, yarın ne yapacağı belli olamayan hırslı bir Rum topluluğu ile iç içeydiler (Artuç, 1989: 34-35).

Birinci Dünya Harbi'nin hemen ardından gelen dönemde, ulusal bir ülkü olarak Megali-İdea'nın gerçekleşmesinin önündeki temel engel olan Osmanlı İmparatorluğu parçalanmışken, Yunanistan muzaffer müttefik kuvvetlerden birisiydi. Bunun sonucunda, Yunan milliyetçilerin beklentileri umulmadığı kadar artmıştı. Önde gelen Atina gazetelerinden Eleft-heron Vema, egemen olan iyimserlik havasını yansıtarak, "Yunanistan' da Trakya ve Küçük Asya'nın verilmeyeceğini düşünen Yunanlı delidir" diye yazmaktaydı.

Genellikle aklı başında bir devlet adamı olan Başbakan Eleftherios Venizelos bile, vatandaşlarına "iki kıta ve beş denize yayılan bir Yunanistan" vaat etmişti. Topraklarını neredeyse İstanbul varoşlarına kadar genişletip, Küçük Asya'da esaslı bir köprübaşı kazanmakla Yunanlılar, ulusal hülyalarını gerçekleştirmek yönünde büyük bir adım atmışlardı. Aynı derecede olumlu bir gerçek de, çağdaş Yunanistan'ın kısa geçmişinde hiçbir zaman bu kadar uygun siyasal koşullara sahip olmamasıydı.

Ülkenin başında Alexander (İskender) isminde, ismi pek çok şey vaat eden, enerjik bir hükümdar bulunuyordu. Hükümetin başında bir dâhi (İngiliz Başbakanı David Lloyd George'un içten desteğine sahip) Venizelos vardı. Yeni sınırları, İstanbul'daki İngiliz, Antalya'daki İtalyan ve Kilikya'daki Fransız birliklerinin yakınlıklarıyla güven altına alınmıştı (Hakeri, 1993: 19).

Yunan isyanlarının fikri cephesini hazırlayan, örgütleyen ve uygulama alanına sokan “Filiki-Eteria Dostlar derneği”dir. 14. yüzyıl Tatarlar tarafından Karadeniz’e kurulmuş bir liman kenti olan Odesa’da, 1814 yılında Rus Grandükü Nikola’nın teşvik ve yardımları ile kurulmuştur. İlk kurucuları Patras’lı Emanuel Ksantos ve Nardalı Nikolas Skufors adlı ikisi Rum ve diğeri de Bulgar Arnaş Çakalof adlı, üç tüccar tarafından kurulmuştur. Bu gizli örgütün başkanlığına da, Rus Çarı I. Aleksandr’ın yaveri Aleksandr İpsilanti getirildi. Başlangıçta amaç sadece Osmanlı İmparatorluğu’nun Hıristiyan tebaası arasında, eğitim ve öğretimi yaymaktı (İkiz, 2007: 38).

Kuruluş, her üç tüccarın birbirlerine sonsuz itimat telkin ederek aralarında yeminleşerek faaliyete başlamıştır (Kürşad vd., 1978: 43). Filiki Eterya’nın kilise çapında yaygınlaştırmasında Hıristiyan din eğitim merkezleri, yuvarlar, manastırlar ve özellikle köy ve kentlerde kurulmuş küçük yapıdaki kiliseler birer vasıta ve karar noktası olarak kullanılmışlardır (Öztürk, 2003: 71). Filiki-Eterya Dostluk Cemiyeti’nin genel amacı, ister azınlıkta olsunlar, ister çoğunlukta bulunsunlar, Yunanlılar’ın ve Rumlar’ın yaşadıkları her yeri Yunanistan’ın ülkesine katmaktır (Öztürk, 2003: 260).

1929’da Kıbrıslı Rum temsilcileri Londra’ya Ensosis İsteklerini iletiler. Bunun gerçekleşmemesi üzerine Kıbrıs Rumları 1931 sonbaharında ayaklandılar. Bu başkaldırının belli başlı üç nedeni vardı:

- 1- İngiltere’nin adada sömürgeci bir siyaset izlemesi ve Asya ile Afrika’daki sömürgelerinde yaptığı gibi, yerel yönetim konusunda en basit hakları bile tanımaması,
- 2- Ada’nın ekonomik durumunun gün geçtikçe bozulması ve ardından ekonomik bunalımının başlaması.
- 3- Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanması yollundaki düşüncenin sürekli olarak yayılması.

Kıbrıs Kilisesi, adanın Yunanistan’a bağlanmasını sağlamak amacıyla, el altından sürekli olarak bu düşüncüyü yayıyor, taraftar topluyor, başkaldırı için gerekli ortamı ve koşulları yaratmaya çalışıyordu (Mütercimler, 2003: 71). İngiliz sömürge yönetimi, gerek Türkler ve gerekse Rumlar tarafından hiç bir zaman hoş karşılanmadı. Kıbrıs’ta İngilizlerle mücadeleyi ilk kez Rumlar başlattılar (Bozkurt, 2004: 9). İyi organize edilmeden, şeflerden ve lüzumlu vasıtalarından mahrum olarak patlak veren bu isyanın çıkmasında ekonomik buhran başrolü oynadı (Torun, 1956: 63).

Bu dönemde de Rumların adanın statüsünün değiştirilmesi ve Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhak edilmesi yönündeki faaliyetleri devam eder. Enosis fikrinin ilk defa ortaya atıldığı 18 Ekim 1828’den tam 103 yıl sonra ilk ciddi Rum ayaklanması gerçekleşir ve Rumlar 21 Ekim 1931’de Kition Piskoposu Nikodimos Milanos ve Kyrenin Piskoposu’nun öncülüğünde İngiliz idaresine karşı isyan başlatırlar (Keser, 1970: 148). Bunun sonucunda Kıbrıs Valisi Sir R. Storss’a 12 Kasım 1931’de verilen olağanüstü yetkilerle İngiliz İdaresi’nce uygulanan yaptırımlar sadece Rumları değil Türkleri de kapsar. Anayasa, Yasama Meclisi, Belediye seçimleri, siyasi partiler askıya alınır, basına sansür uygulanır, eğitim üzerinde sıkı bir denetleme başlar. Yunan ve Türk tarihinin okutulması kısıtlanır ve devlet büyüklerinin resimleri okul duvarlarından kaldırılır. İngiliz yönetimi okullara ve camilere Türk bayrağı asılmasını, 19 Mayıs ve 29

Ekim'lerde bayram kutlamalarının yapılmasını, Türkiye'den kitap getirtilmesini, hatta kitaplarda bulunan bayrak ve Atatürk resimlerinin bile bulunmasını yasaklar. Ancak bu davranışın arkasında İngiliz idaresinin özellikle Kıbrıslı Türkleri sindirmeye yönelik plânlı bir girişimi söz konusudur; "Bu dönemde İngilizlerin İslam Lisesi, bayrak çekme yasağı getirmesi, İstiklâl Marşı'na yasak getirmesi Türklük duygularını köreltmek için uyguladıkları bir yoldur (Türkeş, 1974: 27).

Yunanistan'ın Kıbrıs Konsolosu Kyrou da bir daha İngiliz İmparatorluğunun hiç bir yerinde görev almamak üzere adadan uzaklaştırıldı (Bozkurt, 2004: 9). Ancak İngilizlerin bu davranışının arkasında İngiliz idaresinin özellikle Kıbrıslı Türkleri sindirmeye yönelik olarak planlı bir girişimi söz konusudur (Keser, 1970: 148).

1931 isyanını çıkartanların Rumlar olmasına karşın, alınan sert önlemlerin, başkaldırı ve sokak gösterileriyle hiçbir ilişkisi olmayan Türk toplumuna da uygulanması, Türkler arasında büyük hoşnutsuzluk yarattı. 1931 ayaklanması ile başlayan terör dönemi 1943 yılına dek sürdü. Alınan sert ve caydırıcı önlemlerle gittikçe yatıştırıldı (Mütercimler, 2003: 53-54). 1931'de Kıbrıs Rumları Enosis yolunda engel addettikleri İngiliz idaresine karşı ayaklandılar. Bu isyan sırasında Lefkoşa'da bulunan İngiliz Valinin konağı ateşe verildi. 1931 yılına gelinliğinde 19 karma köy daha yok oldu ve sayıları 202'ye düştü.

1931'deki Kıbrıs Rum ayaklanmasından sonra İngiliz koloni İdaresi adada hayatı, hem Kıbrıslı Türklere hem de Kıbrıslı Rumlara çekilmez hale getirmişti. Kıbrıs Türkleri, gerek bu despot idareleri, gerekse ayırım yapmamaları yüzünden İngilizlere kırgındı. İsyanı çıkartan kendileri olmadığı halde, haklarının kısıtlanmasına büyük öfke duyuyorlardı. İngilizlere karşı ayaklandıkları için Rumlara da kızıyorlardı. 1931 isyanı, İkinci Dünya Savaşı'nın belirsizliği ve olumsuz psikolojik etkileri, iki toplum arasındaki güvensizliğin artmasına neden olmuştu. Bu da ayrılma sürecini hızlandırdı ve İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, 1946'ya gelindiğinde, 40 karma köy daha yok oldu ve böylece karma köy sayısı 162'ye düştü (Atakol, 2006: 104-105).

1933 isyanından 1950 yılına kadar, Kıbrıs'ta önemli bir hareket olmadı. 1950'de Ortodoks Kilisesi'nin önderliği ile ada çapında bir plebisit yapılmasını sağlayan Rumlar harcadıkları büyük çaba ve propagandaya rağmen Türk Toplumunu sandık başına götüremediler. Böylece yalnızca Rumların katıldığı plebisitin sonuçları Türkler ve İngilizler tarafından kabul edilmedi. Kısacası 1950 plebisiti bir nüfus sayımından ileriye gidemedi (Bozkurt, 2004: 9). Türkiye yalnız Enosis'e değil, Türk haklarının çiğneneceği düşüncesiyle, özerkliğe karşı da cephe almışlardır (Mütercimler, 2003: 83).

3.3.1. Megali-İdea ve Enosis

Yunan yayılmasının güç aldığı en büyük kuvvet Megali-İdea'dır (Rousseas, 1974: 8). Fransız İhtilalinden sonra giderek güçlenen milliyetçilik akımlarına bağlı olarak, 1796 yılında Rigos Ferraros adlı bir Rum tarafından Viyana'da dile getirilmiştir. Özellikle Yunanistan'ın Osmanlılardan ayrılmasından sonra hep canlı tutulan bir fikirdir. Türkiye'de ulusal birlik konusunda bir gevşeklik ve zaaf oluştuğunda hemen

gündeme getirilmektedir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanlıların Anadolu'yu işgale kalkışmaları da bu bağlamda değerlendirilmelidir (Alasya, 1988: 8-9).

Kelime olarak “Büyük Fikir (Ülkü)” anlamına gelen Megali-İdea, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u alarak, Bizans İmparatorluğu'na son verdiği günden beri yürürlükte olan bir ülküdür. Bizans İmparatorluğunu bir Helen İmparatorluğu olarak kabul eden Yunan milliyetçileri, “Megali-İdea” adını verdikleri büyük ülkeleri ile eskiden Bizans'a ait olan tüm toprakları yeniden elde ederek, “Konstantinopolis” diye adlandırdıkları İstanbul başkent olmak üzere, büyük “Helen İmparatorluğunu” yeniden kurmaya hayal etmektedirler. Bu ülkü çerçevesinde; önce Yunanistan'ın bağımsızlığı elde edilecek, ardından Ege adaları, Batı Anadolu, Karadeniz bölgesi, Rodos, Girit, Bozcaada, Kıbrıs, Epir, Makedonya, Batı ve Doğu Trakya ele geçirilecek ve nihayet İstanbul, Helen İmparatorluğunun başkenti olacaktır (Somuncuoğlu, 2003: 35).

Adreas C. Michapoulos, OBE tarafından Megali-idea şöyle tanımlanmıştır.

“Gelecekte bir gün tüm Yunanlılar birleşecek ve büyük Yunanistan krallığının İyon'ya (Batı Trakya)'dan küçük Asya sahillerini ve İstanbul'u da içine almak üzere Karadeniz'e kadar uzayacağı ümididir. Bu mağrur bir aydın felsefesi değil, bir rüya değil, Bizans imparatorluğu'nu hortlatmak gibi bir vahşi ideal değil, bir yabancı ırkın hakimiyetinden kurtarılarak hür kalmak insanların sesidir” (Sonyel, 1985: 8).

1977 yılında vefat eden İstanbul Rum Patriği Athenegoros'un yerine getirilmesi düşünülen ve Türk Hükümeti tarafından veto edilen Başpiskopos Yakovas, Uluslararası Yunan Formu isimli derginin Kasım 1979 nüshasında yayınlanan demecinde şunları söylüyordu:

“Ben hayal kurmadan ve kurduğum hayallerin peşinde koşmadan yaşamam. Ben Hıristiyan olarak Tanrı'ya inanırım. Tanrı ise Ege'deki Adalar'ı beşyüz yıl yabancıların elinde kaldıktan sonra bunları yeniden Yunanistan'a verdi. Onun için Sizin bir sözünüzle Bizans hayalinden niçin Vazgeçeyim? Ben Türkler'i sevmem, onlar da, beni...”

1829 yılında Batılı devletlerin yardım ve himayeleri ile kurulan Yunanistan'ın devlet olarak yaşam felsefesi Megali-İdea'ya dayanır. 1795-1796 yılları arasında çizilen Megali-İdea Haritası 1796 yılında Viyana da yayınlandı.

Megali-İdea'yı şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Türkler'in tarih sahnesinden sildiği Bizans İmparatorluğu'nu ve Karadeniz sahillerindeki Pontus devleti'ni yeniden kurmak,
2. Ege'deki bütün adaları ele geçirmek ve Anadolu'nun Ege kıyılarına yerleşmek,
3. Girit ve Kıbrıs adası'nı Yunanistan'a katmak,
4. Konstantinopolis yani İstanbul'u yeniden başkent yapmak,
5. Ayasofya'yı yeniden kiliseye çevirmek,
6. Bu amaçla gizli örgüt kurmak
7. Ezeli ve ebedi düşmanımız olan Türkler'e karşı, Yunanistan hiçbir dış yardım beklemeyecektir.
8. Etnik-i Eterya, Doğu'da bir çok karışıklık çıkaracaktır.
9. Politik fırsatlardan yararlanmak, Etnik-i Eterya'nın baş görevidir.

10. Etnik-i Eterya hiçbir siyasi partiye tabi olmadığı gibi, hiçbir siyasi partinin de, emrinde değildir.
11. Etnik-i Eterya, bütün Rum zenginlerini örgüte yardıma davet eder. Michael L.Smith Megali-İdea'yı şu şekilde tanımlamaktadır:

“ Büyük düşünce, 19. yüzyıl ortasına geldiğinde en azından üç değişik katmanı içeriyordu. Dar bir yorumla, bu düşünce, Konstantinopolis'in merkezini oluşturduğu Bizans-Yunan İmparatorluğu'nun canlandırılmasına ilişkin bir rüya idi. Daha geniş bir yorum, bunun mutlaka Yunan ve Türk ulusları arasında şiddetli bir mücadeleyi gerektirmeden tabii bir süreç içinde varılabilecek bir amacı, Osmanlı Devleti için de Rum kültürel ve ekonomik üstünlüğünü gerçekleştirme isteğini temsil ettiğini gösteriyordu. Üçüncü olarak, Megali-İdea, modern milli devlet kavramları ile yorumlandığında, kurtarılmamış Yunan topraklarının Yunan Krallığı'na katılması düşünce idi ki, bu, Osmanlı Devleti ile tam bir çatışmayı gerektiriyordu. Bütün bu katmanlar 20. Yüzyıl'a kadar varlıklarını sürdürürlerse de, üstünlük sağlayan üçüncüsü oldu” (Galip Alçitepe, 1997: 18-19).

Megali-İdea hedeflerini gerçekleştirmek için kurulan derneklerden en etkili 1814 yılında kurulan Filiki Eterya'dır. 1919'da kurulan Mavri Mira ise Etniki Eterya'nın devamı niteliğindedir ve aynı amaçları gütmektedir (Somuncuoğlu, 2003: 36). Sözcük anlamı ilhaktır. Dar anlamı ile Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını, geniş anlamı ile de uzun vadede Megali-İdea sınırları içindeki yerlerin elde edilmesini içerir. Yunanistan'ın ilk resmi Enosis talebi 30 Aralık 1918 yılında Yunan Ordularının Anadolu'ya saldırmaları ile ortaya çıkmıştır. Anadolu'ya işgal girişimleri Megali-İdea ve Enosis projelerinin pratiğe aktarma çabalarından başka bir şey değildir. Hiç kuşkusuz bu saldırıları yapanlar Türk Ulusu ve Ulu önder Atatürk'ten gerekli cevabı almışlardır. Ancak gerekli dersi aldıkları konusunda kuşular vardır (Doğan ve Akyıldız, 2004: 8-9).

Kıbrıs'ta yalnızca Rumlar yaşamıyordu. Onların üçte bir oranında Türkler de vardı. Bunların geleceği ne olacaktı? Kıbrıslı Türkler, Yunanistan'a ilhakı istemiyorlar kendilerine sahip çıkan Türkiye ile birlikte ilkin İngiltere tezini destekliyordu. Diplomatik mücadeleden umidini kesen Rumlar ve Yunanistan Enosis için 1955'de EOKA terör örgütünü kurarak, İngilizlere ve Türklere saldırmaya başladılar. Enosis, yani Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleştirilmesi Kıbrıs halkının %80'ninin Yunan Kültür ve dilini kullanmalarına dayandırılan milliyetçi ve duygusal bir harekettir (Gazioğlu, 1998: 21).

Yunanistan ve Rumların vazgeçilmez ideali Enosis idi. Londra Antlaşması'nı zorla imzalamışlardı (Kocabaş, 1999: 407-409). Şu bir gerçektir ki, 1878 de adaya İngilizlerin yerleşmesi ile birlikte, Ortodoks Kilisesi çok kararlı bir biçimde Enosis hareketini ele alarak, buna dini bir anlam vermiştir (Şahinler, 1979: 109).

Yunanistan (Megali-İdea) sıra bağlı olan ve Yunan hükümeti tarafından desteklenen bu mesele Kıbrıs Ortodoks Kilise'sinin başpiskoposu olan Makarios tarafından ele alınmıştır. Sağcı Rumların destekledikleri bu faaliyete, Yunanistan'a birleşme hareketi, Enosis denilmektedir. Enosis kelimesi Yunanistan'ın milli birliğini

tahakkuk ettirmek üzere 1822 de Osmanlılar'a karşı ayaklandıkları zaman parola olarak kullandıkları kelimedir. Birlik ve cemiyet anlamına gelmektedir. Makarios bir din adamı olmasına rağmen Kıbrıs'ın ilhakı mevzusunu tahrik eden ve bu yolda giriştiği siyasi faaliyetlere de bu işi idare ve takip eden başlıca kimsedir. Son zamanlarda Makarios, self- determinasyon için mücadele ettiklerini bildirmekle bu hedefin tahtında mestur olan asıl gayeye (adanın Yunanistan'a ilhakı) hizmet etmek bulunduğunu da ifade etmektedir (GNKUR., 15-19).

"Enosis" Bu kelimeyi İngilizce lisanında "Union-Birlik" olarak tercüme etmek mümkündür. Fakat Enosis'in tam ve hakiki karşılığı Almanca "Anschluss" kelimesidir. Demagojik mahiyeti, ruhu ve gizlediği maksat itibarıyla babaht (Unfortunate) "Anschluss" kadar insanın içine endişe veren bir kelimedir. (Keser, 2007b: 41-42) 1950'ler ve 1960'larda, Enosis posterleri Kıbrıs Rum kahvehanelerinin ve okullarının en sevilen dekoruydu (Papadakis, 2009: 146).

3.4. İkinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Kıbrıs

İkinci Dünya savaşının sona ermesi uluslararası sistemde köklü bir değişikliği de beraberinde getirmiş oldu. Savaşın sona ermesi güçler dengesi değişti ABD ve Sovyetler Birliği birer süper güç olarak sahneye çıktılar (Bal, 2001: 31). Kıbrıs uyuşmazlığı daha çok İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır (Erendil, 1992: 131). Lozan anlaşmasından sonra Türkiye ile Yunanistan arasında ilk "ciddi ihtilaf" II. Dünya Harbi sonrasında, ortaya çıkan Kıbrıs meselesi olmuştur. İngiltere'nin sömürgelerinden çekileceğini açıklamasını müteakip, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar hemen harekete geçerek İngiliz idaresindeki adanın Yunanistan'a bağlaması için çalışmaya başlamışlardı (Gazioğlu, 1998 : 21).

İkinci Dünya savaşının henüz sona erdiği yıllarda Yalta'da Avrupa müttefikler arasında bölüşülmüş, Potsdam'da bunun çizgileri daha da belirlenmiştir. Yunanistan İkinci Dünya savaşının sonunda savaşın da beter bir kaos bir iç savaşın içine girmişti (Gökmen, 2006: 439). II. Dünya Savaşından sonra Rumlar, Yunanistan'ın İngilizlerle birlikte savaşmış olmasını ileri sürerek Enosis dileklerini tekrarlamaya başladılar (Alasya, 1988: 146). 1945'de savaşın Müttefikler için zaferle sonuçlanmasına ve Yunanistan'ın Alman işgalinden kurtulmasına rağmen memlekette bir sağ-sol iç savaşının üç dört yıl daha sürmesi, Yunanistan'ı kendi iç işleriyle uğraştırmış, zorlu günler geçirmesine neden olmuştu.

Kıbrıs'ta ise, Rumların Enosis yolundaki mücadeleleri devam ediyordu. İngiltere Hükümetinin 1948 yılında adaya özerklik verme girişimi Rumlar tarafından kabul görmedi, çünkü Rumlar bağımsızlığı, yani hemen arkasından ilan edecekleri Enosis'i istiyorlardı (Artuç, 1989: 36-37). İlgi çeken bir nokta da, Orta Doğu üzerinde Sovyet tehlikesinin belirli bir hal aldığı, Yunanistan'da komünist Markoscuların iç savaş çıkardıkları bir sırada Kıbrıs' da komünistlerin, Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak eden faaliyetlerini arttırmaktadır. Bu gelişmenin sebebi açıktı: Doğu Akdeniz'de stratejik bir mevkide İngiltere'nin elinde bulunan Kıbrıs adasında İngiltere'nin çıkmasını sağlamak suretiyle Doğu Akdeniz'de Batılıların durumunu zayıflatmak ve hatta bu adayı bir

komünist üssü haline getirmek. Komünistlerin bu taktiği sağcıların emperyalizm ile işbirliği yapınca, bilhassa 1947 yılından itibaren Yunan kamuoyu Kıbrıs meselesinin üstüne düşmeye başladı (Armaoğlu, 1992: 529).

II. Dünya savaşı sona erdiğinde Türkiye güvenlik ve ekonomik durum açısından Yunanistan ve İran gibi komşu ülkelere nazaran göreceli olarak daha iyi bir konumdaydı (Sever, 1997: 43). Mihver devletlerinin yenik düşmeleri üzerine, dünya sahnesinde güçlenen Sovyetler Birliği'nin yeni isteklerle ortaya çıkmasıyla Türkiye bunalımlı yıllar yaşadığından Kıbrıs ile gereği kadar ilgilenmemiştir (Erendil, 1992: 131). Bu dönemde Türkiye'de Kıbrıs konusunda herhangi bir çaba ve gayret söz konusu değildir (Keser, 2007: 30). Kıbrıs sorunu Soğuk Savaş boyunca bir yandan ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanan rekabete sahne oldu. Adanın bağımsızlığı ve uluslararası konum kazanma sürecinde hem ABD hem de Sovyetler Birliği, ada üzerinde etkinlik sağlamak için mücadele ettiler. Bu mücadele doğrudan değil, daha çok Türkiye, Yunanistan, İngiltere ve Kıbrıs Rum kesimi üzerinden yapıldı (Gözen, 2006: 1).

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Orta Doğu'da İsrail'in kurulması ile beraber Kıbrıs'a İngiltere'nin verdiği önem artmıştır. Ada'daki İngiliz yönetimi bu yüzden daha da güçlendirilerek sürdürülmek istenmiş ama adada yaşayan Rumlar ile Türklerin sürekli muhalefeti ile karşılaşmıştır. İngiltere ise adadaki Rum etkinliğini ve gelecekte İsrail hegemonyasını dengelemek üzere Türkiye'yi kullanmayı düşünüyordu. Türkiye üzerinde de başlayan İngiltere-İsrail çekişmesi, Türk ülkesinin çeşitli iç politika sorunları ile boğuşmasına neden olmuştur. Askeri dönemlerin gündeme gelişinde bile, bu çekişmenin Türkiye'yi fazlasıyla etkilediği görülmüştür (Çeçen, 2005: 55-57).

Müttefikleri oldukları NATO'nun etkili gücü ABD'nin devreye girişiyle çözüme kavuşan Kıbrıs konusu, getirilen çözüm sonunda tarafları kısa süreli de olsa yumuşatacaktır. Ancak çözümün kalıcı olmadığı, kısa bir süre sonra görülecektir. İlişkilerde yaşanan gerginliklerde Türkiye'nin daha uzlaşmacı bir tavır sergilediğini belirtmek gerekir ki bu konuyla ilgili Türkiye'nin Yunanistan'dan karşılık görmeksizin yeterli jestler yaptığı görüşü diplomatlar arasında yaygın bir görüş olup, bunu incelenen dönem ile ilgili ilerleyen bölümlerde görmek mümkün olacaktır.

Türkiye 1923 sonrasında izlediği kendi kendine yetme politikaları sayesinde çok kutuplu "Avrupa uluslararası ilişkiler sistemi'nde" üzerindeki Batı etkisini en aza indirmişken, soğuk savaş döneminde belirlediği taraf nedeniyle, askeri ve ekonomik yönden Batı'ya karşı bağımlılığı artmış bu da Türkiye'nin politikaları üzerindeki Batı etkisini yeniden başlatmıştır. Savaş sonrası şartların ortaya koyduğu bir zorunluluk ve Türkiye'nin jeopolitiğinin sonucu olarak ortaya çıkan dış politika çizgisinde tercih, Sovyet Blokuna karşı Batı Bloku da yer alma yönünde kullanılacaktır.

Türkiye'de ilk defa yapılan serbest ve demokratik seçimlerle 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti'nin yöneticileri arasında üst düzey devlet yönetiminde bulunmuş yegâne kişi Celal Bayar idi. Dışişleri bakanlığına getirilen Fuat Köprülü akademik şöhrete sahip bir kimse olmasına rağmen, sonradan siyasete atılmış bir kişiydi. Dış politika ise Bayar hariç, hemen hiçbirisinin yakından bildiği veya geçmişte özellikle ilgilendiği bir alan değildi. Buna rağmen bu yeni İktidar, başta Menderes

olmak üzere dış politika konusuna daha başlangıçtan itibaren özel ilgi göstermiştir. Menderes, dışişleri bakanlığı kademeleriyle hemen hemen günlük ilişki içinde olmuş, dışişleri bakanlığını başbakanlık binasıyla aynı çatı altında bulunan eski gümrük ve tekell bakanlığının işgal ettiği bölüme taşımıştı. Başbakan, dışişleri bakanı ve bakanlık genel sekreteri ile aynı koridor üzerine alınmış, bu suretle dışişleri bakanlığı kurum olarak Menderes'in daima elinin altında bulunmuştur. Menderes döneminde ilk kez bir değişim yaşanarak dış politika başbakanlık merkezli yürütölmeye başlanmıştır. Fatin Rüştü Zorlu, meslekten diplomat ve gerek Celal Bayar, gerekse Menderes'in güven duydukları bir isimdi. Fatin Rüştü Zorlu bakanlık görevine geldikten sonra bu güvene layık olduğun kısa sürede kanıtlamıştı. Zorlu, dışişleri bakanı olduktan sonra Başbakan Menderes dış politikanın ana yönü ve hedeflerini ilgilendiren kararlar ve Kıbrıs sorunu ve Yunanistan'la ilişkiler dışında bu politikanın günlük yönetimine eskiye göre daha az vakit ayırmış, dış politikaya esas istikamet veren Fatin Rüştü Zorlu olmuştu. Fikirler, inisiyatifler hep ondan çıkmış, hedefleri o tayin etmişti.

Boğazlar'ı denetim altında tutmak, Anadolu'daki havaalanlarını Sovyet saldırılarına karşı kullanmak, Batılıların petrol ihtiyaçlarının önemli bir bölümünü karşıladıkları Ortadoğu, Akdeniz ve Balkanlar'ın güvenliğini sağlamada Türkiye'den yararlanmanın yanı sıra, ABD ve Avrupa'yı örküten Sovyetler'in 210 tümenine karşılık 14 tümeni bulunan NATO'nun savaşçılığını Kore'de ispatlayan Türk ordusunun güç dengesine katkı sağlaması gibi nedenler bu değerleri ifade etmektedir.

Türkiye'nin de bulunduğu bölgede bir Amerikan askerini kullanmanın maliyeti Türk askerini kullanmanın maliyetinden 27 kat daha fazlaydı. Bu yüzden Türk ordusuna yardımda bulunmak NATO müttefiki ölkeler için daha ekonomikti. NATO'nun güneydoğu kanadının unsurları olan Türkiye ve Yunanistan'ın aynı ittifak içinde yer alması bu kanadın güvenliği için önemli olduğu kadar Türk-Yunan ilişkilerindeki olası gerginlik, özellikle Kıbrıs'ta üsleri bulunan İngiltere'nin bölgedeki çıkarları için de hayati önem taşımaktaydı.

Demokrat Parti hükümetinin iktidara gelişinde ölkö güvenliği için öncelikli olarak önem verdiği NATO'ya tam üyelik hedefi gerçekleşmişti, Batı dünyasının unsuru olma yolunda gelinen bu nokta Türk dış politikasının da mihveri olacak ve uygulanan politikalar bu noktadan alacağı ilhamla şekillenecektir (Bekarlar, 2006: 15-50).

1943'te Belediye seçimlerinin yeniden yapılmaya başlaması, bu dönemde Kıbrıslı Rum ve Yunanlıların da bilfiil saflarında mücadele ettikleri İngiliz ve Yunan ordularının İkinci Dünya Savaşı'ndan zaferle çıkması, İngiltere'de İşçi Partisinin iktidara gelmesi ve Oniki adanın İtalyanlarca Yunanistan'a verilmesi adada Enosis hayalinin tekrar canlanmasına yol açar. Yoğun Enosis propagandası sonrasında Yunanistan'da Parlamento 27 Şubat 1947 tarihinde oybirliğiyle aldığı bir kararla "Yunanistan'ın Kıbrıs'la Birleşmesi" gerektiğini kabul eder. Bunu bütün dünyaya ilan eder İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Atina Üniversitesi'nde İlahiyat Fakültesi'nde okuyan Michael Mouskos'un 1946'da Boston Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tahsiline devam etmesi ve 1948'de Kition Piskoposu olarak adaya dönmesiyle yeni bir dönem başlar. Daha sonra Kıbrıs Rum toplumu lideri ve Başpiskopos olan Makarios'un çabasıyla Enosis faaliyetleri hızlı bir ivme kazanır (Keser, 1970: 151).

Ortodoks kilisesinin başpapazı Makarios'du. 1950 senesinde başpiskopoz seçildi. Makarios kilisenin tarihi görevini sadece Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmekle yerine getireceğine inanarak bütün hayatı boyunca bunu ilahi görevi saydı. Kilisenin tüm gelirlerini EOKA terörist örgütünün emrine verdi ve kendisine hasım olanlar ile Türkler'e karşı savaşacak gizli bir ordunun kurulması için emir verdi (Sonyel, 1985: 49).

3.5. 1950 Yılında Yapılan Plebisit

İngiliz Hükümeti, adada muhtar bir idare kurmak üzere 1947 yılında Lord Winster'i vali olarak tayin etti. Ancak Winster'in muhtariyet teşebbüsü, hazırlanan anayasanın Türkler ve Rumlar tarafından benimsenmemesi üzerine başarısızlığa uğradı. Vali Winster de seçtiği bir " İstişare Meclisi " ile adayı yönetmeye devam etti. Yunanistan'da plebisit fikrinin ortaya atılması sonrasında 21 Kasım 1949 tarihinde Birleşmiş Milletlere müracaat eden Yunanlılar "Anavatan Yunanistan'la birleşmek için self-determinasyon hakkının halkımıza tanınmasını istiyoruz." derler (Keser, 2007b: 32).

Daha sonra, 15-20 Ocak 1950 tarihinde Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi önderliğinde yapılan plebisit ile Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı tekrar istendi (DAGM, 2000: 30). Makarios çocukluğundan beri ateşli bir Enosisçiydi ve hemen girişimi eline aldı. Buna göre Rumların yüzde 95.7'si Enosis'i istiyordu. Gerçi İngiliz yönetimi resmi olmayan böyle bir plebisiti tanımadı ve üstelik bu oranın doğruluğu hakkında da kuşku duydu ama, Makarios'un yaptığı önemli bir atılımdı ve tüm Rum halkı Enosis ilkesi etrafında yeniden birleşmiş, yeni bir heyecan duymuştu (Artuç, 1989: 36-37).

Kıbrıs Halkoyunun Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını istediğini Dünya halkoyuna aksettirmek için, 15 Ocak 1950 tarihinde Kıbrıs'ta plebisit (62) tertipleyen kilise, alınacak sonuçtan emindi (Alasya, 1988: 165). Seçime katılan toplam 224.700 seçmenden 215.108'inin (%96'sı) lehte kullandığı oylarla Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı sonucu çıkar. Bu dönemde Türkiye'de Başbakan Adnan Menderes'in Kıbrıs'la ilgili talimatı ise "İngilizler adada kalsın. Onlar çıkacaksa ada bize verilsin. Bu olmazsa ada taksim edilsin. Self-government Hiç arzu etmediğimiz şekil: adanın Yunanistan'a verilmesidir" şeklindedir. Gerek Türkiye'nin gerekse Kıbrıslı Türklerin büyük tepki gösterdikleri ancak Kıbrıs Rum basınıının büyük destek verdiği ve kamuoyu yaratmaya çalıştığı faaliyetlerle ilgili olarak Esperini gazetesi şunları yazar.

"Plebisit Yunanistan'la birleşmekle eş anlamlı yani Enosis'e eşit sayılacak ve bunu, 1906 yılında, Girit için uygulanan yöntem uygun olarak, Kıbrıs Rum milletvekillerinin Yunan Parlamentosu'na gönderilmesi izleyecektir."

Hükümet tarafından izin verilmeyen ve Etnarh Partisi tarafından düzenlenen plebisite sadece Rumlar katılmış ve Kıbrıslı Türklerin "Kilisenin maskaralığı olarak değerlendirdikleri bu plebisit sonrasında Enosis iddialarını dünyaya ilan etmişlerdir (Keser, 1970: 158). Kıbrıslı Türkler olayların dışında durmaya çalışıyorlardı. Kiliselerde herkesin gözü önünde imzalamak suretiyle yapılan oylamanın tarafsız olamayacağı belliydi. Türkler oylamaya katılmadılar. Ama Rumlar ve Yunanistan,

İngiltere ve Türkiye'nin plebisiti tanımamalarına rağmen, tarihin de teslim ettiği gibi o eşsiz propaganda ustalıklarıyla, olayı büyütürken tüm dünyaya duyurmaktan geri kalmadılar. Plebisitten dokuz ay sonra Makarios, 20 Ekim 1950'de Kıbrıs Rum Başpiskoposluğuna seçilmiş ve Rum Toplum Liderliğine getirilmişti. Artık şimdi, kendini bildi bileli delice tutkun olduğu Enosis için önündeki yollar açılmıştı (Artuç, 1989: 36-37).

Bu dönemde Türkiye'de Kıbrıs problemini çok yakından takip eden başta Sedat Simavi ve gazetesi Hürriyet olmak üzere Cumhuriyet, Vatan, Yeni sabah, Ulus ve Zafer gazeteleri plebisit konusuna çok büyük bir ehemmiyetle eğilerek kararın aleyhinde çok sert protesto ve tepki yazıları yazmışlardır (Keser, 2007b: 37).

Rumların Kıbrıs'ta yaptıkları plebisit Türkiye için uyandırıcı bir hareket oldu. Türkiye, basını ve gençliği aracılığıyla bu plebisitin sonuçlarının hiç bir zaman kabul edilmeyeceğini açıkça ilandan çekinmedi. Türk gençliği 16 Ocak 1950 tarihinde İstanbul'da düzenlediği büyük bir gösteri ile plebisiti protesto etti. Böylelikle, Türkiye'nin Kıbrıs'a olan ilgisi ilk kez dünya kamuoyuna açıklanmış oldu. Türkiye ile Yunanistan'ın, 1950 plebisitine kadar Kıbrıs'ta bulunan soydaşlarına sahip çıkmadıkları bir gerçektir. Yunanistan bu tarihten sonra ilk kez Başbakan Sofokles Venizelos'un ağzından 16 Şubat 1951 tarihinde "Kıbrıs'ın Yunanistan'a İlhak edilmesi gerektiğini" öne sürdü (Bozkurt, 2004: 9).

Plebisiti sadece kilise istiyor değildi. Komünist AKEL Partisi de bunu istiyordu. Asıl maksat, Kıbrıs'tan kuvvetli bir idareyi kaldırmak ve Kıbrıs'ı komünist bir ülke haline getirmekti. Bu plebisiti protesto etmek için, Kıbrıs Türkleri, 11 Aralık 1949 tarihinde bir miting tertipledi (Alasya, 1988: 166).

Bu mitingde;

Dr. Fazıl Küçük, Avukat Fadıl N. Korkut, Dr. Orhan Müdemsoğlu, Avukat Ali Dana, Dr. Nazif Denizer ve Faiz Kaymak birer konuşma yaparlar (Keser, 2007a: 32-33). 4 Ocak 1950 tarihinde İstanbul'da, Türk Gençliği, kapalı bir salon toplantısı ile plebisit teşebbüsünü protesto etmiş, buna karşılık 12 Ocak 1950'de Atina Üniversitesi öğrencileri de, plebisit lehinde bir miting yapmıştır (Alasya, 1988: 166).

3.6. Kıbrıs'ta Komünist Faaliyetler

Kilise ve Yunan hükümeti ile Osmanlı devletinde karışıklık çıkmasından ve parçalanmasından yarar uman devletlerin, İngiltere ve Rusya başta olmak üzere kışkırtması sonucunda kendilerini Yunan ırkının bir parçası olarak kabul etmeğe başlayan Rumlar, Osmanlı yönetiminin son dönemlerinde, Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması için çalışmalara başlamışlardır.

İkinci Dünya Savaşı, Kıbrıs'a iki önemli değişiklik getirdi:

1- Doğu Karadeniz'e sarkmak isteyen Sovyetler, Kıbrıs'ta İngilizlerin varlığını ereklerine ulaşmak için bir engel sayıyorlardı. Rusya'da özel olarak eğittikleri Rum komünistleri Kıbrıs'a gönderip, ada Rumlarını, Yunanistan'la birleşme için kışkırtmağa başladılar. 1942 yılında adada AKEL adlı bir de Komünist Partisi kuruldu.

2- 1945'te İngiltere'de İşçi Partisi iktidara geldi. İşçi Partisinin, sömürgeler konusunda çok yumuşak davranması, Rumların işini çok kolaylaştırdı. 1941 yılından başlayarak Rumların tüm ulusal ve dini törenleri, Yunanistan'la birleşme için gösteri yapma aracı oldu. 1947 yılında, Rum sağcı ve komünist partilerinin temsilcileri Londra'ya giderek İngiliz sömürgeler Bakanı ile görüştü ve Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi için yardımlarını istediler. Bu isteğe Kıbrıs Türkleri şiddetle karşı koydular. İngiltere de kabul etmedi. Bundan sonra Rumlar, aynı amaçla İngiltere'ye sürekli olarak temsilciler göndermeyi sürdürdüler (Mütercimler, 2003: 72-73).

İkinci Dünya Savaşı sırasında gelişen bu parti 1946 yılında adanın muhtariyetini istedi ve yeni bir anayasanın uygulanması için İngilizlere yardım ettiler. Ada'nın kayıtsız şartsız bağımsızlığını talep ettiler ve sonra da Enosis'i desteklemeye başladılar. AKEL son zamanlarda çok büyük bir ilerleme kaydetmiş ve merkeze kayıtlı üye sayısı 14 bine, bağlı teşekküllerin üye sayısı ise 38 bine yükselmiştir. 1962 yıllık kongresinde AKEL'in Genel Sekreteri nihaî gayenin Kıbrıs'ta Sosyalist-Komünist bir rejim yaratmak olduğunu açıkça ilân etti (Gürsoy vd., 1964: 79-80).

Komünistlerin teşkil ettiği diğer kısım ise Kıbrıs'a muhtariyet verilmesini ileri sürmektedirler (Tasvir, 20 Aralık: 1948). Kıbrıs'ta komünistlerin büyük bir kuvvet sahibi bulunması ve Rus Büyükelçisi Yermoşin'in Kıbrıs'ta serbestçe komünist propagandası yapması Kıbrıs'ı ziyaret eden ve o zaman Amerikan Cumhurbaşkanı yardımcısı bulunan şimdiki başkan Lyndon Johnson'ın gözünden kaçmamış ve 21 Eylül 1962 tarihinde Başkan Makarios'un bu hususa dikkatini çekmiştir. Makarios ise bu uyarılara itibar etmemiş tam aksine olarak komünistler ile işbirliği yapmağa devam etmiş ve komünistlerin desteğini sağlamıştır (Gürsoy vd., 1964: 79-80).

3.7. 1 Nisan 1955: EOKA Terörünün Başlaması

Kıbrıs Rum kesiminde kurulan bir terör örgütüdür. 1952 yılında kurulmuştur. E.O.K.A.'nın görünen lideri Grivas, gizli ve perde arkasındaki lideri İse Makarios olmuştur. Bu terör örgütünün temel amacı İngilizleri adadan kovmak; Türkleri ise adım adım tamamen yok etmek ve adayı Yunanistan'a bağlamaktır. Yunan Devleti E.O.K.A.'yı ulusal bir kurtuluş örgütü olarak tanıtmıştır. Bu terör örgütü belli bir süre sessiz kaldıktan sonra E.O.K.A.-B adıyla yeniden örgütlenmiş ve tedhiş hareketlerine devam etmiştir (Doğan ve Akyıldız, 2004: 8-9).

Kıbrıs Cumhuriyet'i kurulmazdan evvel, Kıbrıs Rumlarının siyasi gayeleri Enosis (Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı) idi. Bunu tahakkuk ettirmek için 1955'de başlayıp 1959'a kadar devam eden bir tedhiş kampanyasına giriştiler (İncirli: 44).

Yunan hükümeti ve Kıbrıs Ortodoks kilisesi Birleşmiş Milletlerde Enosis'e gidecek yolu açarak bir karar alamayınca bir taraftan Birleşmiş Milletler yoluyla işi takip etmeye diğer taraftan da Kıbrıs'ta tedhiş yaptırmak suretiyle, Birleşmiş Milletleri baskı altında tutmaya karar verdiler. Başpiskopos Makarios III.' un Atina'ya yaptığı ziyaretlerle bu yolu Yunan hükümetine benimsetmesi sonucunda 1951 yılında Yunan ordusunda albay rütbesinde bulunan Grivas'ı Kıbrıs'a davet ederek kendisine ilk defa

Rum Gençlik teşkilatı Peon'u organize etmek görevini verdi. Bu teşkilat, Makarios'un direktifine göre çalıştı (Alasya, 1988: 172.173).

Makarios bu gençlik teşkilatının Grivas'ın Yunanistan'da kurduğu (KHİ) yer altı örgütünün ilkelerine göre yönlendirilmesini ve yönetilmesini istiyordu. PEON, 1951'de Makarios'un emir ve önerilerine uygun biçimde kuruldu. İki yıl başpapazın öncülüğü ve emirleri altında çalıştı. 1953 Haziran'ında ise "muzir ve tahrik edici hareketlerinden dolayı" hükümet tarafından kapatıldı (Mütercimler, 2003: 89). Ancak Peon teşkilatı bundan sonra "EOKA" adı altında ve Grivas'ın hatıra defterinden de vechile Makarios'un emrinde gizli tedhiş teşkilatı şeklinde çalışmaya başladı (Alasya, 1988: 172-173).

Bu örgüt, daha sonra kurulan EOKA'nın çekirdeğini oluşturdu. Hazırlıklarını tamamlayan örgüt, 1 Nisan 1955'te eylemlerine başladı. Ada'nın her yanında bombalar patlamağa, sabotajlar yapılmaya başlandı. Bombalama, ateşe verme, pusu kurma ve gizlice arkadan adam öldürme biçimindeki terör eylemlerinin amacı, adanın Yunanistan'a bağlanmasıydı. İlk üç ay yalnızca İngilizleri hedef tutan bu terör, 21 Haziran 1955'ten sonra Türklere de yöneltildi ve Rum teröristlerce atılan bombalarla 14 Türk yaralandı (Mütercimler, 2003: 89-90). EOKA yeraltı teşkilatının 1 Nisan 1955 yılında başlayan ve Kıbrıs Türklerini'de hedef alan silahlı eylemlerini 1959 yılına kadar devam ettirmiştir (Atun , 2001a: 5).

Megali-İdea doğrultusunda Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak amacıyla kurulan EOKA terör Örgütünün lideri olan Yorgos Theodoros Grivas emekli bir Yunan yarıbaydır. Kıbrıs'ta işlediği cinayetler sonrasında Yunan Genelkurmayı tarafından Korgeneral rütbesiyle ödüllendirilmiş ordusuz bir General olan ve formalite icabı sadece dokuz günlük bir hizmetten sonra Yunan Kralı tarafından Üstün Cesaret ve Üstün Hizmet madalyalarıyla taltif edilen Grivas Anadolu'nun Yunanlılarca işgal edildiği dönemde Yunan ordusunda teğmen olarak görev yapmış, gerilla savaşını çok iyi bilen ateşli bir Yunan milliyetçisidir (Keser, 2007b: 45).

"EOKA dünyada en iyi örgütlenmiş yeraltı teşkilâtlarından biriydi. Teşkilâtın başını çekenler Grivas'tan sonra 2. kişi Lisili Gregoriu Aksentiu, Palahor köyünden Polikarpos Yorgacis, gazeteci Nikos Sampson, Makarios'un kardeşi oğlu Mihail Muskos, İngilizler tarafından asılan Zakkos, Trodos Dağları'nda öldürülen ve Baf Kapısı'nda heykeli bulunan Markos Dragos hep zenginlerin ve toplumun önde gelenlerinin oğullarıydı. 1 Nisan 1955 tarihinde başlayan EOKA'nın tedhiş faaliyetleri artarak devam eder. Ancak Türk tarafında bu faaliyetlerle ilgili ufak tefek kıpırdanmalar da başlamıştır (Keser, 2007b: 69-71). EOKA teşkilatı bir taraftan kiliseye hürmetkar iken diğer taraftan Yunanistan'ın Kıbrıs'ta bir fesat arayı körükleyicisi mahiyetindedir. Yaptığı tedhiş faaliyeti vakit geçirmeden derhal Atina basınına ve hatta radyosuna, intikal etmektedir. Muvaffakiyetler teşvik, kayıplar ise kahramanlıkla teşci edilmektedir (GNKUR.: 23).

Bu arada adaya getirilen özel yetiştirilmiş köpekler İngilizlere ait tesislerde görev yapmaya başlar. Grivas'ın EOKA ile ilgili genel planında da belirttiği gibi, terör sabotajlarla devam eder. EOKA 1 Nisan gecesi duvarlara astığı afişlerde tedhişin bütün sorumluluğunu üzerine alır. EOKA'nın hazırlıklarını tamamlaması ve fiili olarak 1

Nisan 1955 tarihinden itibaren faaliyete geçmesi sonrasında sıra artık Türklere de gelecek kaygısı ve endişesi içindeki Kıbrıslı Türkler kendi aralarında toplanmaya başlarlar. Henüz ciddi ve gözle görülür bir organizasyon söz konusu değildir ancak özellikle Türklerin Rumlarla iç içe yaşadıkları küçük yerleşim merkezlerinde ve merkezden uzak köylerde bu faaliyetler daha bariz olarak ortaya çıkar.

Bu dönemde Grivas'ın en büyük yardımcıları daha sonra İçişleri Bakanlığı'da yapacak olan Polykarpos Yorgacis ile Mahi gazetesinin sahibi olan ve EOKA'nın en acımasız ve etkili üyelerinden Nikos Sampson'dur. İlk defa yirmi bir yaşındayken Lefkoşa'nın "Suikast Çemberi" olarak adlandırılır. Ledra Caddesi'nde sırtından ateş ederek İngiliz çavuş John Thoroufghood'u öldüren ve öldürdüğü bu insanın yere düşerken resmini çekerek yılın Basın Ödülü'nü alan bunu da gazetesinde yayımlayan Sampson'un bizzat vurarak öldürmekle övündüğü masum insanların sayısı 7'dir ve hepsi de arkalarından kurşunlanarak öldürülmüşlerdir. Ancak Nikos Sampson daha sonra yaptığı açıklamalarda bu şekilde hiç Türk öldürmediğini iddia eder.

1953 yılında İngiltere'de gazetecilik kursu gören 1954-1956 arasında Times of Cyprus gazetesinde çalışan Nikos Sampson esasında EOKA'nın Lefkoşa Suikast Timi'nin başıdır. Yazdığı hatıralarında insan öldürmediği zaman rahat edemediğini söyleyen ve öldürdüğü İngiliz polislerin sayısıyla öğünen Nikos Sampson bunun mükafatını daha sonra görecektir. EOKA çeteleriyle başa çıkamayan İngiliz polisinin yakaladığı çeteciler hapsediliyor ancak cezaevlerini basan arkadaşlarınca serbest bırakılıyorlardı. 31 Ocak 1957'de Türklerin görev yaptığı özel komando birliği tarafından Lefkoşa'nın 15 kilometre dışında Dali'de kaldığı bir evde Sten tipi makineli tüfekle yakalanan Sampson, yargılanıp ölüm cezasından kurtulduktan sonra cezasını çekmek üzere gönderildiği İngiltere'de iki buçuk yıl sonra serbest bırakılır ve tekrar adaya döner. Makarios tarafından ödüllendirilip bir gazete açmasına yardım edilen Sampson gazetesine Makhi/Savaş adını verir. Ancak daha sonra kendisi gibi eski bir EOKA mensubu olan Koshis kod isimli Temsilciler Meclisi üyesinin sahibi olduğu gazetede Sampson'un gerçek yüzü görülür. Kendini beğenmiş narsis bir kahramanlık duygusu içindeki Sampson bir yalancı olmasının yanında ayrıca bir katildir (Keser, 1970: 175-180).

Nikos Sampson Kıbrıslı bir Rum'du. Türklerden nefret eden ve kurbanlarını arkadan vurmasıyla bilinen bir caniydi. Nikos Sampson kin, nefret, terörizm ve Rum Ortodoks Kilisesinin fanatizmini temsil ediyordu. Sampson 1958 yılında İngiliz Koloni idaresi tarafından yakalanmış ve idama mahkum edilmişti; ancak daha sonra cezası müebbet hapse çevrilmiş ve en sonunda da 'Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1960 yılında affedilmişti. Sampson, 1955-1960 yılları arasında süregelen EOKA saldırıları sırasında sadece Kıbrıslı Rum olmadıkları için yüzlerce Kıbrıslı Türk ve İngiliz öldürmüştü. Kendisini "Safari Avcısı" olarak görürdü.

Bir Kıbrıslı Türk'ü öldürdükten sonra "kurbanının" üzerine basıp tüfeğini havaya kaldırarak poz verir, ve "Safari Avcılarının" yaptığı gibi fotoğrafını çektirirdi. Bu son derece aşağılayıcı fotoğrafların yanı sıra vücuduna Türk bayrağını sararak resim çektirir ve altına "cesaretiniz varsa gelinde alın" yazardı. Türklere insanlık dışı muamele yapardı (Atakol, 2006: 83-84).

E.O.K.A. Örgütü 1960 yılından önce 100 den fazla İngiliz'i öldürmüş, otuzdan fazla Türk köyünü yakıp-yıkılmış, yüzlerce Türkün Ölümüne, binlerce Türkün de adadan göç etmesine neden olmuştur. Türk toplumu ise E.O.K.A. ya da E.O.K.A.-B çetelerinin Enosis tezine karşı taksim tezini dile getirmeye başlamıştır. Türkiye'de ya taksim ya ölüm mitingleri yapılmıştır (Doğan ve Akyıldız, 2004: 8-9).

Kıbrıs adası'nın "Rumlara ait ve Hellenizmin bir parçası" olduğu iddiaları için Winston Churchill şunları söylemiştir.

"Kıbrıs adasındaki Rum Toplumunu'nun Yunanistan'ın ve Hellenizmin bir parçası olduğu iddiası, hangi belgeye ve gerçeğe dayanıyor? Kıbrıs Adası tarih içinde Mısır, Sasani İran, Asur, Roma, Venedik, Ceneviz ve Osmanlı devletleri yönetimine bağlı olmuştur. Fakat Kıbrıs Adası'nın Yunanistan Devleti'nin ve Hellenizmin bir parçası olduğunu, tarih hiçbir zaman yazmamıştır. Kıbrıs adası sınırsız bir hayal gücü içinde bile tarihi ve coğrafi açıdan Yunanistan'ın ve Hellenizmin bir parçası olmamıştır. Kıbrıs adasında şimdi yaşayan Rum toplumu Yunanlı değildir. Kıbrıs Adasında şimdi yaşayan Rum toplumu, Mısır toprağından Kıbrıs adasına göç etmiş Mısırlılar ile yerli halkın karışımından oluşmuş melez bir ırktır. Bu toplumun konuştuğu Rumca, bunların Yunanca il bağlantılarını kurmuştur." (Somuncuoğlu, 2003: 33).

3.8. Kıbrıs Türklerinin Mücadelesi

Kıbrıs Türkleri'nin örgütlenmesi yolundaki ilk adımlar, ikinci Dünya Savaşı sırasında, İngiliz Hükümeti'nin 1931 ayaklanmasının ardından aldığı sert önlemleri gevşetmeye başlaması ve Belediye Meclisi Üyelerinin halk tarafından seçilmesine izin verilmesinden sonra atılmıştır. İlk belediye seçimlerine Türk adaylar iki ayrı ekip olarak katılmışlardır. Seçim sonucunda, ekiplerden birinde üç, (Dr.Fazıl Küçük, Şükrü Veysi ve Nemci Avkıran) öbüründe ise bir aday (M. Necati Özkan) seçildi.

Belediye seçimlerinin ardından bu iki ekip birleşerek KATAK adlı bir parti kurdular. KATAK Kıbrıs'ta kurulan ilk Türk partisidir. Partinin kurulmasından kısa bir süre sonra, izlenecek siyaset konusunda, üyeler arasında uzlaşması güç düşünce ayrılıkları olduğu saptandı. Dr. Fazıl küçük ve arkadaşları, Türk haklarının elde edilmesi konusunda İngiliz Hükümeti ile yasal yollardan mücadeleye girişilmesini gerekli görüyorlardı. Öbür grup ise, Türk haklarının mücadele ile değil de rica ve yalvarma ile elde edilmesine çalışmasını istiyorlardı.

Bu anlaşmazlık sonucunda Dr. Fazıl Küçük ve arkadaşları KATAK'tan ayrılıp Kıbrıs Milli Türk Halk Partisini (KMTHP) kurdular (Mütercimler, 2003: 85). 1947 yılına kadar Kıbrıs Türk partilerinin en önemlisi K.M.T.H.P (Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi) (Torun, 1956: 108). 1948 yılında KATAK ile KMTHP, Kıbrıs Milli Türk Birliği (KMTB) adıyla birleşti. Partinin genel sekreterliğine Dr. Küçük getirildi. Bu yıldan sonra Kıbrıs Türkerlinin haklarını elde etmek için İngiliz hükümetine karşı giriştikleri mücadeleye yön veren bu partidir.

KMTB, Kıbrıs Türklerinin Yunanistan'la birleşme ve özerkliğe karşı giriştikleri mücadelenin de bayraktarlığını yaptı (Mütercimler, 2003: 84-85). Bunu "Milli" ve "Kıbrıs Türk Birliği" partileri izledi. 1949'da partiler, "Çiftçiler Birliği" ve "Kıbrıs Türk

işçi Birlikleri” ile bir araya gelerek “Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu”nu oluşturdular. Şimdi dağınık örgütler bir araya gelmiş, Kıbrıs Türkünün mücadelesini bir bütünlük kazanmıştı (Artuç, 1989: 42).

Kıbrıs Türkleri, İngiltere'nin 1931 ayaklanmasından sonra Kıbrıs'ta yarattığı “totaliter rejimin” yumuşaması üzerine çok hızlı biçimde örgütlendiler. Bir yandan haklarını elde etmek için İngiliz hükümetiyle mücadele ederken, bir yandan da Kıbrıs Rumlarının Enosis isteklerine karşı adanın Yunanistan'la birleşmesine kesinlikle izin vermeyeceklerini, tüm olanaklarını kullanarak seslerini duyurmaya çalıştılar.

Kısacası Kıbrıs Türklerinin Enosis'e karşı mücadelesi Türkiye'den bağımsız olarak başlamıştır. Bu mücadelenin Enosis'e karşı bir kurtuluş savaşına dönüşmeyişi ise güçler dengesinin, adadaki somut koşulların belirlediği bir olgudur (Mütercimler, 2003: 85-86).

EOKA'nın Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla 1955 yılının Nisan ayında ada genelinde başlatmış olduğu sabotaj ve silahlı saldırı eylemleri, özel olarak ise Türklere karşı yapılan insanlık dışı saldırılar, Yunan egemenliği altına girip köleleşmek istemeyen Türk kitleleri arasında doğal olarak büyük ve haklı tepkilere yol açmıştı. “Nefsi müdafaadan doğan bu tepkiler son derece doğal tepkilerdi (Mütercimler, 2003: 102).

Dr. Fazıl Küçük ve arkadaşları tarafından, 1955 yılı Eylül ayı ortalarında Kıbrıs Türk mukavemet Birliği elemanlarının ve bölgesel küçük Direniş Gruplarının katkılarıyla Volkan Ulusal Direniş Örgütü kuruldu. Örgüt Türk halkı tarafından derhal kabullenildi. Volkan'ın kuruluş şeması yoktu. Dr. Fazıl Küçük, örgütünün sevk ve idaresinde görev yüklenmişti ve bu görevi, çerçevesinde bulunan ve toplum tarafından saygı gösterilen arkadaşları vasıtasıyla yürütüyordu.

Anavatanını yanında hisseden Kıbrıs Türkleri, kanlı EOKA saldırıları karşısında Volkan ve 9 Eylül Ulusal örgütlerinin gösteremediği direnişi, daha etkinlikle oluşturmak iddiası ile, 23 Kasım 1957 akşamı Rauf R. Denктаş, Mustafa Kemal Tanrısevdi ve DR Burhan Nalbantoğlu sivil liderliği altında Türk Mukavemet Teşkilatını (TMT) kurar. Yeni Ulusal Örgüt TMT, Kıbrıs Türk Lisesi öğrencileri tarafından teksir edilip hazırlanan ilk bildirisini, 26 Kasım 1957 akşamı Kıbrıs'ın her tarafında dağıtır. Türk Mukavemet Teşkilatı Merkez Komitesi imzalı ve 26 Kasım 1957 tarihli bu ilk bildiri, Kıbrıs Türk halkına hitap etmektedir (Emircan, 2000: 149-157).

Terazinin öbür kefesine şimdi yavaş yavaş Türkiye ağırlığını koymaktaydı. Kıbrıs Türk toplumu da artık silahlı bir örgüt kurarak kendini savunmak yolunda bir hayli mesafe almıştı. 1 Ağustos 1958'de silahlı “Türk Mukavemet Teşkilatı” TMT gün yüzüne çıktı. Gerçi baştan ayağa silahlı EOKA karşısında çok zayıftı, sağdan soldan bulunan silahları az ve eskiydi, adanın birçok yerine dağılmıştı ama olsun, yine de ilk adım atılmıştı (Artuç, 1989: 44).

TMT'nin kuruluş amaçlarını şöyle sıralayabiliriz.

1. Kıbrıs Türkerlinin can ve mal güvenliğini sağlamak
2. Enosis'e ve bu uğurda yapılan girişimlerle estirilen terörü karşı durmak
3. Türklere yapılacak saldırıları geri püskürtmek.

4. Türk toplumunun birliğini ve bütünlüğünü sağlamak, komünizme karşı mücadele etmek.
5. Rumlara ve İngilizlere karşı Kıbrıs Türklerinin haklarını savunmak.
6. Anavatan Türkiye ile sıcak ilişkiler ve Türk toplumunun anavatana bağlılığını sürdürmek.
7. Kıbrıs sorununun evrimini göz önüne alarak TMT'nin çalışmalarını üç ana aşamaya ayırmak olasıdır.

1958-1960

1960-1963

1963-1974

TMT'nin gelişen koşullara uygun olarak sahip olduğu ve mücadele süresince hiçbir zaman yitirmediği özgün nitelikleri ise şunlardır:

1. TMT, Kıbrıs Türk halkı tarafından kurulmuş bir halk örgütüydü.
2. TMT, Kıbrıs Türk halkının savunma örgütüydü.
3. TMT, Kıbrıs Türk halkının Enosis'e karşı direniş örgütüydü.
4. TMT, Kıbrıs Türk halkı tarafından kurulmuş ve mücadelenin tüm aşamalarında Türk halkı ile bütünlüğünü korumuş bir örgüttü.
5. TMT, tüm eylemlerini Anavatan Türkiye ve halkından aldığı destekle yürütmüştür.
6. TMT, Kıbrıs'ı bir Yunan sömürgesine dönüştürmeye yönelik Enosis hareketine karşı direnen antiemperyalist ve anti sömürgeci bir örgüttü.
7. TMT'nin faşist ve ırkçı EOKA'ya karşı örgütlemiş olduğu direniş anti faşist ve insancıl bir hareketti
8. TMT'nin antidemokratik Enosis hareketine karşı örgütlemiş olduğu direniş hareketi demokratik bir hareketti.
9. TMT, gençleri eğiti, ölümü göze olarak gece karanlığında Akdeniz'e küçük teknelerle açılıp Türkiye'den silah ve cephane getirdiler. Ancak bu silahlar yeterli sayıda değildi. TMT ve örgütlediği halk sonuna dek direndi. 1974 yılına ulaşıldı ve Barış Harekatı ile de Kıbrıs Türk halkı bağımsızlığına ve yaşama hakkına kavuştu (Mütercimler, 2003: 103-104).

TMT'de muhabere, gizliliğe azami önem verilerek yapılırdı. İşin önemine göre Kuryeler, Canlı postalar, cansız postalar kullanılırdı. Tüm yazışmaların kodlu yapılmasına azami dikkat gösterilirdi. TMT'nin Türkiye'deki askeri kamplarında eğitim, 1 Şubat 1964 tarihinden itibaren tekrar yoğunluk kazanmıştır (Emircan, 2000: 200).

TMT Kıbrıs'ın Yunanistan'ın ilhakı teşebbüslerine karşı başarılı mücadeleler yaptı. Yine Türkler tarafından Milli Cephe Partisi, Kıbrıs adası Türk Azınlığı Kurumu, Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi, Kıbrıs Kurumları Birliği, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ve Kıbrıs Milli Türk Birliği gibi cemiyetler kuruldu (DAGM, 2000: 31). Yukarıda vurgulanan prensipler ve amaçlar paralelinde kurulan TMT, askeri darbenin

bir sonucu olarak yaşamını, 1960, 1961 ve 1962 yılının ortalarına kadar pasif bir durumda devam ettirmek durumunda kalmıştır (Emircan, 2000: 106). Kıbrıs'ta Türk askerinin başarısında TMT'nin yadsınamaz yardımları bulunmaktadır. (Mütercimler, 2003: 103-104).

TMT Halkası gün geçtikçe geliyordu, Kıbrıs Türk'ünün özgürlük savaşında oynadığı rol çok önemliydi (Kilercioğlu, 2007: 95). Bu şanlı örgüt, 1976 yılında yasalar gereği (29. yasa maddesi) düzenli Kıbrıs Türk ordusu'nun kurulmasıyla tarihsel ödevini tamamlamış oldu (Mütercimler, 2003: 103-104).

3.9. Londra Konferansı

Yunanistan 23 Temmuz 1955 tarihli dilekçe ile, Kıbrıs sorununun BM X. Genel Kurul toplantısına alınmasını istedi. Bu girişimi 1 Ağustos 1955 tarihli mektup ile Türkiye protesto etti. Londra Konferansı öncesi Yunanistan'ın bu girişimi 23 Eylül 1955 tarihli BM oturumunda, 28 olumlu, 22 olumsuz ve 10 çekimser oyla, Genel Komisyon kararına uyularak, Kıbrıs sorununun X. Genel Kurul gündemine alınmaması kararlaştırıldı (Hasgüler, 2000: 45).

20 Haziran 1955'te, İngiltere hükümeti, Türkiye ile Yunanistan'ı "Doğu Akdeniz savunması ve Kıbrıs Meselesi" konulu bir üçlü konferans için Londra'ya çağırdı. Kıbrıs halkından, ne Türk ne de Rum hiçbir temsilci çağrılmamıştı. Yunanistan önce bu çağrıyı kabul etmeyecek gibi davrandı. Kıbrıslı Rumların Kıbrıs temsilcilerinin çağrılmayışını kınadı. Fakat sonunda konferansa katılacağını belirtti. Makarios konferansa olumsuz tavır aldı, kabul etmedi. "Hakkı yoktur bunların böyle bir şeyi görüşmeye, Kıbrıs konusunun Birleşmiş Milletlerde ele alınması gerekir, bunu maskeleyerek, önlemek için böyle yapıyor" dedi (Mütercimler, 2003: 90).

Türkiye'nin konferansa davet edilmesi, İngiltere ve Yunanistan'ın yanı sıra Türkiye'nin de adanın geleceği üzerine yapılacak tartışmalarda aynı haklara sahip olması demektir. Türkiye İngiltere'nin davetini kabul ederek 2 Temmuz 1955'te konferansa katılacağını bildirdi. Yunanistan'ın karar vermede gecikmesinde Makarios'un Londra Konferansı'nın bir tuzak olduğunu iddia etmesi etkili oldu. Makarios, konferans çağrısının yapıldığı ilk andan itibaren, Türkiye'nin bu konferansa çağrılmasına itiraz ederek, Kıbrıslıların hazır bulunmadığı bir konferansın kabul edilemez olduğunu, Self-Determinasyon'u esas almayan konferansın hiçbir başarı sağlamayacağını iddia etti. Makarios bu iddialar ile Yunan hükümeti üzerinde baskı kurmaya çalışırken, bir yandan da basın ve Yunan kamuoyunu etkilemeye çalıştı.

Zorlu'nun kurduğu Kıbrıs Komisyonu konferansla ilgili çalışmalarını hızlandırır. Görünüşte, "Doğu Akdeniz'in güvenliğini ilgilendiren bütün sorunları görüşmek" için toplanılır, ancak her üç devletin de ana konunun Kıbrıs sorunu olduğunu bildiği Kıbrıs üzerinde yoğun çalışmalar yürütülür. Bir yandan da Kıbrıs Türk toplumu ile sürekli bağlantı kurularak, onların görüş ve istekleri aydınlığa kavuşturulacaktır (Bekarlar, 2006: 102-103).

Londra Konferansı 29 Ağustos 1955 tarihinde Lancaster House'da İngiltere-Türkiye ve Yunanistan heyetlerinin ortak katılımıyla başladı. Konferansa Türkiye

heyetine Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Yunanistan'a Dışişleri Bakanı Stefanopoulos ve İngiltere'ye ise dışişleri Bakanı Harold Macmillan başkanlık yapıyordu. Bu konferansın Türkiye açısından öncemi, Lozan Konferansı'yla ada üzerindeki tüm haklarını yitirmesinden sonra "birinci derecede" taraf olması ve günümüze kadar süren garantör ülke misyonunu kazanmasına ilişkin ilk adım olmasıydı. Konferansın son günü 6 Eylül 1955'te İngiliz Dışişleri Bakanı Macmillan bazı anayasal öneriler ileri sürdü. Bu teklifler, özerklik temelinde bir çözümü de içermektedir. "Self-government" olarak anılan bu plan, adanın egemenliğini İngiltere'ye bırakmaktaydı. Üçlü konferansın tarihsel olarak en önemli sonucu İngiltere'nin ada üzerindeki egemenliğini devam ettirmesi için yanına Türkiye'yi almış olmasıydı.

Harding, Makarios ile yaptığı görüşmelerde özerklik konusunda beklediğini bulamadı. Doğrusu Makarios, "self-determination" hakkında ilgili bir teminat elde etmek istemişti. İşbirliği yapmaktan kaçınan Makarios'u İngiliz Sömürge Yönetimi 9 Mart 1956 tarihinde tutuklatarak, başka bir sömürgesi olan Seyshell adası'na sürgüne gönderme kararı aldı. Bu arada Makarios'un adadan sürgüne gönderilmesiyle, Kıbrıs'ta Rumların mücadelesi ve İngiltere'ye olan öfkesi daha bir artmış oldu. Üçüncü Dünya halkları açısından Makarios "tam bir ulusal kurtuluş savaşı veren" lider kimliğini de böylece kazanmış oluyordu.

Yunanistan hükümeti Macmillan Planının uygulanmasını önlemek için, 15 Eylül 1958'de yeniden BM'ye başvurdu. Bu başvuru sonucu, Kıbrıs sorununun BM Genel Kurulu'nun XIII. Oturumunda görüşülmesi kararlaştırıldı.

Son olarak söz alan Türk heyeti başkanı Dışişleri Bakanı Zorlu bir gün sonra Türk basınının manşetlerine "Türk muhtırası milletlerarası siyasi edebiyatta yer almaya layıktır" ifadeleriyle geçecek olan resmi Türk görüşlerini, şu ilkelere dayandırdı: Adanın kaderi sadece İngiltere ve Türkiye'yi ilgilendirmektedir.

Lozan Antlaşması'na göre Kıbrıs ile ilgili olanlar, egemenlik hakkını devreden Türkiye ile Kıbrıs adasını ülkesine ilhak eden İngiltere'dir. Ada'da İngiltere'nin mutlak egemenliği baki kaldıkça, bizim antlaşmalardan doğan bir talebimiz yoktur, ancak statünün değişmesi söz konusu olursa, Türkiye kendini bu konuda birinci derecede ilgili sayacaktır. Eğer şartlar değişirse Türk hükümeti eski duruma dönmeyi talep edecektir (Hasgüler, 2000: 111).

Kıbrıs'ı Anadolu'dan aynı bir varlık olarak düşünme İmkânı olmadığını belirtti. Zorlu, sözlerini statünün dolaylı yollardan değiştirme girişimlerinin, Türk dostluğunu zedelememe anlayışı ile bağdaşmayacağını, Türkiye için hayati önemdeki adanın kaderinin başka şekilde belirlenmesini, Türk milletinin kavrayıp izah edemeyeceğini, Lozan'da öngörülen dostluğun devamının sadece Türkiye ve Yunanistan için değil, bölge ve dünya barışı için de gerekli olduğunu belirterek tamamladı. Londra'da ortaya atılan bu tez, Yunan hükümetini şaşkınlıkla düşürmüş ve uzun direnmelerden sonra, 1960 yılında Türkiye ile uzlaşmaya zorlamıştır. 1960 Londra ve Zürih Antlaşmaları'nın temeli, Türk diplomasisi tarafından 1955'te Lancaster House Konferansı'nda atıldı (Hasgüler, 2000: 209-212).

Türk kamuoyunun gündemine 1950'den itibaren giren Kıbrıs sorunu, 1955'te ise Türkiye'nin resmen taraf olmasıyla dış politikada önem kazanmıştır. Böylece Kıbrıs adası, Türk-Yunan ilişkilerinin eğilimini ve yönünü belirlemeye başlamıştır (Doğan ve Akyıldız, 2004: 8-9).

İngiliz Başbakanı A. Eden, Türkiye'nin, Kıbrıs konusundaki görüşlerini açık ve kesin bir dille, resmi şekilde açıklamasından yanaydı. Bugüne kadar Türk basını, Kıbrıs konusunda açıkça fikir belirtirken Türk Hükümetinin çekingen ve aşırı derecede itidalli tutum içinde olmasının yanlış yorumlanabileceğini düşünen Eden, *"Türklerin, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakına asla izin vermeyecekleri bir gerçek olduğuna göre, bunu şimdi açıkça belirtmelidirler"* demektedir.

Bu nedenle, Menderes'in 24 Ağustosta yaptığı konuşmanın, İngiliz Hükümeti tarafından normal ve hatta olumlu karşılandığı anlaşılıyordu. Eden, Londra Konferansının, Kıbrıs sorununun gerçek yüzünü dünyaya göstermek yönünden yararlı olacağı görüşündeydi:

"Biz, bu konuda Türklerle Yunanlılar arasındaki görüş ayrılığının ne kadar derin olduğunu biliyorduk; fakat dünya bunu bilmiyordu. Birçokları Kıbrıs'la ilgili sorunlarımızın, eski moda İngiliz sömürgeciliğinden kaynaklandığını sanıyordu. Şimdi, bu konferansla, Türk-Yunan farklılıklarının kapsamı, belirgin şekilde ortaya çıkacağından, sorunun esas nedenleri de daha iyi anlaşılacaktır. Bu yapıldıktan sonra, adanın geleceğiyle ilgili önerilerimizin esas koşullarını sunabileceğiz."

Eden'in bu açıklaması, İngiliz Hükümeti'nin Londra konferansını düzenlemekten güttüğü amacın, Kıbrıs sorununun sömürgecilik sorunu olmadığını ve Kıbrıs'la yakından ilgili diğer iki devlet, yani Türkiye ile Yunanistan arasında bu konuda derin ayrılıklar bulunması nedeniyle adanın geleceğinin ve statüsünün ancak üç ülke arasında varılacak bir uzlaşma ile belirlenebileceğini dünya kamuoyuna duyurmak ve kanıtlamak olduğunu göstermekteydi. İngiltere, Kıbrıs için yeni bir anayasa ve özerklik önerisini açıklamadan önce, bu gerçeğin ortaya çıkmasını istiyordu (Gazioğlu, 1998 : 92).

1955'ten sonra olayların ve biraz da İngiltere'nin uyarılarıyla Kıbrıs diye bir sorunun varlığını kabul etmeye başlayan Hükümetin Başbakanı Adnan Menderes, 16 Kasım 1956'da Nihat Erim'e şu dört seçenekli (direktifi) talimatı verecekti:

- 1- İngilizler Kıbrıs'ta kalsın
- 2- Onlar çıkacaksa ada bize verilsin.
- 3- Bu olmazsa ada taksim edilsin.
- 4- Self-Government (kendi-kendini yönetim)

Rauf Denктаş bu yılları yorumlarken şöyle diyor:

"... Kıbrıs Türkiye'nin aklında var, ama zaman müsait değil. Onun içindir ki, Yunanlılar Kıbrıs meselesi, Kıbrıs meselesi derken, İngilizlere karşı, Fuat Köprülü mecbur oluyor ve diyor ki: "Bizim bir Kıbrıs meselemiz yoktur." Bunu hep biz aleyhe yorumladık. "Denir miydi bu?" Halbuki Türkiye o zaman "Kıbrıs meselesinde ben varım" dese ve İngiliz dönüp de bunu Rumlar lehine halledecek olsa, Türkiye'nin gücü yok ki, buna engel olsun. Bu zorluklar vardı " (Mütercimler, 2003 : 80-81).

Kısa sürede basının bilinçli kışkırtmalarıyla Kıbrıs iç politikada bir patlama faktörü haline geldi. Türkiye'de Kıbrıs konusunda 1955'ten sonra "Ya Taksim Ya

Ölüm” mitingleri düzenlenmeye başladı. Tabii Londra ve Zürih Antlaşmaları ne Taksim ne de ölüm getirmiştir. Türkiye'nin tavır değişikliğine neden olan olayların başında Yunanistan'ın 1954'te Kıbrıs'ı BM'ye götürme yaklaşımı oldu. Türkiye Yunanistan'ın bu konudaki kararlı tutumundan etkilendi. İngiltere'nin Türkiye'yi Kıbrıs'la ilgilenmesi konusundaki teşviki de TC'nin adaya yönelik politikalar belirlenmesine neden oldu (Hasgüler, 2000: 55).

İngiltere Hükümetinin daveti üzerine Kıbrıs konusunu görüşmek üzere, Türk, Yunan, İngiliz yetkilileri 29 Ağustos 1955'de Londra'da bir araya geldiler. Ama bu buluşmadan bir sonuç alınamadı. Eğer Rumlar Yunanistan'la birleşmek istiyorlarsa, Türkler de Türkiye ile birleşmek istiyorlardı. İşte 1955'lerin Türkiye'sinde “Ya taksim Ya Ölüm” fikri böylece gelişti. Türkiye'de ve Yunanistan'da mitingler birbirini izliyordu. Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve bomba atılmasının arkasından İstanbul'daki 6/7 Eylül olayları, bu gergin ortamın bir patlayışıydı. Ama az sonra, Ekim 1956'da Nasır'ın Mısır'ına karşı İngiltere'nin Fransa ile ortaklaşa giriştiği başarısız Süveyş Hârekatı, İngiltere'nin prestijini bir hayli sarstı. İngiltere Süveyş'i tamamen kaybetmişti. Evet, İngiltere yumuşuyordu ama, terazinin öbür kefesine şimdi yavaş yavaş Türkiye ağırlığını koymaktaydı. Kıbrıs Türk toplumu da artık silahlı bir örgüt kurarak kendini savunmak yolunda bir hayli mesafe almıştı. 1 Ağustos 1958'de silahlı “Türk Mukavemet Teşkilatı” TMT gün yüzüne çıktı. Gerçi baştan ayağa silahlı EOKA karşısında çok zayıftı, sağdan soldan bulunan silahları az ve eskiydi, adanın birçok yerine dağılmıştı ama olsun, yine de ilk adım atılmıştı. Bunda ezelden beri değişmez İngiliz siyasetinin de rolünü unutmamak lazımdı: Şimdi İngilizler yanlarına Türk toplumunu ve Türkiye'yi alıyor, böylece hem yalnızlıktan kurtuluyor, hem de EOKA ve Yunanistan'a karşı bir denge sağlıyorlardı. İşte, Zürih ve Londra anlaşmalarına böyle varıldı (Artuç, 1989: 44-45).

3.10. “ Ya Taksim Ya Ölüm” Politikasına Doğru

14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra iktidara gelen DP Genel İdare Kurulu 9 Haziran 1950'de toplanmış ve Celal Bayar'dan boşalan parti genel başkanlığına Aydın Mebusu Adnan Menderes'i seçmişti. Böylece Demokrat Parti'nin kaderiyle Adnan Menderes'in kaderi artık bir daha birbirinden ayrılmamak üzere birleşiyor, Türk Siyasal hayatında yepyeni bir devir başlıyordu; "Menderes devri."

Demokrat Parti iktidara geldikten sonra ilk dış politika önceliği NATO ittifakına girmek olmuştur. Türkiye'nin NATO'ya katılımının ilk nedeni İkinci Dünya Savaşı'nı hemen izleyen dönemde Sovyetler'in saldırı tehdidi idi. İttifak bu tehdidin var olduğu görüşü üzerine kurulmuştu. Bu nedenle eski Türk-Yunan düşmanlığı da baskı altında tutulacak, iki ülke NATO'ya katıldıktan sonra 1950'lerde Türk-Yunan yakınlaşması meydana gelecek, bu durum Kıbrıs'ta karışıklıkların başlaması ile bozulacaktı.

1949'lardan 1954'lere kadar süren devrede savaş sonrası düşülen ekonomik sorunların da katkısıyla Yunanistan tam bir siyasal kargaşa içine düştü. Yunanistan 1952 yılında Türkiye ile birlikte NATO'ya girdiğinde Batılı bir paktın İçinde yer almakla iki şeyi garanti etmeyi düşünüyordu:

1. Batı savunması içinde diğer batılı devletlerle eşit olarak yerini almak.
2. Megali-İdea'nın Yunanistan için öngördüğü alanı Batı savunması içinde gerçekleştirmek.

Özellikle, ABD'nin Kıbrıs konusunda Yunanistan'ı destekleyici tavırları, konunun Yunanistan tarafından Birleşmiş Milletler'e taşınmasıyla uluslararası nitelik almasına ve bölgenin en önemli sorunu olmasına sebep olacaktır. Yine Kıbrıs sorunu bu dönemden itibaren Türk-Yunan ilişkilerinin de temel belirleyicisi olacak ve ilişkiler Kıbrıs yörüngesine oturacaktır.

Yunanistan daha İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren Kıbrıs sorununu kurcalamaya başlamış ve bu adayı kendisine ilhak etmek için faaliyete geçmiştir. Ortadoğu üzerinde Sovyet tehlikesinin belirli bir hal aldığı, Yunanistan'da komünist Markosçuların iç savaş çıkardıkları bir sırada Kıbrıs'ta da Komünistlerin Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak için faaliyetlerini arttırdıkları görülecektir (Bekarlar, 2006: 51-67). 17 Aralık 1949'da, devrin Dışişleri Bakanı Necmeddin Sadak'ın verdiği bir demeçte, İngiltere'nin Kıbrıs'ı terk edeceğine dair en ufak bir sezinti bulunmadığına ve Yunan Hükümeti'nin bu meseleyi resmen ele almadığını belirtmesi, Türk Hükümeti'nin bu konudaki hareketsizliğinin nedenini ortaya koymaktadır.

Yine Necmettin Sadak, 23 Ocak 1950'de TBMM'de bir milletvekilinin sorusuna verdiği yanıtta:

24 Şubat 1950'de yapılan seçimleri kazanarak iktidara gelen Demokrat Parti'nin Hükümet Programında Kıbrıs konusu ele alınmamıştır bile İl Dışişleri Bakanı Prof. Fuat Köprülü de, 20 Haziran 1950'de yapılan DP Meclis Grup toplantısında, Kıbrıs'la ilgili bir soruya "Böyle bir mesele yoktur" yanıtını vermiştir (Mütercimler, 2003: 77-81).

CHP Hükümetinin Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, 23 Ocak 1950'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne şunları söylemekteydi: *"Kıbrıs diye bir mesele yoktur. Çünkü Kıbrıs bugün, İngiltere'nin hâkimiyet ve idaresi altındadır. İngiltere'nin Kıbrıs'ı başka bir devlete devretmek niyetinde olmadığı hakkında kanaatimiz tamdır."* Daha sonra iktidara gelen Demokrat Parti de aynı görüştedir. DP Hükümetinin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de, Yunan başbakanının bir hafta önce Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakından açıkça söz etmesine karşılık, 24 Şubat 1951 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde şöyle konuşuyordu:

"Doğu Akdeniz statüsünde herhangi bir değişikliğin bahis konusu olduğunu veya olacağını zannetmiyorum. Yalnız şunu açıkça söyleyebilirim ki, kendisiyle en yakın dostluk ilişkileri kurduğumuz Yunanistan'la Türkiye mukadderat birliği etmiştir " (Artuç, 1989: 40-41).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan yeni dönem, Türk-Yunan yakınlaşmasının devamını ve ilişkilerde sorunsuz bir dönemin yaşanmasını sağlamıştır. Savaş sonrasında Yunanistan'ın iç politik durumu ve savaş sonrası dünya düzeni içinde Türkiye ile aynı İttifakta yer alması iyi ilişkilerin devamını sağlamakla beraber Yunanistan, 1950'li yıllarından itibaren Kıbrıs ile ilgilendiğini belli etmeye başlamıştı (Bekarlar, 2006: 81).

Batılı ülkeler 4 Nisan 1949'da kurdukları NATO'ya Türkiye başından beri ilgi göstermiştir. Türkiye de güvenlik endişesi duymaktaydı ve bu endişeyi gidermek için de Batı'nın ittifakını elde etme çabasındaydı (Kürkçüoğlu, 1972: 37). 8 Şubat 1952'de Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya girişleri bu iki ülkenin ilişkilerini harekete geçirmiş, hatta karşılıklı ziyaretler düzenlenmiştir. Bütün bunlara rağmen, Yunan Kralının Türkiye'yi ziyaretten döndükten sonra “ Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak cemiyeti'nin onursal Başkanlığı ile Enosis diye bağırarak 50 bin kişilik mitinge devlet memurlarının da katılmasını sağlamak için resmi daireleri tatil etmesi, oynanan ikiyüzlü oyunu ortaya koyuyordu. Artık Yunanlılar tarafından bir sorun haline getirilmiş olan Kıbrıs durumu, Birleşmiş Milletler genel kurulunda, yüce Yunan delegesi Dimitros Lambros tarafından ilk olarak konusu edildi. (24 Kasım 1952) Lambros bu konuşmasında, Kıbrıs'tan Yunan adası diye söz ediyordu; Kıbrıs sorununun gelecekte başka şekiller altında ortaya çıkacağını haber veriyordu (Manizade: 14).

1952- 1954 yılları arasında Yunanistan'ın Kıbrıs'ın kendisine terki için İngiltere nezdinde yaptığı her teşebbüs İngiltere tarafından reddedilmiş ve İngiltere adanın statüsünü değiştirmeyeceğini daima tekrar etmiştir. Fakat bu olayın önemli tarafı şudur ki, Yunanistan İngiltere'ye resmen başvurup aday istiyordu. Türk hükümeti bütün bu gerçeklere gözlerini kapayarak Yunanistanla Balkan ittifakını gerçekleştirmeye çok daha fazla önem vermiştir. Balkan ittifakının gerçekleşmesini önleyebilecek herhangi bir engelin çıkmasından Türk Hükümetinin adeta korktuğu görülmüştür.

Türk hükümeti Balkan ittifakını gerçekleştirdi. Lakin Yunanistan daha ertesinden itibaren, Kıbrıs meselesi vasıtasıyla bu ittifakı geri plana atmak istediğini açıkça gösterdi. Fakat 16 Ağustos 1954 günü Yunanistan Birleşmiş Milletlere resmen başvurup, İngiltere'den şikayet etmiş ve ada halkına self-determinasyon yani kendi mukadderatını kendisinin tayin halkının verilmesini istemiştir. Bu haktan kastedilen ise, adanın Rum halkına, kendilerini Yunanistan'a katma yetkisinin verilmesinden başka bir şey değildi. Birleşmiş Milletler 1954 Eylülünde meseleyi ele aldı, fakat meseleyi inceleyip karar vermeyi reddetti. Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini Birleşmiş Milletlere getirmesi, meselenin milletlerarası plana intikal ettirilmesi demektir. Böyle olunca Türkiye'nin de mesele içine girmesi gerekirdi. Gerçekle Birleşmiş Milletler müzakerelerinde Türkiye'de meseleye karıştı. Lakin kendi haklarını açık ve kesin şekilde belirtmek ve söylemek için değil meselenin bir an önce kapanması ve büyümemesi içindi. Türkiye adanın elinde kalması taraftarıydı (Armaoğlu, 1997: 530).

Makarios son bir gayretle, Yunan Hükümeti ile ortaklaşa, Birleşmiş Milletlere başvurdu. Kıbrıs için Self-Determinasyon (Halkın kendi kaderini kendisinin saptaması) istiyordu. Çoğunluk Rumlarda olduğuna göre, halk doğal olarak Yunanistan'la birleşmek yönünde oy kullanacak ve sorun kısa yoldan çözümlenecekti. Yani Enosis, meşru yoldan gerçekleşmiş olacaktı. Ancak Makarios'un bu girişi de başarısızlığa uğradı. Çünkü Birleşmiş Milletlerin 17 Aralık 1954'deki toplantısında Genel Kurul, bu öneriyi “şimdilik görüşmemeye” karar verdi. İlgili devletler bunu kendi aralarında çözümlenemeyenler (Artuç, 1989: 39).

1954 yılının Ağustos ayında, Kıbrıs'a self-determinasyon hakkının tanınması isteğiyle Yunanistan'ın BM'ye yaptığı başvuru sonucu konunun BM Siyasi

Komitesindeki tartışmaları esnasında Türkiye kararlı bir tutum sergilemiş ve böylece Kıbrıs'la olan ilgisini dünya kamuoyuna açıkça duyurmak olanağını bulmuştu. Ama yine de itidali elden bırakmıyor, ölçülü davranıyor, Yunan dostluğuna öncelik ve ağırlık veriyordu.

Ankara'nın izlediği politika, Kıbrıs'ta statükonun korunması ve devamı şeklindeydi. Bu nedenle, İngiltere'nin adada kalması gereğini sık sık vurgulamaktaydı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Dışişleri Bakanı Köprülü, 1 Nisan 1954'te, bir soru üzerine, Balkan Paktı toplantılarında, "dost ve müttefik Yunanistan'ın devlet adamlarıyla yapılan görüşmelerde Kıbrıs'la ilgili herhangi bir konuşma ve müzakerenin yer almadığını" açıklamış ve bunun nedenini de "Türkiye'nin, Kıbrıs meselesi diye bir sorununun bulunmadığı görüşüne " bağlamıştı (Gazioğlu, 1998: 72).

Bu başvuru, Türkiye için beklenmedik bir olaydı. Çünkü, 9 Ağustos'ta, Türkiye-Yugoslavya ve Yunanistan arasında Bled sözleşmesi imzalanmıştı. Üstelik, Kıbrıs konusunda da çok hareketsiz kalmıştı. Şimdi, Yunanistan'ı bir taraftan Türkiye ile sözleşme imzalarken, öte yandan Türk-Yunan ilişkilerini gerginleştirecek olan bir konuyu Birleşmiş Milletlere götürmesi Türk hükümetini hayretler içinde bıraktı. 17 Aralık 1954'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kıbrıs konusunu şimdilik görüşmemeyi kararlaştırdı. Kıbrıs'ta bundan sonra büyük olaylar başladı, şiddet olayları arttı. İstekleri görüşülmeyen Yunanistan için iki yol kalmıştı. Ya Kıbrıs'ı ele geçirmek kararından geri dönmek, ya da amaçlarına ulaşmak için başka yollara başvurmak (Mütercimler, 2003: 87-88).

1954'ten sonra Türk Hükümeti, dış siyasetinin temel uğraşını oluşturan Kıbrıs meselesi ile ilgilenmektedir. 1954 yılında Yunanistan'ın sorunu, Birleşmiş Milletler Örgütüne götürmesi ile Kıbrıs anlaşmazlığı uluslararası bir nitelik almıştır. Adanın Yunanistan'a bağlanması için Ortodoks kilisesinin yaptığı girişim ise daha Osmanlıların egemenliği sırasında milliyetçilik görünüşü altında vardı. Ada'da var olan bu iç çatışma, İngiliz egemenliği altında da sürdü.

Yunanistan, 1954 yılında Kıbrıs anlaşmazlığını Birleşmiş Milletler Örgütüne götürürken, Kıbrıs Rumlarının kendi geleceklerini kendi iradeleriyle saptamasını, dünyada kolonilere karşı bir akımın geliştiği bir zamanı seçerek istemiştir.

Türk Başbakanı Menderes'e göre, Kıbrıs'la ilgili ülkeler ancak Türkiye ve İngiltere olabilirdi. Kıbrıs Rumların şiddet eylemine karşı, Türk kamuoyunun ilk etkin tepkisi, 1955 yılının 6-7 Eylül'ünde İstanbul'daki gösterilerle ortaya çıkmıştır. Bu sırada Amerika Birleşik Devletleri NATO güney kanadının güvenliğini korumak için Türkiye'ye karşı ilk müdahalesini başlatmayı gerekli bulmaktadır. Menderes Hükümeti bilinmeyen bir komünist derneği ve sol eğilimleri suçlayarak Amerikalılara güven verir (Şahinler, 1979: 24-25).

1955 çok kilit bir tarihtir. 1955'te Endonezya'nın Bandung kentinde, Asya ve Afrika Halkları Konferansı düzenlendi. Dönemin Türk hükümetinden Fatih Rüştü Zorlu, buraya Rusya etkisine karşı Batı ve ABD çıkarlarını korumak üzere katılıp utanç verici bir konuşma yapmıştı. Bu konuşma, sömürge ülkelerdeki bağımsızlık hareketlerine karşı çıkan, sömürge kalmayı öğütleyen gerçek bir utanç vesikasıdır. Makarios ise aynı konferansta dünyadaki bağımsızlık hareketlerini öven bir konuşma

yapmış ve katılımcılardan büyük bir takdir toplamıştır. Evet öyle, 1955’le 1958 arasında Türkiye, önce ‘Kıbrıs diye bir sorunumuz yok.’ politikasından, ‘ya taksim ya ölüm’ politikasına geliyor... (Hasgüler, 2004: 130-142). 1955 yılında Türkiye artık “ Kıbrıs Sorunu’nun” içindedir. Kıbrıs’tan gelen bir haber: 28 Ağustos günü Rumların bir “Türk Katliamı” yapacaklarını bildiriyordu. Bu sıralarda Londra Konferansı meselesi ortaya atılmış Temmuz başından itibaren tedhişçilik artmıştı (Manizade, 1965a: 16).

Bu arada İngiltere’nin 29 Ağustos tarihinde Londra’da düzenlediği Lancaster House Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Hakkında Üçlü Konferansı’na Türkiye’yi de taraf olarak davet etmesi ve Türkiye’nin de fiilen Kıbrıs sorununun içine dahil olmasıyla yeni bir süreç başlar. Görüşmelerin devam ettiği dönem içerisinde son konuşmayı 1 Eylül 1955 günü Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, toplantının başarısızlıkla sonuçlanmadığını belirtir.

3.11. 6-7 Eylül Olayları

Kıbrıs Sorununun, Türkiye Yunanistan münasebetlerini gerginleştirmeye başlaması da 1955’ ten itibaren olmuştur (Armaoğlu, 1997: 1). Lancaster House Üçlü Konferansı’ndan olumsuz bir sonucun çıkması, Kıbrıslı Rumların ve Yunanistan’ın Türkiye’ye karşı takındıkları olumsuz tavır, özellikle Kıbrıs’ta soruna siyasi bir çözüm bulunamayacağı iddiasındaki Rumların ve Yunanistan’ın Kıbrıs sorununu silahla ve tedhişle çözmeye yönelik olarak, 1 Nisan 1955 tarihinden itibaren adayı kan gölüne çeviren EOKA saldırılarının adada Türkleri topyekün imhaya yönelik faaliyetler girişilmesi bardağı taşıran son damla olur ve fitili ateşler.

Öte yandan bir yandan ülke içinde sıkıntılı günler geçiren ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin etkili muhalefeti karşısında bocalayan, öte yandan uluslar arası alanda Kıbrıs konusunda Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan’la gergin anlar yaşayan hükümet Londra’da toplanan üçlü zirveden herhangi bir sonucun çıkmaması ve İngiliz heyetinin de Yunanistan heyetiyle aynı tarafta olması sonrasında ne yapılacağı konusunda fikir yürütülmeye başlanır. Öte yandan Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a bütün Avrupa devletlerini karşısına almak pahasına taviz verilmeyeceğini belirterek “Taksim konusunda tavır koyar. Bir başka iddiaya göre ise ülke içinde siyasi ve ekonomik problemleri unutturarak gündemden düşürmek ve özellikle Türk kamuoyunun dikkatini Kıbrıs olaylarına çevirmek maksadıyla böyle bir faaliyete geçilmiştir (Keser, 1970: 213-217).

6-7 Eylül’de meydana gelen olayların psikolojik temelinde İngiltere’nin 30 Haziran 1955’te “Kıbrıs da dahil Doğu Akdeniz’e müteallik siyasi ve askeri meselelerin müzakeresi” amacıyla yaptığı konferans çağırısı yatmaktadır. Konferans yaklaştıkça Kıbrıs’ta meydana gelen olaylarla ilgili haberler, basında önemli bir yer tutmakta ve kamuoyunu heyecanlandırmaktadır. Özellikle 28 Ağustos’ta adada Türkler’e dönük katliam yapılacağı söylentileri ile ilgili haberler ülke genelinde tepkilere yol açmış, Rum vatandaşlarla ilgili olayların yer aldığı haberler İstanbul’daki havayı oldukça gergin hale getirmişti. Londra Konferansı’nın henüz devam ettiği 4 Eylül’de, Kıbrıs Türktür Cemiyeti Londra şubesinde gerçekleştirilen mitinge Kıbrıs Türk Heyeti, Dr.

Fazıl Küçük başkanlığında katılmış; "Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır", "Enosis Harp demektir", "Kıbrıs Yunanistan'ın olamaz" sloganlarının atıldığı ve binlerce Kıbrıs'lı Türk'ün katıldığı coşkulu miting geniş ilgi görmüş, düzenlenen mitingin yarattığı heyecan Türkiye'de ve özellikle İstanbul'da yankı bulmuştur (Bekarlar, 2006: 121-122).

Aynı günlerde Yunanistan'ın Selanik kentinde bulunan Atatürk'ün doğduğu evle bitişiğinde bulunan Türk Konsoloslugu arasındaki bahçeye atılan iki bombanın patlaması ve sonrasında da evin pencere camlarının kırıldığı şeklindeki haberler üzerine başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlerde olaylar patlak verir. Daha sonra söz konusu bombanın Selanik Konsolosluk görevlisi Mehmet Ali Balin tarafından diplomatik kurye ile İstanbul'dan Selanik'e götürüldüğü ve konsolosluk kavasası Hasan Uçar ile Oktay Engin tarafından Atatürk'ün evine atıldığı da ileri sürülür. Yunanistan'da bu konuyla ilgili olarak yargılanan söz konusu iki kişi daha sonra Türkiye'ye kaçarlar. Aynı gün Türkiye radyolarının saat 13.00 haberlerinde dinleyicilerine duyurduğu bu haber yine 6 Eylül 1955 günü Demokrat Parti eğilimli İstanbul Ekspres isimli akşam gazetesinin baş sayfadan verdiği haberle ve gazetenin ikinci baskısıyla da kamuoyuna duyurulur (Keser, 1970: 219).

6/7 olaylarının ilk patlak vermesiyle ilgili fitili ateşleyen Selanik'teki bombalama olayının, ilk olarak DP yanlısı İstanbul Ekspres gazetesi tarafından büyük puntolarla ve halkı kışkırtıcı bir şekilde verilmesi de olaylarla ilgili olarak hükümetin daha önceden bilgisi olduğu yönündeki iddiaları güçlendirir. Olayların arkasında DP hükümetinin bulunduğu iddiasındakilerden birisi de o dönem tutuklanarak hapse gönderilenler arasında bulunan Aziz Nesin'dir. Aziz Nesin'e göre DP iktidarının uyguladığı yanlış tarım politikaları sonrasında kırsaldan şehirlere yapılan göçlerle nüfus kabarmış ve bunun sonucunda bilinçsiz ve cahil insanlar iktidar partisine de güvenerek bu olaylara sebep olmuşlardır.

Başlangıçta olayların destekleyicileri arasında Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti de görünmektedir. Selanik'teki bombalama olayını protesto etmek amacıyla Taksim Meydanı'nda toplanılması ve tepki gösterilmesi yönündeki çağrılar daha sonra çığırından çıkar ve önlenemez boyutlara ulaşır. İstanbul gazetelerinde 6 Eylül günü görülen başlıklar Hürriyet gazetesinde "Kıbrıs'taki tedhiş için Yunanlılara ihtar, Patrikhaneye Kıbrıs Türk'tür levhası asıldı, şehirde nahoş hadiseler. Bayrağa, büyüklere dil uzatan Rum az daha linç edilecekti" şeklindeyken, Akşam gazetesinde "Londra Konferansı çıkmaza giriyor" başlığı görülür. 6 Eylül günü yayınlanan İzmir Gazetelerinde ise konuyla ilgili farklı manşetler söz konusudur.

Bu yağma hareketlerinden kiliseler de nasibini alır. Yağma hareketlerinin başlamasıyla beraber Şişli, Yedikule Perşembe Pazarı, Sirkeci Beyazıt, Gedikpaşa, Yenikapı, Samatya, Kumkapı, Haliç, Karaköy, Taksim, Kurtuluş, Feriköy, Üsküdar, Bakırköy, Büyükkada başta olmak üzere şehrin farklı noktalarına doğru harekete geçen yağmacılara daha sonra başkaları da katılır. Buralarda ki yağmalama ve yakma olayları ise Taksim'dekinden daha sonra saat 20.00 civarında başlanır.

İzmir'de meydana gelen olalar öncesinde de kalabalık önce Konak Meydanı'nda toplanır. Kalabalık daha sonra İzmir uluslararası İzmir Fuarı sebebiyle gönderde bulunan değişik ülkelere ait bayraklar arasından Yunan bayrağını indirerek parçalar.

Daha sonra protesto sesleri arasında fuardaki Yunan pavyonuna gelen kalabalık burayı tahrip ettikten sonra Yunan Konsolosluğu'nu da ateşe verir. Rum kiliseleriyle beraber İzmir limanında bulunan Yunan bandıralı 2 motor da yakılarak batırılır.

7 Eylül günü olaylarla ilgili ilk açıklama CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'den gelir (Keser, 1970: 217-230). Selanik'te 6 Eylül 1955 tarihinde saat 00.04'te meydana gelen bu olay, İstanbul'da bulunan başbakana bildirildikten sonra onun izni ve oluru İle radyonun 13.00'teki ilk ana haber bülteninde "*Selanik'te menfur bir tedhiş hadisesi*" ile duyuruldu. 6-7 Eylül olaylarının bilançosu oldukça ağır olacaktır. Ağırıklı olarak Türk vatandaşı olan Rumlar ve 1930 tarihli "Oturma Ticaret ve Denizcilik Sözleşmesi"nden yararlanarak, Türkiye'ye yerleşmiş ve burada iş kurmuş Yunan uyrukluların ev ve işyerleri olmak üzere tahrip edilerek zarara uğratılan ev, işyeri, eğitim ve ibadet yeri gibi yerlerin sayısı toplam 5622 olarak tespit edilirken, saldırılara 5104 kişinin iştirak ettiği tespit edilmiştir.

6-7 Eylül hadiseleri ilk önce muhalefete yüklenmek istendi. Sonra komünist tahriklerine görmeden hadise tabiatıyla kapatılmış oldu.

Türk siyasi literatüründe 6-7 Eylül olaylarının, Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak Londra'da bulunan Fatin Rüştü Zorlu'nun talebi üzerine, Celal Bayar ve Adnan Menderes'in direktifleriyle düzenlenmiş bir tertip olduğu genel kanısı yaygın olmakla beraber bu tertibin kimselerin eseri olduğu, Yassıada Mahkemelerinde verilen kararların aksine halen karanlık ve tartışmalıdır. O dönemden çok sonra bile bu konu üzerinde yapılan araştırmalar sağlıklı ve kesin bir yargıya varmak için yetersiz kalmaktadır (Bekarlar, 2006: 123-179).

Konuyla ilgili olarak TBMM ve parti grupları da ayrı ayrı toplanır ve Başbakan Adnan Menderes 12 Eylül 1955 günü Meclis'te bir konuşma yapar. 6/7 Eylül olaylarının patlak vermesiyle beraber Türkiye'de iktidardaki Demokrat Parti hükümeti hızlı bir şekilde kan kaybetmeye, dönemin Başbakanı Adnan Menderes de kamuoyundaki popülaritesini yitirmeye başlar. Kamuoyunda ve özellikle sıradan halk, aydınlar ve askerler arasında da hükümete karşı bir güvensizlik ve negatif durum ortaya çıkmaya başlar.

Milliyet gazetesi de 6/7 Eylül olaylarında birlikte Selanik'teki bombalama olayını, Kıbrıs'ta meydana gelen olayları ve Türk-Yunan ilişkilerinin gerginleşmeye başlamasını hep komünist bir planın parçası olduğunu yazar. Hürriyet gazetesi ise olaylara sebep olanların "kızıl komünistler" olduklarını belirtir. Aynı şekilde Cumhuriyet gazetesinde de Ömer Sami Coşar imzasıyla çıkan yazılarda olayların arkasında komünist varlığının bulunduğu belirtilir ve komünistlerin ortalığı karıştırmasıyla beraber Lancaster House'da devam etmekte olan görüşmelerde ortaya atılan Türk isteklerinin geri tepeceği de iddia edilmektedir. Tan gazetesi ise olaya farklı bir açıdan bakarak olayların Yunanistan ve Türkiye'de yeraltına saklanmış kanun dışı teşkilatlardan da bahseder.

Sosyal hayata yönelik alınan tedbirlerin yanında 10 Eylül 1955 günü bizzat sıkıyönetim komutanı Nurettin Aknoz tarafından yapılan ve tüm gazetelerin yazı işleri müdürlerinin katıldığı Harbiye'deki Sıkıyönetim Komutanlığı'nda yapılan toplantıda "Toplantıya gelmeyenler olursa gazetelerini kapatabilirim, haberim oldu olmadı"

anlamam kapatırım” ifadesiyle başlayan konuşmalarla toplantıda basına da bazı kısıtlamalar getirilir.

Sıkıyönetim uygulamasının başlamasıyla beraber yağmalamaya katıldığı iddiasıyla 2600 kişi tutuklanarak Selimiye Kışlası'na götürülürler. Ayrıca güvenlik kuvvetlerinin ‘Dur’ uyarılarına dikkat etmeyen 3 kişi de vurularak öldürülür. Sıkıyönetim komutanlığı daha sonra hükümet üyelerinin açıklamalarına paralel olarak “Komünist oldukları için fişlenen” 45 kişiyi tutuklar. Tutuklananlar arasında Aziz Nesin, Hasan İzzettin Dinamo, Asım Bezirci de bulunmaktadır. Söz konusu bu 45 kişiden 17 tanesi daha sonra “yabancı bir devlet aleyhine ilişkileri bozacak şekilde düşmanca hareketlerde bulunmak, cürüm işlemiyle tahrik ve teşvik suçlarından” dolayı yargılanmalarına karar verilir. Ancak bu kişilerin hemen hepsi daha sonraki duruşmalarda serbest kalırken 27 Mayıs 1960 sonrasında Yassı adada yapılan duruşmalara bu kişilerden hiçbirisi sanık olarak çağrılmazlar.

Olaylarla ilgili olarak Yassıada duruşmalarında yargılananlar Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Başbakan yardımcısı ve Devlet Bakanı Fuat Köprülü, İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, İstanbul Emniyet Müdür Alaaddin Eriş, İzmir Valisi Kemal Hadımlı, Selanik Başkonsolosu M.Ali Balin, Selanik Başkonsolosu Yardımcısı Tekinalp, Konsolosluk Kavasısı Hasan Uçar, Selanik Hukuk Fakültesi öğrencisi Selanikli Oktay Engin'dir. 6/7 Eylül olaylarıyla ilgili duruşmalar Yassıada duruşmaları kapsamında ele alınır ve 14 Ekim 1960 tarihinde başlayan ve 15 Eylül 1961 tarihine kadar devam eden yargılamalarda Yüksek Adalet Divanı'nda konuyla ilgili olarak toplam 19 davada hakim karşısına çıkan 529 sanık, 203 celse boyunca 1063 tanıkla beraber dinlenir. Söz konusu duruşmalar sonrasında Yüksek Adalet Divanı, 15 Demokrat parti yöneticisini idama mahkûm eder. Milli Birlik Komitesi ise bu idam cezalarından dört tanesini onaylar. İleri yaşından dolayı eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a verilen ceza hapis şeklini alırken Başbakan Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın ise idamlarına karar verilir (Keser, 1970: 233-254).

Kıbrıs sorununun Birleşmiş Milletler'de ele alınması ile sorunun uluslararası plana intikal ettiği 1954 yılından, Zürih ve Londra antlaşmalarının yapıldığı, 1959 yılına kadar, Türkiye ile Yunanistan'ın Kıbrıs üzerindeki mücadeleleri söz hakkı elde etme mücadelesidir. Menderes hükümeti, Kıbrıs'ın imzalanan antlaşmayla çözüme kavuştuğunu düşünürken, muhalefet getirilen çözümü, Enosis'i ortadan kaldırmadığı iddiasıyla tasvip etmeyecektir. 4 Mart 1959'da TBMM Genel kurulu'nda sert tartışmalar yapılarak görüşülen Kıbrıs antlaşmaları ile ilgili olarak muhalefet lideri İsmet İnönü yaptığı konuşmasında Türkiye'nin adada statü konunun korunmasından, iki toplumun bir arada yaşama imkanının kalmaması nedeniyle taksim tezine dönüşen politikası sonunda bir arada yaşamayı öngören çözüme geldiğini, bu çözümün bir emrivaki olarak kabul edildiğini belirterek antlaşmanın aleyhinde olduklarını şöyle ifade etmiştir (Bekarlar, 2006: 178-179). Her geçen yıl 27 Mayıs'ın “önemli bir dönüm noktası olduğu şeklindeki sezgiyi biraz daha kuvvetlendirecektir (Soysal, 1963: 3) 1960'lar, her şeyden önce iç siyasal yaşamda derin izler bırakacak olayların temellerinin atıldığı yıllardır (Hasgüler, 2006b: 9).

Yassıada mahkemesi kararıyla idama mahkum edilen Türkiye Başbakanı Adnan Menderes, 17 Eylül 1961 günü İmralı adasında asılarak idam edilmişti. Menderes'in idamı, Kıbrıs Türkerli tarafından büyük üzüntüyle karşılanmıştı. Kırsal bölge Türkleri, ruhu için mevlit okutmuş, merhum için Tanrıdan rahmet ve mağfiret dilemişlerdi.

Adnan Menderes'in, Kıbrıs için duyduğu sevgi biliniyordu. Bu duyguları, yalnız Kıbrıs konusunda yaptığı tüm açıklamalarda görülmektedir.

“Her Türlü Riski Göze alarak, Mümkün olduğu kadar çok silah göndermenizi istiyorum”

16 Eylül 1961 günü idam sehpasına asılmaya götürülürken bile son sözleri Kıbrıs ve Kıbrıs Türkleriyle ilgili olmuş:

“Ben ülkeme hizmet yapamamış isem, hiç olmazsa Kıbrıs Davamızı hallettim” demişti (Emircan, 2001: 109).

4. KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN KURULMASI

4.1. Kıbrıs Cumhuriyeti'ne Doğru

İngiltere konferansın başarısızlığa uğramasından sonra Kıbrıs'taki terör olaylarına karşı daha etkili önlemler olmak amacıyla 30 Ekim 1955'te Sir John Harding adlı bir İngiliz mareşalini vali olarak adaya gönderdi. Vali, Makarios'la ve Türk toplumu ileri gelenleri ile görüştü. Daha sonra muhtariyeti kabul etmeleri için Rumlarla görüştü. Terör eylemlerine de son verilmesini istedi. Rumlar her iki isteği de olumsuz karşıladılar

Makarios, işlerinde Türklerle işbirliği yapılması için getirilen tüm önerileri geri çevirdi. Üstelik, Kıbrıs'ta barışın yeniden kurulmasını istediğini söylemesine karşın, terör olaylarını kınamaya yanaşmıyordu. Aslında bu tavrı çok doğaldı, çünkü daha önce de anlattığımız gibi terörü yaratan örgüt, Yunan hükümeti ile kilise tarafından ortaklaşa kurulmuştu. İngiltere adada uygulanmasını istediği "kendi yazgısını kendi saptama" yolunun Makarios tarafından tıkandığını anlayınca, 9 Mart 1956'da papazı tutuklayarak Hint Okyanusundaki Seyşel adalarına sürdü. Makarios'un sürgün edilmesi, Kıbrıs'taki terör eylemlerinin daha da artmasına neden oldu. Haziran ayının ortalarına kadar devam eden olaylar sonucunda 8 Türk öldü, 39'u yaralandı. İngiltere, Lord Radcliffe adlı bir anayasa uzmanını, Kıbrıs'a uygulamaya karar verdiği "Özerk yönetim biçimine değin bir anayasa hazırlamakla görevlendirdi. Rum tarafı gerçek ve tek temsilcilerinin Makarios olduğunu belirtip, Radcliffe ile görüşmediler.

Hazırlanan anayasa tasarısı, 1956 Aralık ayında İngiltere'de açıklandı. Yunanistan, "Kıbrıs halkına kendi yazgısını kendi belirleme hakkını tanımadığı ve ada valisine geniş yetkiler verilmesini öngördüğü" gerekçesiyle, Radcliffe anayasasını tanımadığını açıkladı. Kıbrıs Rumları da Anayasa taslağını benimsemediler. Türk Toplumunu ise, Türkiye Hükümetinin görüşlerine olduğu gibi katıldığını açıkladı (Mütercimler, 2003: 98-99).

Yıllardır süren Kıbrıs sorununa çözüm getirmek amacıyla, İngilizler adadaki nüfuzlarını korumak için muhtelif zamanlarda muhtariyet projeleri geliştirmiş, birçok plan ortaya koymuşlardır. Ancak bu planlar kabul ve uygulama şansı bulamamış, Yunanistan adada Rum çoğunluğunun hâkim olduğu üniter bir yapılanma dışında herhangi bir çözüme yanaşmamıştır (Bekarlar, 2006: 174).

Bu amaçla ard arda şu planlar hazırlanmıştır:

1947 Lord Winster Planı
1948 Jackson Planı
1955 Birinci MacMillan Planı
1955 İkinci Harding Planları
1956 Radcliffe Planı(Aralık)
1958 İkinci MacMillan Planı
1958 Spaak (NATO Genel Sekreteri) Planı.

4.2. Radcliffe Planı

Rum tedhişçiliğın yoğunluk kazandığı bir sırada, İngiltere bu faaliyetleri bertaraf edebilmek için 1956 Temmuzunda Lord Radcliffe'e Kıbrıs için bir muhtariyet anayasasını hazırlamakla görevlendirdi (Tamçelik, 2002: 35). Olayların gitgide içinden çıkılmaz bir duruma gelmesi İngiltere'yi yeni girişimlerde bulunmaya zorladı. Ancak Lord Radcliffın büyük gayretlerle hazırladığı anayasa tasarısı, kendi kaderini tayin "Self- Determinasyon" ilkesini öngörmediği için Yunanistan tarafından kabul edilmedi. Türkiye ise, Lord Radcliffın anayasa taslağında bir taksim havası sezdiğinden, plana olumlu davrandı ve Profesör Nihat Erim ile Doçent Suat Bilge'den kurulu bir heyeti gerekli temasları yapmak üzere Kıbrıs'a gönderdi. 2 Ocak 1957 tarihinde Kıbrıs'a giden Erim ve Bilge başta Genel Vali Mareşal Harding olmak üzere İngiliz yetkilileri ve Türk Toplumunu liderleri ile görüşmeler yaptılar. Profesör Nihat Erim bu temaslarının sonunda Londra'da Lord Radcliffe ile de görüştükten sonra verdiği demeçte Kıbrıs sorununun üç ülke arasında çözümlenmesinden başka çare olmadığını bildirdi. Yunanistan'ın bu çalışmalara cevabı, sorunu yeniden Birleşmiş Milletler'e götürmek oldu.

Kıbrıs Rumları, Kıbrıs'ın günün birinde Yunanistan'a katılması fikrini hiçbir zaman akıllarından çıkarmamışlardır. Bu Enosis hayallerini gerçekleştirmek yolunda faaliyetlere geçerek ayaklanmışlardır. Bunlardan birisi de 1931 yılında İngilizlerce bastırılan ayaklanmadır. Yunanistan'da Kıbrıs'a sahip olma yolunda duyduğu büyük hevesle II. Dünya Savaşı'nda müttefiklerin yanında yer alarak Kıbrıs'ın kendisine bırakılacağını ümit etmiştir. Fakat savaş sonunda umduğunu bulamamıştır. Yunanistan'ı Kıbrıs yolunda asıl heyecanlandıran olay, 1947 Paris Antlaşması ile Oniki adanın kendisine verilmesidir.

1931 isyanından beri Kıbrıs'ta sıkıyönetim baskı politikası uygulayan İngiliz yönetimi II. Dünya Savaşının sonlarına doğru bu baskıyı biraz gevşetmiştir ve Kıbrıs'ta özerk bir yönetim oluşturma çabasına girişmiştir. Yapılan tüm bu planlar adada İngiliz Yönetiminin sürdürülmesine hizmet etmiştir. Rumlar bu planları Enosis' i getirmediği için reddetmişlerdir. Kıbrıs'ı ele geçirmek için her yolu deneyen Rumlar 1925-1959 döneminde adanın statükosunu değiştirmek için çeşitli teşebbüslerde bulunmuşlardır.

Ekim 1956'da İngiltere ve Yunanistan BM'ye müracaat ederek birbirlerini suçlamışlardır. Bunun üzerine BM tarafların görüşmeye başlaması kararını alınmıştır. Bu şekilde gelişen Kıbrıs meselesi, 18 Şubat 1957'de tartışılmaya başlanmıştır. Ancak somut bir sonuç alınamamıştır. Yapılan girişimlerden bir türlü sonuç alınamaması üzerine İngiltere çözüme ulaşmak umuduyla, 19 Haziran 1958'de Mac Millan ve 15 Ağustos 1958'de Spaak Planlarını sunmuştur. Yunanistan tarafından sıcak bakılmayan birinci plan karşısında Türkiye açısından daha dezavantajlı olan ikinci plan İngiliz hükümet tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Bu planın benimsenmesi üzerine iki taraf birbirinden ayrılmaya başlamıştır."

Kıbrıs sorununun bu şekilde çıkmaza girmesi en çok Soğuk Savaş ortamında Batı ittifakının lideri olan ABD'yi rahatsız etmiştir. Toplumlararası çatışmaların artması hızla bir Türk-Yunan çatışmasına doğru ilerliyor, bu ise NATO'nun güney kanadının zayıflaması ve SSCB'nin bölgede güçlenmesi tehlikesine yol açıyordu. İngiltere'nin

sunduğu planlarda da başarı sağlanamaması üzerine ABD, bağımsızlık formülü konusunda Ankara ve Atina'da girişimlerde bulunmaya başladı. Yapılan görüşmeler sonunda Yunanistan ve Türkiye Aralık 1958'deki NATO toplantısında Enosis ve taksim tezlerini terk ettiklerini açıklamışlardır. Bu olay üzerine bağımsız Kıbrıs yolunda ilk adımlar atılmıştır (Bozkurt, 2004: 11-18).

İngiltere, Türkiye'ye bir "nota" vererek, "Radyo ve basınınızı denetleyiniz. Kışkırtıcı demeçler vermeyiniz. Etkinliğinizi kullanınız" diyordu. 16 Haziran'da İzmir ve Adana'da halk sokaklara döküldü. "*Ya Taksim Ya Ölüm*"...

İngiltere'nin yeni tasarısı 19 Haziran 1958'de İngiliz Başbakanı Harold Macmillan tarafından açıklandı. Türkiye "Taksim" tezi saklı kalmak koşuluyla ve yeni bazı koşullarla tasarıyı benimseyebileceğini belirtti. Yunanistan ise tasarıyı olumlu bulmadığını açıkladı.

Türk hükümeti, 26 Ağustos 1958'de birinci İngiliz tasarısını desteklediğini açıkladı. Bu açıklama karşısında Yunan hükümeti çok zor durumda kaldı. Yunanlılar İngilizlerin hazırladığı tasarıya "evet" diyemiyordu. Başpiskopos Makarios 1 Eylül 1958'de adaya döndü ve bu tasarının uygulanmasını önlemek için, geçici bir özerklik devresinin ardından adaya bağımsızlık verilmesini önerdi. Makarios'un: "Bağımsız Kıbrıs" önerisi Yunan hükümeti tarafından da desteklendi.

Kıbrıs Türk toplumu lideri Dr. Küçük bağımsızlık önerisine şiddetle karşı çıktı. Türk lideri, bir demecinde, "Kıbrıs'ta bir milletin değil, iki ayrı toplumun bulunduğunu, Makarios'un Türk toplumuna vermek istediği garantilere güvenilemeyeceğini, özellikle Makarios'un kendisinin iki toplum arasındaki kin ve nefreti yıllardan beri kışkırtmış olduğunu, bağımsız bir Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmek demek olacağını" belirtti.

Nisan ayı başlarında Makarios "Seyşel" adasından serbest bırakılıp Atina'ya gitmesine izin verilince bu olay Türkiye'de bırakılıp Atina'ya gitmesin izin verilince bu olay Türkiye'de çok sert bir tepki ile karşılandı. 1958 yılının ocak ayında Türk ve İngiliz devlet adamları arasında, Kıbrıs'la ilgili ikili görüşmeler yapıldı (Mütercimler, 2003: 104-109).

4.3. Zürih ve Londra Antlaşmaları

Kıbrıs'ta yaşayan iki halk arasında, 18. yüzyılın sonlarında başlayan çatışmalar 20. yüzyılın ortalarında İngiliz egemenliği altında giderek şiddetlenmiştir. Kıbrıs Türk halkı, Enosis'e karşı mücadele vererek, 1960'dan önce adanın Yunanistan'a bağlanmasını engelleyerek Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğmasını sağlamıştır. Rumların Enosis talepleri karşısında Türkler self-determinasyon hakkına sahip çıkarak tek yanlı bir Enosis gerçekleşmesi olasılığını ortadan kaldırmışlardır. İki toplum arasında süregelen çatışmalarla Türklerin savunduğu taksim ve Rumların savunduğu Enosis arasında bir orta yol bağımsızlığı fikri doğmuştur. Bu gelişmeler ışığında Zürih ve Londra Antlaşmaları imzalanmıştır."

18 Aralık 1958'de üç devletin dışişleri bakanları Paris'te toplanmışlardır. Toplantıda Yunan Dışişleri Bakanı, Yunanistan'ın Enosis-ilhak talebini ileri sürmesinin

söz konusu olmadığını basma açıklamıştır. Paris'te yapılan toplantıdan sonra üç hükümet için hallolması için çalışmaya koyulmuşlardır.

Daha sonra Ocak ayında Paris'te üç gün süren bir toplantı daha yapılmıştır. Şubat ayının ilk haftasında Yunan ve Türk Dışişleri Bakanları Zürih'te bir araya gelerek Kıbrıs'ta bağımsız cumhuriyet kurulması yönünde anlaşmışlardır. Bu anlaşma üzerine Başbakanlar, Menderes ve Karamanlis de konferansa katılmışlardır. 11 Şubat 1959'da iki Başbakan ortak konularda anlaşarak Zürih Antlaşması'nı imzalayıp Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti için ilk önemli adımı atmış oldular (Bozkurt, 2004: 18-19).

Zürih Antlaşması, "Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın Temel Yapısı ile İlgili Antlaşma", "İttifak Antlaşması" ve "Garanti Antlaşması'ndan" oluşur. İngiltere'nin imza atmadığı bu antlaşma, hukuki bir sonuç veya etki yaratamaz nitelikteydi zira adada İngiltere'nin egemenliği devam etmekteydi. Antlaşmaların imzalandığı tarihte, ortada henüz bir Kıbrıs Cumhuriyeti olmaması ve İngiltere'nin bu antlaşmada imzasının bulunmaması sebebiyle Zürih Antlaşması, hukuki sonuç doğurabilme kapasitesinden yoksundu (Özarlan, 2007: 40-41).

Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının esas maddelerine hayatiyet kazandırılan Zürih Antlaşması esasları şöyledir:

- Kıbrıs Devleti, başkanlık rejimiyle idare edilen bir cumhuriyet olacaktır.
- Cumhuriyetin İcra yetkisi, Rum Başkan ve Türk Başkan Yardımcısına aittir. Bu amaçla, 7 Rum ve 3 Türk'ten oluşacak bir Bakanlar Konseyi olacaktır.
- Temsilciler Meclisi % 70 Rum ve % 30 Türk olarak seçilecektir.
- Din, eğitim, kültür ve kişisel statü ile ilgili konular ve münhasıran bir toplumla ilgili müessese ve menfaatlerle ilgili sorunlar, her toplumun kuracağı toplum meclislerinin yetkilerine girer. Toplum meclisleri ile ortak organlar arasındaki yetki uyuşmazlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla çözümlenir. (Zürih Antlaşmasıyla Türk ve Rum Toplumlarının Kıbrıs Devletinde ayrı ayrı varlıklarını korumak olanağına kavuştukları esasta belirtilmiş oluyor)
- Kıbrıs Cumhuriyetinin resmi dilleri Türkçe ve Rumca olacaktır (eşik iki halklılık)
- Devlet makamları ve toplumlar, resmi bayramlarda Kıbrıs Cumhuriyeti bayrağı ile birlikte Türk ve Yunan bayrağını asmak hakkına haiz olacaklardır.
- Türk ve Rum toplumları, Türk ve Yunan milli bayramlarını da kutlamak hakkına sahip olacaklardır.
- Devletin yürütülmesi, % 70 Rum, % 30 Türk kamu görevlisi aracılığıyla olacaktır.
- Türk ve Rum toplumlarının katılımıyla kurulması öngörülen Devletin ordusu, % 60'ı Rum ve % 40'ı Türk olmak üzere 2000 kişiden oluşacaktır.
- Ayrıca %70'i Rum ve % 3'u Türk olmak üzere, 2000 kişiden oluşan bir polis ve jandarma gücü kurulacaktır.

- Kıbrıs Adasının 5 büyük kasabasında (Lefkoşa, Magosa, Lamaka, Limasol, Baf) Türk toplumuna ayrı Belediyeler kurmak hakkı tanınacaktır.
- Aynı topluma mensup kişiler arasındaki hukuk ve ceza davaları, o topluma ait hakimlerin görevlendirildiği mahkemeler tarafından görülecektir.
- Yine bu bağlamda, toplumlara Anavatanlarından sınırsız yardım talep etme ve kabul etme hakkı tanınıyordu.
- Kıbrıs Türkü, yukarıdaki kazanımlarına ilaveten çok önemli bir hak daha almıştı. Bu Türkiye'nin Garantörlük hakkı idi. Kıbrıs'ın Garantörlüğü verilen Türkiye Cumhuriyeti, görevinin kendisine yüklediği büyük sorumluluğunu, gerektiği zamanda ve de “tek başına” dahi kullanabilecekti. Bu müdahale hakkı ile Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye'nin ada üzerindeki tüm haklarının korunması sağlanacaktı.
- Kıbrıs Türk Halkının en fazla endişe duyduğu “Kıbrıs adasının Yunanistan’a İlhakı (enosis) da yasaklanmış ve bu konuda faaliyet gösterenlerin, yasalar karşısında suçlu sayılacakları belirtilmişti. Öte yandan Kıbrıs'ta aşırı milliyetçilik hareket ve teşebbüsleri ile bazı tahriklerde bulunulması, yine her iki başbakanın cemaat liderlerine vermiş oldukları, kesin talimatlarla önlenecektir. Bundan böyle ellerinde bayraklarla konvoylar halinde ne Türkler Rum mahalle ve köylerinden geçecek ne de Rumlar aynı şekilde Türkleri tahrik edebileceklerdir (Hürriyet 5 Eylül 1959)

Özetle, Kıbrıs Cumhuriyeti, çok gevşek Merkezi bir idareden oluşacak, Egemenlik, Yönetme ve Denetleme hakları, her iki toplum tarafından eşit paylaşılacaktı (Emircan, 2001: 205).

1959 yılının 5 Şubatında İsviçre'nin Zürih kentinde buluşan Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ve Yunanistan Başbakanı Karamanlis ve dışişleri bakanları Fatih Rüştü Zorlu ile Averof, bir hafta süren görüşmeler sonunda, 11 Şubat 1959'da Kıbrıs konusunda anlaştilar. Sonra da Londra'da buluştular.

Zürih'deki esaslara göre, İngiltere Başbakanı H. Macmillan'ın da katıldığı yeni toplantılar sonunda, 19 Şubat 1959'da, “Londra Antlaşması” adını alan anlaşma imzalandı. Antlaşma Türk, Yunan ve İngiliz Başbakanlarından başka Türk Toplum Lideri Dr. Fazıl Küçük ve Londra'ya çağrılmış olan Rum Toplum Lideri Makarios tarafından da imzalanmıştı (Artuç, 1989: 45). Zürih Antlaşmasının bir devamı olarak düzenlenen Londra Konferansı, 19 Şubat 1959 günü anlaşmayla sonuçlanacak, tarafların imza koydukları esaslar, Kıbrıs Cumhuriyetinin Kurulmasına dair Antlaşma, İttifak Antlaşması ve Garanti Antlaşmasına zemin teşkil edecektir (Emircan, 2000: 206).

1959'da Zürih ve Londra'da yer alan iki konferansta, Yunan Başbakanı Konstantin Karamanlis, Kıbrıs Rum toplum lideri Makarios ve Türk Başbakanı Adnan Menderes, Türk toplumu lideri Dr. Fazıl Küçük ile istişarede bulunarak, Kıbrıs'taki çatışmanın giderilmesi hususunda anlaşma yaptılar. Yukarıda adı geçen liderlerle Yunan, Türk ve Büyük Britanya Başbakanı Harold Macmillan'ın 19 Şubat'ta imzaladıkları Zürih-Londra Anlaşmaları denen bu anlaşmalar, bağımsız iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını ve onun anayasası için temel bir çerçeve çiziyordu.

Kıbrıs Rum ve Türk toplumlarından olduğu gibi, Yunanistan ve Türkiye'nin yasa uzmanlarından oluşan ve İsviçreli Devletler Hukuku Profesörü Mareel Bridel'in başkanlık ettiği Müşterek Anayasa Komisyonu hemen hemen 18 ay süren bir çalışma ile bir anayasa tasarısını hazırladılar. Bu düzenleme, Türkiye ve Kıbrıs Türkleri için bir zafer teşkil etti: Zürih-Londra Anlaşması'nı imza eden Makarios, resmen Enosisten vazgeçmiş oluyor ve 1960 Anayasası'nın imzalanmasıyla kendi ırkının oldukça üstünlüğüne inanan bir toplum olan Kıbrıslı Türklere, hayatîyetleri için ihtiyaç duydukları yasal kanun da sağlanmış oluyordu (Hakeri, 1993: 51).

Bu antlaşmaya göre İngiltere adadan çekiliyor ve Kıbrıs, iki toplumlu bağımsız bir cumhuriyet oluyordu. Antlaşmaya uygun anayasanın hazırlanması 14 ay kadar sürdü ve sonunda bu anayasa, 6 Nisan 1960'da taraflarca imzalandı. 15/16 Ağustos gecesi de "Kıbrıs Cumhuriyeti" resmen ilan edildi. Türk heyetini taşıyan Türk uçağı Londra Havaalanı'na inerken kazaya uğradı. 14 kişinin öldüğü bu kazada, Başbakan Adnan Menderes hafif yaralarla kurtulmuştu.

Bu anayasaya göre devlet ve hükümet başkanı Rum, yardımcısı ise Türk'tü ve bunlar kendi toplumları tarafından seçilecekti. Hükümet 7'si Rum, 3'ü Türk bakandan oluşmaktaydı. Dışişleri, savunma ve güvenlik konularında başkan veya Başkan yardımcısının veto hakkı vardı. Cumhuriyetin resmi dili Yunanca ve Türkçeydi. Devlet memurluklarının yüzde 70'i Rum, yüzde 30'u Türklere verilecekti. 2.000 kişilik bir ordu, yine 2.000 kişilik polis ve Jandarma kuvveti kurulacak; bunlarda oran yüzde 60 Rum, % 40 Türk olacaktı.

Bunlardan ayrı olarak her iki toplumun kendi halkı tarafından seçilecek birer Toplum Meclisi oluşturulmaktaydı. Bu meclisler kendi toplumlarına ait dini ve kültürel sorunlarda, toplumla ilgili vergilerin toplanması ve kullanılmasında yetkili olacaktı. Lefkoşa, Limasol, Magosa, Larnaka ve Baf kentlerinde her iki toplumun ayrı Belediyesi ve Belediye Meclisi olacaktı (Artuç, 1989: 45-47). Anayasanın değişik şekilde yorumlanmasından doğan sorunlarda ve anayasa ihlali iddialarında karar vermek; Temsilciler Meclisi ve Cemaat Meclisleri arasındaki çatışmalarda hakemlik yapmak; ve meclis ile Bakanlar Kurulu'nun, cumhurbaşkanı ya da yardımcısı tarafından iki cemaat arasında ayırım ya da haksızlık yapılıyor gibi görünen kararlarını gözden geçirmekle görevli bir Yüksek Anayasa Mahkemesi kurulmuştu (Hakeri, 1993: 52). Hepsinden önemli olarak İngiltere, Türkiye, Yunanistan'ın garantör oldukları, bir de ayrı "Garanti antlaşması" imzalanmıştı (Artuç, 1989: 46-49).

Aşk tanrıçası Afrodit'in doğum yeri olan Akdeniz adası Kıbrıs'ın uzun tarihi boyunca kanlı ve vahşi dramlara sahne olması ancak kaderin bir cilvesi olarak nitelendirilebilir. Yüzyıllar boyunca bir istilacıdan diğerinin hâkimiyetine giren ada en sonunda 1960'ta bağımsız bir Cumhuriyet haline geldi. Renkli ve karmaşık bir evrim sürecinin sonunda hedefine ulaştığı ve bununla birlikte huzurun geldiği düşünülebilirdi. Son dört yüzyıldır adada yan yana iki etnik grup yaşıyor: Rumlar ve Türkler. Ancak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu onları bir araya getirmedi. Kıbrıs ulusu meydana gelmedi çünkü her grup anakaradaki anavatana bağlı kaldı (Volkan, 2008: 3).

4.4. Garanti ve İttifak Antlaşması

Kıbrıs, 1959-1960, Zürih-Londra anlaşmalarıyla İngiltere'nin yönetiminden asıl halkı Türk olan Türk Rum toplumlarının yönetimine bırakılmıştır. Devletlerarası hukuk kuralları kapsamında yapılan "Cumhuriyet Anayasası" ada toplumlarının nüfus oranına göre vatandaşlık haklarını bölüştürür, Rumlara , % 70, Türklere % 30, yürütme yasama ve temsil hakkı tanır (Cumhuriyet, 5 Kasım 1968: 2).

Kıbrıs Cumhuriyeti ile Türkiye ve Yunanistan arasındaki İttifak antlaşması, Kıbrıs'ın ve istiklaline ve bütünlüğüne karşı doğrudan doğruya gelen tehlikeleri defetmektedir (Agun, 1997: 78).

Zürih ve Londra anlaşmalarına ek olarak, Kıbrıs, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında imzalanan Garanti Antlaşması'nın 1. maddesinde, "Kıbrıs Cumhuriyeti herhangi bir devletle tamamen veya kısmen herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu itibarla herhangi bir diğer devletle birleşmeyi veya adanın taksimini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak teşvik edecek her nevi hareketi yasak ve ilan eder" denilmektedir. Bu anlaşmanın yürürlükte olması nedeniyle adanın AB ile birleşmesi, mümkün değildir.

İkinci maddede ise şöyle denmektedir: "Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bu anlaşmanın birinci maddesinde gösterilen yükümlülüklerini göz önüne alarak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve aynı zamanda Anayasanın temel maddeleriyle kurulan düzenini tanırlar ve garanti ederler".

4. Maddenin son paragrafı ise şöyledir.

"Ortak veya anlaşarak hareket olası olmadığı takdirde garanti veren her üç devletten her biri, bu anlaşma ile kurulan düzeni tekrar kurmak amacı ile harekete geçmek hakkını saklı tutarlar." Türkiye, 1974 Barış Harekatını, işte bu anlaşmanın 4. maddesinin kendisine verdiği hakka dayanarak yapmıştır. Bu nedendir ki, 1974 Barış Harekatı uluslararası bir anlaşmadan doğan bir hakkın kullanılarak, o anlaşmanın yüklediği vecibelerin yerine getirilmesidir (KKTC Dışişleri Bakanlığı, 20.04.2010, [http://: www. trncinfo. com](http://www.trncinfo.com)).

Buna göre Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve güvenliği, her üç devletin ortak sorumluluğuna verilmekteydi. Ancak, "Topluca ve uyum içinde davranmanın imkânsız olacağı" durumlarda "Ancak bu antlaşma ile belirtilen esasları tekrar yerine getirmek koşuluyla" herhangi bir Garantör Devlet yalnız başına harekete geçebilecekti. (Bundan sonraki olaylarda ve 1974'te, Türkiye'ye yalnız başına müdahale hakkını veren madde budur.)

Bunlardan başka Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında bir de "Askeri İttifak Antlaşması" imzalandı. Bu antlaşmaya göre 950 kişilik Yunan ve 650 kişilik Türk askeri adaya gönderilecek, bunlar birer yıl ara ile değişecek olan Türk Yunan ve Kıbrıslı Komutanın emrinde görev yapacak ve Kıbrıs Ordusu'nun eğitimini de üstleneceklerdi. Londra Barış Antlaşması, Türk tarafı için hiç kuşkusuz büyük bir başarıydı. Ada Türklerinin can ve mal güvenliği sağlanmış, yeni yönetimde onlara bir azınlık değil, iki eşit ortaktan biri olarak uygun koşullar yaratılmıştı. Diğer yandan

adanın Yunanistan'la birleşmesi, yani Enosis önlenmiş, üstelik Garanti anlaşması ile bu garanti altına alınmıştı. Yunanistan ve Rum tarafı için, antlaşmanın bir geriye çekiliş ve bir yenilgi olduğu söylenebilirdi. Evet, Rum çoğunluğunun hakim olduğu bir bağımsız cumhuriyet kurulmuş, ada bağımsızlığına kavuşmuştu ama, Enosis'e de görünüşte veda edilmişti.

Evet, artık Kıbrıs'ta silahlar susmuş, anlaşma olmuştu. Ama 1955'de başlayan ve 1959'da sona eren tedhiş sonunda, EOKA'cılar tarafından 100'ün üzerinde Türk öldürülmüş, 33 köy Türkler tarafından boşaltılmak zorunda kalmış ve 6.000'den fazla Türk daha güvenli yerlere göç ederek canlarını ancak kurtarmışlardı. Amerikalı Prof. Pierre Oberling, Kıbrıs'la ilgili "Bellapais'e giden Yol" adlı eserinde işin bir başka yönüne ışık tutmaktaydı: "Kıbrıs'lı Türkler iki toplumlu bütün idari ve ticari kurumlar Yunanlılaştırıldığında, buralardan vicdansızca kovulduktan sonra Haziran 1958'de kendi belediyelerini, Ekim 1958'de ticaret odalarını ve Kasım 1958'de ithalat ve ihracat şirketlerini kurmaya mecbur kaldılar.

Kıbrıslı Türklerin Rumlarla birlikte ya da yalnız yaşadıkları köylerden kovulmaları ile birlikte başlayan göçleri, eninde sonunda Kıbrıslı Türk toplumunun Kıbrıs Rum toplumundan fiziken ayrılmalarına yol açtı. Bağımsız belediyelerin kurulması iki farklı yönetimin meydana getirilmesinde ilk adım idi. Öyleyse, iç savaş sırasında Kıbrıslı Rumların yaptığı, adayı Yunanistan ile birleşmeye hazırlamak değil, adanın iki ayrı devlete bölünmesine gayret etmek olmuştu.

15/16 ağustos 1960'da yeni "Kıbrıs Cumhuriyeti" ilan edilmeden 9 ay önce, Aralık 1959'da Başpiskopos Makarios Cumhurbaşkanı, Dr. Fazıl Küçük cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak seçilmiş ve göreve başlamışlardı. Sonradan yapılan seçimlerle Meclis Başkanlığına Glafkos Klerides, Başkan Yardımcılığına Dr. Orhan Müderrisioğlu, Türk Toplumuna Başkanlığına Rauf Denктаş, Rum Toplumuna Başkanlığına Dr. Spiridakis getirilecekti.

Gerçekten de eskiden çekilenler ve en sonra da EOKA yeraltı tedhiş örgütünün birdenbire ortaya çıktığı ve 5 yıldır estirdiği o kanlı, o ölümcül fırtına artık tarihe karışmıştı. Kıbrıs Türkü için o kadar mala ve cana mal olan o karanlık günler sona ermiş; o sürekli horlanan, atılan-kakılan Türkler şimdi eşit haklarla bağımsız bir cumhuriyette gururla ve güvenle yerlerini almışlardı. Ve, adada huzur geri gelmişti... O tarihte Kıbrıs'ta 528 bin Rum'a karşı 118 bin Türk yaşamaktaydı (Artuç, 1989: 46-49). Yunanistan'ın adanın geleceği hakkında Türkiye'nin de söz sahibi olabileceğini kabul etmesi, NATO ittifakının üyesi olmanın ve ABD'nin askeri ve ekonomik yardımına duyulan bağımlılığın bir sonucudur. ABD'nin ortaya koyduğu çözüm önerisine yaklaşma konusundaki baskılar ise en çok Türkiye üzerinde olmuş, ancak getirilen çözüm pek uzun ömürlü olmamıştır (İsmail, 1992b: 187).

Bir yanda Türk ve Rum toplumlarının eşik haklı ortaklığında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, öte yanda İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında akdedilen Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulmasına dair antlaşmanın başlıca amacı, İngiltere egemenliği altında kalan İngiliz Hükümrân üs bölgelerinin statüsü ile bu üstlerin çalışmalarına ilişkin karşılıklı hak ve yükümlülükleri saptamaktadır.

Ayrıca Kıbrıs'ta iki bölge İngiltere hükümetinin tamamen hâkimiyeti altında bulunacaktır

Bu bölgeler şunlardır:

- a) Ağrotur-Pskobu-Paramal
- b) Dikelya-Pergama (Beyarmudu), Ay-Nikola, Ksilofogu

İngiltere hükümeti, bu iki bölge düşündeki Kıbrıs adası üzerindeki hâkimiyetini bazı şartlarda Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devretmiş ve bu durum, taraflarca onaylanmıştır.

4.5. Egemen İki Toplumun Kıbrıs Cumhuriyeti'ni İlanı

16 Ağustos 1960 günü İngiltere adayı terk eder, 1878 yılında kiracılıkla başlayan fakat bir süre sonra haksız, uluslararası hukuka aykırı bir yöntemle ve tek taraflı olarak ilhak ettiği Kıbrıs adasındaki yönetim hakkını (Egemen İngiliz Üsleri hariç) Kıbrıs'ın Türk ve Rum toplumlarına bırakarak giderken 82 yıldan beri İngiliz sömürgesi Kıbrıs, Bağımsız bir cumhuriyet olur.

16 Ağustos 1960 günü saat 10:00'da Kıbrıs'taki İngiliz Yönetiminin son Valisi Sir Hugh Foot, Kıbrıs yönetimini Kıbrıs Türk ve Rum yetkililere teslim ederek Chichester adlı İngiliz savaş gemisiyle Magosa limanından ayrıldıktan hemen sonra, antlaşmalar çerçevesinde Türk ve Yunan alayları Kıbrıs'a ayak bastı. Böylece, Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurucu iki ortağının Anavatanları olan Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlük yetki ve sorumlulukları, kabul edilmiş bulunan sayıdaki silahlı güçler aracılığıyla fiiliyata geçmiş oluyordu (Emircan, 2001: 216-222).

Akis'te 24 Ağustos'a kadar Kıbrıs ile ilgili gelişmeler, bir çırpıda anlatılıyor, yoruma pek yer verilmiyordu. Nihayet 24 Ağustos 1960 tarihli sayının kapağı bile dikkatleri Kıbrıs'a çekiyordu.

... Ada 16 Ağustos gününden beri bağımsızdır. Fakat, ilk büyük zorluk derhal çıktı. Türk ve Yunan birlikleri Lefkoşe'de bir resmi geçit resmi yapacaklardı. Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Türk ve Rumlardan müteşekkül birliklerini değil Türkiye ve Yunanistan Silahlı Kuvvetleri'ne mensup birlikleri bile, Kıbrıs Cumhurbaşkanı olarak tek başına teftiş etmek istiyordu. Dr. Küçük pek yerinde olarak bunu kabul etmedi. Madem ki, Türk Birliğini Makarios teftiş edecekti, o da Yunan Birliği'ni teftiş ederdi. İyisi mi her iki Birliği, de beraberce teftiş etmeliydiler. Küçük'ün talebi, elbette çok haklıydı. Şu var ki, sırf bu talebin çıkardığı meseleler bile, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yürütülmesinin ne kadar zor olduğunu göstermeye yetiyordu (Hasgüler: 2006a: 223-224). Kıbrıs'ta Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Rum toplumu Lideri Başpiskopos Makarios Cumhurbaşkanlığına, Türk Lideri Dr. Fazıl Küçükte Cumhurbaşkanlığı yardımcılığına getirildiler (Olgun, 1999: 17). 1959-1960 Anlaşmaları gereğince kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, ne üniter devlet ne ulus devleti ne de aslında Rum devleti olmuştur (Emin, 2002: 17). 1960 yılında Kıbrıs'ta bir devlet Kıbrıs Cumhuriyeti yaratılmıştı. Bu devlet tek vatandaşlık ve gerek hukuki gerekse siyasi bakış açılarından mutlak eşitliğe sahip iki toplum tarafından birlikte kullanılan tek egemenlik içermekteydi. Toplumlar arasında ilişki bir azınlık-çoğunluk ilişkisi değildi ve mutlak eşitliğe sahip taraflar her

ikiside kendi mukadderatını tayin (self determination) hakkına sahiptiler (Paolo, 2002: 7-8)

Eşit ve Egemen iki halklı Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasına uygun olarak Türk Lideri Dr. Fazıl Küçük, 3 Aralık 1959'da Cumhurbaşkanı Yardımcılığına seçilmiş, 28 Temmuz 1960 günü de ilk seçimler yapılarak Türk Cemaat Meclisinin 30 üyesi belirlenmişti (Emircan, 2001: 225). Kıbrıs melesesinin olumlu bir yola girmesi üzerine Makarios'un menfi tutumu Yunanistan'ın kamuoyunda çok kötü karşılanmıştır (Son Havadis, 1965: 7).

4.6. Kıbrıs'ın 1960 Nüfusu

Türk-Yunan ortaklığında kurulan ve 16 Ağustos 1960 sabahı ilan edilen Bağımsız, bağlantısız, eşit haklı ve iki uluslu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, Türkleri de kapsayan ilk ve son nüfus sayımı 21-25 Aralık 1960'da yapılmıştı.

Kıbrıs Cumhuriyeti resmi gazetesinde yayınlanan sonuca göre Kıbrıs'ın nüfusu şöyledir.

Kıbrıs adasının toplam nüfusu	: 577,615
Türkerin toplam nüfusu	: 104,350
Rumların toplam nüfusu	: 448,857
Diğerleri	: 24,408

Bu nüfusun;

206,287'si Kasabalarda
367,726'sı Kırsal Bölgelerde (Köyler)
3,602'si de Egemen İngiliz Üsleri Bölgesinde yaşamaktadır.

Papaz Kiprianos'a göre, 1777 yılında Kıbrıs'ta yaşamakta olan Türklerin nüfusu, 47,000 Rumların ise 37.000 iken, bu durum bilhassa adanın İngilizlere kiralınmasından itibaren son süratle Türkler aleyhine ve Rumlar lehine değişmiştir. Bu değerlendirmemize, aşağıdaki nüfus tablosunu kaynak olarak alıyoruz.

YIL:1777

Türk Nüfus	: 47.000
Gayri Müslim Nüfus	: 37.000

Papaz Kiprianos'a göre Türkler çoğunluktadır. Adanın bütün şehirlerinde, kasabalarında ve karma köylerinde, Türklerin ve Rumların tamamen kendilerine ait ayrı ayrı mahalleleri, bölgeleri, kesimleri vardı (Öksüzoğlu, 2003: 29).

1960 tarihli resmi nüfus sayımına göre 448,862 gayri Müslim nüfusa karşın 105,494 olarak belirlenen Türk nüfusu, ayrı bir bölgede değil, Kıbrıs'ın her yanına dağılmış olarak 237 (6 ilçe merkezi ve köyler) yerleşim yerinde yaşamaktadır.

Bunlardan 118 adeti, tamamıyla Türk nüfusu barındıran yerleşim yerleridir.

a) 30 yerleşim yerinde çoğunlukta;

b) 89 yerleşim yerinde ise azınlık olarak yaşamaktadırlar.

Tümüyle Türk Olan Yerleşim Yerlerinin İsimleri ve İlçelere Dağılımı

1. Lefkoşa İlçesi (32 köy)
2. Mağusa İlçesi: (25 Köy)
3. Larnaka İlçesi (19 Köy)
4. Leymosun (Limasol) İlçesi (9 Köy)
5. Baf ilçesi (35 Köy)
6. Girne İlçesi (7 Köy)
7. Lefkoşa İlçesi (9 Köy)
8. Larnaka İlçesi (5 Köy)
9. Leymosun (Limasol) İlçesi (6 Köy)
10. Baf İlçesi (3 Köy)
11. Girne İlçesi (2 Köy)
12. Lefkoşa İlçesi (27 Köy)
13. Mağusa İlçesi (13 Köy)
14. Larnaka İlçesi (12Köy)
15. Limasol İlçesi (12 Köy)
16. Baf İlçesi (16 Köy)
17. Girne İlçesi (9 Köy)

Aralık 1960 resmi nüfus sayımına göre şöyle oluşmaktadır.

Türk Toplumunu	51,485 erkek ve 52,865 kadın
Rum Toplumunu	217,367 erkek ve 225,15 kadın

Makarios'un imzaladığı ve Kıbrıs Cumhurbaşkanı olarak yaşatmaya yemin ettiği 1960 Anayasası'nın birçok maddesini açıkça ihlal ederek Kıbrıslı Türklerin konferans masasında kazandıkları bütün avantajları ortadan kaldırmayı da denedi. Bu maddeler, Kıbrıs Türk cemaatini resmi baskılardan korumayı tasarladığından, Kıbrıs Türk cemaati önderleri, Makarios'un bu çabasına ciddi bir biçimde karşı çıktılar. Bu da sert çatışmalara yol açtı (Büyükçelebi, 2004: 85-96).

4.7. Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Anlaşmazlık Konuları ve Cumhuriyetin Çöküşü

Bağımsızlık ilan edildiğinde, iç harp süresince geçici olarak görevlendirilmiş yardımcı kuvvetlerin olduğu ve anayasanın öngördüğü sayıları ki bu sayı 600 ya da güvenlik hizmet görevlilerinin % 30'u aştığı gerekçesiyle, Makarios Hükümeti yüzlerce Kıbrıslı Türk Polisini görevden çıkardı. Daha sonra da bunların yerine, çoğu eski EOKA'cı Kıbrıslı Rumları aldı.

Yalnızca Türk-Rum oranı bozulmakla kalmadı, yardımcı Rum polis kuvveti de yaratıldı. Özel olarak yaratılan kadroların çoğu da eski EOKA'cılara nasip oluyordu. Hem polis hem de jandarmada terfi edenler çoğunlukla bu teşkilatın eski adamlarıydı. Kıbrıs Türk cemaati önderleri bu suistimallere müteaddit defalar karşı çıktılarsa da söyledikleri duymamazlıktan gelindi.

Kıbrıs bağımsızlığını kazandığında, devlet memurlarının çoğu zaten Kıbrıslı Rum idi ve bunlar da yerlerini Kıbrıslı Türk komşularına bırakmak niyetinde değildiler. Memuriyet hizmetleri için öngörülen 70/30 oranını uygulamak üzere, yedi Kıbrıslı Rum ve üç Kıbrıslı Türk'ten oluşan bir "Kamu Hizmetleri Komisyonu" teşkil edildi. Bütün sivil memuriyetliklerin yeniden organizesinin zaman alacağını gören Dr. Küçük, anayasanın bu oran konusunda öngördüklerinin tam anlamıyla uygulanması konusunda beş ay süreyle fazla ısrar etmemeyi kabul etti. Ancak komisyonun Kıbrıslı Rum çoğunluğunun bu süre içinde bir sonuca varmak gibi bir niyetleri olmadığı kısa zamanda kesinlikle açığa çıktı. Oranın uygulanmasında her türlü gerekçe öne sürüldü. Örneğin, söz konusu mevkileri doldurmaya yetecek sayıda, kalifiye Kıbrıslı Türk aday olmadığı söyleniyordu. Oysa, 1960 nüfus sayımına göre, Kıbrıs Türk cemaatinde, toplam nüfustaki oranlarına kıyasla daha fazla yüksek okul mezunu vardı. Dahası, bağımsızlıktan sonra boş kalan memuriyetliklerin sayısına bakılırsa, Kıbrıslı Rumlar da tecrübeli kamu görevlisi sıkıntısı çekiyorlardı. Kıbrıs Türk cemaati önderlerinin komisyonun işe girişmesini defalarca talep etmelerine rağmen, bu kuruluş görevini hiçbir zaman yerine getirmedi; bunun sonucunda da, anayasanın 70/30 oranı da hiçbir zaman uygulanamadı. Kıbrıslı Türklerden Anayasa Mahkemesi'ne başvurup hak kazananların işe alınması bile, yerlerine geçecekleri Kıbrıslı Rum kamu görevlilerinin hizmet sürelerinin uzatılması gibi bahanelerle engelleniyordu.

Anayasanın 132. maddesine göre; "Yerleşme bölgelerinde bulunan halkın yüzde yüze yakın kısmını, tek bir cemaat mensubu oluşturuyorsa, orada konuşlandırılacak kuvvetler bu cemaat mensubundan olacaktı. Dr. Küçük'e göre, bu madde, en azından takım ve bölük düzeyinde, ayrı ayrı Kıbrıs Türk birliklerinin kurulmasını öngörüyordu. Böyle bir düzenin cemaatinin güvenliği için hayati önemi olduğunu düşünüyordu. Silahlı kuvvetler için seçilen 150 Kıbrıslı Rum subayın hepsinin de eski EOKA mensubu olması gerçeği, Kıbrıs ordusunun er veya geç cemaatine karşı kullanılacağından şüphelenmesine neden olmuştu. Bu durumda, çok sayıda, dağınık ve hassas Kıbrıs Türk yerleşim merkezini korumasız bırakmak istemiyordu. Ayrıca, dil, din ve disiplin standartlarındaki farklılıkların, bütünüyle birleşmiş bir kuvvetin çalışmasını olanaksızlaştıracağını da düşünüyordu. Ancak, Başpiskopos Makarios, denetimi altında tutabileceği tek bir kuvvet teşkilinde ısrarlıydı. 20 Ekim 1961'de, her düzeydeki silahlı kuvvetlerin birleştirilmesini öngören bir tasarımı Bakanlar Kurulu'na sundu. Kurulda, Kıbrıslı Rumlar çoğunlukta olduklarından tasarı onaylandı. Dr. Küçük'ün bu tedbiri veto etmekten başka seçeneği kalmamıştı. Makarios da bu uyuşmayı reddedince, durum kilitlendi. Sonuç olarak ulusal bir ordu kurulmadı ve Kıbrıslı Rum subaylar, Kıbrıs Türk cemaatine karşı eylem yapmak için hazırlanan gizli ordunun eğitiminde kullanıldılar.

Zürih ve Londra Konferansları sırasındaki Yunan Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff-Tossizza'ya bakılırsa, görüşmeler sırasında, belli başlı beş Kıbrıs kentinde ayrı ayrı Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk belediyelerinin kurulmasının esas savunucuları Kıbrıslı Rumlardı. Ancak bağımsızlıktan sonra, anayasa gereği bu belediyeleri kurmakla görevlendirilen Makarios, böyle yapmakla " taksim " siyasetinin en azından kısmen onaylanmış olacağını öne sürerek bu işi reddetti. Kıbrıslı Türkler için ayrı belediye yönetimleri, kentlerin Kıbrıslı Türk mahallelerinde temel hizmetlerin sürmesinin bir güvencesiydi.

1958'de kendi belediyelerini kurmaya zorlanan Kıbrıslı Türkler, kendi işlerini kendileri yürütmeye alışmışlardı. Ayrı ayrı belediyelerin varlığının kendi kültürel ve toplumsal kimliklerini korumak için gerekli olduğuna da inanıyorlardı. Yabancı bir gözlemcinin belirttiği gibi, ayrı ayrı belediyelerin sürdürülmesi Kıbrıslı Türkler için "Kıbrıslı Rumların Türk cemaatinin ayrı bir kimliği olduğunu ne denli içten kabul ettiklerinin gerçek bir göstergesiydi." Anayasanın bu ayrı belediyelerinin nasıl kurulacağını belirtmemiş olması, sorunu daha da karmaşıklaştırıyordu. Öngörülen yalnızca bu alanlardaki yasaların yeni yönetimin ilk altı ayı içinde yürürlüğe girmesiydi.

Genel olarak, bütün belli başlı kentlerde iki cemaat arasında zaten gerçekte bir bölgesel ayırım vardı; zira iç harp sırasında da kuşatma altındaki Kıbrıslı Türk kent sakinleri sınırları kesin olarak belirtilmiş, dışa kapalı ve büyük ölçüde kendine yeterli toplumsal-siyasal birimler teşkil edilmiştir. Dolayısıyla, Kıbrıslı Türkler, ayrı ayrı belediyeler kavramını ancak bölgesel ayrılık olarak anlıyorlardı. Ancak Makarios böyle ayrı yerleşim merkezlerini devlet içinde devlet olarak görüyordu. Bu tarz bir düzenlemenin yerine, her kentte Kıbrıslı Rum ve Türk cemaatlerin nüfuslarına oranla temsil edecekleri tek bir yerel yönetimin kurulmasını önerdi. Bu öneriyi Kıbrıslı Rum iş çevreleri destekliyordu; zira kentlerin, genellikle ucuz emek gücünün bol olduğu Türk mahallelerinde Kıbrıslı Rumlara ait bir dizi fabrika vardı ve bunların sahipleri tesislerinin Kıbrıs Türk yetki bölgesinde kalmasını istemiyordu.

Böyle çelişkili görüşlerin tartışılması sürerken, İngilizler tarafından yerel yönetimlerle ilgili olarak çıkartılmış ve 1958'de Kıbrıslı Türklerin kurduğu ayrı belediyeleri tanıyan ve 31 Aralık 1960'ta yürürlükten kalkacak yasaların üç ay daha uzatılmasını öngören bir tasarı Temsilciler Meclisi'nde kabul edildi. Her iki tarafın da bir anlaşmaya varamamaları nedeniyle, öngörülen son tarih 1961 Martı'ndan sonra defalarca uzatıldı. 1962 Aralığı'nda ise, Makarios ani olarak statükonun daha fazla uzatılmasını istemediğini bildirdi. Kıbrıs Türk cemaati liderleriyle yeni bir hukuki çerçevenin tasarlanmasında belli bir anlaşmaya varamamış olduğu halde, varolan hukukî hükümlerin geçerliliğinin bir kere daha uzatılmasının, mantıklı bir çözüm bulmaya sürekli bir engel teşkil edecek tehlikeli bir bekleyiş haline yol açacağını ileri sürdü (Hakeri, 1993: 57-59).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile Türkiye'de 27 Mayıs darbesi aynı döneme rastlamıştı. "Türkiye için o dönemde en istenmeyen şey Yunanistan ya da herhangi bir müttefik ile Türkiye'nin dış politikasında değişiklik mesajı verebilecek bir anlaşmazlığın çıkmasıydı. Kıbrıs Türk liderliği, Makarios'un Enosis beklentisi örneğinde olduğu gibi, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmen ilan edildiği 16 Ağustos 1960

tarihinde, hala Taksim beklentisi içindeydi ve bunun için, Türkiye'nin desteğini almayı umuyordu. Nitekim, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş anlaşmalarının imzalandığı 1959 yılında, TMT'nin çalışmalarında yavaşlama olmadığı gibi esas gayeden de vazgeçilmemişti (Kızılyürek, 2002: 265-266).

Dış duruma gelince Doğu Akdeniz'de, üç kıtanın kesiştiği noktada bulunan stratejik konumu nedeniyle, tarihin her döneminde büyük güçlerin eline geçirdiği Kıbrıs adası, 1960 yılında bağımsızlığına kavuşurken, bilindiği gibi sömürgeci Britanya, adadaki askeri üsleri üzerindeki egemenliğini korumuş ABD'de buradaki radar ve dinleme tesislerini kullanmayı sürdürmüştür (An, 2004: 160).

Makarios, Yunan hükümetlerinin anayasayı değiştirmeme konusunda yaptıkları bütün uyarılara rağmen anayasayı değiştirmeye koyuldu ve ordudan destek de buldu. Zaten ordunun desteği olmadan adaya taşıdığı silahları getiremezdi. Makarios için Helenizm, Yunan hükümetlerinin de üstündeydi ve Hellenizmin bir parçası olarak, etik açıdan bütün Yunan hükümetlerinin karşısında üstünlük sağlayabilirdi. Bu doğru bir gözlemdir. Kendisi de böyle hissediyordu. Bir zamanlar bazıları Zürih Antlaşması'nın kabul edilmiş olmasının Kıbrıs Helenizminin milli şuurunu zayıflatacağını ileri sürmüşlerdi. Makarios onlara şöyle bir cevap vermişti: "Endişelenmeyin, Kıbrıs Helenizminin milli benliği Makarios'la özdeştir." Böyle bir kendini beğenmişlik duygusuna sahipti ve buna da inanıyordu (Kızılyürek, 2007: 122-123).

1960 yılında kurulan Kıbrıs Devleti'nin Cumhurbaşkanı olan Makarios; bu anlaşmanın Türk toplumuna tanımış olduğu yönetime katılma ve söz sahibi olma ilkelerini içine sindirememiştir. Çünkü mevcut anlaşma Rum toplumunun Megali-İdeasına ve Enosis beklentilerine olanak vermiyordu. Bu nedenle Türklere, yönetime katılma hakkı veren Kuruluş Anayasası'nın 13. Maddesini askıya alarak Türkleri yönetimden uzaklaştırmanın yollarını aradı. Eğer Türkler mevcut anayasa da yapılacak ve Türkleri azınlık konumuna düşürecek değişimleri kabul etmezlerse, bu konu Kıbrıs'ın bir iç sorunu gibi gösterilecekti. Yine Türkler bu değişiklikleri kabul etmezlerse "asi" olacaklar ve gerekirse yok edileceklerdi. 1963-1974 yılları arasında Türk toplumu aleyhine Kıbrıs'ta sahnelenen kirli ve kanlı oyunlar ve buna bağlı olarak Türklerin yaşamış oldukları trajediler Makarios'un bu planının bir parçasıdır.

1960-1963 yılları arasındaki 3 yıl içinde Londra ve Zürih anlaşmalarının isabetsiz ve kendi iradesinin dışında imzalandığını tekrarlayıp duran Makarios, Enosis hedefine ulaşabilmek için Kıbrıs Cumhuriyeti'ni atlama tahtası olarak görür. EOKA'nın bütün ileri gelenleri kilit noktalarda görevlere getirilir ve gizli silahlanmaya da hız verilir. Makarios bunun için bu dönemde bütün gücünü Anayasanın ve özellikle Türklerle ilgili olan 13 maddenin değiştirilmesi yönünde yoğunlaştırılır.

1963 Aralık ayına gelindiğinde bu kadroda 10.000 civarında eğitilmiş ve silahlı Rum vardır (Doğan ve Akyıldız, 2004: 264). Başpiskopos Makarios 1960 yılında Enosis kampanyasına mola vererek, Türk ve Rum toplumlarının siyasal eşitliğine ve ortak egemenlik haklarına dayalı Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yaratan anlaşmalara imza atarken, aşamadığı Türk direnmesinden hincını çıkarırcasına, "Cumhuriyet bizim için Enosis'e sıçrama tahtasıdır" diyecekti...(Tolgay, 1993: 22).

Makarios, düşüncelerini daha ilk günden itibaren, hiçbir çekinme duymadan açık açık söylemeye başlamıştı bile. Londra Antlaşmasının üzerinden henüz 1,5 ay geçtiği sıralarda, 1 Nisan 1960'da yeni Cumhuriyetin Cumhurbaşkanı Lefkoşa'da şöyle demektedir:

“Zürih ve Londra Antlaşmaları umut ve isteklerimizi tam olarak gerçekleştirilememiştir. Bugün 50. Yıldönümünü kutladığımız şanlı özgürlük mücadelemiz, bize bağımsızlığımız için gerekli en ileri kaleleri sağlamıştır. Kesin zaferi kazanmak üzere, bu kalelerden başlayarak mücadeleye devam edeceğiz”

Aslında Makarios, Londra Antlaşması'nın ilk gününden beri etrafındakilere “Bu antlaşmayı kabul etmediğini, baskı altında ve istemeyerek imzalamak mecburiyetinde kaldığını” söyleyip yakınmaktaydı. Doğrusu haklıydı da. Çünkü Londra'da Yunan Başbakanı Karamanlis, imzalaması için Makarios'a baskı yapmış, hatta “İmzalamazsan Yunanistan'ın desteğini geri çeker, seni yalnız bırakırım” diye tehdit de etmişti. Bir taraftan da Makarios, daha ilk günden başlayarak anayasayı kendine göre yorumlamaya ve eline geçirdiği Cumhuriyeti, hedefi doğrultusunda adım adım yönlendirmeye başlamıştı. Makarios'un direktifi ile 1961'de İçişleri Bakanı Yorgacis, Tassos Papadopoulos ve Glafkos Klerides tarafından hazırlanan bu plan, “Şef Akritas” kod adıyla imzalanmıştı.

Sonradan çok meşhur olacak “Akritas Planı” özetle şöyleydi:

Zürih ve Londra Antlaşmaları tatmin edici ve adil olmadığı gibi, adadaki toplumların hür iradelerini de yansıtmamaktadır. Bu bakımdan antlaşmaların Kıbrıs sorununu çözmediğini yaymak ve dünya kamuoyunu buna inandırmak; bu antlaşmalarla Rumlara haksızlık yapıldığını anlatmak, her ne kadar iki toplumun birlikte yaşaması mümkünse de yabancıların güvenmesi gereken esas unsurun Türkler değil Rumlar olduğunu belirtmek. Anayasanın değiştirilmesin şart olduğunu yaymak ve gayelerinin, anayasanın bazı maddelerini değiştirmekten öteye gitmediğine herkesi inandırmak. Buraya kadar olan dönemde başarı kazanılınca, Türklere anayasa değişiklik önerilerini bildirmek.

Türkler bu önerileri kabul ettikleri takdirde Zürih ve Londra Antlaşmaları'nı bir kenara itecek, yani Türkiye'nin Kıbrıs'la ilgisini sağlayan Garanti ve askeri İttifak Anlaşmaları'nı ortadan kaldıracak girişime başlayacaktır. Türkler bu önerileri kabul etmedikleri takdirde silahlı bir oldu bitti ile anlaşmaları ortadan kaldırılacaktır. Bu oldu bitti süratle yapıldığı takdirde Enosis'i ilan ederek, Yunan ordusu adaya davet edilecektir. Bütün bunlar, 1965'de yapılması öngörülen genel seçimlerden önce gerçekleştirilecektir.

Akritas'ın bir de silahlı uygulama eki vardı. Bunda, silahlı örgütlenme ve ayrıntılı görevler belirtilmişti. Evet plan, sade ve anlaşılır bir şeydi: Hedef Enosis'ti... Ama bu hedefe ilkin barışçıl yollarla adım adım yürünecek, Türklerin kabul etmemesi halinde gizlice örgütlenmekte oldukları silahlı güce dayanarak, çalkantılara meydan vermeksizin hızlı ve sert bir darbe ile işi bir oldu-bitti halinde çözümleneceklerdi.

Türkiye ziyaretinden bir yıl, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanından üç yıl sonra Makarios, harekete geçme zamanının geldiğine karar verdi. Tarihler 30 Kasım 1963'ü gösteriyordu ve Makarios “Devletin rahat işlemlerini kolaylaştırmak ve toplumlararası sürtüşmelerin nedenlerini ortadan kaldırmak maksadıyla” anayasa değişikliğini içeren

13 maddelik önerisini Garantör Devletlere ve Türk Toplum Başkanlığı'na gönderdi. Masum gibi görünen bu değişikliklerin, tamamen Kıbrıs Rumları yararına olduğu ve Enosis'e giden yolu açtığına kuşku yoktu. İş bununla da bitmiyordu. Daha önemli olarak Makarios, Garanti ve askeri İttifak Antlaşmaları'nın da feshedilmesini istiyordu.

Makarios bu önerisini verirken, doğrusu uygun zamanı da seçmişti. Türkiye'de 27 Mayıs 1960 devrimiyle Demokrat Parti'yi deviren Milli Birlik idaresi, yönetimi seçimle gelen siyasi partilere devretmişti. Şimdi Başbakan İsmet İnönü, güçlüklerle kurulan koalisyon hükümetinin problemleriyle meşguldü. Yunanistan'da Zürih ve Londra Antlaşmalarını imzalayan ılımlı Karamanlis 1963 Haziran'ında istifa etmiş, iktidara "Zürih ve Londra Antlaşmaları'nı cinayet olarak kabul eden" Yorgo Papandreu geçmişti. Amerika Birleşik Devletleri ise, o sıralarda Başkan Kenedy'e yapılan suikastın şoku altındaydı.

Kıbrıs Türk toplumu, Makarios'un önerilerini derhal reddetti. Türkiye Başbakanı İnönü de 6 Aralık'ta Türkiye'nin ret cevabını verdi. Makarios zaten önerilerin Türkler tarafından kabul edilmeyeceğini biliyordu. Maksadı zora başvurmadan önce dünyaya barışçı yolları denediğini göstermekti. Akritas planının öngördüğü gibi sıra şimdi zorlamaya gelmişti (Artuç, 1989: 52-58).

13 maddelik anayasa değişikliği şunları içeriyordu:

1. Cumhurbaşkanının ve Cumhurbaşkanı Yardımcısının veto hakkının kaldırılması.
2. Cumhurbaşkanının görevini yerine getirmeyeceği durumlarda Cumhurbaşkanı yardımcısının kendisine vekalet etmesi.
3. Temsilciler meclisinin Rum Başkanının ve Türk Başkan Yardımcısının Meclisin tüm üyeleri tarafından seçilmesi. Rum Başkan'ın Rum üyeler ve Türk Başkan Yardımcısının Türk üyeler tarafından seçilmesi durumuna son verilmesi...
4. Temsilciler Meclisi Başkanı'nın görevini yapamayacağı durumlarda Başkan Yardımcısının kendisine vekalet etmesi..
5. Temsilciler Meclisi'nin bazı yasaları geçirebilesi konusunda anayasada var olan ve ayrı çoğunluğu gerektiren maddelerin kaldırılması..
6. Karma belediyelerin yürürlüğe konması
7. Adalet mekanizmasının birleştirilmesi; Türk davalarına Türk yargıçların, Rum davalarına ise Rum yargıçların bakması durumuna son verilmesi.
8. Güvenlik Kuvvetlerinin "polis" ve "jandarma" olarak ikiye ayrılma durumuna son verilmesi
9. Güvenlik kuvvetleriyle savunma kuvvetlerinin sayılarının bir yasayla belirlenmesi
10. Kamu hizmetlerinin ve Cumhuriyet kuvvetlerinin oluşturulmasında Rum ve Türk oranlarının, iki toplumun nüfus oranlarına göre ayarlanması.
11. Kamu Hizmetleri Komisyonu'nun üye sayısının, 4'ü Rum, 1'i Türk olmak üzere 10'dan 5'e indirilmesi.
12. Kamu hizmetleri Komisyonu'nun alacağı kararların basit oy çoğunluğu ile geçerli sayılması.
13. Rum Cemaat Meclisinin dağıtılması (Tolgay, 1993: 25-26)

5. 1963-1964 OLAYLARI VE SAVAŞA GİDEN YOL

5.1. Kanlı Noel'in Başlaması "Aralık 1963 Katliamları"

21 Şubat 1962'de Nikos Sampson Opek örgütü dağıttığı bildirimlerle Rum toplumuna Türklerle her türlü alışverişi yasaklar ve buna uymayanların şiddetle cezalandırılacağını bildirir. Bu dönemde Kıbrıs Rum gizli ordusunun silahlanma ve kadrolarını güçlendirerek Türkleri top yokun imha faaliyetleri hazırlıkları iyice hız kazanır. EOKA dağıtılmış gibi görünse de silahlarının büyük bir kısmı teslim edilmemiş, oluşturulan yeni hücreler vasıtasıyla hareket hızlandırılmıştır. Bu hücrelerdeki Rumların atış ve silah eğitimleri ise Kıbrıs Cumhuriyeti ordusunda görevli Rum subayların askeri depolardan sağladıkları silahlarla Toros Dağları'nda yapılmaktadır ve kadroda aşağı anti-Elen kampanyalarının gülünç, kabadayılıklarının da donkişotvari olduğu belirtilerek Kıbrıs'ın bir Yunan adası olduğu ve hiçbir anlaşmanın kendilerini milli gayeden (Enosis) ayırmaya muvaffak olmayacağı belirtilir.

Makarios'un 30 Kasım 1963'de Türkiye'ye takdim ettiği ve değiştirilmesini istediği 13 madde ile ilgili teklifi Türk Hükümetince derhal reddedilir. 13 rakamını çok seven ve uğuruna inanan Makarios'un Oniki adadan sonra Kıbrıs'ı da 13. ada olarak Yunanistan'a bağlama isteğinin bir parçası olan bu 13 maddelik teklifle ilgili olarak Kıbrıs Türklerini azınlık statüsüne sokacak ve ülkenin tek meclisi yasama organı olan Kıbrıs Temsilciler Meclisi kararlarını Türklerin veto edebilmesi hakkını ortadan kaldıracak anayasa değişikliğinin kabul edilmemesi üzerine Makarios Hükümetteki Türk memurlar ile Temsilciler Meclisi'nin Türk üyelerini azleder ve Türk köylerine korku salmak için başlatılan saldırılar yoğunlaşır (Keser, 1970: 266-267).

Rumlar kurulan bu cumhuriyetin hukuk kurallarına üç yıl kadar tahamül gösterdiler (Göksan, 2002: 48). 1960 yıl Ağustosundan 1963 yılı Aralık ayına kadar geçen yaklaşık üç buçuk yıl zarfında Kıbrıs Türkleri ve Rumlar 'Kıbrıs Devleti'nde görünürde yönetimi paylaşıyor gibiydiler. Ancak günler geçtikçe iki toplum arasında düşmanlık ve güvensizlik ortamının arttığı görülmekteydi (Atakol, 2006: 58-59).

Zürih ve Londra antlaşmalarıyla kabul edilen Anayasa, Enosis hülyasını engellediği için Rumlar tarafından benimsenmemiştir. Makarios da onun için bunu hiç bir zaman uygulamak istememiş; ilk önce Garantör devletlere, Anayasada Türklerle tanınan hakların ve garanti ve ittifak antlaşmalarının kaldırılmasını teklif etmişti. Türkiye, 6 Aralık 1963'te onun bu teklifini reddetti. Bunun üzerine Makarios, Kıbrıs'ı elde etmek üzere hazırlattığı planları yürürlüğe koymaya karar verdi. EOKA zaten bunun için hazırlanmıştı. Havan ve bazoka gibi etkin ve modern silâhlarla donatılmış 20.000 EOKA'cı harekâta hazır duruma getirildi.

Bir başlangıç gerekiyordu. Öyle bir başlangıç ki, hiç olmazsa sorumluluk Kıbrıslı Türklere yüklenmelidir. Böylece işlenecek cinayetler dünya halk oyunda Rumları haklı çıkarmalıydı. 4 Aralık 1963 günü Lefkoşa'nın BAF kapısı yöresinde dikili, EOKA'cı Makarios Drakos'un heykelinin kaidesine bir bomba koydurulup patlatıldı. Polis işe karışmasından iki saat sonra EOKA, derhal bir bildiri yayımlayarak bombanın Türkler tarafından konulduğunu ilân etti (Manizade, 1965a: 25). Oysa

gerçekte bombayı hazırlayıp koyan, İçişleri ve Savunma Bakanı Polikarpos Yorgacis'in adamlarıydı. Amaç Türklerle bir çatışmaya zemin hazırlamaktı (Başar, 1992: 81).

Ertesi günü Rum öğrencileri heykelin etrafında miting yaparak Türkler aleyhine büyük gösterilerde bulundular. Ancak Türkler de bu ithamı şiddetle reddettiler ve bunun Rumların bir düzeni olduğunu belirttiler. Bu olay, Kıbrıs için bir alarm olmuştu....

Şimdi sıra, başta Makarios olmak üzere, Temsilciler Meclisi Başkanı G. Klerides, İçişleri Bakam P. Yorgacis ve ünlü EOKA'cı Nikos Sampson'un hazırladıkları planın uygulanmasına gelmişti. Bu plana göre, EOKA en etkili darbeyi Lefkoşa'da vuracak sekiz saat içinde Lefkoşa'daki Türkleri tüm olarak yok edecek ya da teslim olmak için zorlayacaktı (Manizade, 1965a:25).

18 Aralık 1963 günü saat 20:00'de, işinden Lefkoşa'nın Tahtakale Mahallesiindeki evine dönerken Vasıf Hasan (25) isimli bir Türk kaçırılmıştır. Vasıf Hasan, Kanlı Noel'de ilk kaçırılan ve bir daha bulunamayan Türk'tür. Siyasi durum gittikçe gerginleşti. Artık silahlı Rum sivil polisler, Türk mahallelerinde, arabalarda sabaha kadar devriye geziyorlardı. Makarios, EOKA'yı ikinci imha hareketine hazırlamıştı. Havan, bazuka gibi silahlarla takviye edilen 20 bin EOKA'cı bir gecede Türkleri imha etmek için hazır vaziyete getirildi (Bahadır, 2001: 110).

Ve senaryonun ilk uygulaması iki hafta sonra 20/21 Aralık 1963 gecesi sahneye kondu (Artuç, 1989: 58). Rumlar, 20 Aralık 1963'ü, 21 Aralık'a bağlayan gece, Akritas Kıbrıs Türkü'nü imha planını tatbik başladılar (Bahadır, 2001: 110). 20-21 Aralık 1963 gecesi, Girne'den Lefkoşa'ya gelip Tahtakale semtindeki evlerine gitmekte olan kadınlı erkekli Türk topluluğunun bindikleri araç, sözde güvenlik güçlerine mensup EOKA'cı silahlı polisler tarafından durduruldu. Yasa dışı olarak arabalarının durdurulmasına içerleyen Türkler Eoka'cılarının üzerlerini aramaya başladıklarını görünce karşı koymaya başladılar (Mütercimler, 2003: 129).

Arabadan yoklamak bahanesi ile indirdikleri sivil Türklerin üzerine ateş açtılar. Zeki Halil, Cemaliye Emirali öldü. Diğerleri de yaralandı (Bahadır, 2001: 110). 21 Aralık 1963 günü Atina'da yayımlanan Akropoli ve Apoyevmatini gazetelerine birer demeç veren Makarios ise Kıbrıs Cumhuriyeti ile ilgili olarak Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında imzalanan Garanti Antlaşması'nın pratikte hiçbir değeri olmadığını ve Birleşmiş Milletler esaslarına aykırı olduğunu açıklayacaktır. Kıbrıs Türk tarihine Kanlı Noel olarak geçen bu ilk saldırı anında sadece Lefkoşa'da 92 kayıp veren ve 146 yaralı bulunan Kıbrıslı Türkler bir gün sonra Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Rauf Denктаş'ın bürosu ve Girne Kapısı'nda bulunan Atatürk heykelinin Rumlarca kurşun yağmuruna tutulmasıyla karşılaşır (Bahadır, 2001: 281).

22 Aralık 1963 günü, Türk Lisesi öğrencileri olayı kınamak için okulun bahçesinde toplanmışlardı. Rum polisler, okul bahçesindeki öğrencilerin üzerine ateş açarak iki öğrenciyi yaraladılar. Olaylar birbirini kovaladı. Kıbrıs artık bir iç savaşa sürüklenmişti.

23-24 Aralık'ta saldırıya geçtiler. Türk Büyükelçiliğine ateş açıldı. Türk ve Yunan subayları arasında karargahla bir çatışma oldu. Lefkoşa'daki evlerinden ayrılan Türk memurları Elçiliğe sığındılar. Sonuç olarak 12 Türk öldürüldü, 50 kişi yaralandı.

24-25 Aralık gecesi Rumlar, tarihin eşini bugüne kadar yazmadığı en vahşi cinayeti işlediler. Türk Alayı doktorlarından Binbaşı Nihat İlhan'ın evini basarak kendilerini korumaktan yoksun olan eşini ve üç çocuğunu banyo küvetinde kurşun yağmuru ile delik deşik ederek öldürdüler. Ayrıca, iki Türk kadını ile bir kız çocuğunu da öldürdüler.

25 Aralık öğle zamanı Yunan kuvvetlerini desteklediği Rum birlikleri, Lefkoşa'nın kuzey-doğu kesimindeki Küçük Kaymaklı'da Türk evlerine saldırdılar. Kentin çeşitli noktalarında çarpışmalar bütün şiddeti ile sürüp gidiyordu. Silahsız ve savunma gücünden yoksun yüzlerce kadın, çocuk, ihtiyar rehin alan EOKA militanları çeşitli cinayetlerini işlerken, Küçük Kaymaklı boşaltılıyor Türk Alayı da karargahından ayrılarak Kuzey'den Lefkoşa'ya doğru ilerliyordu. Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, Garanti Antlaşmasınının 4. maddesine uyararak, Yunanistan ve İngiltere ilk ortak müdahaleyi istedi. Olumlu yanıt alamayınca tek taraflı müdahaleye karar verdi ve bunu ilgili devletlere bildirdi (Mütercimler, 2003: 129-130). Tedhiş son derece sistemli yürütülmüştür. Gaye açıktı, ada Türklerin topyekün imhası, bunun için de gözü dönmüş tedhçiler, hiçbirseyden kaçınmamışlardır (Hayat, 16 Ocak 1964: 3).

25 Aralık 1963 günü "Bayrak.. Bayrak.. Bayrak.. Burası Kıbrıs Türk Mücahidinin Sesi Bayrak" anonsuyla devreye giren radyo, iletişimin sağlanmasında yaşamsal rolünü oynamaya başlar ve daha sonra bölgesel direniş radyolarının kurulmasına da öncülük eder (Tolgay, 1993: 68). EOKA'cı İçişleri Bütanına hünerini göstermek zamanı gelmiştir. 1963 Aralık ayı içinde Türk polislerinin silâhları toplanır. Rum polisler makinalı tüfekler dağıtılır. Rum gençleri de sivil polis gibi silahlandırılır. Christmas haftası bu imansızlar için, masum Ortodoks halka saldırıyla suçlandırılarak, Müslüman Türkleri toplu imhaya kalkışmanın en uygun zamanıdır elbette. İmansız kalplerini de hızlandırmak üzere altı yıl önce İngilizlerin öldürmüş olduğu bir çeteci arkadaşlarının anıtına bomba konulur. Bunu tabiidir ki, hain Türkler yapmıştır, derhal ex-EOKA ceriyeti şahlanır ve Türkler üzerinde son zaferin yakında kazanılacağını ilân eder. Radyo ve televizyonlarda ex-EOKA'nın bu tebliği heyecanlı bir ifadeyle defalarca yayınlanır. Böylece hükümetin, resmi yayın organları vasıtasıyla. Vatandaş Türklerle karşı, vatandaş Rumlar harekete geçirilmek istenir. Türk mahallesine hâkim yüksek otellerin üst katlarında yüksek otellerin üst katlarında odalar tutulur, ağır makineli tüfekler yerleştirilir. Yunan ordusunun silahları elbette Yunanistan için çalışan bu kahramanların elinde olacaktır. Son olarak bakan Türk jandarma komutanının elindeki jandarma silah deposunun anahtarlarını alır. Böylece 21 Aralık 1963 gününe varılmıştır (Hürriyet, 1963, Sayı:4077). Kanlı Noel harbi başlamıştı. Ama bu harp değildi. Kısa zamanda bütün dünyanın da şahit olduğu gibi, bu harp çok iyi hazırlanmış ve çok iyi silahlanmış Rum çoğunluğun, silahsız ve sayıca çok daha az olan Türk ortağına karşı başlattığı vahşi bir saldırıydı. Ama tüm haberleşme sistemlerini eline geçirmiş olan Rum tarafı tüm dünyaya Türklerin "isyan" ettiğini ilan etmiş ve kendilerini isyancı Türklerle karşı korumak için savaşmak mecburiyetinde kaldıkları iddiasında bulunmuşlardı (Gibbons, 2003: 13).

5.2. Kanlı Noel'in Belirlenen İlk Tablosu

2 Ocak sabahı Tük bölgelerinde ve köylerinden gelen bilgileri değerlendirerek Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denктаş bir rapor hazırlıyor. Bu rapor Rum-Yunan ikilisine karşı teslim olmayarak şanlı direnişi seçen Kıbrıs Türk'üne uygulanan mezalim, baskı, zulüm, vahşet, barbarlık, bütün çirkinliği ile görülmektedir.

“Göçmenlerin Durumu”

Lefkoşa içinde

1. Merkeze yerleştirilenler	2109
2. Lefkoşa'Dan muhtelif evlere sığınanlar	3800
3. Lefkoşa veKaymaklı'Dan Hamit Mandres'e sığınanlar	42000
4. Gönyeli'ye sığınanlar	400

Bilinen Köylerde:

1. Foto'ya sığınanlar	485
2.Ağırda'a sığınanlar	100
3. Ayakebir'e sığınanlar	670

Köyler hakkında daha fazla bilgi edinilmemiştir.

Daily Telegraph muhabiri görgü tanığı:

“Bu akşam 9 gün içinde 200 ile 300 Türk'ün katledildiği Lefkoşa'nın Türk kesimine gittik. Biz oraya giden ilk Batılı gazeteciler idik. Orada kelimelerle anlatılamayacak korkular gördük..” (Bahadır, 2001: 398). Kıbrıs'ta Türk cemaatine karşı girişilen tedhiş hareketi, Türkiye'de geniş yankılara sebep olmuştur (Hayat, 2 Ocak 1964: 4)

5.3. 1963 -1964 Yıllarında İşgal Edilen Yerler

Rum liderliği 1963 olaylarını, 1960 Anlaşmasının garantileinden kurtulmak için başlatmıştı (Denктаş, 1991: 63). Kıbrıs Türklerinin devlet yönetiminden dışlanmasıyla Rum burjuvazisi Zürih rejimini de- facto olarak ortadan kaldırdı (İsmail, 1993: 91).

Tassos Papadopoulos'un 1960 Anayasasını işlemez hale getirme görevi, Scott Gibbons'ın Soykırım Dosyası (Genocide Files) isimli kitabınının 81. sayfasında şöyle anlatılmaktadır:

“Enosise ulaşmak amacıyla anayasası tek taraflı olarak değiştirme hedefini gerçekleştirmek üzere Makarios; Yorgacis, Papadopoulos ve Klerides’i gizli bir hareket planı hazırlamakla görevlendirdi. Bu Plan meşhur Akritas Planı idi.”

7 Ekim 1963’de Karpaz Bölgesi EOKA’cılar Cemiyeti bir toplantı yaparak “Cumhuriyeti yıkıp ilhakı gerçekleştirmek için mücadele etmeye karar verdiğini” açıkladı.

9 Aralık günü Lefkoşa Türk Lisesi Rum Polisleri tarafından basıldı, açılan ateş sonucu çok sayıda Türk öğrenciler yaralandı. 21 Aralık günü Atatürk Heykeli ve Türk Lisesi Rum polisleri tarafından yine kurşunlandı; Türk bölgelerine bütün gece mermi yağdı ve 22 Aralık günü Matyat köyü yakıldı.

23 ve 24 Aralık’ta çarpışmalar bütün gün sürdü. Silahlı Rumlar Küçük Kaymaklı ve Kumsal bölgelerine saldırdı. Kaymaklı yıkıldı, Kumsal’da binbaşı İlhan’ın çocukları ve eşi banyo içinde katledildi. Birçok Türk evlerinden alınıp götürüldü. Bu arada Türk memur ve milletvekilleri silah zoru ile yönetimden uzaklaştırılarak devlet gasbedildi. Tüm devlet daireleri, radyo ve TV işgal edildi. Böylece Cumhuriyet bir Rum devletine dönüştü. Anayasa işlemedi ve devamında 1964 Olayları patlak verdi (Över, 2007: 46-47).

“Kıbrıs’ın tarihsel sürecinde, 21 Aralık 1963 gecesi, Lefkoşa’nın Tahtakale ve Aspava (Kumsal) bölgesinde Türklerin kurşuna dizilmesiyle başlatılan bu trajik dönem, her günü, Türk halkı için acılarla kanla ve ateşle yoğrulmuş” yıllık bir tarih kesitine oturacaktı. Ne var ki, Türk halkından gelen beklenmeyen direnme, yıllar boyu sürdü. Makarios’un hayaller dünyasını hallaç pamuğu gibi savurdu. “21 Aralık 1963 faciasının kökenindeki nedenler için çeşitli görüşlerin öne sürüldüğü göz ardı edilemez (Bahadır, 2001: 81).

Rumlar gerçi asıl gayeleri olan Türkleri yok etme veya adadan kovmayı beceremediler ama silah zoru ile ada yönetimini ele geçirdiler ve Türklerle kurdukları ortaklığı bozdular. Bu arada Yunanistan’ta iktidara geçen Yorgo Papandreu, Makarios’un talebi üzerine Kıbrıs’a gizlice 20000 Yunan askeri gönderdi. Bu kuvvetler daha önceden Kıbrıs Milli Muhafız Ordusu’nun başına geçen Eoka’cı Grivas’ın kurmaya çalıştığı 50 taburluk kuvvete yardımcı olacaktı. Makarios ve Grivas soykırım teşebbüslerinin ilk büyük meyvesini tatmaya kararlıydılar (Terzioğlu: 22-23).

EOKA’cılar savunmasız kalan Küçük Kaymaklı’ya girdikten sonra kaçamayan Türkler’i toplayıp dondurma fabrikasına götürdüler. Kaçırılan Türkler’in bir kısmı kurşuna dizilip bilinmeyen yerlere gömüldüler. Küçük Kaymaklı tutsakları Türk jetlerinin uçmasından sonra serbest bırakıldılar. 1974 Barış Harekatı’na kadar 11 yıl boyunca işgal altına tutulan Küçük Kaymaklı, soyuldu, yakıldı, yıkıldı. Küçük Kaymaklı Rum işgalinden en büyük vahşet ve hasarı gören bölgelerimizden biri oldu.”

1963 yılı Aralık ayında başlayan ve tarihe ‘Kanlı Noel’ olarak geçen saldırılar sonucunda Rumlar ile Türkler arasında yaşanan gerginlik de had safhaya ulaşıyor. Sonunda Türk Hava Kuvvetleri’nin Kıbrıs semalarında yaptıkları ihtar uçuşu etkili olur. Ardından da Londra Konferansı toplanır (Büyükçelebi, 2004: 110).

Kumsal, Lefkoşa’da Türklerin yaşadığı güzel bir semtimizdir (Bahadır, 2001: 227-281). 24 Aralık Salı günü de Rumların saldırıları bütün şiddetiyle devam eder

kumsal bölgesinin ölü bölge olarak düşünülerek savunmasız bırakılması üzerine, uzun zamandır bu bölgede Türklerle yaşayan ve Türkleştiği zannedilen Avraham isimli Ermeni asıllı bir Rum'un bu bölgede Türk direnişi olmadığını Rumlara haber vermesiyle Rum katliamları da derhal başlar (Keser, 2007a: 19). Kumsal, 1963 Kanlı Noeli'nde harekete geçen Rum-Yunan ikilisinin canavarlaşarak Türk Alayı'ndan Binbaşı Dr. Nihat İlhan'ın banyo odasına saklanan üç yavrusunu ve hanımını hunharca, vahşice ve barbarca katlettikleri bir semtimizdir.

Kıbrıs Türk'ü için bir Türk Binbaşının ailesi ve çocuklarının barbarca katledilmesinin acısı ve ızdırabı hep ayrı olmuştur. Çünkü Kıbrıs Türkü için 1960 anlaşmalarına dayanarak gelen Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı bir gün bizi kurtarmaya gelecek kahraman Türk Ordusu'nun öncü birliğiydi. Rum-Yunan Vandalları, Kıbrıs Türkü'nün bu duygu ve düşünceler içinde olduğunu biliyorlardı.

Bu evde, Kıbrıs Türk Alayı Doktoru Binbaşı Dr. Nihat İlhan'ın eşi ve üç çocuğu, binbaşının alaydaki görevinde olduğu bir sırada korumak için sığındıkları banyo odasında cani Rumlar tarafından kahpece ve acımaksızın şehit edilmişlerdir. İşte Rum barbarlığına örnek sayılan, bu olaya sahne olmuş binadır.

Lefkoşa Suriçi'nde Belediye Pazarı'nın doğusunda Türklerin çoğunluk olarak yaşadıkları bir semt vardır. Tahtakale... Adeta Rum semtleri ile Türk mahalleleri arasında bir ara bölge gibi idi. 1963 Kanlı Noeli'nde Rumların şiddetle saldırdıkları, yakıp yıktıkları, yağmaladıkları, güpegündüz yol ortasında adam öldürdükleri bir semtimizdi Tahtakale. "Rumların saldırganlığı karşısında Tahtakale'de Türkler tarafından tahliye edilen evleri Rumlar yağmalamaya devam etmektedirler. Öğrendiğimize göre, dün evlerine dönen Tahtakale Türklerinden bazıları, evlerini yağma eden Rumları bizzat kendileri görmüşlerdir. Öte yandan bazı yağmacılık olaylarının ilgilileri ihbar edilmesi üzerine söz konusu bölgeye İngiliz kuvvetleri gönderilmiş ve İngilizler yağma edilen eşya yüklü bir kamyonu kaçarken görmüşlerdir." "Lefkoşa kasabasında, diğer kaza ve köylerde daha çok can kaybı olmamakla beraber, köylerde de her türlü katliam vuku bulmuştur (Bahadır, 2001: 227-281).

Yine aynı tarihte bu kez Kıbrıs'ın bir başka Türk bölgesinde Lefkoşa'nın Ayvasıl adlı Türk köyünde en korkunç Rum katliamlarından biri yaşandı. Köyde yaşayan Türkler, genç, yaşlı ve hatta bebek demeden öldürülerek açılan 'utanç çukuruna' gömüldüler (Büyükçelebi, 2004: 69). Son iki sene Kıbrıs'a silah yardımını kesmiş olan hükümet Makarios'un namını adım adım yürütmesi karşısında da gevşek davranmıştır (Demirer, 2006: 34)

120 Türk'ün yaşadığı Ayvasıl köyünde Şillura gibi yakın köylere kaçamayanlar vahşice öldürülmüş ve öldürülenlerin yığın halde gömüldükleri mezarlar, öldürüldüklerinden ancak üç hafta sonra açılabilmiştir. İngiliz askerleri ve ST John Ambulans Teşkilatı Temsilcilerinin refakatinde Ayvasıl köyünde araştırmalar yapan bir Türk Doktorlar grubu vahşice öldürülerek kimi oturur vaziyette, kimileri havaya kalkmış ve vücutları halka teşkil edecek şekilde bağlanmış olarak, yığın halde gömülmüş 21 Türk cesedi bulunmuştur. Arpalık Türk-Rum ortaklık Cumhuriyeti'ni Enosis uğruna yerle bir eden 1963 Kanlı Noel depreminden sonra başlayan artçı depremler zincirinin ilk halkasıydı. 1964'ün planlı katliamlar yılı olacağına işaretliydi.

Türk savaş uçaklarının ihtar uçuşları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin sert uyarılarıyla durdurulabilen 1963 Kanlı Noel saldırılarından sonra Türklere karşı düzenlenen ilk büyük ve kanlı operasyon orada sahnelenir.

Lefkoşa'da pek çok Türk'ün yaşamına mal olan Kanlı Noel çarpışmalarından 45 gün sonra Akritas Planı bu kez Arpalık'ta uygulamaya konulur. Rumların "Ay-Sezomeno" dedikleri Arpalık, Lefkoşa'nın güneydoğusunda, Akıncılar'a yakın 30-35 hanelik küçük bir Türk köyüydü. Şimdi sınırlarımız dışında.

Mücadele tarihimize "Kara Perşembe" olarak geçen Arpalık trajedisinde tepeden tırnağa silahlı 3000 Rum'a karşı ellerindeki yetersiz silahlarla direnen Türk mücahitleri 5 şehit verdiler. Olaylar sırasında silahlı Rumlar tarafından kaçırılan 4 Türk'ten de hiçbir haber alınmadı. Onların da öldürüldüklerine kesin gözle bakılıyor. Arpalık saldırısı, Kanlı Noel'de Türkiye'nin sert tepkisiyle kısa süre durdurulan Akritas canavarının tekrar yürüyüşe geçtiğinin habercisidir (Bahadır, 2001: 281-311). Kızıl Haç'ın elde ettiği bilgiye göre Ayvasıl mezarlığındaki Rumlar tarafından Türklerin sayısı otuz civarındadır. (Gökhan, 2008: 80)

Ozanköy savunması devam ederken, Girne Kasabasının dış mahallesi durumundaki Zeytinlik (Templos) Rum saldırısına uğradı. Köyü daha önceki günlerde kuşatan Rum birlikleri, 5 Mart sabahında köyü yoğun biri ateş altına aldılar. Roket atarlar birçok eve büyük hasar yaptı. Zeytinlik köyünü bir takım gücündeki köy mücahitleri savundu. Zeytinlik köyünün bu statüsü, 1974'e kadar devam edecektir (Yavuzalp, 1993: 267-268).

21 Aralık 1963 tarihinde Lefkoşa'da başlatılan ve Akritas Planı çerçevesinde adadaki bütün Türkleri imhaya yönelik olarak genişleyen katliam girişiminin bir halkası da Baf'tadır. Adanın değişik bölgelerinde Türkleri katletmeye yönelik saldırılarında istediği sonucu alamayan Rumlar yeni taktikler geliştirerek savunmasız insanlara yönelirler ve bağında, tarlasında köylüleri, çoluk çocuk, genç ihtiyar demeden masum insanları katletmeye başlarlar.

Hazırlıklarını tamamlayan ve uygun ortamın oluştuğuna inanan Rumlar 9 Mart 1964 tarihinde 2000 kişilik bir güç, 8 dozer, ağır silahlar, Bren makineli, havan topları, roketatarlar Yunan albayı komutasında topyekun saldırıya geçerler. Rumların bu gücüne karşılık Baf'ı savunan Türklerin sayısı 1200 civarındadır. Bu mücadele sonrasında Baf kasabası Gazi Baf olarak anılmaya başlar. Baf savunmasında yaşanan bir hadise Türkün kahramanlığını, Rum'un barbarlığını göstermesi açısından ibret vericidir.

15 Şubat 1964 gününün Ramazan Bayramı'na denk gelmesi sebebiyle limandaki Türk işçilerin izinli olmasından istifade eden ve Magosa Limanı'na demir atan Demetrios isimli Yunan gemisi Nikos Sampson'un sahibi olduğu Mahi gazetesi adına matbaa malzemeleri getirir. Ancak gemiden indirilen sandıklardan birinin düşerek içindekilerin ortaya çıkması bambaşka bir görüntü arz eder. Sandıklarda makineli tüfekler, tabancalar, el bombaları ve cephanedir. İngiliz askerlerini müdahale etmesine Rum polislerin karşı koyması sonucunda gemi limandan derhal uzaklaşarak kaçır.

10 Mart 1964 günü EOKA'ya bağlı sivil ekipler piyade tüfekleri, Stenler, makineli tüfekler ve av tüfekleriyle Mağusa-Karpaz yolunun devamlı güvenliğini sağlayabilmek maksadıyla 5 mücahidin savunduğu Yeşilköy'e saldırdılar (Keser, 1970: 379-401).

Yayla Köyü Aralık 1963'ten 1968 yılı ortalarına kadar Rumların kuşatması altındaydı. Bu beş yıl boyunca Yayla köylüleri hayal edilemeyecek kadar zorluklar ve büyük üzüntüler yaşadılar (Atakol, 2006: 70).

Türkiye'nin verdiği 13 Mart tarihli notaya sanki bir karşılık olarak Rumlar, Gaziveren köyünü ablukaya aldılar. 19 Mart günü saat 07:20'de 500 kişilik Rum birliği, Gaziveren köyüne karşı saldırıya geçti Köyün mücahit gücü 150 kişi kadardı.

Gaziveren direnişini kıramayan Rumlar, gecenin karanlığında geri çekildiler, bunu yaparken de giremedikleri köyün dışında kalan bazı Türk evleri soyup talan etmekten utanmadılar.

Larnaka Sancağına bağlı Kovan merkezi olan Tatlısu köyü, hiçbir neden yokken 8 Nisan 1964 günü Rum saldırısına uğradı. Tatlısu, Limasol-Lefkoşa anayoluna hakim bir bölgede stratejik önemi olan bir köydü. Rumlar, Tatlısu'nun tamamıyla Türkler tarafından yerleşilmiş semtine saldırdılar.

Köy mücahitleri sayılı silah ve mermileriyle, köyün doğal yapısından da faydalanarak Rumları püskürttü. Saldırganlar, köye düşüremeyince, bölgeyi terk etmek zorunda kaldı. Giderlerken, dış mahallelerde girebildikleri boşaltılmış Türk evlerinde yakaladıkları büyük baş ve küçükbaş hayvanları kurşuna dizmekten de geri kalmadılar.. Kıbrıs'ta, hemen her gün iki toplum arasında silahlı çatışma çıkması günlük yaşamın bir parçasıydı.

Bu saldırı aynı yılın kasım ayında, Boğaziçi ve Geçitkale köylerine karşı Rumların pervasızca girişecekleri çok büyük saldırı çapında değildi. Ancak, rutin halinde süregelen karşılıklı ateş teatisi niteliğindeki olaylardan farklı, mevcut fiili durumu değiştirmeye yönelik ve ağır silahların kullanıldığı bir saldırıydı. Bu arada, Rumların köy civarındaki mevzilerden çekilmek şöyle dursun, gece karanlığından yararlanarak kuvvetlerini takviye ettikleri yolunda haberler geldi (Yavuzalp, 1993: 274-284).

Yeşilirmak, Lefkoşa kazasının Dillirga bölgesi köylerinden birisidir. 1960 yılı resmi nüfus sayımına göre 323 nüfusu vardı. Tümü Türk olan köyde ayrıca 8 de Rum görülmektedir.

27 Nisan günü Rum saldırganlarının kötü niyetlerine Yeşilirmak hedef oldu. Yeşilirmak köyüne hakim bir tepede olan mücahitlerimiz, saldırıya geçen Rum saldırganlarına karşı direndi ve onları geri çekilmeye zorladı (Emircan, 2000: 286-287).

Dillirga olarak bilinen ve Mansur, Alevkaya, Süleymaniye ve Aytotro bölgelerini içine alan 19 kilometrekarelik bu bölge Türk Mukavemet Teşkilatı'nın oluşmaya başladığı ilk günden itibaren kahramanlıklarla dolu bu mücadele tarihinde yediden yetmiş yediye bütün fertleriyle yerini almış ve Kıbrıs Türkünün haklı mücadelesinde bir mihenk taşı olmuştur. "Erenköy düşmemiştir, Akıncılar düşmemiştir. Rum'un bağrında saplı bir hançer olarak kaldı. 1 Ağustos 1964 tarihinden itibaren ise Rumlar oluşturdukları Rum Milli Muhafız Ordusu'na mensup 650 kişilik bir gücü

tanklar ve ağır silahlarla takviye ederek Stavros kampından Erenköy yönüne doğru harekete geçirirler. 1 Ağustos 1964 tarihinde gizlice Erenköy'e gelen Rauf Denктаş'ın da aralarında bulunduğu Erenköy'ü kahramanca savunan bu bir avuç mücahide yardım Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı savaş uçakları vasıtasıyla gelir.

“Sizin ecdadınız 9 Eylül 1922'de Anadolu'da bizim babalarımızı denize döktü. Biz de sizi Erenköy'de denize dökeceğiz.” Diyen Rumlar, “Yüzbaşı Cengiz Topel'i müşahede altına aldık” diyerek Lefkoşa'ya getirirler ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Lefkoşa Büyükelçiliği kanalıyla yaralı Türk pilotu resmen istenmesine rağmen Rumlar, Yüzbaşı Cengiz Topel'in soruşturmaya alındığını söylerler. Bir gün sonra yayınlanan Rum gazeteleri ise manşetlerinde Türk pilotun öldüğünü duyurur. Aradan geçen 5 gün boyunca bütün girişimler boşa çıkar ve Barış Gücü'nün devreye girmesi sonrasında Rumlar, Yüzbaşı Topel'in cenazesini Lefkoşa'nın Türk tarafına teslim etmek zorunda kalırlar (Keser, 1970: 383-385).

5.4. Türkiye'nin Yardımı

İnönü, bunun üstüne, yaşamının zor kararlarından birisini alarak “yapılan bütün uzlaşma çağrılarına olumsuz sonuç verilmesi karşısında” çarpışmaların durdurulması amacıyla 25 Aralık günü öğleden sonra Lefkoşa üstünde Türk jetlerinin uçurulacağını dünyaya duyurmuştur. Gönderilen dört jet, Türkiye ve dünya kamuoyunu heyecanla ayağa kaldırmaya yetiyordu.

İlk olarak Türk Hava Kuvvetlerine ait savaş uçakları 25 Aralık günü saat 14.00'ten sonra Lefkoşa üzerinden bir ihtar uçuşu yaptı (Mütercimler; 130-131). Aynı gün Kıbrıs Türk alayı, bulunduğu kışlaları terk ederek Lefkoşa Türk kesiminde ve Gönyeli ile Ortaköy arasında mevzilendi (Artuç, 1989: 62).

Bu ihtar uçuşu karşısında EOKA'cılar, Türkiye'nin müdahaleye kesin olarak kararlı olduğunu anlayınca “Ateşkes” anlaşması imzalamak zorunda kaldılar. Rum radyosu, buna karşın, Türklerin ezileceğini bildiriyordu (Mütercimler, 2003: 130-131).

İsmet Paşa Hükümeti, Makarios'un anladığı dille konuşmaya başlamıştı. “Türk tehdidi var” “Türkiye müdahaleye hazırlanıyor” yolundaki feryatların fayda etmediğini, Birleşmiş Milletler'den de beklediği yardımı göremeyeceğini anlayan Makarios 27 Aralık 1963 günü, yani olayların başlamasının haftasında, Türk-Yunan-İngiliz askeri birliklerinin, İngiliz Generali Peter Younf komutasında birlikte işe koymasına razı oldu. İngiliz askerleri, Lefkoşa'da Türk ve Rum kesimlerini ayıran hat boyunca iki taraf arasına girerek mevzilendiler. General Young'ın haritada bir yeşil kalemle işaretlediği bu hattın adı, ondan sonra “Yeşil Hat” olarak adlandırılacaktı (Artuç, 1989: 62).

21 Aralık 1963 günü Lefkoşa'nın Tahtakale bölgesinde Rumların saldırısıyla başlayan olaylar üzerine Türkiye Kızılay Derneği derhal harekete geçerek Türk Hava Kuvvetlerine ait üç uçakla 25 Aralık 1963'de Ankara'dan Kıbrıs'a yiyecek, giyecek, ilk yardım malzemeleri, çadır ve battaniyeler, 500 şişe kan ve ihtiyaç duyulan sağlık personelini sevk eder. Uçaklar İngiliz üslerine iner ve malzemeler derhal Lefkoşa'nın Türk bölgesinde ilgililere teslim edilir. Öte yandan Kızılay'ın Kıbrıs'a yardım faaliyetleri 50'li yıllarda da Rumların baskıları ve yıldırma hareketlerine rağmen çok

yoğun bir şekilde devam etmiştir. Rum bölgesinde kalan yerleşim merkezlerinden daha güvenli Türk bölgelerine göç eden Türklere, Hareket isimli gemi vasıtasıyla ve Gazi Magosa limanından getirilen yardım malzemelerini teslim ettirmemek için Rumlar ellerinden gelen her çabayı gösterirler.

Bu dönemde, 500 kapasiteli ilk yardım hastanesi de halen TC Lefkoşa Büyükelçiliği'nin bulunduğu yerde geçici çadırlarda hizmet vermeye başlar. Daha sonra da Kız Enstitüsünün kapısı, penceresi olmayan inşa halindeki binasına taşınır. Takip eden günlerde eski tütün fabrikasının düzenlenmesiyle de Lefkoşa Türk Genel Hastanesi ortaya çıkar.

Kıbrıs'ta yaşananlarla ilgili olarak tepki gösterenler sadece Türkiye ve Kıbrıslı Türkler değildir. Dünyanın değişik ülkelerinden pek çok kişi de Kıbrıs konusundaki görüş ve tepkilerini mektup, telgraf ve gazete haberleriyle iletirler.

Kıbrıs'ta olayların patlak vermesi ve özellikle Batı kamuoyu ile Birleşmiş Milletlerin bu olaylar karşısında adeta seyirci kalması üzerine durumu protesto eden ve tepki gösterenler arasına belki de en anlamlı mesajla katılanlar Kore'de BM adına mücadele eden Kore gazileri olur. Kore gazileri görev sonrasında kendilerine verilen madalyaları birer birer iade etmeye başlarlar (Keser, 1970: 314-318).

5.5. Londra Konferansı

1963 Aralık ayı sonlarında İngiltere, soyunduğu barış gücü görevinde başarılı olamamıştı. Bu nedenle, Türkiye'nin istemi üzerine NATO, Kıbrıs'ta sulh ve sükunu temin edecek bir Barış Gücü oluşturulması konusunda istişarelere başlar. 2500 İngiliz askeri resmen adada görevlendirilir. 15 Ocak 1964 tarihinde, Türkiye Yunanistan ve İngiltere ile Türk ve Rum toplumlarının temsilcileri Londra'da bir araya gelirler. Londra Barış Konferansına katılmak üzere, Kıbrıs Türk toplumunun temsilcileri Rauf R. Denктаş, Osman Örek ve Halit Ali Rıza Ocak ayının 17'sinde adadan ayrılmış bulunmaktadır.

İngiltere, 24 Ocak 1964'te adada barış ve güvenliği sağlayacak bir barış kuvvetinin NATO içinde oluşturulması önerisini yapar. NATO (Kuzey Atlantik Paketi), ittifakın iki üyesi arasında çıkacak bir savaştan çok büyük yara alacağı endişesini taşımakta idi. Olası bir savaş, Sovyet Rusya'yı yayılcılığını engellemeyi amaçlayan NATO'ya tabii ki çok şey kaybettirir, Rusya'nın Akdeniz'deki askeri ve siyasal statüsünü güçlendirirdi (Emircan, 2001: 248).

Bundan sonrası, İngiltere'nin açık, ABD'nin ise dolaylı biçimde araya girerek, Türkiye'ye Kıbrıs konusunda güvenceler verecekleri bir dönem olacaktır. İngiltere, 26 Aralık'ta Türkiye'nin Kıbrıs'a tek yanlı müdahalesine "gerek olmadığını" bildirerek, 2500 İngiliz askerini adada düzeni sağlamakla ödevlendirdiğini açıklamaktaydı. Türkiye, İngilizlere ve Yunanistan temsilcileri 30 Aralık 1963'te toplanıp, Lefkoşa'da karşılıklı ateşkesin uygulanacağı "Yeşil Hat" ı belirliyorlardı.

Lefkoşa'yı iki bölgeye ayıran "Yeşil Hat" üzerinde topluluklar arası bir anlaşmaya varılmıştı. Uygulamada, "Yeşil Hat" Kıbrıs'ta iki ayrı yönetimin "fiilen" kurulmasının başlangıcı oldu. Çünkü yöneticiler ve memurlar ancak kendi bölgelerinde

görevlerini sürdürebilmek durumuna düştüler. Böylece devlet mekanizmasını ellerine geçiren Rumlar karşısında Türkler de kendi yönetimlerini kurmak zorunda kaldılar.

1964 yılı Ocak ayının sonunda, Türkiye, Londra görüşmelerinden çekilirken İnönü, Kıbrıs'ta can ve mal özgürlüğünün sağlanmadığını, Londra görüşmelerinin bu koşullar altında başlamış bulunmasının, görüşmeler için bir talihsizlik olduğunu belirtiyor. Bir sonuca ulaşmadan, konferans 31 Ocak 1964 tarihinde dağıldı.

Sovyetler Birliği de Birleşmiş Milletler Kıbrıs'ın bağımsızlığını korumaya çağırıyor, adanın istila tehdidi altında bulunduğunu, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iç işlerine herhangi bir yabancı müdahaleyi, adaya NATO kuvveti yollanmasının şiddetle karşısında olduğunu bildiriyor, büyük ve adaya komşu devletleri sağduyuyla harekete çağırıyordu.

Yunanistan, sorunu Şubat 1964'te birleşmiş Milletlere götürdü. BM Güvenlik konseyi de, ilgili devletlere ve toplumlara durumu daha kötüye götürmeme çağırısında bulundu. Yunanistan Başbakanı G. Papandreu, Makarios'u desteklediğini açıkça ilan etmiş, hatta gerekirse Kıbrıs'a Yunan askeri bile gönderebileceğini söylemişti.

Gerçekten de Yunanistan Kıbrıs'a el altından silah ve asker yollayabilirse, bu Türklerin işini zorlaştıracak ve adaya askeri müdahaleyi önleyecekti. G.Papandreu, Yunanistan Başbakanı Anderas Papandreu'nun babasıdır. Makarios'a bu öneriyi yaptı, o da kabul etti. Geniş çapta bir yardım hareketi başladı. Bu yardım gizlice iletiliyordu. Silah ve asker dolu gemiler geceleri adaya yanaşıyor sivil elbiseler giymiş gönüllüler Kıbrıs'a çıkıyorlar ve Kıbrıs birliklerine katılıyorlardı yardım hareketi yazın ortasına dek sürdü. 20 bin kadar tam teçhizatlı subay ve er Kıbrıs'a çıkarıldı. Bunlar, Türklerin Kıbrıs'ı ziyaret etmelerini önleyebilecek kararlı bir savunma kuvveti oluşturdular. Öte yandan İnönü Birleşmiş Milletlere başka bir tasarıyla başvurmuştu.

CHP'li Başbakan, ikili bir çözüm önermekteydi.

1. Türkiye önce çok sınırlı bir askeri müdahaleyle, daha Barış gücü kuruluş hareket serbestliği önlenmeden Kıbrıs'ta çok stratejik nitelikteki bazı noktaları tutacaktı.

2. İkinci aşamada uzun süreli bir askeri eyleme girişilirse, tutulan ilk noktalar Türk birliklerinin rahat ilerlemesini sağlayacaklardı.”

İnönünün müdahale tasarısının öğrenilmesi üzerine, Atina'da Yunan Başbakanı George Papandreu ve Makarios'la Grivas derhal toplanarak bir süredir yürütülen saldırıları durdurulurken, Birleşmiş Milletler Gücü'de Kanada'lı 36 askerden oluşan 14 Mart 1964'te Kıbrıs'a ilk adımını atar. Barış Gücü, karşılıklı çatışmaların bitmek bilmediği Kıbrıs'ta giderek etkisiz kalacak ve uluslararası eleştiri konusu bile olacaktı (Mütercimler, 2003: 132-137).

5.6. Katliamlara Karşı Türkiye'de Oluşan Tepkiler

1963 Aralığından itibaren Rumların başlattığı ve devam ettirdiği Türkleri katletme faaliyetlerini bütün dünyanın teferruatına kadar görüp bilmesine rağmen Rumlar anayasa nizamını bozmak gayesini güden utanç verici vahşi mezalimlerini örtbas etmek için Türklere asi damgasını vararak ve onların sözde “Cumhuriyetin meşru

kuvvetlerine” başkaldırmış göstererek suçu Türklere yüklemek istemişlerdir (İncirli: 43).

21 Aralık 1963 tarihinden itibaren artarak devam eden Rum saldırıları karşısında Türkiye’de kamuoyu giderek artan bir şekilde tepki göstermeye başlar. Bireysel olarak Türk insanının telgraf ve mektuplarla ulaşmaya çalıştığı yetkililerden talepleri genellikle Kıbrıs’ta olup bitenlere anında müdahale edilmesi ve Rum saldırılarına seyirci kalınmaması yönündedir.

Ancak bu kararın alınması sürecinde olayları hızlandıran ise 14 Şubat 1964 tarihinde TBMM Başkanlığına bir önerge veren ve sorunlarını Başbakan tarafından cevaplandırılmasını isteyen Manisa milletvekili Hürrem Kubat ve önergesindeki soruları olur.

- Türkiye’de oturan ve çalışan Yunan uyruklu kişilerin miktarı nedir?
- Bunlardan ne kadarı gelir vergisi vermektedir
- Yunan uyrukluların ödedikleri gelir vergisi miktarı nedir?
- Yunan uyruklunun ödediği gelir vergisi nedir?
- Gelir vergisi ödemeyenler için bugüne kadar bir işlem yapıldı mı?
- Hükümet, Yunan uyrukluların iktisadi ve sosyal çalışmalarını yakından izliyor mu?

Yunan uyrukluların ikamet tezkereleri elden geçirilecek ve gerekli tedbirler alınacak mıdır?

Ancak sınır dışı edilmeleri istenen Yunanlıların büyük bir kısmı özellikle İstanbul’da serbest ticaretle uğraşan ve sıradan meslek sahibi olan insanlardır. Bunlar arasında İstanbul’da İstiklal Caddesi’nde meyhanecilik yapanlardan şık şapka imalatçılarına, gece kıyafetleri diken terzilerden kürk satıcılarına, şekercilerden berberlere farklı mesleklerden insanlar da bulunmaktadır. Bu insanlardan bir kısmı ise Türk işadamlarıyla ortak çalışmaktadırlar. Sınır dışı edilmeleri istenenlerden küçük bir grup ise daha üst gelir seviyesine mensup olan ve ithalat-ihracat işleriyle uğraşan varlıklı Yunanlılardır.

Bazılarına göre bu kararın alınmasında Yunanistan’ın diaspora Rumlarından her yıl yaklaşık olarak 19 milyon dolar civarında bir gelir elde etmesi ve bu gelirin yarısının Türkiye’de yaşamakta olan Yunan vatandaşlarından gelmesi yatmaktadır. Yunanistan’ın müteakabiliyet esasına uygun olarak Yunanistan’da bulunan Türk vatandaşlarını sınır dışı etmesi durumunda bundan etkilenecek olanların sayısı ise yaklaşık 3.000 civarındadır ve bunun ekonomik bir kayıp olmayacağı değerlendirilmektedir.

Alınan bu kararlar çoğunluğu İstanbul’da yaşamakta olan Yunan uyruklular için hayatlarında yeni bir sayfa açılacaktır. Türk Hükümetinin aldığı bu kararlar kendilerine 6 aylık bir süre verilen Yunan uyrukluların Türkiye’de kalmaları, Türkiye’de çalışmalarına devam etmeleri ve Türkiye’deki her türlü ekonomik faaliyetleri son bulacak ve söz konusu bu kimseler 16 Eylül 1964 Çarşamba günü itibarıyla Türkiye’yi terk edeceklerdir. Buna göre aynı gün 1810 Yunan uyruklu Rum da Türkiye’yi terk etmek zorunda kalacaklardır (Keser, 1970: 323-402).

TBMM Meclisi’nin 29 Nisan 1964 Çarşamba günkü birleşiminde bu önerge üzerinde ve (genel görüşme) açılıp açılmaması hususunda yapılan görüşmelerde önerge sahibi Tahsin Demiray’ın konuşması:

TAHSİN DEMİRAY (İstanbul) Millet Meclisinin üyeler;

Huzurunuzda getirdiğimiz genel görüşme teklifimizi de (Türk-Yunan Münasebetleri) konunun esasını ve mihrini teşkil etmektedir. On yıldan fazla bir zamandan beri Türkiye'nin dış siyasetinde devamlı yer alan ve 1964 yılı başlarında yeniden vehametini arttıran Kıbrıs ve buhranı, Hükümetimizin ileri derecede itinalı gayretlerine rağmen, nihayet onu ve bütün Türkiye'yi bu mihrine, (Türk –Yunan münasebetleri) mihrine getirmiştir. Daha kestirme bir ifade ile, asıl şimdi esasa gelmiştir. Çünkü gerçekte, Kıbrıs meselesi, Türk-Yunan münasebetlerinin bir yönünden, bir parçasından başka bir şey değildir. Bununla beraber, bizde gelip geçmiş bütün hükümetler Türk-Yunan dostluğunu sakınmak gayretiyle, bir çok ahvalde, meselelerin arkasında veya yanı başında duran Yunanlıları görmemezlikten gelmişlerdir. Nitekim, son İnönü Hükümeti de Kıbrıs buhranını Kıbrıs çerçevesinin dışına taşırmamak hususunda azami itina gösterdi. Fakat bütün harcanan nazik gayretler, aşırı sayılabilecek itinalar fayda vermedi ve hakikat mızrağı çuvaldan fırladı.

Halen, Türkiye ve Türk milleti olarak karşısında bulunduğumuz mesele, sadece bir Kıbrıs meselesi ve onun asli doğurucuları olan Yunanistan ve İngiltere ile olan münasebetlerimizden de ibaret değildir. Mesele, daha da geniştir. Halen dünyamız, tarihte bir benzeri olmayan şekilde ve genişlikte çok kritik bir devreye girmiş bulunmaktadır. Bütün milletler yeni bir uyanış ve kaynaşma halinde; en eski ve istikrarlı, dolayısıyla sükunetli görünenleri dahi kapalı bir uyanış içindedir. Tam manasıyla dünya çapında, yeni bir oluş içindedir.

Türkiye ve Türk milleti olarak, bu safhada, durumumuzun ne olacağını, milletimizi ve devletimizi badireleren, ağır buhranlardan nasıl kurtaracağımızı düşünüp tedbirlerini almak zarureti ile karşı karşıyayız (Demiray, 1964: 2-9).

Hükümetin Yunan uyruklularla ilgili aldığı bu karar özellikle çoğunluğu İstanbul'da ikamet eden ve iş yapan Yunan uyruklular arasında panik havaları estirmeye başlar. Böylece Yunanistan geri adım atmazsa Ankara Anlaşması'nın da artık yürürlükten kaldırılacağı bir kere daha vurgulanır.

Bu kararla sınır dışı edilecek olanların sayısı yaklaşık 12.000 civarında olmakla beraber bunların evlilikleri dolayısıyla yaklaşık 28.000 Rum olmak üzere, Patrikhane cemaatinden aşağı yukarı 40.000 kişi Yunanistan'a gitmek zorunda kalacaktır. CHP Kocaeli milletvekili Nihat Erim, Patrikhanenin Türkiye'den nakliyle ilgili olarak kamuoyuna görüşlerini açıklar.

“Türkiye karşı tedbir olarak Yunanistan'la bütün anlaşmaları feshetmeye hukuken hak kazanmıştır. Çünkü Yunanistan bizden önce Kıbrıs'ta anlaşmaları feshetmiştir.

Yunanistan'da Papandreu Hükümetinin geri adım atmaması ve Kıbrıs meselesi konusunda yapıcı bir politika izlemekten kaçınarak Makarios'u destekleyen bir tavır çizmeye devam etmesi Türk-Yunan ilişkilerini daha da olumsuz bir hale sokar.

Türkiye'de bütün bunlar yaşanırken Türkiye'den sınır dışı edilenlerden yaklaşık 200 kişi Atina'da Dış İşleri Bakanlığı'na gelerek Yunan Hükümetinin Türkiye'ye karşı olan dış politikasını protesto ederler ve ‘Papandreu, Kıbrıs meselesi yüzünden binlerce

vatandaşımı niçin harcıyorsun?’ diye bağırlar. Göstericiler ayrıca ‘Bizim de vebalimizi boynunuza alıyorsunuz. Türklerle ahenk ve birlik içinde yaşıyorduk. Papandreu Hükümetinin politikası yüzünden yerimizden, işimizden olduk.

Yunan parlamentosunda 2 Yunan milletvekili ise sınır dışı edilenlerle ilgili olarak bir soru önergesi verirler. Kıbrıs’ta bir açıklama yapan Rauf Denктаş ise ‘Kıbrıs’ı kurtarmak istiyorsak fiili tedbirlere başvurmamız gerekir der.

Türkiye’de sınır dışı edilmelerin başlamasıyla beraber Yunanlılar 16 Eylül 1964 tarafından itibaren imtiyazlı yabancı konumunu kaybetmeye başlar. Öte yandan bazı Yunan uyrukluların sağlık raporu alarak Türkiye’de kalma sürelerini uzatmaya çalıştıkları tespit edilir. En son İzmir’de 19 Yunanlının bu şekilde rapor aldığı öğrenilir.

Bununla beraber daha sonra sınır dışı etme konusunda bazı insani sebepler nedeniyle esnekliklere gidileceği görülecektir. Buna göre daha sora yapılan bir düzenlemeyle 65 yaşını doldurmuş olanlar, bunların eşleri ya da kendilerine bakan en yakın bir kişi, 18 yaşının altında olanlar, Türk vatandaşlarıyla evli olanlar, konsolosluk memurları, üniversite öğrencileri ve öğretmenler sınır dışı edilecekler listesinden çıkartılırlar. Bu listeye daha sonra Yunan soyundan olmayan Yunan vatandaşları (Türk, Ermeni, Musevi, vb.) yabancılarla evli Yunanlı kadınlar ve yaşlarına bakılmaksızın seyahat edemeyecek durumda olan hasta ve sakatlar da eklenir ve bunlar da zorunlu sınır dışı edileceklerden ayrılırlar. Ancak bu yeni düzenleme sonrasında Türkiye’de kalmasında mahzur olmayanların sayısı sadece 700 civarındadır.

Kıbrıs Sorununun çözülememesi ve kalıcı barışın bir türlü gelmemesi sonucunda Türkiye-Yunanistan ilişkileri bu dönemde de iyice gerginleşir. 16 Nisan 1965 tarihinde bir açıklama yapan Dışişleri Bakanlığı ise “Türk-Yunan ilişkileri Lozan’da kurulan dengeye dayanır. Kıyas yolu ile Kıbrıs meselesi, Oniki adada yaşayan Türklerle İstanbul’da oturan Rumlar ve Patrikhane bu muvazene içinde mütalaa edilir.” İfadesine yer verir (Keser, 1970: 3-355).

5.7. Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs Adası’na Gelişi

1963’de Makarios’un Kıbrıs Anayasasını askıya alması ve Türk Toplumuna karşı yürütülen açık gizli saldırılar sonucu adadaki barış bozuldu. Türklerin can ve mal güvenlikleri tehlikeye girdi. Saldırı ve katliamlar arttı. Bu gelişmeler üzerine 4 Mart 1964 tarih ve 164 sayılı Birleşmiş Milletler Kararı ile barış gücü askerleri Kıbrıs adasına geldiler. Birleşmiş Milletler askerlerinin adaya gelişleri Rumların sistemli ve bilinçli saldırılarını önleyemedi. Bu askerler, olayları önlemek yerine, saldırılar bittikten sonra olay yerine gitmek; ölü ve yaralı sayısını saptayıp açıklamaktan ibaret kaldı. Dünya kamuoyuna göre ise barış gücü, turist gücü olmuştu. Türk toplumuna yapılan saldırılar önlenemiyordu. Türklerin can ve mal güvenliğini hedef alan saldırılar ise giderek artıyordu (Doğan ve Akyıldız, 2004: 10-11).

Kıbrıs Rumlarının tahriklerinin asıl amacı adada Türk varlığını ortadan kaldırmak veya sindirmektir. 21 Aralık 1963’ten sonra olan olayları bir iç mesele olarak dünyaya göstermeye çalıştılar. Ancak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin (BMGS) 4 Mart 1964 tarihli Kıbrıs’a barış gücü (UNFICYP) gönderilmesi doğrultusunda verdiği karar,

tüm dünyaya, Kıbrıs'ta olan olayların uluslararası boyutu olduğunu göstermişti (Atakol, 2006: 60-61).

Zamanın Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denktaş, 1964 yılının Mart ayında BM Güvenlik Konseyinde Kıbrıs'ta yaşanan trajedi konusunda bir konuşma yapma olanağı bulur. Bu Denktaş'ın Birleşmiş Milletler kapısından ilk girişidir ve yaptığı konuşmayla dünyanın gündemine giren Kıbrıs olayının tüm gerçeklerini ortaya koymuştur. Bu konuşmasından sonra Makarios Yönetimi, Denktaş'ın adaya girişini yasaklar. Denktaş'ın sürgün yaşamı, 13 Nisan 1968'e kadar tam dört buçuk yıl sürecektir. Denktaş tarihi niteliği olan bu konuşmasında, iki ay içinde Türk halkının 800'den fazla yaralı ve ölü verdiğini, 20 bin kişinin evsiz ve işsiz kaldığını, bütün Türk halkının Rum kuşatması altında bulunduğunu belirterek, 1963 Kanlı Noel'ine nasıl geldiğini ayrıntılarıyla anlatır (Tolgay, 1993: 71).

1964 yılında Birleşmiş Milletler'e gidip konuşma yaptığı zaman. Kıbrıs hükümeti adaya dönüşünde Denktaş'ı tutuklama kararı aldığından, Ankara'da kalmak zorunda kalmıştı. Rauf Denktaş'ın hayatında en önemli olaylardan biri de, 1967'de, 1964 yılından beri bulunduğu Ankara'dan gizlice Kıbrıs'a dönme girişimidir.

Denktaş'ın Kıbrıs Cumhuriyeti'ni taksim politikasına karşı bir engel olarak gördüğü ve bundan kurtulmak istediği biliniyor. 1960-1963 yılları arasında yapmış olduğu değerlendirmeler, Kıbrıs'lı Rumların adanın verilmesi için fırsat yaratacağı yönündeydi ve Makarios'un Anayasa değişikliği önerilerini bu yönde bir fırsat olarak nitelendiriyordu. Nitekim kendi yazdıklarından da bu anlaşılır (Kızılyürek, 2007: 137-155).

5.8. Türkiye'nin Müdahale Kararı ve Johnson Mektubu

Başpiskopos Makarios'un, 1 Ocak 1964 tarihinde 1960 Anlaşmaları ile Garanti Anlaşmasını tek taraflı olarak feshettiğini açıklaması, politik durumu daha da gerginleştirdi. Bu arada İnönü Hükümeti'nin Kıbrıs'a kesin müdahale kararını alması üzerine Kral Paul, Başkan Johnson'a müracaat ederek Türk müdahalesini önlemesini istedi. Gerçekten de başlamak üzere olan Türk müdahalesi Başkan Johnson'un Başbakan İnönü'ye 5 Haziran 1964 tarihli ultiimatoma mahiyetindeki bir mektubu ile önlendi (Bozkurt, 2004: 27).

Makarios'un son notayı da reddetmesinin ardından Başbakan İnönü siyasi yaşamının en zor kararlarından birini verdi. Türkiye 6 Haziran 1964'te Kıbrıs'a kesin çıkarma yapacaktı. İnönü, kararını vermekle kalmıyor. 6 Haziran'da çıkarmayı gerçekleştireceğini iki gün önceden Yunanistan'ın koruyucusu ABD'ye bildiriyordu. ABD'ye, Kıbrıs'a çıkarma yapılacağı bildirildi. Yanıt bekleniyordu. Bu mektup Türk ABD ilişkilerinde bir dönüm noktası oldu. Türk hükümetinin Güven ve Antlaşması'nın ilgili hükmünü işletme kararı, ABD Başkanı Johnson'un mektubu ve NATO kuvvetleri Başkomutanı Orgeneral Lemintzer'in Türkiye'ye gelerek yaptığı bazı girişimler sonucunda geriye bırakıldı.

Çıkartma kararı hem bu ünlü mektup hem de general Lemintzer'in o zamanki Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay'a "herhangi bir savaş hareketinden kaçınması" için verdiği sert nota sonucu uygulanamadı. ABD Başkanı Johnson, Başbakan İnönü'ye yolladığı 5 Haziran 1964 tarihli mektubu tüm kamuoyunda hayretle karşılanmış şiddetli tepitlere yol açmıştır. Johnson mektubuyla, Türkiye dış politikasında yeni bir aşama işte böyle başlıyordu. Kennedy'nin öldürülmesinden sonra Beyaz Saray'a egemen olan Başkan Johnson, Ankara'dan gelen bilgiden sonra Amerikan Dışişleri Bakanlığı ilgili servisine Başbakan İnönü'ye gönderilmek üzere, bir mektup yazılmasını buyurmuştu. ABD askeri yardımının Türkiye'ye verilmesini gerçekleştiren 12 Temmuz 1947 ikili antlaşmasına göre, ABD tarafından verilen askeri yardımın verilmiş amaçları dışında kullanılması için ABD hükümetinin onayı gereklidir. ABD askeri malzemesinin Türkiye'nin Kıbrıs'a yapacağı müdahalesinde kullanılmasına izin vermeyeceğine göre, bunların Kıbrıs'ta kullanılması ikili antlaşmaya da aykırı düşecektir.

İnönü, 13 Haziran 1964'te Johnson'a gönderdiği uzun ve ayrıntılı bir mektupta tüm savları birer birer yanıtlayacaktır. "1963 sonundan beri Kıbrıs'a askeri müdahale gereği bu seferle dördüncü oluyor. Başından beri Amerika'ya bu konuda danıştık diyerek, bir gerçeğin altını çizmekte ve her seferinde Amerika'nın haksız yere engellenmesiyle karşılaşıldığını belirtmektedir.

İnönü tarihi kişiliğinden beklendiği biçimde gereken yanıtı verdi. Fakat, Türkiye de Kıbrıs'a asker gönderemedi. "Oysa, basın aracılığıyla kamuoyu, Kıbrıs'a asker gönderilmesine hazır, giderek koşullanmıştı da. İngiliz Başbakanı, "Kıbrıs'ın tümüyle Yunanistan'a bırakılması" karşılığında, Ankara'nın neler isteyeceğini sormaktaydı.

ABD'li özel arabulucu Dean Acheson'un 1964 Temmuzunda ortaya çıkardığı Acheson Planı, Bu tasarıların sonuncusudur. ABD müdahalesinden 21 yıl sonra, gazeteci Haluk Şahin, mektubu hazırlayan kişilerden Joseph Sisco ile görüşmesini ve konuşmaları şöyle anlatıyor. "Johnson'un mektubunu kaleme alanlardan biri de oydu. Üstelik, 10 yıl arayla gelen iki büyük Kıbrıs bunalımı arasındaki ilintileri görebilecek birkaç Amerikalı tanıktan biriydi.

Sisco: *Amcamız bölgede savaşa meydan vermemekti. Bizim ve Türkiye'nin temel çıkan Doğu Akdeniz'de istikrarın korunmasından yanadır. O mektup yazılmadan gidip gelmiş diplomatik mesajlarda da ifade ettiğimiz gibi, Türkiye'nin yapabilecekleri bizi kaygılandırıyordu.*

Şahin: *Türkiye ile Yunanistan arasında savaş çıkması güçlü bir olasılık mıydı?*

Sisco: *Biz bu olasılığı ciddiye alıyorduk. Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya bırakacak bir durumdan mutlaka kaçınılması gerektiğine inanıyorduk. Johnson'un mektubundan önce de Türkiye ile Amerika arasında diplomatik mesajlar gidip gelmişti ama, demek ki başarılı olamamıştı.*

Mektup şok yarattı, biliyorum, ama doğrusunu söylemek gerekiyorsa şok yaratsın diye öyle yazılmıştı. O zamana kadar anlatamadığımız bir şeyi, yani Yunanistan ile Türkiye arasında bir çatışmanın, ne bu iki ülkenin ne de Amerika'nın yararına olacağını anlatmak için... İstenen amacı da gerçekleştirdi. Peki, etkileri ne oldu? Hem uzun dönemde, hem de özellikle kısa dönemde, kırgınlık yarattığını söyleyebiliriz. Sizin en yakın dostunuz olan bir büyük devlet, gücünü sizin üzerinizde

kullanıyor ve siz bunu görmezden gelemiyorsunuz... Uzun dönemde bir etkisi daha var ki, çok ilginçtir..."

Bu sözlere 1974 yılındaki olaylarda yeni bir mektup yazılmadığını vurguluyordu... O dönemde İnönü'ye çok yakın olan deneyimli bir diplomatımız adını kullanmamak koşuluyla mektup olayını şöyle açıkladı:

"1964 yılı Haziran'ında; yani Johnson'un Mektubu olayı sırasında, Türkiye Kıbrıs'a çıkarma yapmaya askeri açıdan hazır değildi. Çıkarma en zor askeri operasyonlardan biridir; özel araç, gereç, eğitilmiş personel gerektirir. O tarihte Türkiye'nin elinde bunlar yoktu. Çıkarmayı İskenderun'daki 39. Pentonik Tümen'in yapacağı söyleniyordu. Bu tümen biri amfibik, biri zırhlı, biri de bindirilmiş piyadeli üç tugaydan oluşuyordu. Onlar da hazır değildi. Askerler gemiye binince deniz tutmasından telef oluyorlardı... İsmet Paşa bu durumun farkındaydı... Türkiye başlangıçta, Kıbrıs'a anlaşmaların yürüyeceği inancıyla hiçbir askeri hazırlık yapmamıştı 1964 yılında askeri harekât rizikolu bir girişim oluyordu ve ihtiyatıyla tanınan İsmet İnönü böyle bir şeyi asla göze alamazdı. Nitekim, bazı toplantılarda "Türk askerinin Rum askeri önünde mağlubiyette uğramasına asla müsaade etmem", dediğini hatırlıyorum, Kısacası, tüm hazırlıklara ve jestlere rağmen o zaman Türkiye çıkarma yapmayacaktı.

"Ancak İnönü askeri müdahaleyi kullanarak gözdağı vermek de istiyordu. Bu yüzden gemiler, keşif uçakları yola çıktı. Sonra Amerika'nın "Durun, çıkmayın" demesi sağlandı. O zaman çıkarma yapılmamasının sorumlusu Amerika oldu. Ancak bundan sonradır ki, Türkiye Kıbrıs'a gerçekten çıkabilmek için askeri hazırlıklar yapmaya başladı. 1974'ün başarısını biraz buna borçluyuz.

ABD bu olayda Türkiye'nin bileğini bükerek askeri müdahalede bulunmasını önlemek ya da öyle görünmekle önemli bir sorumluluk altına girmiştir. Bu sorumluluğu, 1964 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında arabuluculuk yapan fakat başarıya ulaşamayan Dean Acheson, 1996 yılının başlarında Chicago'da yaptığı bir konuşmasında şöyle ifade etmişti:

"Amerika Türkiye'nin antlaşmalardan doğan müdahale hakkını önlemekle büyük bir sorumluluk yüklenmiştir." Makarios Amerika'nın Türk müdahalesini önlediğini görünce bundan sonra da aynı önlemenin yapılacağını düşünmüş ve bu düşünceden aldığı cesaretle adada yapmak istediği emrivaki için teşebbüslerini rahatlıkla yürütebilmiştir. Böylelikle Amerika antlaşmalar hukukun yürürlükte iken bir tarafın 'Türkiye'nin antlaşmalardan doğan hakkını önlemekle, aslında sadece Türkiye aleyhine müdahalede bulunmuş, ayrıca bu yüzden Makarios'un adada silahlanmasını ve Türk toplumu üzerinde istediğini empoze edecek hale gelmesini sağlamıştır. Dolayısıyla Amerika'nın müdahalesi sırf Türkiye'nin aleyhine sonuçlar doğuran bir nitelik taşımaktadır (Mütercimler, 2003: 147).

Johnson'un mektubu Türkiye'de büyük tepkilere yol açtı ve Türk siyasetinin 1964'den sonraki dönemde yeniden gözden geçirilmesinde başlıca etken oldu. Türkiye'deki Amerikan aleyhtarı akım da bu mektuptan sonra başladı ve her geçen yıl biraz daha artarak 1970-72 dönemindeki tansiyona ulaştı. Birleşmiş Milletler Genel

Kurulu da Başkan Johnson'dan daha Önce davranarak bir Türk-Yunan savaşını önlemek için Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalede bulunmamasını istemişti.

Güvenlik Konseyi, Türk müdahalesini bir oldu bitti ile kesin bir şekilde önlemek için de, 17 Mart 1964 tarihinde yaptığı toplantıda Kıbrıs'a Hintli General Gyani'nin komutasında bir Barış Gücü birliği gönderilmesini kararlaştırdı. Bu karar üzerine Barış Gücü'nün 30 Kanadalı subay ve erden kurulan öncü birliği süratle Kıbrıs'a gönderildi. Bunu diğer birlikler izledi. Güvenlik Konseyi bununla da yetinmedi, 20 Mart tarihinde yaptığı toplantıda da Finli diplomat Tumioja'yı arabulucu tayin etti.

1965 ve 1966 yıllarında adada nisbi bir sükûnet hüküm sürdü. EOKA, ufak tefek saldırılarını sürdürdü. İki toplum arasındaki küçük çatışmalar süre geldi. Bu arada uluslararası alanda Kıbrıs'la ilgili yoğun diplomatik girişimlerde aralıksız bir şekilde devam etti (Bozkurt, 2004: 27).

ABD durumu yatıştırmak için eski dışişleri bakanını Dean Acheson'u arabuluculuk görevi ile 10 Temmuz 1964'te Cenevre'ye gönderdi. Cenevre'de Rum ve Türk temsilcileri ile buluşan Acheson kendi adıyla anılan bir plan önerdi. Bu plana göre, Kıbrıslı Rumların Enosis'i gerçekleştirmesi karşılığında Yunanistan da Ege'deki Kastelorizzon adasını Türkiye'ye verecek ve oraya göç etmek isteyen Kıbrıslı Türklere de tazminat verilerek bu imkânın sağlanacak, Türklerin kaldığı güvenli yerleşim bölgesi ile Türk ordusunun kullandığı üs de Kıbrıs hükümetine devredilecekti. Makarios planı taksimin değiştirilmiş bir modeli olarak gördüğü için reddetti (<http://www.odtu.edu.tr>). Kıbrıs'ta yeni parlamento seçimleri hakkında ne düşünüldüğü sorulan Makarios, fikrini söylemeden önce, Mart ayı ortasında tamamlanacak olan Plaza'nın raporundaki teklifleri beklemeyi tercih ettiğini bildirmiştir (Cumhuriyet, 5 Mart 1965).

Birleşmiş Milletler arabulucusu Finlandiyalı diplomat Sakari Tuomioja, peşpeşe gelen buhranlı hadiseler içinde pek fazla bir şey yapamadan, 9 Eylül 1964'de ölüverdi. Bunun üzerine, yerine, arabulucu olarak, Ekvatorlu Diplomat Galo Plaza Laso tayin edildi. Galo Plaza, 1964 Ekiminden 1965 Şubatına kadar, Kıbrıs meselesiyle alakalı taraftarlarla yapmış olduğu temas ve görüşmeler sonunda 66 sayfalık bir rapor hazırladı. Bu rapor, B.M. Güvenlik Konseyi tarafından 1966 tarihinde yayınlandı. Fakat Galo Plaza'nın raporu Türkiye tarafından reddedildi. Çünkü rapor çelişkilerle dolu olduğu gibi, Türk toplumunu Rum toplumunun hakimiyeti altına sokan tekliflerde bulunuyordu. Galo Plaza, Raporunun başında, Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumlarının, tarihi ve ırki ve diğer her çeşit husiyetleri ile birbirinden ayrı iki toplum olduğunu belirttiği halde, Türk toplumunu Kıbrıs'ta basit bir azınlık haline getirirken, Rumca'yı bile Kıbrıs devletinin resmi dili yapan teklifler ileri sürmüştür. Görülmüştür ki Galo Plaza meseleyi anlamadığı gibi milletlerarası hukuk kurallarına aykırı olarak yetkilerini de aşmıştır. Bunun dışında, Galo Plaza Türkiye'nin federal sistem tezini terk etmesini ve Kıbrıs'taki Türklerin Türkiye'ye göç etmelerinin kolaylaştırılması gibi garip teklifler de ileri sürülüyordu. Türkiye'nin Galo Plaza Raporunu reddetmesinden sonra Kıbrıs meselesi 1965 Mayısından itibaren Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan ikili görüşmelerin konusu oldu. Fakat bu görüşmelerde 1966 yılının sonuna kadar bir takım kesintilerle yapılabilmıştır (Armaoğlu, 1997: 793).

5.9. 1963 ve 1964 Buhranı Sebebiyle Yaşanılan Travma ve Sonuçları

Tam 103 köyün Türk'ü can, namus ve taşınabilir malını koruyabilmek için göçmek oldu 1974 Mutlu Barış Harekatı ve Zaferine kadar sürecek olan bu acı günlerdeki göçmen sayısı tam 30.000'dir. Bu sayı, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti resmi sayımına göre adada yaşayan Türklerin % 30'u civarındadır (Emircan, 2001: 172).

Kıbrıs Türkleri ikamet etmekte oldukları 103 köyden kaçmak zorunda kalmışlar ve canlarını zar zor kurtarabildikleri gibi, 6 kanton bölgeye sığınmak zorunda kalmışlardır. Yani Kıbrıs genelinde % 4.96 gibi küçük bir bölgeye sıkıştırılmışlardır. Fakat Kıbrıs Rum liderliği pes etmek bir yana, hırsız ev sahibini şaşırtır edası ile 28 Aralık 1963 günü B.M. Güvenlik Konseyine başvurarak, Türkiye'nin müdahalesini şikayet edecektir (Egeli, 1991: 35-36).

1930-1931-1933 yılları arasında işsizlik, kuraklık, açık nedeniyle Kıbrıslı Türkler kürek çekerek Anadolu'ya göçmektedir. Arada 1939'da 2. Dünya Savaşı başlar ve 1945'e kadar devam eder. Bir yanda harp zenginleri türerken diğer yanda memur sınıfı büyük sıkıntılara düşer olur. 1946'da Türklerin yaşadıkları köy sayısı 272'ye düşmüştür. Azınlıkta olduğumuz karma köy sayısı 125, çoğunlukta olduğumuz karma köy sayısı 37 ye düşmüş, Türk köylerinin sayısı 88'den 110'a çıkmıştır.

1960'ta Türklerin yaşadıkları köy sayısı 232'ye düşmüştür. Azınlıkta bulunduğumuz köy sayısı 84, çoğunlukta bulunduğumuz köy sayısı 18, tamamen Türk olan köyler 130'dur.

1960-1963 Akritas planı gereğince başlatılan tedirginlik, toplumlara karşı çarpışmalar ve siyasi ihtilafın devam ettiği yıllardır. 1960-1963 arasında Türklerin kaydettiği ekonomik ve sosyal gelişme, 1963 olayları ile tamamen yok edilmiş veya dondurulmuştur. 1963'te Türkler toplam 153 köyde tutunmaya çalışmaktadır. (1911'de 315 köy) Bu köylerin 105'i tamamen Türk, 18 karma köyde çoğunlukta, 30 karma köyde azınlıkta idik (Emircan, 2001: 83-84).

Rum liderliği 1963 olaylarını, 1960 Anlaşmasının garantilerinden kurtulmak için başlatmıştı (Denktaş, 1991: 63). 1963-1964 olaylarından sonra seçimle işbaşına gelen Kıbrıs Türk temsilcileri Temmuz 1965'te Temsilciler Meclisi'ne girmek istediklerinde meclise girmeleri engellendi. Sonunda Kıbrıslı Türkler vatandaşlık hakkından mahrum, ülkesiz kişiler haline getirildiler. Yeni doğan Türk çocukları Kıbrıs vatandaşı olarak kayda geçirilmiyor ve Türklere pasaport verilmiyordu (DAGM, 2000: 37). Kıbrıs'ta 1963-64 Kanlı Noel'i öncesi harekete geçen Rum-Yunan askerleri, yüzlerce suçsuz günahsız Türkü tutuklamışlardır. "Türk olmaktan" başka hiçbir suçu ve günahı olmayan bu soydaşlarımıza, hapishanelerde gayr-i insani korkunç bir zulüm ve işkence yapılmıştır. Bu işkenceler sonucu birçok Türk ölürken, birçoğu da sakat kalmıştır.

Bu işkencelerde dayanamayıp ölen ve sakat kalanların, yalnız ve yalnız bir tek suçları vardı: Türk olmak...Yirminci asrın üçüncü çeyreğinde Kıbrıs'ta harekete geçen Rum-Yunan ikilisinin gözünde en büyük suç "Türk olmaktır"...

Ve insafsızca Kıbrıs zindanlarında "Müslüman Türklere" işkence yaptılar; ta ki öldüresiye, ta ki sakat bırakıncaya kadar (Bahadır, 2001: 168). 16 Aralık 1964 günü yayınlanan Kıbrıs Türk Ticaret Odası raporuna göre de 1964 yılı sonuna kadar, Rum

saldırılarının Türk taşınmaz mallarına yaptığı tahribatın bedeli 15 milyon Sterlini bulacaktır (Emircan, 2001: 320).

Kıbrıs Rumlarının tahriklerinin asıl amacı adada Türk varlığını ortadan kaldırmak veya sindirmektir. 21 Aralık 1963'ten sonra olan olayları bir iç mesele olarak dünyaya göstermeye çalıştılar. Ancak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin (BMGS) 4 Mart 1964 tarihli Kıbrıs'a Barış Gücü (UNFICYP) gönderilmesi doğrultusunda verdiği karar, tüm dünyaya; Kıbrıs'ta olan olayların uluslararası boyutu olduğunu göstermişti. Üç ay içerisinde Barış Gücü Kıbrıs'a geldi ve Güvenlik konseyinin kendisine verdiği manda doğrultusunda adada konuşlandı. Barış Gücü 1964-1974 yılları arasında, Kıbrıslı Rumların esaret altında tuttuğu Kıbrıslı Türklere insani yardım yapıyor ve sürekli olayları kontrol altında tutmaya çalışıyordu.

1963 ve 1968 yılları arasında bölgelerinden kaçarken Kıbrıslı Rumların saldırılarına maruz kalan Kıbrıs'taki Türkler, Türkiye'nin de yardımlarıyla kurulan mülteci kamplarında barındırılmışlardı. Ancak, zamanla bu kamplar sürekli göçmen yerleşim bölgeleri haline gelmişti. Rumların kontrolü altındaki bölgelerde, Kıbrıslı Türklerin sürekli Rum saldırılarına maruz kalması sonucu, enklavlarda yaşayan Kıbrıslı Türklerin daha da yoğunlaşmasına ve iki halk arasındaki kutuplaşmanın artmasına neden olmuştur. Kıbrıslı Türklerle Rumların artık ayrılmaları için zemin tamamlanmıştı (Atakol, 2006: 60-61).

1964 Yazı sonu, Kıbrıslı Türklerin durumu daha da vahim hal aldı. 109 kasabada Türklere ait 527 ev tahrip edildi ve 2.000'i de hasar gördü. Sadece Omorfo'da 50 ev yıkıldı, 240'tan fazlası tahrip edildi. Zirai ve endüstride meydana getirilen hasar dışında hükümet dairelerinde veya Kıbrıs'ın Rum bölgelerinde, kamu veya özel sektörde çalışan 4.000 kişinin ücretten mahrum olması dahil, Kıbrıslı Türk toplumu kaynaklarını kaybetti. Hiçret eden 25.000 kişinin dışında, 23.500 işsiz ve başkasının desteğine ihtiyacı olan ve çarpışmada sakat kalmış 7.500 kişi vardı. Kıbrıs Türk nüfusunun % 50'den fazlası Kıbrıslı Rumların yaptığı saldırıda fakir düşmüştü. Kıbrıslı Türklerin bu felaketine ilaveten, Makarios rejimi, onlara ekonomik ambargo uyguladı. Bu şema arkasındaki mantık "askeri çatışmaların neden olduğu öldürmeye benzemeyen ekonomik zorlayıcı tedbir, bir Türk istilası için haklı bir neden olamazdı." (Hakeri, 1993: 102-103).

1963-1964 Buhranı yeni bir terör dalgasına neden oldu. Tatlısu'nun sakinleri iki ay köyde kalmaya mecbur oldular ve sürülerini bile otlatmaya çıkaramadılar. O zaman 13 yaşındaki Hayri Ahmet Küçük, bir gün sürüsünü çıkarmaya cüret etti ve derhal tutuklandı Küçük önce Kalavastos'a ve sonra Khirokitia'ya götürüldü. Burada, köyünde kaç tane mücahit bulunduğunu söyletirmek maksadıyla vahşicesine dövdüler (Hakeri, 1993: 188). Kıbrıs Türk milletvekilleri, 21 Aralık 1963 saldırılarının başlamasından BM Barış Gücü'nün adaya gelip göreve başlayacağı 27 Mart 1964'e kadar Temsilciler Meclisi'ne gidemediler.

Adanın dört bir yanında Türk halkına karşı süren saldırılar, buna olarak bırakmadığı gibi Türk milletvekilleri de can güvenlikleri sağlanmadığı için Meclis çalışmalarına katılamamaktaydı (İsmail, 1992a: 25). Kanlı Noel ile başlayıp Erenköy Savaşı'yla sona eren sekiz aylık süre içinde Türk toplumunun kayıpları dikkat çekiciydi:

109 yerleşim biriminde Türklere ait 527 ev tahrip edilmiş, 2.000'i hasar görmüştü. 25 bin Türk başka yerlere göç zorunda kalmış, 23 bin 500 kişi de işsiz duruma düşmüştü.

Eylül 1964 tarihli ve 5950 sayılı Birleşmiş Milletler raporundaki gözlemler de Kıbrıs Türk toplumunun bu durumunu resmen saptamaktaydı: Yılın birinci yarısında tarım ve endüstride meydana gelen zararlara ek olarak, Türk toplumu başka gelir kaynaklarını da kaybetmiştir ve bunlar içerisinde Kıbrıs Hükümetinde ve Kıbrıs Rum bölgesindeki kamu ve özel firmalarda çalışmakta olan 4 bin kişinin maaşları da vardır. Türk memurları ölüm tehdidi ile görevlerinden uzaklaştırılmışlardır. Kıbrıs Türk bölgelerinde açlık görülmemekle birlikte, kısıntılar yüzünden ciddi rahatsızlıklar vardır. Kısıntılar nedeniyle Türk köylerinin % 40'ından fazlasında hiç un olmadığı gibi, % 25'inde sadece bir haftalık un kaldı. Süt, süt ürünleri, pirinç, tuz darlığı had safhadadır. Kıbrıs Türk bölgelerine çimento, demir, tel, elektrik malzemesi vb. inşaat malzemelerinin girmesi yasaklanmıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U-Thant bile şöyle demektedir:

Bazı örnekler bir dereceye kadar gerçek bir kuşatma kadar ciddidir. Hükümet askeri bir hareket yerine ekonomik bir baskı ile zorla bir hal tarzı aramaktadır.

Şimdi Kıbrıs Türk'ü, Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlık hakkından mahrum, vatansız bir kişi haline gelmişti. Doğan Türk çocukları Kıbrıs vatandaşı olarak kayda bile geçirilmiyor, Kıbrıs türkünün pasaport verilmiyordu. Sanki dünyadan soyutlanmıştı.

Dış baskılar sonucu Makarios yönetimi, ekonomik ambargoyu biraz hafifletir gibi oluyorsa da, Türk bölgelerine yiyecek götürülen araç şoförlerini aramak bahanesiyle olmadık güçlükler çıkarmakta ve hatta aramayı uzatarak taze sebze ve meyvelerin sıcakta bozulmasına sebep olacak kadar işi ileriye götürmekteydi. İngiliz yazarı Gibbons "Türklere müsaade edilen kalorisi düşük gıda maddelerinin birçok medeni ülkede hapsilere uygulanan standartların altında olduğunu" yazmaktaydı. Makarios, Türklerin Kıbrıs parası ile Rum mağazalarından alışverişini de yasaklamıştı, alışveriş ancak dövizle yapılabilirdi.

Makarios, Enosis hedefinden şaşmış değildi ama, bunu zora başvurarak gerçekleştirmenin de bir çıkar yolu olmadığını görmüştü. Şimdi, zorla yapamadığını barış içinde, ekonomik ve sosyal baskılarla elde etmeye çalışıyordu. Bu yol belki biraz uzundu ama diğerinden daha az tehlikeli ve daha garantiliydi. Nitekim iki ay sonraki, Kasım 1964'de, 47 devletten oluşan Üçüncü Dünya Ülkeleri'nin (Tarafsızların) Kahire'deki toplantısında bazı kararları aldırma'yı başardı. Kıbrıs Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletlerin aynı haklara sahip bir üyesi olarak Birleşmiş Milletler Antlaşması'na göre, halkı herhangi bir dış müdahale ve etki olmadan, ülkenin geleceği hakkında karar vermesine imkân sağlayacak şekilde; sınırsız, kısıtlayıcı bağlardan uzak, egemen ve bağımsız olarak hakkını kullanabilme yetkisine sahiptir.

Ve işte Makarios, başarılı dış politikasından ve bu gibi desteklerden cesaret bularak, hiç çekinmeden şöyle konuşabiliyordu:

"Kıbrıs ya Yunanistan'la birleşecektir, ya da büyük bir felaket olacaktır. Ulusal arzunun gerçekleştirilmesinin yolu çok zor olabilir ama, hedefimize ki bu Enosis'tir sağ veya ölü olarak ulaşacağız"

Rum solu AKEL Partisi'ni de arkasına alan Makarios ise Grivas'ı, gözükaralığı nedeniyle memleketi Türkiye ile tehlikeli bir çatışmaya sürükleyecek, kendini beğenmiş bir deli olarak görmekteydi. Şu sıralarda da, ilkin su altında başlayan bu zıtlama yavaş yavaş su yüzüne çıkmakta, iki grup arasında saklanamaz bir mücadele kendini göstermekteydi (Artuç, 1989: 93-95). 1963 ve 1964 olaylarından sonraki yıllarda Kıbrıslı Türklerin durumu benzersiz bir ilginçlik taşır. Daha önce vurguladığımız gibi büyük bir baskıyı atlatmakla birlikte her zaman gelecekteki tehlikenin farkındaydılar. hâlâ hayatta olmalarına rağmen, başkalarının iradesine bağlı olarak yaşadıkları bölgelerde tutsaktılar. Aslında kanlı günlerin korkunç stresine dayanmış ancak sonunda yerinden edilmiş, yaşam seviyeleri düşmüş, sevdiklerinin ölümü ve mal kaybıyla karşılaşmış sağlardı. Hapishaneleri kendi halklarının semtlerinde olmasına, buralarda normal hayata benzer bir biçimde yaşamlarını sürdürmelerine rağmen mahkûm haline gelmişlerdi. Hayatta olmalarına rağmen hâlâ tehlike içinde olmaları ve denetimlerinin dışındaki bir durumun piyonları olmaları nedeniyle tehlikeyi atlatan sağ kalanların suçluluk duygusunu duymuyorlardı. Bir dış vasıta aracılığıyla cezalandırılmaları devam ettiği için, içlerinde duyabilecekleri, Suçluluk duygusunu yansıtabilmiş ve kendilerini acı verici bir suçlamadan kurtarmışlardı. Ancak zihinde her gün tekrar canlanan korkunç saatler yaşamış olma açısından tehlikeyi atlatan sağ kalanlardan farksızdılar.

Kıbrıs'ın kuzeyine yönelik Türk istilasıyla ilişkili olarak da ifade bulacaktı. Kıbrıslı Türkler için 1963-1964'te kuşatılmış bölgelerde yaşamaya zorlandıklarında başlayan ağır travma uzun süreli bir kronik travmaya dönüşmüştü. 1963 ve 1964 olaylarından sonraki yıllarda Kıbrıslı Türklerin durumu benzersiz bir ilginçlik taşır. Daha önce vurguladığımız gibi büyük bir baskıyı atlatmakla birlikte her zaman gelecekteki tehlikenin farkındaydılar. Hâlâ hayatta olmalarına rağmen, başkalarının iradesine bağlı olarak yaşadıkları bölgelerde tutsaktılar. Aslında kanlı günlerin korkunç stresine dayanmış ancak sonunda yerinden edilmiş, yaşam seviyeleri düşmüş, sevdiklerinin ölümü ve mal kaybıyla karşılaşmış sağlardı. Hapishaneleri kendi halklarının semtlerinde olmasına, buralarda normal hayata benzer bir biçimde yaşamlarını sürdürmelerine rağmen mahkûm haline gelmişlerdi. (Volkan, 2008: 108).

Böylece Rumlar, 1960'tan 1963 yılı sonlarına kadar, anayasanın ve ilgili antlaşmaların Türklere hak tanıyan maddelerinin uygulanmasını geciktirmek, ihmal etmek veya hiç uygulamamak gibi hareketlerle, Kıbrıs'taki statüyü, kendi lehlerine çevirmeye ve bunu gerçekleştirmeye yarı gizli şekilde çalışmışlardır (Uçarol, 2008: 966).

6. 1967 BUHRANI VE SONUÇLARI

6.1. 1967 Buhranı

Ada'da ekseriyeti teşkil eden Rumların bir kısmı adanın Yunanistan'a ilhak edilmesini istemekte ve birçok Yunan devlet adamları da bu yolda propaganda yapmaktadırlar (Tasvir, 1948: 1). 1967 yılı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kaderinde önemli bir yıl oldu. (Bozkurt, 2004: 29). Aradan birkaç yıl geçmiştir ki, ilk tokatın acısını unutan tedhişçi Girivas'ın teşkilatlandığı Rum Milli Muhafız kuvvetleri, Türlerin toplu olarak yaşadığı Boğaziçi ve Geçitkale köylerine saldırdılar (15 Kasım 1967) (İpekçioğlu, 2001: 19-20). 1967'de meydana gelen olaylar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin çöküşüne ve adada özerk bir Türk yönetiminin kurulmasına yol açtı. Yunanistan'da 1967 Nisan'ında meydana gelen darbeden sonra, askeri yöneticiler Kıbrıs konusunda bir aşama yapmanın gereğini duyarak, Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel ile görüşme olanağı aradılar. Yunan cuntasının bu isteği bazı girişimlerden sonra gerçekleşti. Zamanın Yunanistan Başbakanı Kollias Üye Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel, 9 Eylül 1967'de Keşan'da buluştular. Keşan görüşmeleri, ertesi gün de Dedeoğaç'ta devam etti. Ancak Kollias üe Yunan cuntacıları bütün gayretlerine rağmen Türkiye'den bir ödün koparmayı başaramadılar. Görüşmeler sırasında Koilias'ın Enosis'ten söz etmesi, Demirel'in "Enosis'ten bahsetmek savaş demektir" sözleriyle kesildi. Böylelikle Keşan Dedeoğaç görüşmeleri, Türkiye'nin ödün vermez tutumu ile bir sonuca ulaşmadan sona erdi. Uzun süreden beri Fazıl Küçük'ün isteği üzerine Ankara'da adeta bir sürgün hayatı yaşayan Rauf Denktaş'ın, 31 Ekim 1967 tarihinde yanında Nejat Konuk ve Erol İbrahim olduğu halde gizlice Kıbrıs'a çıkması ve Karpas'ta Rumlar tarafından tanınarak tutuklanması Kıbrıs olaylarını yeni bir aşamaya ulaştırdı.

Bütün dünyada ve özellikle Türkiye'de büyük yankı ve tepkilere yol açan bu tutuklama, Türk Hükûmeti'nin sert tutumu karşısında Denktaş ve arkadaşlarının kısa bir süre sonra Türkiye'ye gönderilmeleri ile sonuçlandı. Olay, Kıbrıs Türkleri ile Türkiye'nin ilişkilerinin sarsılmazlığını ve derinliğini bir kez daha bütün dünyaya gösterdi. Bu olaydan sonra da Kıbrıs'ta yeni gelişmeler süratle birbirini izledi ve 1967 buhranı meydana geldi. Zırhlı araçlar ve ağır silahlarla donatılmış binlerce Rum ve Yunan askeri, "Akritas" planını tatbik etmek için 15 Kasım 1967 akşamı Geçitkale ve Boğaziçi köylerine saldırdı. Bizzat Grivas'ın yönetimindeki bu kuvvetlerin her iki köyü işgal etmeleri üzerine Kıbrıs'ta tansiyon birden bire yükseldi (Bozkurt, 2004: 29). Olaylar ciddileşince komandolar Ankara'dan güneyde bir limana gönderilmek üzere trene bindirilmişti (Hayat, Aralık 1967: 4).

6.2. Geçitkale - Boğaziçi Olayları ve Sonrası

Planlarını tatbik ederken, devletin meşru kuvvetleri maskesi altında silahlı Rum çeteciler yüzlerce Türk evini kırıp girmiş, silahsız ve masum harika otomatik silahlarla gelişi güzel ateş etmiş ve içinde kadın, ihtiyar ve çocuklar da bulunan Türkleri pervasızca katletmiş ve evlerini yağma ederek yakmıştır. Kadın ve çocuklardan oluşan

yüzlerce Türk'ü rehine olarak almış ve kimi gece elbiseleri kimi yalınayak olmak üzere yürek parçalayıcı şartlar altında hapislere ve mevkuf kamplarına gelişi güzel hapsedmiştir. Birçoğu sıralanarak kurşuna dizilmiş ve diğerlerine de zamanı geldiğinde öldürülecekleri tehdidinde bulunmuşlardır (İncirli: 47)

Kanlı Noel'den, 1964 Ağustos'una değin sürüp gelen Rum barbarlığı; 15 Aralık 1967'de yeniden, aynı azgınlıkla sahneye konuldu. Böylece, silâh seslerinin gün geçtikçe yayılmakta olduğu adada, Makarios ve yordakçılarının uzun vâdeli yeni planlar hazırlamakta olduğu, sözde general, tedhişçi Grivas'ın. Geçitkale ve Boğaziçi Türk köylerine yaptığı son saldırı ile ortaya çıktı. Lefkoşa, Larnaka ve Limasol yollarının kavşağında bulunan Boğaziçi köyünün Türk kesimi ile tamamen Türk olan Geçitkale köyünde, 20 Temmuz 1967 günü, Rumlar, Rum polis devriyeleri' dolaştırmak istemişlerdi. Türk cemaati yetkilileri bu devriyelerin Türkleri tahrik edeceğini ve bir takım olaylara yol açabileceğini Barış Gücü'ne bildirmişler; bu arada çıkan bir takım küçük çaptaki olaylar da Barış Gücü tarafından önlenmişti. Türkler, bu konuda Barış Gücünün gösterdiği planı kabul etmişlerdir.

14 Kasım 1967 Salı günü Grivas, bu iki köydeki Türkleri toplayarak kendilerine Rum polis devriyelerine karşı gelmemelerini; bunların serbestçe hareket edebileceklerini; aksi halde askerî kuvvetlerin gerekli müdahaleyi yapacağını bildirdi. Saat 13.00'te, Rum polis devriyesi Boğaziçi köyünün Türk kesiminde serbestçe dolaşmaya başlamış; bunu saat 14:00'te ikinci bir devriye izlemiş; Türkler tarafından herhangi bir müdahale ile karşılanmamışlardır. Daha sonra, saat 14.00'de, ikinci devriyenin yoldaki bir barikatı kaldırmaya teşebbüs etmesiyle ilk tartışma başladı; zırhlı araçların uzaktan koruduğu ikinci Rum devriye postası, barikatı kaldırmak istemekte; Türkler de Barış Gücü planında böyle bir hüküm olmadığını hatırlatmakta idiler. Bir itiş kakış başladı... O anda Rum kesimindeki askerî yığınağın gittikçe büyüdüğü göze çarpıyordu. Çok geçmeden zırhlı araçlardan ateş açıldı ve çarpışma başladı (Manizade, 1965b: 45).

Rumların 1967 yılı Kasım ayında Geçitkale ve Boğaziçi Türk köylerine karşı ağır silahlarla giriştiği geniş çaplı saldırı, Türkiye ve Yunanistan'ı bir anda savaşın eşiğine getirdi. Sayı ve ateş gücü bakımından ezici üstünlüğe sahip Rumlar iptidai silahlar ve az sayıda güçle bu saldırıya karşı koymaya çalışan Türklerin mukavemetini kısa sürede kırıp, bu iki köyü işgal ettiler. 15 Kasım günü öğleden sonra saldırıya başlayan Rumlar akşama doğru işlerini bitirmişlerdi.

Rumlar bu saldırı sonrasında, köylerdeki bütün erkekleri alıp götürmüşlerdi. Sorgulanmalarını müteakip, barış gücü aracılığı ile kısa sürede salıverilmeleri sağlandı. Ancak, fizik olarak eski bölge sorumlusu komutana benzeyen bir Kıbrıslı Türk polis memuru, bu benzemenin bedelini ağır ödemiş ve Rum Milli Muhafızları tarafından fena halde hırpalanmıştı (Yavuzalp, 1993: 62-83). Rumların geçen hafta sonunda Geçitkale ve Boğaziçi köylerine yaptıkları silahlı sinsi baskında 24 Türk şehit oldu 7 de yaralı vardı (Hayat, 23 Kasım 1967: 36).

6.3. Türkiye'nin 1967 Ültimatomu

15 Kasım 1967 tarihinde gece saat 20.00'den sonra Geçitkale ve Boğaziçi, Grivas yönetimindeki Rum Milli Muhafız Ordusu ile Yunan birlikleri tarafından saldırıya uğramış ve işgal edilmiştir. Saldırıda birçok Türk şehit edilmiş, evleri yakılmış, malları yağma edilmiştir.

Bu durum karşısında Anavatan hükümeti etkin tedbirler alarak önce saldırı konusunda Yunanistan'a bir nota verilmiştir. Türk Notasına göre:

1. 30 bin Yunan askeri adayı terk etmeli
2. Grivas görevinden uzaklaştırılmalı
3. Can, mal kaybı için tazminat verilmeli
4. Birer kanton addettiğimiz Türk bölgelerinin ihlal edilmezliği tanınmalıdır.

Türkiye'nin Yunanistan'a nota vermesini müteakip Kıbrıs semalarında Türk jetleri uçuşa başlamış, Türk Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri alarm durumuna getirilmiş, tam anlamıyla Kıbrıs'a müdahale hazırlığına girişmiştir (Kürşad vd., 1978: 236).

Türkiye ile Yunanistan kendilerini bir savaşın eşiğinde buldular. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Kıbrıs için savaşı göze almakta gösterdiği kararlılığı Yunanistan gösteremedi. Atina, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin 16 Kasım günü yaptığı 12 saatlik bir toplantıdan sonra verdiği ultiमतomu kabul etmek zorunda kaldı. Türkiye'nin 1967 ultiमतomunun Kıbrıs tarihinde çok önemli bir yeri vardır. Türkiye, işgal edilen yerlerin derhal boşaltılmasıyla birlikte, başta Grivas olmak üzere adadaki 20 bin Yunan askeri ile çok sayıdaki silah ve gerecin, derhal geri çekilmelerini istedi. TBMM'nin de derhal toplanarak, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne Kıbrıs'a müdahale yetkisini vermesi Yunanistan'da büyük korku ve telaşa yol açtı. Türk ultiमतomu üzerine Yunanistan, Kıbrıs'ta Rumlar tarafından işgal edilen Boğaziçi ve Geçitkale köylerini derhal boşalttığı gibi, Grivas'ı 19 Kasım tarihinde adadan geri çekti. Kıbrıs'taki Yunan askerleri de 8 Aralık 1967 tarihinde başlamak üzere çok kısa bir süre içinde adayı boşalttılar.

Kısacası, Rumlar'ın Grivas'ın etkisiyle başlattıkları Geçitkale ve Boğaziçi olayları, Yunanistan'ı büyük bir yenilginin eşiğine kadar götürdü. Bunun yanı sıra Kıbrıs'ta kesin bir anlaşma olasılığının hayal olduğu da bir kez daha gün ışığına çıktı. Hepsinden önemlisi Kıbrıs Türklerinin tümünü yok etmek için yıllar boyu büyük emeklerle hazırlanan "Akritas" Planı da tam bir başarısızlığa uğradı (Bozkurt, 2004: 28-29).

1967 Kıbrıs bunalımı bir kez daha ABD'nin araya girmesiyle savaşa varmadan atlatıldı. Ancak, bunalımın üç ülke üzerinde de uzun vadeli sonuçları oldu. Her şeyden önce Makarios ile Yunan hükümeti arasındaki bağlar kesin olarak koptu. Adadaki Yunan askeri varlığının ortadan kalkmasıyla, Makarios yetkileri dışında davranan ve kendisine tehdit oluşturan bir güçten kurtulmuş oldu. Bununla birlikte, bu tarihten başlayarak Yunanistan Makarios'u ortadan kaldırmak için gizli faaliyetlerini artırdı ve suikast girişimi de dahil olmak üzere her türlü yolu denedi. Yunanistan'ın baskısından kurtulan Makarios hem uluslararası ilişkilerinde daha rahat bir bağlantısızlık politikası

izledi, hem de bağımsız Kıbrıs'ı dış güçlerin etkisinden kurtarmak için Kıbrıs Türk toplumu ile görüşmeleri başlattı (Fırat, 1997: 2 28).

6.4. Kıbrıs'ta Geçici Türk Yönetiminin Kurulması

1967 bunalımının silaha başvurulmadan çözümlenmesinden sonra Kıbrıslı Türkler ekonomik ablukadan kendilerini kurtarmak için teşkilatlanma ihtiyacı hissettiler. 1964 yılında kurulan "Genel Komite" yeniden canlandırılarak 28 Kasım 1967'de "Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi" kuruldu (DAGM, 2000: 38). Başkanlığa Doktor Fazıl Küçük, Başkan Yardımcılığına da Türkiye'de bulunan Rauf Denктаş'ı getirildiler. Osman Örek Savunma, Fazıl Plümer Tarım, Doktor Niyazi Manyera Sağlık, Doktor Şemsi Kazım Eğitim Kültür, Hakkı Süleyman Sosyal İşler, ümit Süleyman Adalet, Rüstem Tatar Maliye, Erol Kazım Bayındırlık, Oğuz Ramadan'da İktisadi İşler Üyeliklerine atandılar. 13 Nisan 1968 tarihinde Rauf Denктаş'ın adaya dönmesi ile birlikte bu alandaki çalışmalar tamamlanmış oldu (Bozkurt, 2004: 30). Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Başkan Vekili Dr. Fazıl Küçük, komitenin başkanı olarak komite üyelerini tayin etti. Yasama faaliyetleri, Temsilciler Meclisi'nin 15 Türk üyesi ile Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi'nin 115 üyesinden oluşan Yasama Meclisi tarafından yürütülecek, davalar da bağımsız Türk mahkemelerinde görülecekti (DAGM, 2000: 38). Geçici Türk Yönetimi 5 Temmuz 1970 tarihinde yapılan seçimlerden sonra "Kıbrıs Türk Yönetimi" ismini aldı (Bozkurt, 2004: 30).

Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi'nin kurulmasıyla iki toplumun birbirinden ayrılması tamamlanmış oldu. Dolayısıyla Kıbrıs'ın etnik olarak muhtar iki devlete ayrılması sanıldığı gibi 1974 Harekatıyla değil, Makarios ve Grivas'm 1960'lar da başlayan Türk toplumunu tecrit kampanyasının sonucunda hazırlanmış oldu. Geçici Türk Yönetimi'nin ilan edilmesi Kıbrıs Rumları tarafından büyük bir tepki ile karşılandı. Rauf Denктаş'ın 13 Nisan 1968'de Kıbrıs'a dönmesinden sonra Beyrut'ta, Denктаş ve Klerides'in bir araya gelmesiyle yeniden başlayan toplumlararası görüşmeler hiç bir sonuç alınmadan Nikos Sampson darbesine kadar aralıklı olarak devam etti. 21 Nisan 1967'de Yunanistan'daki askerî darbeden sonra Makarios'un kral taraftarı olması nedeniyle cunta ile arası açılmıştı. Makarios Enosis'in uzak bir hedef olduğunu düşünerek uzun vadeli bir mücadele taktiği benimsemişti. Diğer taraftan cunta ise bir an önce Enosis'i gerçekleştirerek Yunanistan'daki durumunu güçlendirmek istiyordu. Bu nedenle Yunanistan'daki cunta yönetimi Makarios'a karşı bazı suikast planları hazırladıysa da başarılı olamadı (DAGM, 2000: 38-39).

"5 Temmuz'dan daha evvel Makarios'a karşı iki teşebbüs yapılmıştı. Helikopteri düşürülmüştü. Ondan kurtuldu, bilahare zannedersen Trodos'a giderken arabasının altında bomba patladı. Ondan da kurtuldu. Bizce bunu Yunanistan'ın yaptırdığı besbelliydi. Yunanistan ile Makarios arasında ideolojik bir savaş vardı.

Makarios Kralcıydı. Kıbrıs'ı artık tamamen eline geçirmiş olduğuna inanıyor ve Türkiye'yi asla müdahaleye zorlayacak herhangi bir girişimde de bulunmadan yıllarca bekleme planları yapıyordu.

Kıbrıs'ı çocukluğundan beri tanıdığı Yunan Kralı'na hediye etmek sevdasında idi ve Yunan Kralı adına Yunan Albayları ile uğraşıyordu. Bu nedenle Albaylar ile arası açılmıştı ve onlar kendisini iki kez öldürme teşebbüsünde bulundular.” (Günsev ,2007: 6-7).

Rauf Denktaş

Yunanistan'daki askeri cunta hükümeti, 1967 yılından itibaren, Makarios'u ortadan kaldırmak için her türlü oyuna başvurur ve öncelikle Hitler'in 1938 yılında Avusturya'ya girmeden önce yaptığı üzere Makarios'u yönetmeye kalkar (Keser, 2009: 11). Yunan Cunta Yönetimi olsun, Kıbrıslı ateşli milliyetçiler olsun, her gün biraz daha artan bir şiddetle, Makarios ve yönetimini Enosis'e ihanet etmekle suçluyorlardı. Bunlara göre Makarios ve arkadaşları Türkiye'ye ve Kıbrıslı Türklere ödün vermekte, görüşmelerde bulunmakla onları cesaretlendirmekte, Enosis'i günü belirsiz ileri tarihlere atmak suretiyle Rum halkını Enosis'ten soğutmakta idiler.

Makarios ve yandaşlarının, Cunta yönetimi ve Kıbrıslı fanatik Enosisçilerle sürtüşmesi, zamanla fikir alanından çıkıp şiddet düzeyine ulaştı. İlk etrafta birkaç bomba patladı. Yeni Cumhuriyetin kurulduğu 1960'lardan beri İçişleri Bakanlığı yapan ve “Başkan Akritas” imzasıyla meşhur Akritas Planının hazırlayan Yorgacis, Makarios'la anlaşmazlığa düştü ve Makarios tarafından görevinden uzaklaştırıldı. Korkunç gazeteci Nikos Sampson ve diğer önde gelen EOKA'cılar açıkça Makarios'a karşı cephe aldılar (Artuç, 1989: 106-107). Türkiye'nin baskısı sonucu 1967'de Kıbrıs'tan ayrılmak zorunda kalan Grivas 1971 Eylül'ünde tekrar adaya döndü. Enosis mücadelesini daha fazla körüklemek için EOKA-B adıyla yeni bir yeraltı teşkilatı kurdu. O zamana kadar Makarios'un yanında yer alan ve hatta Aspida isimli bir yeraltı teşkilatı kuran Nikos Sampson da Grivas'ın bu teşebbüsüne destek verdi. Ayrıca Sinod üyesi üç piskopos, Makarios'u dini yetkileri gasbetmiş bir kişi olarak suçladılar ve başkanlıktan çekilmesini istediler. Makarios ise kendisi hakkında ancak Yüksek Kilise Meclisi'nin karar verebileceğini iddia etti. Rum Ortodoks başpiskopos ve patriklerini Lefkoşa'ya davet ederek bu üç piskoposu kiliseden ihraç ettirdi. Fakat bu piskoposlar adanın her tarafında mezarlıklarda veya kiliselerde dini ayinleri yönettiler ve EOKA-B'yi desteklemeye devam ettiler. Grivas'ın ölümünden sonra EOKA-B'nin liderliğine geçen Georgios Karusos enosis mücadelesinin şiddet hareketleriyle başarıya ulaşamayacağını düşünerek mücadelenin siyasi alana kaydırılmasını savunuyordu. Buna karşı çıkan Eoka'cıların harekete geçmesiyle Karusos Yunanistan'a kaçmak zorunda kaldı. EOKA içindeki bu mücadeleyi fırsat bilen Makarios 25 Nisan 1974'te yayınladığı bildiri ile EOKA-B'yi yasa dışı ilan etti. 2.000 civarında EOKA-B üyesi tutuklandı. Yapılan bir açıklamayla da, EOKA-B'nin Yunanistan'dan verilen emirlerle yönetildiği, Yunan istihbarat teşkilatıyla ilişkilerinin olduğu ve Rum Millî Muhafız Ordusu'nun Kıbrıs Rum Yönetimi'ne bağlanacağı ilan edildi. Diğer yandan Makarios, Yunanistan Cumhurbaşkanı General Gizikis'e gönderdiği mektupla da "Millî Muhafız Ordusu'nda görev yapan Yunanlı subayların geri çekilmesini" istedi. Rum Bakanlar Kurulu'nun, askerlik süresini 14 aya düşürmesi ve ordunun mevcudunun yarı yarıya azaltılarak polis teşkilatının takviyesi kararını alması sebebiyle Yunanlı subayların Rum askerlerini

tahrik etmesi üzerine 3 Temmuz 1974'de Metakso Meydanı'nda askerler ile polisler arasında çatışma çıktı. EOKA-B'nin şiddet eylemlerinin arkasında Yunanistan'ın olduğunu belirten Makarios Yunanistan'ı Kıbrıs Devleti'ni yıkmakla suçladı (DAGM, 2000: 39-40).

Makarios, Grivas'ın şiddete başvurarak Enosis'i gerçekleştirme fikrine ekseriyetle yanaşmamıştır. Yanaştığı zamanlarda ise Erenköy, Boğaziçi ve Geçitkale olaylarında olduğu gibi Rum tarafının kesin olarak mağlup edildiğine şahit olmuş, neticede kendi politikasının tatbikinin daha isabetli olacağı kanaatini kuvvetlendirmiştir. Aradan bunca yıl geçmiş olmasına rağmen ne Makarios ve ne de Grivas'ın metotlarının bir sonuç vermemesi kendi taraftarlarını da endişelendirmiş ve huzursuz yapmıştır. Makarios haddizatında Grivas'ın kat'i bir netice almasını istememektedir. Çünkü böyle bir durum, Grivas'ın kuvvetini artıracak hatta siyasette bir numaralı adam durumuna yükselebilecektir. Yaşlılık ve hastalık sebebi ile hayatının son senelerini yaşayan Grivas da bir an evvel idareyi ele alıp Yunanistan'ın ilk Kıbrıs Valisi olmak istediğinden, Makarios'un kiliseye dönmesini, ada'nın yegane adamı olarak kalmasının ilk şartı kabul etmekte ve bunun mücadele etmektedir. Sözün kısası, Makarios'la Grivas arasındaki ayrılığın hakiki sebebi Enosis ile Enosis'ten en büyük payı elde etme yarışıdır (Kürşad vd., 1978: 248). Temmuz 1974'e gelindiğinde iki taraf arasındaki mücadele silahlı bir kavgaya dönüşmüş ve Kıbrıs Rum halkı Grivascılar ve Makarioscular olarak iki cepheye bölünmüşlerdi (Tayhani, 2009: 71).

7. TÜRKİYE’NİN KIBRIS’A ASKERİ MÜDAHALESİ

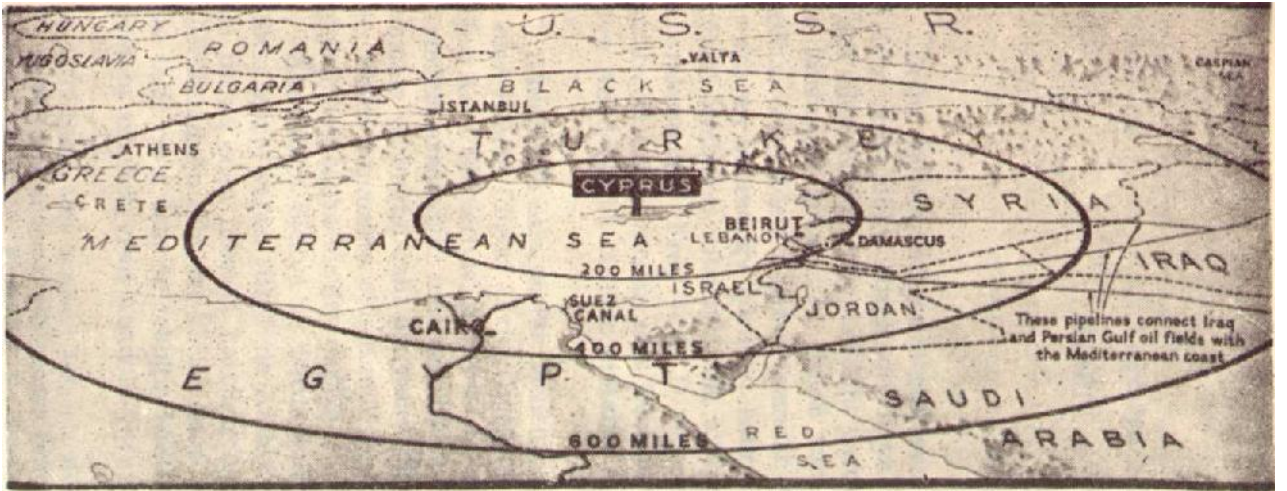
7.1. Kıbrıs’ın Türkiye İçin Önemi

Dış politika demek, bir milletin yabancılarla olan münasebetlerinin azami derecede milli menfaat sağlayacak şekilde düzenlenmesi ve yürütülmesi faaliyetleri demektir. Bunu çeşitli şekillerde tarif edenler vardır. Başka birçok tarifleri de vardır. Bunların meşhur bir tanesi de ifade etmek faydalı olur. Bazılarda “politika, içinde bulunulan imkânları ve şartları en çok yarar sağlayabilecek şekilde kullanmak sanatadır” diyorlar. Bir devletin politikası o memleketin jeopolitik durumuna, yani coğrafyasının zorunlu kıldığı bir takım şartlara uymak zorundadır. O milletin milli ülküsü ne ise ona göre şekillenmesi lazımdır. Milli tarihine, kendi toplumsal durumuna ve o milletin yaşama felsefesine göre şekil alır, yön alır. Yaşama felsefesi, hayat görüşü, siyasi görüş, rejim görüşü hepsi bunların içinde yer almıştır (Türkeş, 1974: 14).

Dış politika toplumun tamamını ilgilendiren bir karektere sahiptir. Hükümetin İzlemiş olduğu dış politika hangi değer yapısı çerçevesinde yapılırsa yapılısın dış politikanın ortaya çıkardığı gelişmeler ve sonuçlar, toplumun tamamını ilgilendiren etki ortaya çıkarır (Bal, 2001: 5). Soruna bakış açısı, doğal olarak ülkeden ülkeye değişmektedir. Bakış açısındaki değişiklik, uluslararası ilişkilerin değişmez kuralı olan, her ülkenin kendi çıkarlarına dayalı dış politika stratejisinden kaynaklanmaktadır (Özarlan, 2007: 20).

Şekil 7.1.

Kıbrıs’ın Stratejik Önemi

- Kıbrıs, bütün Orta Doğu, Yakın Doğu kontrol edebilecek stratejik bir mevkiye sahiptir. Güney kıyısındaki İngiliz üssü iki uçak alanından kalkacak jetlerin Kahire’ye, Süveyş Kanalına ulaşması dakika meselesidir. Sovyet sınırları ise, en çok bir saat uzaktadır. Böylece Türkiye, Kıbrıs’ın etki alanı

içinde bulunuyor demektir ki bizim için hayati önemi açıkça görülüyor (Milletlerarası I. Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, 1971: 39).

- Ortadoğu içerisinde Türkiye, coğrafya yapısı bakımından bölgeye gelen ve bölgeden çıkan bütün yollara hâkim bir kale durumundadır (Türkeş, 1974: 64).

Yine Kıbrıs,

- Yine Doğu Akdeniz’deki ulaşım ve ticareti ele geçirme,
- Yine Ortadoğu petrollerine hâkimiyet,
- Yine Hindistan-Asya’ya hâkimiyet, ama burada çok daha önemli bir husus, bu sefer bu coğrafyaya dünyanın patronuyum diyen ABD’nin veya AB’nin sahip çıkmasıdır. Soğuk Savaş sonrasında, ABD’nin tek hedefi Avrasya’dır. Aslında bugün yaşananlar, tarih boyunca sürdürülen emperyalistlerin benzer yeni hamlesidir (Çilingir, 2006: 43). Avrasya’yı da Türk dünyasını stratejik açıdan önemli kılan ve çeşitli emperyal güçlerin bu bölge ile ilgilenmesine neden olan en önemli faktör petrol ve bölgenin yeraltı zenginliğine neden olmasıdır (Uçar, 2007: 338). Bu bağlamda Türkiye’nin de bölgeyle olan tarihi ve coğrafi bağlarının yanında ekonomik ve sosyal, kültürel, siyasal içerikli potansiyeli açısından daha aktif bir rol alması gerekmektedir (Ökmen, 2001: 249). Kıbrıs’ta pan-helenik terörün ilk safhası 1955 yılında İngiliz koloni idaresine karşı açıldı. 1959’yılı sonunda Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduğu zaman ilk başarı mükafatını almış oldu. İkinci safha 1963 yılı sonunda başladı. Bu tamamıyla Türk topluma karşıydı. Eğer Türkiye pan-helenik saldırıyı durdurmak için birkaç defa mücadele etmeseydi adadaki tüm Türkler yok edilecekti. Türklerin son mücadelesi de 1974’te olmuştur. Bu mücadele Kıbrıs’taki Türk toplumunun tamamen yok edilmesini hedef alan Nicos Sampson darbesinden sonra olmuştur (Sonyel, 1985: 49). Değişen jeostratejik ortam, Türkiye’nin tarihsel ve kültürel yatkınlık alanında yeni ya da yenilenen devletlerin, yeni enerji kaynaklarının ve enerji nakil hatlarının ortaya çıkması. Türkiye’nin kendi kimliğinin, birikimlerinin kendi menfaatinin daha fazla bilincinde olması, dünyaya açılarak hem Avrupa Birliği’ne aday ilan edilmesi hem de Avrasya’ya dönük başarılı strateji geliştirmesi (Cem, 2009: 57-58). Türk enerji politikası ‘‘çok boyutludur’’. Türkiye’nin coğrafi konumu, çok boyutlu bir politikayı kaçınılmaz kılmaktadır (Dokuzlar, 2006: 157).

Kıbrıs denilince akla sorun gelmekte ama bir türlü çözüm gelmemektedir. Dünya politikasının geleceğe dönük çözümsüz sorunlarından birisi olarak Kıbrıs meselesi bütün ciddiyeti ile he geçen gün iyice içinden çıkılmaz bir noktaya doğru gelişmekte ve bu durumu kesebilecek yeni bir çözüm önerisi bir türlü ortaya çıkarılamamaktadır (Çeçen, 2009: 6)

Kıbrıs davasının uluslararası bir sorun niteliğini kazanmaya başlaması onun Türk dış politikasındaki yerini de değiştirmiş Kıbrıs herhangi bir münferit dış politika konusu olmaktan çıkıp dış politikanın tümünü etkileyecek bir nitelik kazanmıştır (Sezer, 1972: 161). Özellikle Birleşmiş milletlerden Türkiye lehine uzun süreli bir çözüm yolu beklenemeyeceğinin anlaşılmasından sonra Türk hükümeti de Türk-Yunan işbirliği konusuna önem vermeğe başlamıştır. Türkiye ve Yunanistan’ın karşılıklı görüşmeleri

ve görüşmelerde Türk Yunan ilişkilerinin Türkiye lehine ağırlığını koyması önerisi daha ilk zamanlardan itibaren bazı yazarlarca ileri sürülmüştür (Sezer, 2006: 227).

II. Dünya Savaşı ile birlikte hem Yunanlıların hem de İngiltere’nin tutumunda belirli değişiklikler gözlenmeye başlamıştır (SİSAV, 1990: 17). İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan iki kutuplu bir dünyadır (Turan, 1995: 6). Soğuk Savaşın bitişi geride daha az istikrarlı ve tahmin edilmesi zor bir dünya bırakmıştır (Butts, 1998: 1).

İki bloklu sistemin dağılması daha doğrusu reel Sosyalist sistemin çökmesi, Soğuk Savaş döneminin sona ermesi yarattığı sonuçlar anlamında tüm halklar ve siyasi güçler tarafından çok yakından takip edilmek zorundadır (Göktaş ve Gülbay, 1994: 153)

Soğuk Savaşın sona ermesiyle Avrupa Birliği Akdeniz ilişkileri yeni bir boyut kazanmıştır (Işıksal, 2004: 85). Avrupa Birliği, Soğuk Savaşın sona ermesiyle oluşan yeni dünya düzenine karşı koyabilme adına dış politikanın teorik tanımı ve uygulaması ihtiyacını duymaktadır (Efeler, 2004: 91). Dünyanın iki kutuplu olarak yeniden şekillendiği ve Soğuk Savaşın ne keşif dönemi sayılabilecek, uluslararası ilişkilerde yeni döngelerin ve politikaların ortaya çıktığı bu dönem Türk-Yunan ilişkileri açısından iniş çıkışlarla doludur (Bekarlar, 2006: 187). Uluslararası hukuka göre kurulmuş olan Kıbrıs Cumhuriyetinin Rumlar tarafından 1963, 1967 ve 1974 yıllarında ortadan kaldırılmaya çalışıldığı gerçeğini görmezden gelen Avrupalılar, Kıbrıs sorununda tam anlamıyla Yunanistan devletinin etkisi ve yönlendirmesine girmişler ve bu nedenle de Türkiye Cumhuriyeti ile karşı karşıya kalmışlardır (Çeçen, 2005: 122). Soğuk Savaş boyunca NATO’nun önemli bir üyesi ve SSCB ile en uzun sınırını oluşturan bir devlet olarak Türkiye Soğuk Savaş döneminde son derece önemli sorumluluklar üstlenmiştir (Türker, 2007: 2). Türkiye uluslararası örgütler tarafından tercih edilen bir ülke olmuştur (Balkan, 2006: 252). Bunun için önce, şunu aydınlatmalıyız: Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra ve İkinci Dünya Savaşı’na kadar Türkiye, bütün dünya devletleriyle, normal siyasi ilişkiler kurmuştu. Ama, bir ittifaklar sistemi içinde değildi (Aydemir, 1969: 285).

Kıbrıs sorunu NATO ve bölgedeki diğer Batı çıkarlarında hissedilir bir etkiye sahiptir. İkinci Dünya Savaşı takriben İngiltere’nin Doğu Akdeniz’deki rolü NATO ve ABD’ye geçmişti. 1946’dan itibaren Akdeniz’de sürekli olarak ABD deniz gücü, 6. Filo, varlık göstermeye başlar. Türkiye ve Yunanistan 1952’de NATO’nun üyesi olur ve ABD bu ülkelerle, bilgi toplama ve hava üslerinin kurulması amacı ile de ikili anlaşmalar imzalanır. Bu ilişkiler Amerika’nın Türkiye ve Yunanistan’ı güçlendirme ve desteklenmelerine ve ittifak içindeki rollerinin artmasına neden olurken, diğer taraftan, Amerika’nın bütün bir bölgedeki çıkarlarının yansıtılmasına da yardımcı olur (Denker, 2001: 101).

Türkiye’nin 1949 Avrupa Konseyi’ne, 1952’de NATO’ya üye olması Batı dünyasıyla bütünleşme yolunda çok önemli iki aşamaydı. 1959 Kıbrıs Antlaşmaları’nın sonrasında Türkiye AET’ye katılmak için ortaklık başvurusunda bulunmuştu. Bu girişimde Yunanistan’ın da iki ay önce Mayıs 1959’da Avrupa Topluluğuna başvuru yapmasının etkisi önemliydi. 1960’da Türkiye’de daha demokratik bir dönemin açılması ve Kıbrıs konusunda nihai anlaşmaların imzalanmasını getirdiği iyimserlik ortamında 12 Eylül 1963’de Ankara Antlaşması imzalandı. Türkiye’nin Avrupa

macerası da böylece başladı. Bu dönemde ne İngiltere ne de Yunanistan AET’ye üye değildi. Bundan ötürü de AET Kıbrıs konusunda kendini taraf gibi hissetmiyordu (Hasgüler, 2000: 132).

7.2. Ermis Planı ve Kıbrıs’ta Askeri Darbe

1967 tarihinde Türkiye’nin baskısı sonunda Kıbrıs’tan ayrılmak zorunda kalan Grivas 1971 Ekimi’nde tekrar adaya döndü. Grivas’ın hedefi kendisine göre Enosis önündeki en büyük engel olan Makarios’tu. Gerçekten de politikasında çok büyük değişiklikler yapan Makarios, Enosis’in tek başına Rumlar veya Yunanlılar tarafından gerçekleştirilemeyeceğini, Türkiye’nin bu konuda en büyük engeli oluşturduğunu görmüştü. O’na göre konu uluslararası platformda destek sağlamakla halledilebilirdi. Diğer yandan Kıbrıs Rumlarının seçimle işbaşına getirdikleri bir Cumhurbaşkanıydı. Enosis’le Yunanistan’ın Kıbrıs’ta bir valisi durumuna düşmek istemiyordu. Ada’ya dönen Grivas, EOKA terör örgütünü yani baştan organize etmeye başladı (Özmen, 2006: 263).

27 Ocak 1970 tarihinde hazırlanmış olan söz konusu “Ermis planının asıl hedefi, Makarios’un öldürülmesinden sonra, yeni kurulacak hükümetin kabine üyeleri de ona göre seçilecek ve Enosis’e gidecek yolun planları hazırlanacaktı (Egeli, 1991: 80). 1973 ve 1974 yıllarındaki gelişmeler ve Makarios’un Atina Cuntası ile olan sürtüşmesi, Başpiskopos’un gözünün Kıbrıs’ın dışında, bizzat Yunanistan’da olduğunu ve kendisini Atina’nın gelecekteki yöneticisi olarak gördüğünü kanıtladı. Atina Yöneticileri, Makarios’un bu önerisine 14 Temmuz günü ateş ve kanla cevap verdiler. Rum Milli Muhafız Ordusunun başlattığı darbe hareketinde Makarios canını İngilizlerin yardımı ile güç bela kurtardı ve İngiliz üssüne sığındı (Olgun, 1999: 20-21). Rusya’yla flört eden Makarios, Kıbrıs Komünist Partisi Akel’in 40.000 üyesi tarafından desteklenmeye başladı. 1974’te Yunanistan’da Makarios karşıtlığı doruk noktasına ulaşmıştı. Yunanistan’daki Cunta onu bir kızıl ve Enosis’in önünde bir engel olarak görüyordu (Volkan, 2008: 34).

1974 yılında Yunanistan’da askeri bir cunta hükümeti görev başındaydı. Cunta hükümeti Makarios ile anlaşmazlığa düştü. Yunan Cuntası acilen Kıbrıs’ın ilhakı yani Enosis’in gerçekleşmesi için E.O.K.A.-B’yi Makarios’u devirmek üzere örgütledi. Makarios ise bunu farkettili. Doğrudan kendisine bağlı Özel bir birlik kurarak Yunan askerlerine karşı çıktı. 650 Yunan Subayının Kıbrıs’tan ayrılmasını istedi (Doğan ve Akyıldız, 2004: 11) 15 Temmuz 1974’te, bir Pazartesi sabahı, Yunan Cuntası’nın emriyle Kıbrıs’ta tanklar Cumhurbaşkanı Makarios’un sarayına yürüdü (Kızılyürek, 2007: 29).

Bu gelişmeler üzerine 15 Temmuz 1974 tarihinde E.O.K.A.-B ile Rum Milli Muhafız Ordusu birleşerek Makarios’u devirdiler. Bu iç savaşta 2000 civarında Rum öldü. Darbe başarıya ulaştıktan sonra Türk Kasabı olarak bilinen Nikos Sampson Cumhurbaşkanı oldu ve E.O.K.A.’de iktidarı ele geçirdi. Kıbrıs’taki Türk Toplumunu için büyük bir tehlike ortaya çıktı. Türklerin yok edilmelerine bir adım kalmıştır (Doğan ve Akyıldız, 2004: 11). 15 Temmuz 1974’te Yunan Hükümeti’nin "Başkanlık Harekatı" adı

altında yaptığı darbeden İngilizlere sığınarak ölümden kurtulan Makarios ABD'ye gitmeyi başardı. Cunta tarafından Cumhurbaşkanlığı koltuğuna getirilen Nikos Sampson aynı gün 1960 anayasasına aykırı olarak "Kıbrıs Helen Cumhuriyeti"ni ilan etti.

19 Temmuz 1974'te BM Güvenlik Konseyi'nde bir konuşma yapan Makarios: ‘*Yunanlılar Kıbrıs'ı işgal etmişlerdir. Büyük binalarda Yunan bayrakları dalgalanmakta ve ambulanslar sürekli olarak yaralı taşımaktadırlar. Yunanlılar Türklerden daha çok tehlikelidirler. Çarpışmalar kanlı bir şekilde devam etmektedir. Türkler de büyük tehlike içindedirler. Bu işgal hareketi Kıbrıs'ın bağımsızlığını tamamen ortadan kaldırmıştır*’ dedi.

Darbenin hemen arkasından Rumlar arasında çatışmaların başlaması, Kıbrıs Türk kesiminde de telaşa yol açtı. Kıbrıs Türklerinin Lideri Rauf Denktaş bir taraftan Bayrak Radyosu'ndan yayınladığı mesajla "darbenin Rumlar arasında bir iç mesele olduğu ve Türkleri ilgilendirmedigi"ni açıklarken, diğer taraftan da Türkiye'nin 1960 Anayasasındaki garantörlük hakkını kullanarak müdahale etmesini istedi (DAGM, 2000: 40).

7.3. 15 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekatı

1970’li yılların başına gelindiğinde Kıbrıslı Rumlar kendi aralarında, adanın Yunanistan’la ilhaki karşısında takip edecekleri metot yüzünden ihtilafa düşerek ikiye ayrılmışlardı. Makarios meselenin zamana yayılarak uzun bir sürede hallini isterken, Eokacılar ve onların başkanı General Grivas, askeri mücadeleyi ön plana çıkararak Enosis’i bir an önce gerçekleştirmek isteyince, bu sefer Rumlar arasında şiddet olayları başladı (Kocabaş, 1999: 49).

Kıbrıs Türk liderliğinin amacı, İngiltere ile Rumlar arasında Enosise açık bir anlaşmanın yapılmasını önlemektir (An, 1996: 158). Kıbrıs adasında yaşananları en iyi biçimde itiraf eden Güney Kıbrıs Rum lideri Glafkos Klerides’tir. Klerides ‘My Depozition’ adlı kitabında Kıbrıs’ta olup biteni şu cümlelerle tanımlamıştır. Kıbrıs Rumlarının amacı adayı Türklerin koruma altına alınacakları bir Rum Cumhuriyetine dönüştürmektir. Türklerin tüm çabaları ise antlaşmalarla kendilerine tanınan hakları müdafaa etmektir. Durum bugünde aynıdır ve değişen bir şey yoktu (Ünsaldı, 2002: 4).

15 Temmuz sabahı Kıbrıs Rum radyosu Bobotsis’in mesajlarını yayınlarken Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Bülent Ecevit Ankara’dan Afyon’a uçmaya hazırlanıyordu. Nihat Erim Hükümetinin Amerikan baskısı ile kabul ettiği afyon ekimi yasağını yeni hükümet kaldırmıştı ve Ecevit bunu asırlardır afyon tarımı yapan ve şehirlerinin adını bile bu bitkiden alan Afyonluları müjdelemeğe gidiyordu. İşte bu düşüncelerle Afyon’a uçan Ecevit orda yaptığı konuşmasında bu konuya da temas etti ve Türkiye’nin Kıbrıs’ta hiçbir oldu bittiyi kabul etmeyeceğini, Kıbrıs Türk’ünün haklarını sonuna kadar savunacağını bütün dünyaya açıkladı.

Saat 10.50’de Rum Milli Muhafız Ordusu Komutanlığı radyodan şu açıklamayı yaptı.

“Darbe bir kardeş kavgasını önlemek için yapılmıştır ve sadece Kıbrıs Rumlarını ilgilendirir. Şimdi artık yeni bir hükümet kurulacaktır. Bu hareketin gayeleri

şunlardır: Halk arasında birliği yeniden kurmak ve kilise çevrelerine huzur getirmek. Türklerle halen sürdürülmekte olan görüşmeler yolu ile Kıbrıs problemine bir çözüm getirmek. Şahsi çıkarlarla uğraşmayı terk edip halkın problemlerine çareler aramak. En geç bir yıl içinde seçimlere gitmek. Dış politikada bugüne kadar uygulanan tarafsızlık politikasını sürdürmek. İçte sulh ve sükunu temin etmek. ‘Mesaj, Kıbrıs Rum halkının geçmişi unutarak istikbal için çalışan milli kurtuluş hareketi öncülerine destek vereceğini umulduğunu söyleyerek son buluyordu (Terzioğlu: 25-28).

Ada Rumları arasındaki iç çekişme, 1974 yılında, adada gerilimi iyice tırmandırılmış ve tansiyonu yükseltmiş olaylarda Yunanistan’ın ismi daha çok geçmeye başlamıştır. Ada’da yönetimi ele geçiren darbeciler, sıkıyönetim ilan etmiş ve bu suretle şehirlerin kontrolünü ellerine geçirmişlerdir. Darbecilerin lideri Nikos Sampson, adada “Helen Cumhuriyeti”nin kurulduğu açıklamış; adadan yaralı olarak kaçmak zorunda bırakılan Makarios ise, Kıbrıs’ın Yunanistan’ın işgali altında olduğunu beyan etmiştir. Türkiye, bu koşullarda İngiltere, ABD ve SSCB ile temasa geçerek, adadaki gelişmeler konusunda görüşmelerini ve tepkilerini bu ülkelere iletmiştir. Bu arada, TBMM de, Cumhurbaşkanı Korutürk’ün davetiyle, 17 Temmuz 1974 günü olağanüstü toplanmıştır. Başbakan Ecevit, aynı gün İngiltere’ye gitmiş ancak adaya birlikte müdahale konusunda İngiltere’yi ikna edememiştir. Diğer taraftan, BM’de, SSCB’nin verdiği, Yunanistan’ın kınanmasını öngören bir karar tasarısı, ABD tarafından veto edilmiştir. Ancak, ABD karar tasarısını veto etmiş olmasına rağmen aynı zamanda arabuluculuk görevine de soyunmuştur (Öztürk, 2003: 35-37).

Amerika Birleşik Devletleri’nin tutumu ise düşündürücüydü. Hükümet Sözcüsü Anderson’un Washington’da basın toplantısında söyledikleri “Bunun Kıbrıs’ın bir iç meselesi olduğu” idi. Anderson ayrıca “Dışişleri Bakanı Kissinger’in Türk Dışişleri Bakanlığı’na bir mesaj gönderdiğini ve bunda adanın anayasa, düzen ve statükusunun değiştirilemeyeceğini, Kıbrıs’ın bağımsızlık ve egemenliğine saygı gösterilmesini istediğini, bunları bozacak her türlü harekete karşı olduğunu” belirttiğini de sözlerine eklemekteydi. Yani, Amerika Birleşik Devletleri, aynen Sampson veya Yunan Hükümeti gibi düşünmekteydi. Aslında Amerikan yöneticilerinin, Sovyetlere ve tarafsızlara yanaşan Makarios’a ve haşhaş yasağını kaldıran, Ege’de Yunanistan’la yeni sorunlar yaratan Ecevit’e hiç de sıcak bakmadığı bilinen bir şeydi. Özellikle şu sıralarda Amerika Birleşik Devletleri, “Watergate Skandalı” ve başkanlık seçimi ile kendi iç sorunlarına dalmıştı. Ona göre, Türkiye’nin her hangi bir müdahaleye kalkışması hiç düşünülmemesi gerekli bir çılgınlıktı, bir Türk-Yunan savaşı NATO’yu derinden yaralardı. Öyleyse Türkiye, bir Kıbrıs macerasından kesinlikle uzak durmalı, bağımsız bir Cumhuriyet olan Kıbrıs’a hiçbir şekilde ilişmeyi aklından geçirmemeliydi. Hem oradaki Türklere herhangi bir saldırıda da bulunmuş değildi ki!

Sovyetlere gelince, onlar kendileriyle yakın ilişki içinde bulunan Makarios’un bir darbe ile devrilmesinden hiç hoşnut değildiler. Sampson hareketinin bir Enosis’e yol açacağından ve dolayısıyla Kıbrıs’ın tümü ile NATO üyesi Yunanistan’ın eline geçeceğinden kuşkuluydular. O sabah Sovyet Ajansı Tass’da yayınlanan resmi bildiriye “Gerici güçlerin ve onların ardındaki akıl babalarının asıl amaçları, faşist unsurları kullanarak adada iktidarı ele geçirmek ve adayı bir NATO üssü haline sokmaktır”

denmekteydi (Artuç, 1989: 127-128). Yunanistan'ın Kıbrıs'ta giriştiği darbe hareketi başta Yugoslavya olmak üzere bilhassa Doğu Bloku Devletleri tarafından protesto edilmiştir. Bulgaristan'ın Yunan sınırında yığınak yapmamasına rağmen, nota vererek darbeyi protesto etmesi Yunanistan üzerinden menfi etki yaratmıştır. Sovyetler Birliği'nin Türkiye'yi destekleyen tutumu ve NATO ülkelerinin darbeyi tasvip etmemesi, Yunanistan'ı müşkül durumda bırakmıştır. Fakat buna rağmen, Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahaleyi göze alabileceğine ihtimal vermemişlerdir (İkiz, 2007: 188).

İngilizler bir silahlı müdahalenin tamamıyla karşısında idiler. Hatta Wilson, Garanti Antlaşması'nın İngiltere'ye silahlı müdahale hakkı verdiği görüşünde bile değildi. Böyle bir hareketin işleri büsbütün karıştıracağı fikrindeydi.

Oysa Ecevit kararlıydı ve Türkiye'de bile pek az kimsenin bildiği ve bunlardan da pek azının inanabildiği kararının özellikle yabancılar tarafından blöf olarak yorumlanmasının faydası da inkâr edilemezdi. İngilizler gibi Amerikalı yetkililerin de bu yanlış izlenimlerinin, Türk Barış Harekatı'nın baskın şeklinde başlayabilmesinde büyük faydası olacaktı (Artuç, 1989: 133-135). İngilizler oyun oynamak istemişti yani...

- Oyun oynamak istemişlerdi. Belki de Türklerin zaafını biliyorlardı ve bize “ Siz geri çekilin, Türklerin bir yere kadar ilerlemesine müsaade edeceğiz, sonra da müzakerelere oturun ” demek istiyorlardı. Makarios o dönemlerde “Kızıl Papaz”, Kıbrıs da Akdeniz'in Küba'sı olarak adlandırılmıştı. Bir başka deyişle, o yıllarda Makarios'un izlediği politikayla Kıbrıs'ın Sovyetler Birliği'nin etkisi altına girebileceği anlayışı doğmuştu.

- Evet ama Makarios kendi çapında bazı oyunlar oynuyordu. Çünkü İngilizlerin ve Amerikalıların Türklerin görüşlerine sıcak baktıklarını görüyordu. Bu sebepten ötürü, yakınlaşabileceği başka güçlerin de olduğunu göstermek istiyordu. Ancak Kıbrıs'ı Doğu Bloku'na sürüklemek gibi bir niyeti asla yoktu.

Evet bu gayet açıktır. Türkiye'nin, Kıbrıs'ı asker çıkarmak amacıyla ilk kez 1967 ve sonrasında düzenli askeri hazırlık yapmaya girişti. Bir gün yeni bir fırsat bulursa özellikle de Köfünye (Geçitkale) olaylarının adından, Kıbrıs'a çıkabilmek için Adana ve Mersin bölgesinde özel bir askeri hazırlık yapıldı (Kızılyürek, 2007: 129-130)

NATO Daimi Konseyi de üyeleri arasında bir çatışmayı önlemek amacıyla gene 17 Temmuz tarihinde yaptığı toplantıda Kıbrıs'taki Yunan subaylarının derhal adadan geri çekilmelerini öngören bir kararı oy birliği ile kabul etti (Bozkurt, 2004: 40). ABD Kıbrıs'taki darbenin ardından olası bir Türk müdahalesini önlemek için yoğun çaba harcadı (Mütercimler, 2003: 192). Olaylar bu şekilde gelişirken NATO'nun uğrayacağı sarsıntıyı göz önüne alan Başkan Nixon'da Dışişleri Bakan Yardımcısı Joseph Sisco'yu pek yakın görünen bir Türk-Yunan savaşını önlemekle görevlendirdi. Sisco görevini yüklenir yüklenmez taraflar arasında bir anlaşma olanağı sağlamak umut ve amacıyla derhal Londra'ya hareket etti.

Ecevit - Witson görüşmeleri Londra'da 18 Temmuz sabahı başladı. İki taraf arasında yapılan görüşmelere Türkiye Milli Savunma Bakanı Hasan Esat Işık ile İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan'da katıldılar. 19 Temmuz günü de devam eden görüşmelerde İngiltere Başbakanı Wilson Kıbrıs'a ortak bir müdahaleye yanaşmadı

ve Ecevit'i kararından vazgeçirmek için büyük çaba harcadı. Ecevit, kendisine 48 saat değil ama 24 saat, yani yarın akşama kadar süre tanıdı ve Sisco'ya Türk isteklerini tek tek yazdırdı:

“Bozulan dengenin kurulması ve Türk Toplumunun güvenliği için Türk askerinin adada mevcudiyeti kabul edilmeli. Sampson derhal değiştirilmeli, Yunan subayları çekilmeli.

Türk toplumuna denize çıkışı olan bir bölge tanınmalı ve adaya giriş çıkışı kontrol altına alacak bir sistem kurulmalı. Yani, Yunanlıların ellerinde tuttukları imkânlar Türkiye'ye de tanınmalıdır” (Artuç, 1989: 136).

Joseph Sisco'da Amerika Birleşik Devletleri'nin Kıbrıs'la ilgili önerilerini Başbakan Ecevit'e sundu. "Sisco Planı" olarak adlandırılan Öneriler üç maddeden oluşuyordu:

1 - Kıbrıs'ta darbe hareketine katılan bütün Yunan subaylarının derhal adadan çekilmeleri.

2- Türk Toplumunun haklarının garanti altına alınması.

3- Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin korunması.

Nikos Sampson'u iş başında bırakmayı amaçlayan bu planın Bülent Ecevit'çe onaylanmasına elbetteki hiç bir olanak yoktu. Ecevit bu konuda olumsuz görüşlerini Sisco'ya bildirdi ve Ankara'ya hareket etti. Bülent Ecevit Londra'dan ayrılmadan önce verdiği demeçte gayet açık yürekli davrandı. Yunanlıların Kıbrıs'ta yaptıkları yığınak hareketinin çok kritik sonuçlar doğuracağını belirtmekten kaçınmadı. Ecevit'in bu sert tutumu Yunan cuntası üzerinde etkisini göstermekte gecikmedi. Cunta, 19 Temmuz tarihinde yaptığı bir açıklamada Kıbrıs'taki 650 Yunan subayının iki parti halinde geri çekileceğini bildirdi.

Cuntanın bu açıklamayı yaptığı saatlerde Mersin'deki Türk savaş filosu beraberinde 30, çıkarma gemisi olduğu, halde, Akdeniz'e açılıyor, Kıbrıs Türk Yönetimi Lideri Rauf Denktaş'ta gazetecilere "Ankara'nın Kıbrıs'a geleceğini umarım" diyordu. Ancak bütün bu belirtiler, başta Sisco ve Callaghan olmak üzere ilgililerin gözlerini açmadı. Bülent Ecevit'i büyük bir inatla izlemekten vazgeçmeyen Joseph Sisco Atina'da Başbakan Androutsopoulos ile görüştüktan sonra doğruca Ankara'ya uçtu.

Değerli arkadaşlarım, 15 Temmuz 1974 günü ben Afyon'da ve Denizli'de konuşma yapacaktım; haşhaş ekimini niçin kaldırdığımızı ve bunun insanlığa aykırı bir şekilde kullanılmaması için alacağımız tedbirleri köylümüze anlatmak amacıyla oraya gitmiştim. Fakat yola çıkarken Ankara'dan bir haber geldi. Kıbrıs'taki cunta darbesinin haberi geldi. Onun üzerine ben Denizli gezimi iptal etmek zorunda kaldım; sadece Afyon'a gidebildim. Ondan sonra Ankara'ya döndüm ve akşamüstü Ankara'da gerekli çalışmaları, toplantıları yaptık. Gece de Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında Başbakanlıkta Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı'nı yaptık. Ve bu toplantıda, Türkiye'nin her türlü riski göze alarak Kıbrıs'a askeri bir çıkarma yapması gerektiği sonucuna vardık (Ecevit, 2003: 21).

ECEVİT

Kıbrıs meselesinde Türk hükümetleri soğukkanlı ve ihtiyatlı hareket etmişlerdir (Torun, 1956: 42). Türkiye her ne kadar 1964 yılında bir hava taarruz gösterisi yapmış olsa bile adada olaylar 1974 yılına kadar Türkiye'nin aleyhine gelişmiştir (Bilgin, 22.02.2010, [http:// www. avrasyabir. org/2010/02](http://www.avrasyabir.org/2010/02)).

1974 öncesi yıllarda Makarios ve Rumlar 1964'te elde ettikleri fiili avantajları sonuçlandırmaya başlamışlardır. Türkler, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran iki ortaktan biri olarak değil, azınlık olarak görülmeye başlanmıştır. Türklere en fazla sınırlı yerel otonom verilebileceği söylenmiş ve durumu beğenmeyenlerin adayı terk etmeleri istenmiştir. Adadaki Türk nüfusunu yok etmek için yoğun şekilde şiddet hareketleri yürütülmüştür (Bozkurt, 2004: 31).

Rumların her görüşme masasında yer almalarının sebebi Klerides'in vurguladığı gibi taktik gereği olmuştur (Denktaş, 2007: 24). 1974 yılı geldiğinde en küçük mesafe bile alınmamıştı. Çünkü Rumların gayesi, Türklere 1960 Anayasası'ndaki hakları dahi vermemek ve Türk toplumunun bir azınlık statüsü içinde tutmaktır. Böyle gayenin ilerisi ise şüphesiz Enosis idi (Armaoğlu, 1997: 801).

Kıbrıs'a yeni bir düzen getirme amacını taşıyan toplumlar arası gelişmeler altı yıl devam etmesine rağmen Türkiye ile Yunanistan arasında herhangi bir uzlaşma sağlanamamıştı (Arıboğan vd., 2005: 405). Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adada vuku bulan olayları tam bir değerlendirmeye tabi tuttuktan ve 1960 tarihli Garanti Antlaşmasının öngördüğü şekilde garantör devletlerden biri olarak yaptığı istişarelerin ve giriştiği gayretlerin tatminkar sonuç vermediğini üzüntü ile tespit ettikten sonra Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak yaşamasını sağlamak, ülkenin bütünlüğü ile Türk cemaatinin can ve mal güvenliğini hatta yeni yönetimin altında her türlü tehlike ve baskı ile karşı karşıya kalan birçok Rumların can, mal güvenliğini korumak için Garanti Antlaşmasının 4. maddesinin 2. fıkrasından doğan vecibelerini yerine getirmeye karar vermiştir (Banoğlu: 1974: 45).

Türklerin imha edileceği yolundaki istihbarat, daha önceden alışmış olduğundan, Makarios'un konuşması ile teyyid edilince, Garantör Devletlerden biri olan Türkiye, bu imha harekâtını önlemek zorunda kalmıştır. 17, 18, 19, Temmuz 1974 günlerinde Bülent Ecevit'i Londra'da İngiltere Başbakanı Harold Wilson ve Dışişleri Bakanı James Callaghan ile görüşme yaptırmış ve müşterek müdahale edilmesi teklifinde bulunmuştur. Ancak Türk teklifi her zaman Rum-Yunan'ı tutan İngilizler tarafından reddedilmiştir (Alasya, 1992: 104). Eğer Londra, Zürih ve Garanti anlaşmaları uygulanabilseydi, bugün adada hiçbir sorun olmayacaktı (Över, 2007: 70).

21 Aralık 1963'te Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türklerin cevabını beklemeden Kıbrıs Türklerine saldırdılar ve ertesi gün de, Hükümetin kontrolünü ellerine geçirdiler; böylece, Kıbrıslı Türklerin, Hükümet ve Devlet işlerine katılmalarını engellemiş oldular. 1963-1974 yılları arasında Kıbrıslı Türkler adanın dört bir tarafına yayılmış enklavlarda, tecrit edilmiş halde yaşamaya mahkum edildiler (Atakol, 2006: 19). Kıbrıs Türkü 1974 yılına kadar çok acılar, çok zulümler yaşamıştır. Ada'nın her yanında vatan savunması yapan, bayrağı düşürmemek için gözünü Toroslar'dan, Anadolu'dan ayırmayan bir avuç insan, 20. yüzyılın en büyük direniş hareketlerinden birini göstermiştir (Günsev, 2004: 9). Bülent Ecevit 1963-65 krizi sırasında İnönü

Hükümetlerinde çalışma bakanıydı. Ada'da katliamlar sürerken Türkiye her müdahale etmeye kalkıştığında Batılı ülkeler, başta Amerika ve İngiltere kah vaadler kah şantajlarla ona engel olmuşlar, krizleri geçiştirmişlerdi. Fakat geçen her kriz sonunda Kıbrıs Türkünün durumu biraz daha kötüleşmişti. Ecevit bu sefer böyle bir şeye izin vermemeye kararlıydı (Terzioğlu: 43).

20 Temmuz günü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde yeni bir konuşma yapan Osman Olcay "Kıbrıs'ta meşru bir hükümetten söz etmek gerekirse bunun ancak Türk Yönetimi olacağını ve Türkiye'nin bu meşru yönetimin işbaşında kalmasını sağlamakla görevli olduğunu" bildirdi. Aynı gün Joseph Sisco ile yeni bir görüşme yapan Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit, sabaha karşı saat 03.00'de basına yaptığı kısa açıklamada Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalede bulunduğunu bildirdi ve "Kahraman Türk Silâhlı Kuvvetleri şu anda Kıbrıs'a çıkmış bulunuyor" dedi. Aynı anda Kıbrıs Türk Yönetiminin Radyosu Bayrak'ta Rauf Denктаş'ın şu sözlerini yayınlıyordu:

"Bu anda Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'ın her yanında, havadan ve denizden çıkarma yapmaktadır. Gazanız kutlu olsun."

Türk çıkarmasını dünyaya ilk kez Amerika'nın Sesi Radyosu Türkiye saati ile 07.00'de duyurdu. Bunu 15 dakikalık bir gecikme ile BBC izledi. Yunanistan'ın Türk çıkarmasına cevabı seferberlik İlanı ile oldu. Türk Silahlı Kuvvetlerinin Girne'ye çıkışıyla birlikte Türk Savaş uçakları da dalgalar halinde ada'daki askeri hedefleri bombalamaya başladı (Bozkurt, 2004: 41-42). Türkiye Zürih'e Londra Antlaşmalarının hükümlerini uygulamak amacıyla İngiltere'ye başvurup birlikte hareket etmek önerisine karşıt taraftan olumlu cevap bulamayınca antlaşmaların verdiği yetkiye dayanarak 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü fecirle beraber, havadan indirmeye denizden çıkarma hareketini başlatarak askeri müdahalede bulundu. (Erendil, 1992: 137). Savaş gemileri de harekâta Girne kıyılarını yoğun bir şekilde topa tutarak katıldılar. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aynı gün Kıbrıs'ta savaşıyan tarafları bir ateşkes ilanına çağırıldı (Bozkurt, 2004: 41).

Türk Silahlı Kuvvetlerinin 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs adasına karşı giriştiği, Garanti Antlaşmasından kaynaklanan yasal hakkını kullandığı "Barış Harekâtının nedeni, Yunanistan'ın Megali-İdea olarak adlandırdığı Büyük Yunanistan ülküsünü gerçekleştirmek amacıyla yaptığı Enosis girişimleridir. Yunanistan'ın Kıbrıs'a gizlice asker yığması, Kıbrıs Milli Muhafız Örgütü arasında EOKA-B örgütü ile terör eylemlerine girişmesi, Türk toplumunu eritme politikası ve sonunda 15 Temmuz darbesiyle Kıbrıs'ı Yunanistan'ın Askeri Cunta yönetimine bağlama girişimi, Türkiye'yi "garantör" devletlerden birisi olarak tek başına adaya askeri müdahale yapmaya zorunlu bırakmıştır. Türkiye çeşitli diplomatik girişimlerde bulunmuş, ancak olumlu ve müdahaleyi engellemesini gerektirecek karşılık görememiştir. İki bölüm halinde gerçekleştirilen bu harekâtın Birinci Barış Harekâtı adı verilen birinci bölümü, Türk Kuvvetlerinin adaya çıkışı, denizden bir çıkarma ve havadan helikopterle inme ve paraşütle atlama olarak, üç kuvvetin birlikte gerçekleştirecekleri bir harekât olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. 15 Temmuz darbesinin ardından verilen kararla girişilen "Barış Harekâtı", 20 Temmuz 1974'te başladı ve 16 Ağustos 1974'te sona erdi (Mütercimler, 2003: 199).

Türk Büyükelçisi Kamuran Gürün, 20 Temmuz 1974 sabahı 10.30’da Yunan Dışişleri Bakanlığı’na davet edilmiş ve şu tebligat yapılmıştır. “Bugün Türkiye Kıbrıs’a tecavüz etmiş, gerek Rum halkı üzerine ve gerek Yunan birlikleri üzerine ateş açmıştır. Bu kabul edilemez bir durumdur. Bu duruma derhal son verilmelidir. Ada’ya girmiş olan Türk askerlerinin Tük bölgesine çekilmesini ve bu işin saat 16:00’ya kadar bitirilmesini talep ediyoruz!” bu tebligatla Türkiye’nin antlaşmalarından doğan müdahale hakkı, Yunanistan tarafından Kıbrıs’a tecavüz olarak kabul edilmektedir. 20 Temmuz 1974 saat 11.45’te Yunanistan’da Genel Seferberlik ilan edilmiş ve Devlet bakanı Gizikis saat 15.00’da radyo ve televizyonda halka, “Türkiye’nin Kıbrıs’a müdahalesi müttefikler arası anlayış ve mevcut antlaşmalara aykırıdır. Yunanistan müdahaleyi hayati çıkarlarına yönelmiş olarak kabul eder. Yunanistan bugüne kadar hiçbir ülkenin içişlerine karışmamıştır. Yunanistan, Türkiye’nin ve Kıbrıs’taki Türk toplumunun menfaatlerini haleldar edecek bir tutuma girmemiştir. Türkiye’nin saldırısına karşı, Kıbrıs Rumları büyük bir başarı ile karşı koymuşlardır. Tarihi sorumlulukları olan Yunan silahlı Kuvvetleri vazifesini layıkıyla yapacaktır. Yunan halkı paniğe kapılmamalı ve soğukkanlılığını kaybetmemelidir,” çağrısında bulunmuştur. Buna rağmen, halk büyük bir panik içerisindeydi. Türkiye’nin müdahalesinden son derece korkmaktadırlar bilhassa yiyecek maddelerine karşı aşırı derece talepte bulunmakta, harpten nefret etmekte; fakat mevcut cunta yönetimine karşı direnmeye gücü yetmemektedir (İkiz, 2007: 188-189).

Türkiye 20 Temmuz 1974 tarihinde güç bir deniz, helikopter ve hava indirme hareketini koordineli bir şekilde uygulayarak başarılı bir hareketi gerçekleştirdi. Türklerin aldatma taktiğindeki başarısı, Yunanlıların, daha önceki krizlerde olduğu gibi, askeri bir müdahaleden çok diplomatik bir çözüm bulunacağına inanmalarına bağlanabilir. Görüyoruz ki, 15 Temmuz saat 01.00’de Türk limanlarından ayrılan otuz iki gemilik Türk filosuna çok az önem verilmiştir. Bilindiği gibi 1967 yılında Türkler gene denize açılmış fakat ABD’nin diplomatik gayretleriyle geriye dönmüşlerdi (Günsev, 2004: 141-142).

Saat 05.00’te Bayrak radyosu Türkçe yayından, Rumca yayına geçerek, Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı Deniz Birliklerinin Girne sahilini bombalayıp denizden ve havadan çıkarma yapmakta olduğunu bildirirken haberi en erken veren yayın organı oluyordu. Çıkarma sırasında, mukavemet eden bir Rum hücumbotu ilk anda batırılmış, bir ikincisi ağır hasara uğratılmıştı. Üçüncü Rum hücumbotu, batmamak üzere karaya doğru dümen kırmış, karaya oturmak isterken sahile çok yakın bir bölgede o da batmıştı. Girne’deki bazı Rum birlikleri Türk kuvvetlerine teslim olmuşlardı. Bayrak’ın bu dakik ve detaylı haberleri dinleyicilerini kısa sürede bir savaş atmosferi içine sokmağa yetmişti. Cumhurbaşkanı Muavini ve KTY Yürütme Kurulu Başkanı Rauf Denктаş, Bayrak Radyosunda yaptığı konuşmada; 1960 antlaşmalarına dayanarak, Kıbrıs’ın bağımsızlığını, bütünlüğünü korumak için Türk Silahlı kuvvetlerinin Adanın her tarafında denizden ve havadan çıkarma yaptığını, bunun bir “Polis Harekatı” olduğunu açıklıyordu. Türk Silahlı Kuvvetlerin hareketinin başlamasından bir saat kadar sonra, saat 06:00’da Rum radyosu, “Kilise İlahisi” ile yayınına başladı. Ayinden hemen sonra Rum radyosu “Genel Seferberlik” ilan edildiğın bildirerek, eli silah tutan

tüm Rumları silah altına çağırıyordu. Radyo, ayrıca Rumlara ait araç ve hayvanların RMM'ye teslim edilmesini bildirmişti. Rum hapishanelerindeki tutuklu ve mahkumlar serbest bırakılmışlardı. Rum radyosu onların da savaşa katılacaklarını duyuruyordu. Ecevit, diplomatik kanallardan, bütün barışçı yolları denedikten sonra, çıkarmanın yapıldığı, söylüyordu. Başbakan kan dökülmemesi için Rumların Türk Silahlı kuvvetlerine karşı durmamalarını tavsiye ediyordu (Terzioğlu: 49-50).

Türk istihbaratı bilgi sızdırmadı İngilizler hareket tarihinde yanıldı İngiliz Arşivleri'ndeki belgelere göre, İngiliz askeri istihbaratı, Türkiye'nin birinci askeri hareketi 22 Temmuz 1974'te yapacağını öngörmüştü ancak yanıldı. Bu bilgi Savunma Bakanlığı'na ait istihbarat raporunda geçiyor. Türkiye, hareketi 20 Temmuz cumartesi sabahı gerçekleştirdi. Belgeler, Türk Genelkurmay Başkanlığı'nın iç istihbaratının sağlam ve güçlü olduğunu, hareket planlarının dışarıya sızdırılmaması konusunda çok etkili olduğunu ortaya koyuyor. Ayrıca İngiliz istihbaratı 14 Ağustos'ta başlayan ikinci hareketle Türkiye'nin adanın tümünü ele geçirebileceği öngörüsünde bulunmuştu. Ancak, İngiliz askeri otoriteleri bunun Türkiye için riskli olacağını zira adanın tümü ele geçirildiğinde Rumların gerilla hareketına girişip Türkiye'yi uzun ve çetin bir maceraya sürükleyebileceklerini raporlarında belirtmişlerdi. Raporlarda ayrıca Türkiye için en doğru stratejinin adanın yarısını ele geçirerek daha sonra bunun siyasi pazarlık unsuru olarak kullanılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir yapılmıştır (Bilgin, 24.04.2010, www.metin.net/1974).

7.4. I. ve II. Cenevre Konferansı

Türk kuvvetleri 22 Temmuz'da Girne'yi ele geçirdi. 22 Temmuz akşamı Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nin ateşkes kararını kabul etti. Türk müdahalesi sonucu Yunanistan'daki cunta idaresi ve onun Kıbrıs'taki kuklası Nikos Sampson Hükümeti de yıkıldı. Ateşkes kararından sonra 25 Temmuz 1974'te Türkiye, Yunanistan ve İngiltere dış işleri bakanları Cenevre Konferansı çalışmalarına başladı (DAGM, 2000: 43).

Taraflar arasında yaşanan yumuşama sonucunda, BM Güvenlik Konseyi'nin 353 (1974) sayılı kararında öngörülen üçlü devlet toplantısına üç garantör ülkenin dışişleri bakanları olan Turan Güneş, Calloghan ve Mavros temsilci olarak katılmışlardır. Cenevre'de yapılan toplantının daha birinci oturumunda taraflar arasında ciddi görüş ayrılıkları olduğu ortaya çıkmıştır. Bu oturumda Calloghan adada, darbe sonuçları ve antlaşmalar dışı kuvvetlerin mevcudiyeti olmak üzere iki anormal durumun varlığına dikkat çekmiştir. Calloghan ilk olarak bu iki sorunun giderilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Yunan temsilcisi Mavros ise, görüşmelere Türk ordusunun Kıbrıs'taki mevcudiyetinin koşullar altında toplantı yapılmasının maskaralık olduğunu ve bu maskaralık içinde yer almayacağını söyleyerek sözlerine başlamış ancak yer almaya devam etmiştir. Yapılan müzakerelerden Bakanlar, 1960 tarihli uluslararası antlaşmaları ve Güvenlik Konseyi'nin 352 sayılı kararını dikkate alarak Kıbrıs'taki durumun uygun bir sürede yeniden tanzim edilmesini ve alınacak önlemlerin acil ve devamlı olacak şekilde düzenlenmesinin önemli olduğunu kabul etmişlerdir (Bozkurt, 2004: 106-107). Gerçekten de birleşmiş Milletlerin ve uluslararası diplomasinin büyük gayretleri ve

Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Yunanistan Dışişleri Bakanı Mavros ve İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan arasındaki son derece zorlu görüşmelerden sonra Kıbrıs barışıyla ilgili ön koşulları ve ateşkesin temellerini saptayan anlaşma 30 Temmuz gününün geç saatlerinde imzalandı (Olgun, 1999: 22-25).

25 Temmuz günü saat 20.30’da başlayan Cenevre Konferansında Türkiye’nin almak istediği üç netice vardı. Bunlar öncelik sırasına göre şöyleydi:

1. 20 Temmuz’dan beri Lefkoşa-Girne arasındaki dar bir bölgede sıkışan ve sayıları gittikçe artan Türk Barış Kuvvetlerinin etrafında bir emniyet şeridi tesis etmek.

2. Türk Barış Kuvvetlerinin ulaşamadığı bölgelerdeki Türk halklarının emniyetini sağlamak.

3. Kısa zamanda Kıbrıs’ta kalıcı bir çözüme ulaşmak için toplanacak genişletilmiş bir konferansa karar aldirmek.

İşte bu hedeflere ulaşabilmek için bütün konferans süresince Türk heyeti tavizsiz fakat uzlaşıcı bir hava içinde görüldü. Heyetin hiçbir üyesi hiçbir zaman muzaffer bir devletin temsilcisi havasını takınmadı. Yine heyetten hiç kimse Yunanlılara mağluplar muamelesi yapmadı.

“Cenevre” antlaşmasının 10 önemli maddesi şunlardır.

- Kıbrıs’ta bulunan silahlı kuvvetler 30 Temmuz günü Cenevre saati ile saat 10.00’da işgal ettikleri mevzilerde duracaklar ve bir ilerleme yapmayacaklar.
- Gayri nizami kuvvetler dahil bütün silahlı kuvvetler hiçbir düşmanca davranış göstermeyecekler, saldırıya girişmeyecekler.
- Türk kuvvetlerinin etrafında ve onların işgal ettikleri mevziler önünde bir emniyet bölgesi tesis edilecek ve bu bölgeye sadece Birleşmiş Milletler Kuvvetleri girebilecek.
- Bütün Rum ve Yunan Kuvvetleri işgal ettikleri bütün Türk bölgelerinden çekilecekler.
- Bütün Türk bölgelerinin etrafında içine sadece BM Kuvvetlerinin girebileceği emniyet bölgeleri tesis edilecektir.
- Her iki tarafın kuvvetleri çarpışma sırasında ele geçirdikleri bütün sivil ve askeri personeli Milletlerarası Kızılhaç teşkilatı vasıtası ile en kısa zamanda serbest bırakacaktır.
- Kıbrıs’ta kalıcı, adil ve her iki tarafın kabul edeceği bir çözüm çerçevesinde güvenlik ve karşılıklı itimat tesis edilince, adadaki çeşitli kuvvetler, silahlar ve cephane uygun zaman dilimleri içinde ve kademeler halinde azaltılacaktır.
- Kıbrıs’a barışı yeniden getirmek ve ülkeyi anayasal bir hükümete kavuşturmak için 8 Ağustos’ta yeniden müzakereler başlayacaktır.
- Bu yeni konferansta anayasa ile ilgili görüşlere katılmak üzere Kıbrıs Türk ve Rum temsilcileri davet edilecektir.
- Üç Dışişleri Bakanı adada varlığını müşahade ettikleri Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum otonom Yönetimlerini ve onların varlığının getirdiği problemleri yeni toplantıda görüşeceklerdir (Terzioğlu: 116).

- Taraflar arasındaki görüş ayrılıklarına rağmen yapılan görüşmeler Bu deklarasyona göre; adada iki otonom yönetimin varlığı kabul edilmiştir, Kıbrıs Rumları ile Türk birlikleri arasında bir güvenlik bölgesi oluşturulmuştur. Rumlar'ın işgal ettikleri yerlerden çekilmeleri öngörülmüştür. Karma köylerin güvenliği ise BM Barış Gücü'ne bırakılmıştır.

Bu deklarasyonda Türk tarafı açısından en büyük kazanç 5. maddedir. Çünkü bu maddede Bakanlar Kıbrıs'ta soruna taraf iki ayrı toplumun varlığını kabul etmişlerdir. Bu ise üstü kapalı da olsa Kıbrıs Türk Yönetiminin tanınması anlamına gelmektedir (Bozkurt, 2004: 106-107). 30 Temmuz'da sona eren Konferans'ta Türk tarafın istekleri doğrultusunda adada bir güvenlik bölgesinin kurulması esir durumunda olan asker ve sivillerin mübadele edilmeleri veya serbest bırakılmaları, barışın sağlanması birlikte uygun bir hükümetin kurulmasının temini, Bu antlaşmanın milli muhafız ve EOKA- B elemanlarının Kıbrıs Türk Toplumuna yapacağı saldırıları da sona erdireceği umuluyordu. Ancak Rum-Yunan kuvvetleri Türk köylerine saldırılarını sürdürdüler (DAGM, 2000: 43).

1950'den beri Kıbrıs'ı zehirli bir yılan gibi saran onu her gün biraz daha ölüme yaklaştıran Makarios bu durumu hazmedemedi. Kıbrıs'ta barış demek, huzur demek, sevgi saygı demek, anlaşma demek; sermayesi kin olan nefret olan, kan olan, gözyaşı olan Katil Papaz için ölüm demektir. Bu durumda Makarios kolları sıvadı ve vakit geçirmeden anlaşmaları sabote etmek için sadık bendesi Kiprianuyu Atina'ya gönderdi. Atina'ya mazlum bir mitoloji kahramanın temsilcisi edası ile gelen Kiprianu daha ayağının tozu ile yıkıcı faaliyetlerine başladı. Kendisini görmeyi kabul eden herkesi görüyor, sözlerini yayınlamayı kabul eden her gazeteciye demeç veriyordu. Sanki “Bir yalanı kırk defa tekrarlayın doğru olur” sözüne inanmış gibiydi. Bozuk bir plak gibi Cenevre anlaşmasının Rumlar ve Yunanlılar için olumsuz yönlerini işliyordu. Makarios'ta binlerce mil uzaktan kendisini dinlemeye hazır olan herkese Türklere karşı içinde beslediği nefreti döküyordu. Rumlar ve Yunanlılar Cenevre anlaşmalarının hiçbir maddesine uymadılar. Hiçbir Türk semtini, Türk köyünü terk etmediler. Hiçbir Türk esirini, Türk rehineyi serbest bırakmadılar. Bilakis kontrol ettikleri bölgelerde baskılarını, zulümlerini talanlarını arttırdılar.

20 Temmuz 1974 sabahından bu yana Limasol stadyumunda tutsak bulunan (31 Temmuz 1974) Türkler, Cenevre'den sonra Rumlar üzerine yapılan baskılar sonucu, kapalı yerlere nakledilmişlerdi. Bu işlem, 2 Ağustos günü yapılabilmisti. Günlerdir Stadyumda son derece kızgın güneşin altında kötü şartlarda yarı aç yaşayan bu rehinelere sayısının 1700 kadar olduğu tespit edilebilmişti. Bunlar, Rum lideri Klerides'in talimatı ile bir okul binasına nakledilmişlerdi. Rum Mahi gazetesi, bunların yakınlarının kendilerine elbise ve yiyecek götürebileceklerini fakat Rumların verdiği yiyeceklerin de yeterli olduğunu ileri sürüyordu. Bu arada Poli Kasabasında 58 Mücahit Rum Polis istasyonunda RMM kontrolü altındaydı. Yayla Köyünde 700 Türk yaşıyordu. Bu köyün kontrolü Türklerin elinde idi. Limasol, Larnaka ve Baf'taki Türk semtlerinden başka toplam 80 kadar Türk köyü Rum Yunan işgali altındaydı. 60 kadar köye ise girilmemiş fakat buralar da muhasara edilmişti. Aşağı Binatlı Köyünde kurşun

atmadan teslim olan Türkler bile aynı muameleye maruz bırakılmışlar, bazı gençler hiç sebepsiz kafalarına kurşun sıkılarak öldürülmüşlerdi (Terzioğlu: 124-126).

I. Cenevre Konferansı bir gerçeği ortaya koymuştu: Türkiye ve Yunanistan ABD baskısı ile uzlaşmaya varmak isteseler de, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin onayı olmadan bir çözüme varmak artık mümkün değildi (Fırat, 1997: 136). İkinci Cenevre Konferansı, 30 Temmuz Deklarasyonu'nda öngörüldüğü üzere 8 Ağustos 1974 tarihinde toplanmıştır. Konferans ilk etapta tarafların karşılıklı suçlamalarına sahne olmuştur. Her iki taraf da birbirini I. Cenevre Konferansı'nda belirlenen ilkelere uymamakla suçlamıştır. Taraflar suçlamalarında haklıdır çünkü üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirmemişlerdir (Bozkurt, 2004: 106-107).

Türkiye ve Kıbrıs Türkleri Cenevre Konferansına büyük bir umut ve iyimserlikle gittiler. Yunanlıların I. Cenevre Konferansındaki kararları kabul etmeleri büyük bir realizm gösterisiydi. 1964'ten beri Papandreu'nun başa geçişi ile Yunan diplomasisine hakim olduğu gözlenen demagoloji ilk defa yerini realizme bırakıyor gibiydi. Gerçi henüz Yunanistan bu anlaşmaların hiçbir maddesine uymamıştı. Fakat tam konferans toplanmak üzereyken Atina ve Lefkoşa'dan gelen haberler Rum-Yunan kuvvetlerinin bazı Türk bölgelerini boşaltmaya başlayacağı yolunda iyimserlik veriyordu. Bu gerçekte sadece ve sadece Dünya kamu oyuna yönelik bir propaganda hareketiydi. Nitekim Yunanlılar ve Rumlar konferans açılır açılma ev sahibini bastırmak isteyen havuz hırsız misali Türklere saldırmaya başladılar. Son bir haftadır devam eden Rum saldırılarına, karşı saldırılarla cevap veren Türk ordusunun ilerlemesini Türklerin anlaşmaları ihlali olarak ilan etmeye çalışıyorlardı. Yunanlılar diyalogu konferansa katılan Türk ve İngilizlerle değil, konferansı izleyen gazete ve televizyoncularla kurmaya çalışıyordu Yunanlılar. Durumun henüz farkına varmayan Güneş Yunan ithamlarını bir bir deliller göstererek çürütüyor, Türklerin bütün hareketlerinin tahrikler sonucu yapıldığını anlatıyordu. Güneş'e göre Rum ve Yunanlılar samimi iseler hemen Türk köylerini boşaltırlar, Türk ordusuna ateş etmekten vazgeçerler ve adadaki durumu stabilize ederlerdi (Terzioğlu: 133-134).

Turan Güneş bu toplantılarda özetle Kıbrıs'ın % 38'ini kapsayacak federe bir Türk yönetimini savundu. İngiltere ve Yunanistan Dışişleri Bakanları ise bunu kabule yanaşmayıp zaman kazanmak için çeşitli oyunlara başvurdular (Olgun, 1999: 26). Cenevre görüşmelerinde Klerides, nasıl bir federasyon istediklerini Cenevre görüşmeleri sırasında yaptığı 3-4 sayfalık bir basın açıklamasıyla ortaya koymuştur. Buna göre Rum tarafının temel görüşü şudur: Kıbrıs 'ta meşru bir devlet vardır; Kıbrıs Cumhuriyeti yasaldır ve bu devlet halen yaşıyor. Kendi hükümetleri tüm Kıbrıs'ın meşru yönetimidir. Çözüm için yapılması gereken iş, bu meşru devletin anayasasını değiştirip federal bir nitelik kazandırmak ve Türk toplumunu da bu devlete yamamaktır. Yani mevcut devleti dağıtmak ve yeni bir ortaklık devleti kurmaya gerek yoktur. (İsmail, 2000: 2)

Konferansın daha başlangıç günlerinde böyle bir oyalama havasına girmesini kabul etmeyen Turan Güneş, "Türkiye böyle oyunların kurbanı olmayacaktır." Diyerek Türk önerisinin çok kısa bir süre içinde kabulünü istedi. Yunanistan Dışişleri Bakanı

Mavros ile Rum Yönetimi Temsilcisi Klerides bu öneriye hükümetleri ile temas edeceklerini belirterek 32 saat süre istemekle cevap verdiler.

Yunan ve Rumların istediği bu sürenin askeri hazırlıklar için vakit kazanmayı öngördüğünü anlayan Turan Güneş de 13 Ağustos akşamı Konferansı terk etti ve Ankara’ya “Ayşe’nin tatile çıkabileceğini” bildirdi. Bunun üzerine de Türk Silahlı Kuvvetlerinin İkinci Barış Harekatı başladı (Olgun, 1999: 26).

7.5. İkinci Barış Harekatı

Birinci Cenevre Barış Konferansı 25.07.1974, İkincisi ise 08.08.1974 tarihlerinde toplanmıştı. Rum ve Yunanlıların inadı yüzünden hiçbir sonuç alınamamış ve İkinci Kıbrıs barış Harekatı’na başlamaktan başka bir olanak kalmamıştı. Başbakan Bülent Ecevit ile Ecevit Hükümeti’nin siyasi iradesi, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar’ın askeri kararlılığı, Mersin ve tüm Türk insanının muhteşem coşku ve desteği, Kıbrıs Barış Harekatı’na damgalarını vurmuştur (İkiz, 2007: 220).

Turan Güneş Ankara’dan ayrılmadan önce Ecevit’le bir şifre üzerinden anlaşmıştı. Eğer hareket yapılacaksa bu Cenevre’ye “Ayşe tatile çıkıyor” diye bildirilecekti. Yok hareket yapılmayacaksa, gönderilen mesaj “Ayşe tatile çıkmıyor” olacaktı. Mesajlarda adı geçen Ayşe Turan Güneş’in kızıydı.

Ankara’dan mesaj geldiği sıralarda Güneş Rumlardan kesin bir cevap almak için uğraşıyordu. 13 Ağustos’ta yapılan toplantıda Güneş son Türk tekliflerini sundu ve karşısındakilerden kesin cevap istedi. Hala Callaghan dan medet uman Mavros ve artık tamamen onun peşine takılmış görünen Klerides durumun ciddiyetinden habersiz daha önce talep ettikleri mehili bu sefer uzatarak talep ediyorlar ve hükümetleriyle görüşmek için konferansa 48 saat ara verilmesini istiyorlardı. Onlar bozuk plak gibi minval üzerine döne dursun Güneş’in Ankara’dan beklediği mesaj gelmişti (Terzioğlu: 151).

15 Temmuz 1974 tarihli Nikos Sampson darbesinin olduğu dönemde adada Rum Milli Muhafız Ordusu, Yunan Kontenjan Alayı, Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Komutanlığı, Türk Mukavemet Teşkilatı, EOKA-B ve UNFICYP’den oluşan farklı askeri kuvvetler bulunmaktadır (Keser, 1970: 446).

TABLO 7.1

Türkiye ve Yunanistan’ın Askeri Durumu

	TÜRKİYE	YUNANİSTAN
Kara Kuvvetleri	365.000 kişi	120.000 kişi
Deniz Kuvvetleri	40.000 Kişi	12.00 Kişi
Hava Kuvvetleri	50.000 Kişi	22.000 kişi
Savaş Uçakları	360 Adet	200 Adet
Deniz Altları	14 Adet	7 Adet
Torpedo Savarlar	14 Adet	-----

Kıbrıs’a yapılan Türk askeri müdahalesinin ilk sonucu, adada Rumlar arasındaki iç savaşın durması olmuştur. Birleşmiş Milletler Örgütü’nün 20 Temmuz 1974 günlü kararı, uluslararası anlaşmalar gereği dışında, adada bulunan tüm yabancı askerlerin geri çekilmesini öngörmektedir. Türk kuvvetlerinin varlığı ise doğal olarak, Kıbrıs’ın bütünlüğünü ve bağımsızlığını garanti eden uluslararası anlaşmaya dayandığı için, haklı çıkmaktadır (Şahinler, 1979: 51-54).

Ağustos 1974’ten itibaren Rum Bölgesindeki Türk köyleri kuşatılmaya başladı. Bazı yerlerde de katliamlar oluyordu: Rumlar savaşla ilgisi olmayan sivil Türklere karşı canice saldırıyorlardı. Katliam haberlerinin yoğunlaşması üzerine Türkiye, sert tavır takınarak 9 Ağustos 1974’te işgal ve tehdit altındaki Türk köyleri çevresindeki kuşatmanın derhal kaldırılması için 24 saat süre tanıdı. Buna karşın katliamlar sona ermedi ve sonunda İkinci Harekâta karar verildi. Kıbrıslı Türklerin yıllardır çektiği eziyetlerin sona erdirilmesinin tek yolu askeri harekâtı ve başka da çıkar yol kalmamıştı. Türk ordusu, Milli Muhitiz ve EOKA-B’nin savunmasız Kıbrıslı Türk köylerinde bir ay önce vahşice biçimde kitle öldürmelerini de aşan toplu öldürmelerin yarattığı nefretle Magosa yönünde taarruza geçti (Mütercimler, 2003: 423).

Kıbrıs’ın Türk köylerine girişte kurbanlar kesiliyor, davul ve zurnaların eşliğinde milli oyunlar oynanıyordu. Yaşlı kadınlar personele tütsü yakıyor, halk sevinç gözyaşları içinde ikram yarışına giriyordu. Defne dalları ile süslenmiş Türk bayrakları dalgalanıyordu. Bal Alan, Büyük Konak, Yeşilköy, Gündoğdu, Sütlüce, Mehmetçik, Serdarlı hep böyleydiler.

Lefkoşa Sancağı; 1974 Barış Harekatı’nda da, hava indirme operasyonuna güven altında bir bölge sağlamıştır. Magosa Sancağı; 1964-1974 döneminde Rumların saldırılarına kahramanca direndiler. 20 Temmuz’da surlar içine çekilen Magosa Mücahitleri, hiçbir yerden yardım almadan 15 Ağustos 1974 tarihine kadar ünlü direnişlerini sürdürdüler. Bu şanlı direniş Magosa Sancağı’na “Gazilik” ünvanını kazandırdı. Boğaz Sancağı; barış harekatı sırasında da hava indirme ve taşıma operasyonu için yeterli büyüklükteki bir bölgeyi, Lefşoka Sancağı ve Kıbrıs Türk Alayı ile koordine ve organize ederek, güven altında tuttular. İlk harekatta da, harekatın kaderi “Boğaz” bölgesinde düğümleniyordu (İkiz, 2007: 229-230).

İkinci harekatta, harekat mahdut hedeflere tabi tutulmuştur. Sınırlı bir harekat olmuştur. Savaşın kaideleri vardır, politikanın kaideleri vardır. Sınırlı harekat çoğu zaman savaş kaidelerini altüst eder. Politikayı da altüst eder. İlan edilmiş bulunan politik gayeleri sağlamak için savaş kurallarını hiçbir sınır tanımadan uygulamak lazımdır. Yapılan harekat başarılı olmuştur. Silahlı kuvvetlerimiz büyük başarı kazanmıştır. Bir buçuk, iki gün gibi bir zaman içerisinde bir taraftan Magosa’yı ele geçirmiş, diğer taraftan da Omorfo ve Lefke bölgelerini ele geçirmiştir. Yani adanın %40’ını işgal altına almıştır. Bu büyük bir başarıdır. Fakat bu işgali müteakip yine hatalı olmuştur (Türkeş, 1974: 261).

İkinci harekatı yaparak senaryonun dışına çıkan ve bağımsız bir politika izlemek istediği görüntüsünü veren Türkiye’den istekleri giderek artmaktaydı. Türkiye Makarios’un geri dönüşüne kesin ve sert şekilde karşı çıkmamakla en önemli

hatalarından birini daha yapıyordu. Yazılı belgelerin hiçbir işe yaramadığı, verilen sözlerin boşa gittiği kısa sürede anlaşılıverdi (Birand, 1979: 69-77).

1976’da Londra’da yayınlanan Azınlık Hakları grubu raporu’nda İkinci barış Harekatından sorumlu olarak Yunanlılar ve Kıbrıslı Rumlar gösterilir. Raporun bir bölümünde şöyle der

“-Makarios direkt olarak konferansa katılmamıştı. Fakat onun katı ve taviz tanımayan ruhu Rum ve Yunan delegelerinin üzerinde ağırlığını hissettiriyordu. Yunanistan Cuntanın çöküşünün sebebiyet verdiği kargaşanın içindeydi. Ülke içinde bir koordinasyon yoktu. Hiç kimse Türkiye’nin kararlılığının farkında değildi (Terzioğlu: 151).

7.6. Kıbrıs Barış Harekatı’nın Sonuçları

Kıbrıs ve onu çevreleyen Doğu Akdeniz havzası, XIX. yüzyıl başlarından itibaren, devletlerarası siyasi, ekonomik ve ticari çıkarların, çatışma alanı olmuştur (Tamçelik, 1999: 223). Ada’da , 20 Temmuz ile 16 Ağustos arasındaki 27 günde 15 muharebe cereyan etmiştir. Bu muharebeler çoğuyla taarruz, bir kısmı ise de savunma muharebeleriydi (Boğuşlu, 1995: 142).

1955-1958-1960-1693-1974=19 yıl..

Bu çok özel yıllar, toplam 19 yılı ifade eder. Yaklaşık 20 yıl boyunca, Kıbrıs Türk’ü adadaki var oluşu için inanılmaz bir direniş sergilemiş ve Anadolu’ya olan bağlılığından Türk kalmak onurundan asla taviz vermemiştir (Çilingir, 2006: 165-166). Kıbrıs’ta 1974’te Yunan Cuntasının yasa dışı darbe ve ilhak girişimine karşı Türkiye’nin yasal müdahalesi olmuştur (Erginel, 2006: 31). 20 Temmuz 1974 Barış Harekatı sonrasında özgürlüğüne kavuşan önce Kıbrıs Türk Federe Devleti ve daha sonra da 15 Kasım 1983 tarihinden itibaren Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde rahat, huzurlu ve gelecek kaygısı duyulmadan yaşanabiliyorsa; bunda 1950’lerde başlayan Kıbrıs Türk’ünün direnme gücüyle Türk Mukavemet Teşkilâtı mensuplarının canının ve kanının harç olduğu göz ardı edilmemelidir (Keser, 2007a: 628). Dramatik olan ise tüm bu gelişmelerin en ağır faturasını onbir yıl, boyunca baskılar altında yaşamış olan Kıbrıs Türk halkının ödemiş olmasıdır. Modern Kıbrıs tarihinde en önemli dönemeçler hiç kuşkusuz ki 1974 yılında yaşanmıştır (Kalaycı, 2004: 62). 1974’te Türkiye’nin Kıbrıs’a çıkartma yapması, Batı Trakya azınlığı üzerindeki baskıları daha da arttırmıştır (Oran, 1991: 282)

20 Temmuz müdahalesi ile Yunanistan’da askeri cunta istifa etmiş ve sivil bir hükümet kurulması gerçekleşmiştir. Eski Yunan politikacılarından Konstantin Karamanlis sürgünde olduğu Fransa’dan gelerek Yunanistan’ın başına geçmiş ve 20 Temmuz Yunanistan’da Demokrasinin yeniden doğmasına neden olmuştur.

Aynı şekilde Kıbrıs’ta da 15 Temmuz darbesinin sonucu olarak başa geçen Nikos Sampson çekilerek yerine Klerides geçmiş ve darbecilerin Rum toplumu içinde egemenliklerini sürmeleri engellenmiştir. 20 Temmuz, Rum toplumu içinde siyasi görüş

farklılıklarından dolayı darbecilerin sürdürdüğü katliamları durdurmuş, daha binlerce insanın katledilmesini önlemiştir. Hiç şüphesiz 20 Temmuz'un en önemli sonucu, bir asırdan fazladır sürdürülen Enosis kampanyasının amacına ulaşmasını ve Enosis'in gerçekleşmesini ebediyen önlemiş olmasıdır. 20 Temmuz'la doğan gerçekler bu adada Türk toplumu var oldukça ve Türkiye varlığını sürdürdükçe Enosis'in gerçekleşmeyeceğini en kör gözlere dahi sokmuştur.

20 Temmuz'la Türkiye, 1963 olaylarından beridir savunduğu tezinin gerçekleşmesine olanak sağlamış, eşitliğimiz BM kararları ile kabul edilmiştir. 20 Temmuz'la, adada yaşayan bütün Türkler Kuzeyde toplanarak, can güvenliklerini sağladılar ve coğrafi temele dayalı çözümün maddi temelini oluşturdular. Bunun bir devamı olarak Kuzeyde toplanan Türkler, Türkiye Cumhuriyeti ile işbirliği içinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni, ardından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni oluşturdular ve kendi devletlerine sahip çıktılar. Self-determinasyon hakkına sahip olan bir ulusal halk olduklarını ve gerekirse bu hakkı ayrı bağımsız devlet yönünde kullanabileceklerini dünyaya duyurdular. Rum liderliğinin herhangi bir anlaşmaya yanaşmaması üzerine de bu hakkı kullanarak kendi bağımsız devletlerini; KKTC'yi kurdular.

20 Temmuz'la iki müttefik üye olan Türkiye ve Yunanistan karşı karşıya geldi ve sonuçta Yunanistan, NATO'nun askeri kanadından çekildiğini açıkladı. (Geçici bir süre için.) Nitekim sonradan tekrar dönmüştür. 20 Temmuz nedeni ile Türkiye ile ABD karşı karşıya gelmiştir. ABD'deki Yunan lobisinin de büyük çabaları sonucu ABD kendi müttefiki Türkiye'ye karşı uzun süre askeri ve ekonomik ambargo uygulamıştır. Yunanistan ve Kıbrıs Rum yönetiminin yoğun propaganda girişimleri sonucu AET ve Avrupa Konseyi ile diğer bazı uluslararası kuruluşlarda, Türkiye sıkıştırılmak istenmiştir. Bu kampanya yıllardır sürdürülmektedir. Kıbrıs Türk Halkı özgürlükçü demokrasi rejiminin uygulanmasında büyük mesafeler kaydetti ve çok partili hayata geçilerek serbest seçimler yapıldı.

20 Temmuz'dan sonra dostunu ve düşmanını daha iyi tanıyan Türkiye Cumhuriyeti, dış politikasında bir atılım yaparak çok yönlü dış politika uygulamaya ve özellikle Üçüncü Dünya ülkeleri ve İslam ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmeye başladı. Türkiye kendi savunma gücünden başka bir güce güvenemeyeceğini anladı ve ulusal savunma sanayini geliştirdi. Ortaklık esasına dayalı bir anlaşma için de, eşitlik temelinde toplumlararası görüşmeler başladı. Ne var ki Rumlar bu eşitliği içlerine sindiremediklerini için bu görüşmelerden bir sonuç çıkmadı. Kıbrıs'taki iki eşit halk ve bu halkların meşru hakları olduğu dünyanın ezici çoğunluğu ve BM tarafından kabul edildi. Kuzeyde kalan ekonomik değerler ve Türkiye'nin yaptığı yardımlar, Kuzey Kıbrıs'ta ekonomik seviyenin yükseltilmesine neden oldu Türk halkı ve işadamları, ilk kez ayrı bir siyasi varlık olarak Türkiye ve üçüncü ülkelerle doğrudan ticari ve ekonomik ilişkiler kurma olanağı buldu, acentelikler aldı. Türk toplumunda ilk kez bir sanayi, turizm ve ticaret sektöründen söz edilebilir duruma geldi. Türkiye ile KKTC arasında siyasi, ekonomik ve kültürel yardımlaşma büyük boyutlara ulaştı. TRT, üniversiteler, Türkiye gazeteleri ve yoğun şekilde işleyen turist akımı nedeni ile kültür etkileşimi hızlandı. Her alanda bütünleşme hızlandı. 1974 öncesi tamamı ile tüketici bir

toplum olmaya zorlanan Kıbrıs Türk halkı, barış hareketi sonrası sağlanana olanaklar sonucu, üretici bir konuma geçti ve her alanda üretici kapasitesini ortaya koydu.

Barış Harekati sonrası Türk toplumunun sosyal hayatında da bin canlanma oldu ve her meslek dalında birçok mesleki örgüt, birlik dernek, sendika, cemiyet kuruldu, (Günsev, 2004: 178-184).

1974'ten beri Kıbrıs'ta kan dökülmemesidir ki bu çok önemlidir. Bunun nedeni ada halkının kendi topraklarında kendi evlerinde güven içinde yaşaması ve şiddet yanlısı kişilerin izole edilmiş olmasıdır. Bu güvenliği tehlikeye atarak herhangi bir düzenleme, toplumlararası şiddetin yeniden başlamasına neden olur. Daha açık ifadeyle, iki ulusal bölge sınır, karşılıklı mülkiyet talepleri ve vatandaşlık kriterleri konusunda temel bir anlaşma olmaksızın, Kıbrıs'ı yeniden birleştirmeye yönelik yapılacak herhangi bir girişim çatışma için yeniden davetiye çıkarmak olacaktır (Gibbons, 2003: 35). Kıbrıs bir planla AB'ye girdiği zaman, Türkiye'nin ada üzerinde elde ettiği hakların büyük bir bölümünün anlamsız hale geleceği ya da hemen ortadan kalkacağı veya zamanla eriyeceği açıktır (Ünal, 2004: 22)

Bu gelişmelerin yaşandığı günlerde Viyana'da 31 Temmuz-2Ağustos 1975 tarihleri arasında yapılan toplumlar arası görüşmelerde nüfus mübadelesi anlaşması da imzalanarak kabul edilir. Güneyde yaşayan bütün Türklerin kuzeye geçmelerine izin verilecektir. Bu işlem BM'in yardımıyla yapılacak ve 1975 yılının Eylül ayı sonunda önce sonuçlandırılacaktır (Keser, 1970: 463). Kıbrıs Barış Harekati'nin en önemli sonuçlarından biri, nüfus aktarması olmuştur. Bu suretle, Kıbrıs Türkleri, tarihte ilk kez sınırları belli bir bölgede bir arada ve güven içinde yaşama imkânına kavuşmuşlardır. Bunun bir diğer anlamı da, Kıbrıs Türkleri'nin koruyacakları bir sınır çizgisine sahip olduklarıdır (Öztürk, 2003: 41).

1974 Barış Harekati sonrasında 1975'te yapılan Nüfus mübadelesi Anlaşması ile, Güneyden Kuzeye 65 bin Türk gelmiştir. Böylece nüfus bakımından homojen iki kesim meydana gelmiştir. Her iki halkın geride mal- mülklerle ilgili mülkiyet sorunu siyasi, hukuki ve ekonomik boyutları olan iki taraflı sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Kıbrıs'ta Rumların 1963-74 döneminde Türklere yaptığı saldırı ve katliamlar "insan hakları silahlı çatışma ve tazminat hukuku" açısından incelenmeli şikayet ve dava konusu yapılmalıdır. Maraş başta olmak üzere, Kıbrıs'ta Türk vakıflarına ait olan ancak kanunlara aykırı bir şekilde Rumlara devredilen, hatta AİHM.'de Türkiye aleyhine dava konusu yapılan malların yeniden vakıflar idaresinin yönetimine verilmesinin sağlanacağı bir süreç başlatılmalıdır.

1963-1974 arası adada ikinci sınıf vatandaş muamelesi gören Kıbrıs Türk toplumundan, 1974 sonrası sözde 'elit' bir yönetici sınıfı oluşmuştu. Bu sınıf, Rumların Güney'e göç etmesinden sonra, onlardan kalan mülkler ve 'devlet' imkânları ile hak etmedikleri kadar büyük bir maddi refaha ve güce ulaşmışlardı. Doğal olarak da bu avantajlı durumun sürmesi için 'Türk-Yunan Dengesi', 'Kıbrıs'ın Stratejik Önemi' gibi söylemlere büyük destek verilmiş ve adadaki binlerce Kıbrıslı Türk'ün adadan göç etmesi pahasına savunulmuştu (Kalaycı, 2004: 65).

1963-1974 yılları arasında, korku ve güvensizlik yüzünden Kıbrıslı Türkler 54 karma köyü daha terk ederek güvenli bölgelere yerleştiler. Barış Harekatı’nın gerçekleştiği 20 Temmuz 1974 tarihinde, Kıbrıs’ta sadece 48 karma köy kalmıştı.

TABLO 7.2

1859 Yılından Günümüze Kadar Karma Köylerin Sürekli Azalışını Göstermektedir:

Yıl	Karma Köy Sayısı	Homojen Türk Köyleri	Toplam Homojen Türk ve Karma Köyler
1859	234	118	352
1911	230	85	315
1921	221	89	310
1921	202	88	290
1946	162	110	272
1960	102	130	232
1974	48	105	153
Şimdi	1	---	---

(Atakol, 2006: 107).

Kıbrıs Türk halkının ekonomik, ticaret, ulaşım, iletişim bilim kültür ve spor alanlarında dünyadan soyutlaması, çeşitli kısıtlamalara tabi tutulması durumunu anlatmak için izolasyon ambargo sözcüklerine başvurulmaktadır (Sezer, 2007: 87). Türkiye’ye karşı ambargo uygulanmasında Yunan devletinin büyük rolü bulunmaktadır. Türkiye’nin Kıbrıs adasına yapmış olduğu Barış Harekatı sonrasında bir ambargo ile karşı karşıya kalmasının ana nedeni Yunan devletinin hem Hıristiyan hem de Müslüman dünyadaki etkili dış politikası sayesinde ortaya çıkan Rum yanlısı kamuoyudur. Kuzey Kıbrıs’ta Barış Harekatı sonrasında kurulmuş olan Türk devletinin hala ambargo ile yüz yüze kalmasının nedeni, Yunanistan’ın etkili dış politikasıdır. Türkiye’nin ABD ve İsrail arasına sıkışmış konumu sürekli olarak onların işine gelmekte ve Helen tarafı da bu durumu kullanarak Kıbrıs üzerindeki etkilerini artırmaktadırlar (Çeçen, 2005: 83).

Sonuç olarak, Kıbrıs sorununa 'dıştan' bakan 'jeopolitik' perspektifler Kıbrıslı Türklerin gerçek sorun ve kaygılarına habersiz, duyarsız ve tepkisiz kalmışlardır. Böylece vizyonsuz ve günlük politikalar üretilmiş fakat zaman ilerledikçe dünya gerçekleriyle yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Kıbrıs Türk halkı askeri anlamda güvenliğini kazanmıştı. Ancak, bunun karşılığında dünyadan izole olmuş ve çeşitli sosyoekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır (Kalaycı, 2004: 65).

Kıbrıs sorununa uluslararası Toplumun tavrı zamanla daha da kötüleşmiş ve 1963’lerden 1974’e kadar kayıtsız kalmışken, 1974’ten sonra Kıbrıslı Rumlara karşı “koruyucu” bir tavır içine girmiştir. Tüm Uluslararası Örgütler Kıbrıslı Rum göçmenlere yardım eli uzatmış, alt yapılarının ve ekonomilerinin kalkınması için her

türlü desteği vermiştir. ABD Kongresi de bu yardımlarda fazla gecikmemiş ve 1974 Barış Harekatını müteakip, %19'u Kıbrıs Türk toplumu, geri kalan %81'i de Kıbrıs Rum toplumu için olmak üzere her yıl Kıbrıs için 15 milyon dolar ayırmıştır. Bu oran hala geçerlidir ve adil bir dağılım olarak görülebilir; ancak Kıbrıslı Rumların aldıkları yabancı yardımların büyüklüğü göz önüne alındığında, ekonomileri, 1974 Barış Harekatı'nın kendi açılarından getirdiği olumsuzlukları çabuk atlatmış ve toparlanmışlardır (Atakol, 2006: 86).

Türk Barış Harekatı'ndan önce Kıbrıs yoksul bir adayıydı. Fakat, Türk Barış Harekatı'ndan sonra Rum kesimi, dışarıdan gelen yardımların da katkısıyla, büyük ölçüde refaha ulaştı. Türkler'e ekonomik ambargolar uygulandığı halde Kıbrıs Türk kesiminde de ekonomik bakımdan önemsenecek gelişmeler oldu. Tabii buna Türkiye'nin büyük katkısı oldu ama, Kıbrıslı Türkler'in de büyük gayretiyle bu sağlandı. Amerika, İngiltere Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımıyorlar ama, Amerikalı, İngiliz profesörler, doçentler Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne geliyorlar, Cumhuriyet'in üniversitelerinde dersler veriyorlar, diplomalar veriyorlar ve yaklaşık 40 milletten gençler, o 5 üniversitede öğrenim görüyorlar. Bu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları için kıvanç verici bir olaydır (Ecevit, 2003: 34-35).

1963-1974 arası Kıbrıs Türkleri etnik kıyımla karşı karşıya kaldılar. Bu 11 yıl Kıbrıs Türklerinin en zor yılları oldu. Bir yandan yaşama kavgası verirken, diğer yandan da ellerinde kalanı kaybetmemeye gayret ettiler. Türkiye'den gelen parayla yaşıyorlar ve gelir getirici bir faaliyette bulunamıyorlardı. Bazıları kamplarda, hatta mağaralarda yaşıyor, günlerini saklanarak veya savaşıyor geçiriyorlardı. Bu göç, Yunan cuntasının Kıbrıs'ı askeri bir darbeye Yunanistan'a bağlama girişimine kadar sürdü.

11 yıl direniş mücadelesi veren Kıbrıs Türkleri, bilgi ve sermaye birikimine de sahip olamamışlardı. Ancak 1974 Barış Harekatı'ndan sonra korku ve savaş olmadan kendi bölgelerinde yaşamaya ve ekonomik olarak canlanmaya çalıştılar (Somuncuoğlu, 2003: 48-49).

20 Temmuz 1974 Barış Harekatı'ndan sonra tüm Kıbrıslı Türkler artık adanın kuzeyinde yaşıyorlardı. Yarısu güneyden kuzeye göç etmiş bu toplumu yönetecek bir Hükümete ve Meclise ivedilikle gereksinim vardı. Kıbrıslı Türkler yeni Yönetimlerini 1 Ekim 1974'te Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi olarak ilan ettiler ve kabine üyelerine de Bakan unvanını verdiler. Kıbrıslı Rumlara böylece verilen mesaj, Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıslı Rumlarla eşit olduğu ve eğer yeni bir ortaklık kurulacaksa bunun eşitlik ilkeleri üzerinde olacağıydı (Kürşad vd., 1978: 93).

Kıbrıs Türkleri, 1974'teki iki halkın kesin olarak ayrılmasından sonra çözüme kolaylıkla ulaşılacağı inancındaydı. Ancak durum böyle olmadı. Rum Cumhurbaşkanı Makarios, İngiltere'nin yardımıyla 15 Temmuz 1974 darbesinden sonra adadan kaçmıştı. Makarios, yaklaşık beş ay adadan ayrı kaldıktan sonra 7 Aralık 1974'te Kıbrıs'a geri döndü. Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesinin tüm kaynakları ile donanmış, Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak için yemin etmiş ve bütün hayatını buna adanmış, dini ve siyasi lider Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Makarios, Kıbrıs'a geri dönmüştü. Makarios'un Kıbrıs'a geri dönmesine izin verilmesi 1974 öncesi statükoya

dönüldüğü şeklinde algılandı. 1974’ten önce Kıbrıslı Türklere yapılan her türlü kötülüğün fikir babası ve uygulayıcısı Makarios idi. Temmuz 1974 olaylarından sonra Kıbrıs’taki statüko dramatik değişikliğe uğramıştı. Artık tamamen farklı bir durum ve farklı gerçekler vardı. Gerek Kıbrıslı Rumlar, gerekse Uluslararası Toplum, bu dramatik değişimi görememişler veya görmek istememişlerdir. Dolayısıyla gerçekçi olmayan çözüm araştırmaya ve empoze etmeye koyulmuşlardı.

Kıbrıslı Rumlar ekonomik olarak kalkınmalarından sonra silahlanmaya hız vermişlerdi. Yunanistan başta olmak üzere Brezilya, Fransa, Rusya ve Avusturya gibi ülkelerden de her çeşit silah satın almışlardı. Kıbrıslı Türkler ve Türkiye ise Rumlara uyarıda bulunmakta ve de Uluslararası Toplumun dikkatini istenmeyen sonuçlar doğurabilecek bu anlamsız silahlanmaya çekmeye çalışmaktaydılar. Ancak, Kıbrıslı Rumların silahlanma çılgınlığı hızla devam etti ve bu çılgınlık Türkiye’nin güney sahillerini Kıbrıs’tan vurabilecek menzile sahip 36 adet Rus S-300 Füzelere alımına kadar gitti. İşte o zaman Türkiye “ yetti ” dedi ve Kıbrıslı Rumların bu füzeleri adaya getirmelerine asla izin verilmeyeceğini tüm dünyaya duyurdu. Bu deklarasyon, Türkiye’nin her türlü askeri önlemi alıp füzelerin Kıbrıs’a getirilmesini ve konuşlandırılmasını engelleyeceği anlamına gelmekteydi. Türkiye’nin güçlü siyasi tavrı, deklarasyonu ve kararlı tutumu gereken mesajı vermiş ve Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Yunan Hükümetiyle yaptığı bir anlaşma sonucu, Kıbrıs’a gelmekte olan füzeler Yunanistan’a yönlendirilecektir (Atakol, 2006: 98-99).

1974 Barış Harekatı Enosis’i engelledi ve bütün Kıbrıslı Türkler Kuzeye, aynı şekilde Kıbrıslı Rumlar da Güneye geçip yerleşti. Harekat sonrasında Kıbrıslı Rumlar tüm dünyadan aldıkları büyük yardımlarla, kısa sürede göçmen sorunlarını çözdüler. Kıbrıs Türkleri ise büyük altyapı sorunları ile karşılaştılar. Bu sorunlarını, ancak Türkiye’den gelen teknik ve mali yardım sayesinde çözümlenebildiler.

Türkiye’den gelen yardımlarla iki havaalanı, bir marina, yaygın bir karayolu ağı, on beş gölet, kapsamlı bir sulama sistemi, modern telekomünikasyon sistemi, yüz yirmi ‘megawatt’ gücünde elektrik santrali, petrol ürünlerinin depolanması ve dağıtımı ile ilgili tesisler yapıldı; orman alanlarının geliştirilmesi amacıyla yönelik milyonlarca ağaç dikildi; radyo ve televizyon istasyonları ve Kuzey Kıbrıs’ı Türkiye üzerinden tüm dünyaya bağlayan Kıbrıs Türk Hava Yolları (KTHY) kuruldu. Türkiye Hükümeti şimdi de Türkiye’nin güney sahillerinden borularla suya susamış Kuzey Kıbrıs’a su getirme projesi üzerinde çalışmaktadır. 1963’ten beri Kıbrıslı Türklere yapılan her türlü maddi, manevi ve insancıl yardım sadece Türkiye tarafından yapıldı (Atakol, 2006: 115-116).

Ecevit barışsever bir insan olarak bilinirdi. İngilizceyi, anadili kadar iyi bilen bir şairdi. Bu kritik dönemde başta olması talihli bir durumdu. Kıbrıs’ta Ecevit bir fenomen haline gelmişti. Evlerde, dükkânların vitrinlerinde fotoğrafları asılıydı. Ecevit resimleri ortak idealize edilmiş nesne haline geldi, yeni gelişen bir grup kendilik kavramını birleştiren bir şey oldu. Klinik terimlerle bu grup kendilik kavramının ifadesi, bireylerde görülen türde maniye benziyordu. Savaştan aylar sonra bile Kıbrıslı Türk ebeveynlerin oğullarına Ecevit’in, kızlarına da eşinin adını vermeleri normaldi (Volkan, 2008: 141)

Kıbrıs Barış Harekatı’ndan sonra, yaklaşık sekiz ay adada kalındı. İkinci Barış Harekatı sırasında korkulan Türk-Yunan Savaşı olmamış ve Kıbrıs ikiye bölünerek,

%38’lik kesimi Kıbrıs Türklerinin kontrolüne geçmişti, ancak; İlk harekatta tamamen lehimize olan dünya kamuoyu ve basını, ikinci hareketle birlikte, tamamen Türkiye aleyhine dönmüştü.

ABD’de üç milyonu aşkın Yunan asıllı Amerikan vatandaşı vardır. Bu etkili lobinin büyük maddi olanaklarının yanında, Amerika’da (Amerikan Hellenic Educational Progressive Association-Amerikan Helen İlerici Eğitim derneği) altında 700 şubesi de bulunmaktadır. “Ahepa lideri ve arkadaşlarının Kıbrıs’taki Helen emellerine yaptıkları hizmetten dolayı, İstanbul Rum Patrikhanesi’nde bizzat Patrik Athenagoras tarafından kendilerine nişan verilmesi töreninden sonra; Patrik ile birlikte Bizans Kartalı altında fotoğraf çektirmişlerdi. Albay Grivas Kıbrıs’taki gerilla savaşı sırasında da selamını “Bizans Kartalı”ndan esinlenerek verirdi.”

ABD Meclisi önünde on binlerce Yunanlı ve Rum, “Kıbrıs’ı kurtarın”, “Barbar Türkleri cezalandırın!” diye büyük gösteriler yapmışlardı. Barış Harekatı sonunda, CHP ve MSP Koalisyonunda çıkan uyumsuzluk, Türkiye’de dağınıklık yaratıyordu. Oysa 17 Kasım 1974 Yunanistan seçimlerinde Karamanlis büyük çoğunlukla seçimleri kazanıyor ve Yunanistan’da tekrar istikrar sağlanıyordu. 7 Aralık 1974 tarihinde; ABD, İngiltere ve Yunanistan anlaşması sonucunda, Makarios kaçışından beş ay sonra, yine Kıbrıs’a dönüyordu. 5 Şubat 1975 Başkan Ford yönetiminin muhalefetine rağmen, “Ambargo” kabul ediliyordu. 3 yıl 8 ay sürecek Amerikan silah ambargosu; postalından, cephanesine dek her şeyi ile yabancı bir ülkeye bağımlı olan Türk Ordusu’nu, ibret alınacak bir şekilde adeta bir, “Hurda deposu,” haline getiriyordu. 13 Şubat 1975 Rauf Denktaş’ın başında bulunduğu Kıbrıs Türk Yönetimi, “Türk Federe devleti” olarak ilan edildi. Kıbrıs Rum Yönetimi, birleşmiş Milletler ve diğer uluslar arası kuruluşlardan aldığı destekle, Kıbrıs Türk toplumuna karşı çok katı bir politik ve ekonomik ambargo uyguluyordu.

Türk bölgesindeki Ercan Hava Alanı, Kıbrıs Rum Hükümeti karşı çıktığından (ICAO) “Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü” tarafından Uluslararası Havaalanı kabul edilmiyordu. Yabancı uçaklar bu nedenle Ercan’a inemiyordu. Türk bölgesindeki Magosa Limanını kullanan yabancı gemilerin kaptan ve mürettebatı, Rum limanlarına uğradıklarında tutuklanıyorlar; bu nedenle hapis ve para cezasına çarptırılıyorlardı (İkiz, 2007: 250-281).

1974’de hareket yapılmış, ancak ortadaki siyasi boşluk doldurulamamıştı. Hele Makarios’un geri dönmesiyle birlikte bu boşluk daha da açık şekilde göze batmaya başlamıştı. Batı ülkeleri, “Siz adaya anayasal düzeni kurmak için geldiğinizi söylemişsiniz. İşte Makarios da döndü ve düzen yeniden kuruldu, haydi artık çıkın!” diyorlardı. Türkiye açıkça işgalci, Denktaş da başkaldıran bir azınlık lideri görüntüsündeydi (Birand, 1979: 83).

Kıbrıs’ta Türk ve Rum kesimleri arasındaki nüfus değişimi, karşılıklı anlaşmalarla 26 Ağustos 1974 tarihinden itibaren başlamakla birlikte; Birleşmiş Milletlerin 31 Temmuz-2 Ağustos 1975 tarihlerinde Viyana’da yaptığı toplantıda karara bağlanmıştır. Bu kararlar, iki toplum arasındaki nüfus mübadelesinin Birleşmiş Milletler yetkililerinin denetim ve gözetiminde ve belli kararlar dahilinde yapılması karara bağlanmıştır. Elde kesin veriler bulunmamakla beraber, takriben 80.000 civarında Rum

kökenli, 42.000 de Türk kökenli nüfusun yerlerini terk etmek zorunda kaldıkları bildirilmektedir. Annan Planının en önemli anlaşmazlık maddelerinden birisi de nüfus mübadelelerine ilişkindir. Rumlar, nüfus açısından 1974 Kıbrıs Barış Harekatı öncesine dönmeyi isterlerken, Türklerse yaşadıkları olumsuz deneyimlere dayanarak, homojen bir iki kesimliliğin kendileri için daha güvenli olduğunun bilincine ulaşmış görünmektedirler (Doğan ve Akyıldız, 2004: 13). Kıbrıs Türk toplumunun Kıbrıs olaylarında 800'ü aşkın kaybı vardır. Bu kişiler silahlı Rum çeteleri ve sözde polisleri tarafından yollardan, evlerinden, bahçelerinden, işyerlerinden toplanmışlar ve bir daha da haber alınmamıştır.

Türk toplumu yöneticileri bu insancıl sorunu, acılı ailelerin yaralarını depreştirmemek için gündeme getirmekten kaçınırken, Rum liderler kendi iç savaşları sırasında öldürülen Rumları ve ailelerini istismar ederek, tüm sorumluluğu Türklerini üstüne yükleyip dünya kamuoyunu aldatma yoluna gitmektedirler. Her şey bir yana Papaz Papatsestos'un açıklamaları ortadadır... (Mütercimler, 2003: 426-427). Rumların 1955-1959; 1963-1974 Yılları arasında, on beş sene Türklere yaptıkları mezalim ve silahlı saldırı sonucunda Türk ve Rum toplumları artık bir daha biraraya gelemeyecek şekilde birbirinden ayrılmıştır. Rumların barbarlıkları Nazi vahşetini bile gölgede bırakmıştır (Atun, 2010b: 24).

Kıbrıs Türk'ü yüzlerce örneğini, gördüğü vahşetin izlerini daha uzun yıllar taşıyacak ve bu acılı günlerle yaşayacaktır. Katliamlar, ırza geçme olayları ve kayıplar, Türk Silahlı Kuvvetlerinin gerçekleştirdiği Barış Harekâtının ne denli haklı nedenlere dayandığının bir delilidir (Mütercimler, 2003: 426-427).

Yunan Cuntası uzun bir süre iktidarını devam ettirebilirdi. Kıbrıs'ta gerek Rumların gerekse Türklerin birlikte bu cuntayı devirmeleri kolay olmazdı. Yunanistan'ın demokrasiye dönmesi uzunca bir süre mümkün olmayabilirdi. Bu operasyonun sonrası Rumların işgal konusunda söyledikleri doğru değildir. Çünkü esas işgali Kıbrıslı Türkler yaşamaktadır. Özellikle kendi kendilerini idare teme konusunda yaşananlar Kıbrıslı Türklerin durumunu anlatması bakımından çok ilginçti (Hasgüler, 2000: 58-59).

1974 ve sonrası, Kıbrıslı Rumların tarihi ve Kıbrıs'ta Helen ulusçuluğu açısından bir dönüm noktası oluşturmaktadır. 1974 sonrası, bazı bakımlardan, 'Küçük Asya Felaketi'nden sonra Yunanistan'da ortaya çıkan durumla benzerlik arz etmekteydi. Megali-İdea'nın İzmir'de yenilgisinden sonra, Kıbrıs'ta da Enosis yenilmişti ve bu durum, Yunanistan'ın kuruluşundan sonra, siyasi bir program olarak hep varolagelen Enosis'in, artık tarih sahnesinden çekilmesini simgeliyordu (Kızılyürek, 2002: 133).

1974'teki Nicos Sampson darbesi sonrasında, TC'nin, adaya müdahale etmemesi durumunda, Akdeniz'in doğusunun Yunan hakimiyeti altına gireceği düşüncesi egemendi (Hasgüler, 2000: 11). 1974 Harekatı Kıbrıs sorununda yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Fiilen ikiye bölünen adada Türkiye açısından sorun çözülmüştür ama mevcut durum herhangi bir hukuki çözüme kavuşturulamadığı için Kıbrıs sorunu 2000'lere girmişken hala uluslararası kamuoyunun gündemini işgal etmektedir. Bununla birlikte 1974'ten sonra sorun nitelik değiştirmiştir. Ancak 1960 antlaşmaları

çerçevesinde değil, 1974’ten sonra ortaya çıkan fiili durum çerçevesinde çözüm aranmaya başlanmıştır (Oran, 2001: 749).

Kıbrıs Türkleri’ni kötüleme kampanyalarında ileri sürülen bir diğer yalan da 1963-1974 arası Türklerin anlaşmaya yanaşmadıkları iddiasıdır. 1964-1967 saldırılan ile görüşme ortamını yok eden, adaya 20.000 Yunan askerini gizlice sokan Rum liderliği, bu yalanı ile saldırgan tutumunu gizlemeye, Kıbrıs Türklerine uygulanan insanlık dışı ambargo eylemlerini, adam kaçırmalarını, katledilen yüzlerce esirin hesabının sorulmasını, yakılıp yıkılan Türk köylerinin ve toplu katliama uğrayan sivil Türklerin acı sonlarının dünya tarafından görülmesini önlemeye çalışmaktadır. 1974’e kadar anlaşma olmamasının nedeni 1960 anlaşmalarına geri dönüşü kabul etmemeleridir (Akmaral, 2007: 308). Türkiye son yıllarda yitirilen uluslararası güveni yeniden tesis etmek ve sorunları çözebilmek için bölgesel güç olmanın gerekleri olan, ekonomik, siyasi ve sosyal istikrarı yakalamak zorundadır (Dağı, 1998: 55)

7.7. Dünya Basını Barış Harekatını Nasıl Karşılardı?

Türkiye’nin 1974’te Kıbrıs’a müdahalesi Batıda kaygı ve tepki uyandırdı (Ünal, 1974:655). Dünya basını Türk Barış Harekatını olumlu olarak değerlendirerek geniş yer vermişti.

İşte bazı örnekler:

SUNDAY TELEGRAPH:

“Türkler anlaşmaların kendilerine verdiği hakları kullanarak Kuzey Kıbrıs’a çıkartma yaptılar.”

WASHINGTON POST:

“Yunanlıların hayallerinde yaşattıkları Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanması olayını destekleyen darbe, Türkiye’nin Ada’nın özgürlük, güvenlik ve toprak bütünlüğünün korunması için yasal bir hareket yapmasını zorunlu kılmıştır.”

THE TIMES:

“Zürih antlaşmasının Yunanlılar tarafından ihlali Kıbrıs Harekatına neden olmuştur. Yunanlılar Kıbrıs’ı her yönden işgal etmişler ve özgürlüğünü kısıtlamışlardır. Birçok etken Türkiye Başbakanı Ecevit’in haklılığını ortaya çıkarmıştır.”

ALMAN RADYOSU:

“ Sorunu barışçı yollardan çözülemeye çalışan Türkiye Başbakanı Ecevit’in çabaları Atina’daki Cunta’nın uzlaşmaz ve inatçı tutumu dolayısıyla engellenmiştir. Londra ve Zürich antlaşmalarının kendisine verdiği haklarla Türkiye duruma müdahale etmiştir (Şenlikoğlu, 1993: 204-205).

Barış Harekatı’nın başladığı 20 Temmuz tarihli İngiliz gazeteleri, Türk donanması gibi Yunan donanmasının da denize açıldığını; ABD’nin, askeri müdahalede bulunması için Ankara üzerinde baskı kullanmakta olduğunu; İngiliz hükümeti’nin

Makarios'u desteklediğini; Makarios'un 19 Temmuzda BM Güvenlik Konseyi'nde yaptığı ve darbeye karşı harekete geçilmesi isteğinde bulunan Yunan hükümetini ise, Kıbrıs'ın bağımsızlığını ihlal ederek diktatörlüğünü adaya yaymakla suçlayan konuşmasını öne çıkarmışlardı.

Ünlü İngiliz Pazar gazetesi The Sunday Times'ın 21 Temmuz günkü sayısının manşetinde iri harflerle şu başlık vardı: BM bir ateşkes için çalışırken Yunanistan tam bir savaş uyarısında bulundu. Türkiye Kıbrıs'a 6.000 asker çıkardı. Callaghan'ın tüm umutları suya düştü. Türk askerlerinin karaya çıkış yerini gösteren bir Kıbrıs Haritasını, çıkarma plajı ile Girne arasındaki sahili ve Girne Lefkoşa yolunu, Türk paraşütçülerinin indirildiği yerleri, Girne yakınlarındaki Yunan birliklerinin kamplarını gösteren bir çizimi (krokiiyi) de ön sayfasında yayımlayan Sunday Times, başyazısını da bu konuya ayırmıştı. Bu başyazının başlığı şöyleydi: tehlikeli, fakat adil bir hareket (Günsev, 2004: 171-172).

7.8. EMPERYALİST DEVLETLERİN KIBRIS POLİTİKASI

Kuruluşundan bu yana Yunanistan dış politikasının temel amacı olan Dış Yunanlıları anavatana katmayı gerçekleştirmek için tam beş kez (1881, 1913, 1920, 1923, 1947) genişlemiş bir kez de başarısız genişleme girişiminde bulunmuştur (1919-1922). Bu yayılcı siyasete coğrafya gereği engel oluşturan hep Türkiye olmuştur (Oran, 1986: 2).

Türk ve Yunan Milletinin ve onların Kıbrıs'taki uzantıları olan Türk ve Rum cemaatlarının Millî dava kabul ettiği Kıbrıs davasının mücadelesi Türk ve Yunan Milletleri ve Kıbrıs'taki öncüleri Türk ve Rum cemaatları arasında devam etmektedir. Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmek Enosis için Kıbrıs Rum cemaati ile Yunanistan'ın 1821'den beri tahakkuk ettirmek üzere üstün ve müşterek gayret gösterdikleri ve her safhayı zaman imkân ve dünya siyasi ortamı göz önünde tutarak plânladıkları malûmdur. Akritas Plânının uygulaması; Dünya siyasi durumundaki telâkki ve bugün için geçerli prensiplerde bir değişiklik olmadığı sürece devam edecektir. Rum ve Yunanlıların bu plân prensipleri çerçevesinde netice almaya çalışacakları aşikârdır (Akmaral, 2007: 4).

Modern Yunan tarihi Antik Yunan edebiyatındaki trajedileri aynen yansıtır. 19. yüzyılın ilk yarısından Türk egemenliği kurulduktan bu yana Yunanistan, yabancı güçlü devletlerin etkisi altında kalmıştır. Bağımsızlığı kazanmasından sonra içinde devamlı olarak Akdeniz'e stratejik bakımdan önemli bir askeri üst düşünülmüş ve milli bağımsızlığa önem verilmemiştir (Rousseas, 1974: 102).

1963 yılında Kıbrıs'ta Makarios'un anayasal düzeni değiştirmek için başlattığı saldırılar üzerine çıkan Türk-Yunan anlaşmazlığı karşılıklı azınlıkların olumsuz etkilenmesine yol açmıştır (Oran, 1986: 147). 1964 yılı içinde ABD ve Türk temsilcileri ile Birleşmiş Milletler yetkilisinin Cenevre'de yaptıkları görüşmeler sonucunda ortaya Acheson Planı çıkmıştır. Acheson Planı Kıbrıs'ın kuzeydoğusunda Karpas yarımadasında bir küçük bölgenin Türk egemenliğine verilmesini ve Türklerin yoğun olduğu bölgelerde üç muhtar Türk yönetiminin kurulmasını öneriyordu. Çalışmalar

devam edince Acheson Planı'nı değiştirerek 50 km. karelik bir bölgenin 50 yıl süre ile Türklere kiralanmasını önerdi. Türkiye bu değişikliği de kabul etmedi. Türkiye Türklere ayrılan bölgelerde egemenlik ileri sürerken Yunanistan buraların kiralık olarak verilmesini istiyordu. Meclis görüşmelerinde Türkiye'nin havadan yaptığı müdahalenin daha da genişletilmesi istendi. Bu yıldan sonra Yunanistan'ın adaya Yunan askeri göndermesi, oniki adalarda yığınak yapması, ABD'nin müzakere önerilerine yanaşmaması, Türkiye-Yunanistan arasındaki Kıbrıs sorununu bölgesel bir uyuşmazlığa doğru genişletmiştir. Türkiye Yunanistan'ın bu hırçın tutumu üzerine aradaki ticaret anlaşmalarını feshederek İstanbul'daki Yunan vatandaşlarını sınır dışı etmeye başlamıştır. Türkiye Kıbrıs'a Ağustos 1964'te havadan müdahale ettikten sonra soruna daha dikkatle eğilmiş Kıbrıs Türklerine yardım malzemeleri göndererek, Rum ablukalarını kırmıştır. Türkiye'nin dinamik tutumu Kıbrıs'ta bir süre için istikrarı gerçekleştirmiştir (Çeçen, 2005: 50). Güney Kıbrıs'ta Makarios'tan sonra Kipriyanu, Vasilu, Klerides, Atina'da albaylardan sonra Karamanlis, Papaendreu, Mitçotakis gelmiş ancak Kıbrıs Politikalarında en ufak bir sapma olmamıştır (İnan, 1993: 63).

Kıbrıs bunalımının Türk-Yunan ilişkilerinde de uzun vadeli sonuçları oldu. İki ülke arasındaki ilişkileri onarılmaz biçimde yaraladı. Bu sadece Kıbrıs sorunu dolayısıyla iki ülkenin ve iki halkın karşı karşıya gelmelerinden kaynaklanan bir durum değildi. Kıbrıs sorunu, Tür aydınları ve Türk solu tarafından milliyetçiliğin mihenk taşı haline getirildiği için Türk dış politikasının öze ilişkin eleştiri kabul etmeyen tek konusu oldu. Öteki tüm ülkelerle ilişkiler eleştirilirken ve Türk dış politikası bu eleştirileri göz önünde tutarak yönlendirirken, Kıbrıs ve Yunanistan bu sürecin dışında bırakıldı ve Türkiye bu alanlarda özeleştiri yapma olanağı bulamadı. Bugüne dek süren bir tutumla Kıbrıs ve Türk-Yunan ilişkilerinde kendisinin hep savunma durumunda kaldığını vurguladı. Dolayısıyla Yunanistan hep saldırgan kabul edildi. Veri kabul edilen bu durum onaylamak için zengin tarihsel olgular ayıklandı ve tek sesli bir Türk-Yunan ilişkileri tarihçiliği yapıldı. Bu nedenle de Yunanistan'la ilişkiler Türk dış politikasının en zayıf, en bunalımlı ve tamiri en güç alanı olarak kaldı (Fırat, 1997: 287).

Yunanistan'la olan problemlerimiz diğer komşularımızla olanlardan daha fazla yer kaplamakta, bunların en başında ise Kıbrıs meselesi gelmektedir. Kıbrıs Türk-Yunan ilişkilerinde ötesinde Türkiye'nin en önemli ve en öncelikli dış politika konusudur. Kıbrıs meselesinin Türk dış politikası açısından her yönden özellikle savaş tecrübesi, diplomasi sanayi ve başka ülkelere bağımlılık konularında kazanımları olmuştur. Ama bunun yanında özellikle Ağustos 1974'teki Türkiye'nin adaya yaptığı ikinci harekattan sonra 1975'te Türk Federe devleti ve 1983'te de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanında sonra da Türkiye'yi uluslararası alanda en çok zorlayan da Kıbrıs problemidir (Bal, 2001: 52).

Amerika Birleşik Devletleri dünyanın batısındaki bir kıtanın ortasında yer alan bir büyük ülke, Kıbrıs adası ise dünya haritasının tam ortalarında yer alan büyük bir ada olduğu dikkate alınır ise ikisi arasında ne gibi bir bağlantının bulunabileceği tartışma konusudur. Yaklaşık on bin kilometreden fazla bir mesafe içinde yer alan iki ülkenin birbirleriyle karşılıklı olarak ilişkiye girmeleri, kendi açılarından değil ama dünya konjonktürünün getirmiş olduğu olaylar açısından söz konusu olmuştur. Yirminci

yüzyılda iki büyük dünya savaşı sonralarında Amerika Birleşik Devletleri dünya gücünü eline geçirince, yeryüzünün jeopolitik merkezi olan Orta Doğu bölgesine girmek durumunda kalmış ve bu nedenle de, dünyanın merkezi bölgesindeki en büyük ada olan Kıbrıs ile karşılaşmıştır. Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren Amerika Birleşik Devletleri ile Kıbrıs adası arasında ilişkiler başlamış ve dünyanın en büyük siyasal gücü, dünyanın en merkezi bölgesinde yer alan bu büyük ada ile yakından ilgilenmeye başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde batı ittifakının en güçlü ülkesi olarak ABD, dünyanın ortalarına girmek zorunda kalmış, Sovyetler Birliğinin önünü kesmek ve daha sonraki planları için ön hazırlıklar yapmak üzere, Orta Doğu'ya çerçevede, ikinci dünya savaşı sonrasında hem Türkiye Cumhuriyeti hem de hemen altında yer alan Kıbrıs adası doğrudan doğruya, dünyanın en büyük siyasal gücü olan Amerika Birleşik Devletlerinin ilgi alanına girmiştir (Çeçen, 2005: 101).

Rum-Yunan ikilisinin 1963 olaylarından sonra Türk halkına karşı uyguladığı siyasi ve ekonomik ambargo kısa bir süre içinde hissedilir bir hale gelmiştir ve bu durum Türkleri tahrik etmiştir (Serter, 2008: 402).

1963-1964 Kıbrıs krizindeki Johnson mektubundan sonra 1974 Kıbrıs krizi Türk Amerikan münasebetlerine ikinci bir tahrip edici darbe indirmiştir. Bu darbenin tesiri ise, hem çok daha uzun olmuştur o kadar ki Türk Amerikan münasebetleri ancak 1981 yılından itibaren yani Reagan idaresi ile kendine gelmeye başlayacaktır. Fakat bu hadisenin Türk kamuoyunda yarattığı güvensizlik faktörünün tamamen ortadan kalktığı söylenemez. 1974 Kıbrıs buhranının Türk Amerikan ilişkilerine indirdiği darbe amerikan kongresinin bilhassa 5 Şubat 1975'ten itibaren Türkiye'ye tatbik ettiği silah ambargosu yani amerikanın Türkiye'ye hiçbir şekilde silah yardımında bulunmamasıdır. NATO içinde müttefik durumda bulunan iki devletten birinin diğerine silah ambargosu tatbik etmesi tarihte eşine rastlanmayan bir gariplik örneği olmuştur (Armaoğlu, 1997: 809).

Türk ordusu, Kıbrıs'a istila ya da ilhak amacıyla çıkmadı; 1960 yılında İngiltere-Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanan İttifak ve Garanti Antlaşmasınının 4. maddesinin yasal hak olarak verdiği müdahale yükümlülüğünü yerine getirdi. Birinci Barış Harekâtının yasallığını ve haklılığını tüm dünya ulusları kabullenmişken, İkinci Harekâtı yapınca hepsi karşımıza çıktı. Yunanistan'ın lobi çalışmaları sonucunda da NATO üyesi olmamıza karşın ABD ambargo uygulamaya başladı (Mütercimler, 2003: 429-432).

Başbakan Süleyman Demirel AP Ajansına verdiği demeçte, «ABD Kongresi ambargo kararı almakla, Türkiye'nin savunma gücü nü baltalamıştır. Biz hibe değil, parasıyla silâh istiyoruz» dedi. ABD Başkanı Jimmy Carter, Senato Dışişleri Komisyonu üyeleri ile yaptığı bir görüşmede Türkiye'deki üslerin önemini belirterek, 'Türk-Yunan ilişkilerinde tarafsızım' dedi (BYEGM , 20.04.2010, Byegm.www.gov.tr). Kıbrıs meselesinde Johnson bir saflık gösterince herkes uyandı. Eğer o saflığı göstermeseydi hiç kimse uyanmayacaktı (Küçükömer, 1968: 102). 1964 Erenköy olaylarında ve Johnson'ın ünlü mektubundan sonra yetkili çevrelerin gözleri açılmaya başlamıştır. NATO dışındaki birliklerimizin eğitimi ve donanımı hızlandırılmıştır. Bundan 3-4 yıl önce Türkiye'nin Yunanistan ve Kıbrıs'a dönük doğru dürüst bir

stratejisi yoktu. Stratejinin eksikliği şuradan bellidir ki zamanın hükümeti Kıbrıs'a çıkarma konusunu sordukları gün, yetkili askerler bu konuda hazırlıklı olmadığını söylemişlerdir (Küçükömer, 1968: 140).

Amerika, Kıbrıs konusunda bazen Türkiye yanlısı bazen de karşıtı bir politika izlemiştir, işine geldiği zaman Türkiye'yi belirli bir yöne çekmeye çalışmış, gelmediği zaman ise karşı çıkarak, tamamen kendi politikası doğrultusunda bir yaklaşım sergilemiştir. Orta Doğu'da kendisinin ve İsrail'in söz sahibi olabilmesi için, Kıbrıs sorununu sürekli olarak çok taraflı bir konu olarak ele almışlar ve tarafları birbirlerine karşı yönlendirerek kendi politikalarının devreye girmesini sağlamışlardır. ABD Türkiye'deki üslerini yitirmemek içinde çaba harcarken çok yönlü bir dış politikanın örneklerini gösteriyordu. ABD'nin Türkiye ve Türk tarafı için uygulandığı ambargoya Türkiye Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devletini kurarak karışık vermiştir (Çeçen, 2005: 106-108).

Türk dış politikasına daima etkide bulunan diğer unsur da Sovyetler Birliği olmuştur (Kürkçüoğlu, 1972: 11). Patrikhane mavi boncuk misali zaman zaman sırtını şu veya bu devlete dayamaktadır. Yeter ki Türk milletinin düşmanı olsun. Patrikhanenin en çok yaslandığı devlet Rusya olmuştur (Berk, 1962: 29). A.B.D. etrafında toplanan Batı demokrasileri, NATO kısa adı ile anılan Kuzey Atlantik Pakiti ittifakını meydana getirdiler. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden Rusların atom bombasını imal etmeye başladıkları tarihe kadar, iki blok arasında "Kılıç-Kalkan" stratejisi hüküm sürdü (Türkeş, 1974: 61).

Büyük Fransız Tarihçisi ve siyasetçisi Alexis'de Tocqueville, "20. yüzyıla Rus kamçısıyla, Amerikan kesesi egemen olacaktır." demiştir. Gerçekten 20. yüzyılın ikinci yarısında uluslararası sisteme büyük endüstriyel ve tarımsal potansiyeli ile ABD ile üstün asker gücü ve yayılcı politikasıyla Sovyetler Birliği egemen oldu (Şen, 1992: 23). Rusya İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalist ve sömürücü olarak ortaya çıkmıştır (Rywkin, 1975: 5).

XX. Yüzyıl üç büyük savaş gördü. I. ve II. Dünya Savaşları'ndan sonra dünya düzeni yeniden kuruldu ve ülkeler zorla veya kendi iradeleri ile bu düzen içinde bir yerde kendilerini buldular. Üçüncü büyük savaş ise Soğuk Savaş'tır. (Tezkan, 2000: 9). Kıbrıs'ın stratejik önemi, aslında Soğuk Savaş boyunca Ortadoğu'daki iki süper gücün yarış alanı olması itibarıyla anlamını bulmuş bir kavramdır. Başka bir deyişle, ada üzerinde üsleri bulunan İngiltere'nin ve ABD'nin bölge üzerinde emperyalist hegemonyalarına ve ortak stratejilerine hayat vermek yolu olarak Kıbrıs'a yaklaşmışlardır. Yani Kıbrıs bölge üzerindeki bir takım plan ve hedeflerin yaşama geçirilmesi için kullanılması gereken "batmayan bir uçak gemisiydi." Bu anlamda SSCB'nin de Soğuk Savaş boyunca yaklaşımı, kendi stratejilerine uygun olarak, bölge üzerindeki bu güçlere zarar verme ya da var olan etkilerini kırma yönünde taktik yaklaşımları vardı. SSCB'nin Kıbrıs sorunu konusundaki politikası temelde, NATO ittifakı içinde uzun dönemde bir bölünme yaratacak çabaları kollama, adadaki İngiliz etkisini azaltma ve askeri üslerin kalkmasına varacak çabaları desteklemektir. Ayrıca Kıbrıs'taki iç siyasal istikrarsızlığı koruma yoluyla ABD, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan liderlikleri arasında belli bölünmeler yaratmaktı (Hasgüler, 2000: 149).

Aslında AKEL bünyesinde birçok liberal aydınları da toplayan solcu bir münazara cemiyetinden doğmuştur. 2. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru yeniden organize edilmiş ve Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi (Enosis) taktiğini kullanarak bir hayli kuvvet kazanmıştır (Tamçelik, 2001: 30).

SSCB'nin bu yaklaşımları örneğin 1950-1964 yılları arasında Kıbrıs'ın genel anlamda bağımsızlığına vurgu yaparken, bu bir anlamda AKEL ile “enternasyonal bir dayanışma” şeklinde takdim edilmekteydi. Tarihsel olarak Ortadoğu'daki petrolden ötürü Kıbrıs'ın stratejik önemi 1950'li yıllarla birlikte artmıştır (Hasgüler, 2000: 149). Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde Sovyetler Birliği 1958 darbesi ile Bağdat üzerinden Irak'ta üstünlük sağlayınca, Irak üzerinden Suriye'ye geçmiş ve bu ülkedeki Fransız üstünlüğünü devre dışı bırakmıştır. Sovyetler Birliği daha sonra da Suriye üzerinden Kıbrıs'a geçerek, bu ada da Akdeniz bölgesinin en güçlü komünist partisi olan Akel'in kuruluşunu sağlamıştır. Yirminci yüzyılın son çeyreğine doğru AKEL'in etkinliği başlamıştır. Yirminci yüzyılın son çeyreğine doğru AKEL partisi aracılığı ile bir siyasal darbe sağlayarak Kıbrıs'ı Akdeniz'in Kübası yapma projesine Amerika Birleşik Devletleri karşı çıkmış ve Rum tarafındaki militanları aracılığı ile komünist darbeyi önleyen bir Amerikancı darbeyi gündeme getirmiştir (Çeçen, 2005: 92). Rusya Kıbrıs adası üstündeki İngiliz üslerine işaret ederek, Emperyalistlerin, Kıbrıs üstünde entrika ve dolaplar çevirmekte olduklarını öne sürmüştür (Erkin, 1968: 2).

Sovyetler Birliği kurulduğu günden beri Kıbrıs Cumhuriyeti ile yakın ilişkilerini sürdürme politikası izledi. İngiltere'ye karşı sömürge karşıtı mücadelenin liderliğini üstlenen Makarios, 1950'li yıllardan itibaren bağlantısızlık politikasını savunan liderler arasında önemli bir yere sahip olmuş, bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti çözümüne onay verdiği anda bile adadaki İngiliz üslerine karşı çıkmış, devlet başkanı seçildiği andan itibaren bağlantısız bir dış politika izleyeceğini açıklamış, ülkesinin NATO'ya girmeyeceğini defalarca belirtmiş, Doğu Bloku ile iyi ilişkilerini sürdürmüş, bölgede NATO karşıtı bir politika benimsemiş tek lider sıfatını kazanmıştı (Çeçen, 2005: 143). Sovyetler Birliği'nin NATO ittifakını çözmek ve dağıtmak maksadı ile devam eden çalışmaları ve propagandaları da üye memleketler üzerinde tesirsiz kalmamaktadır (Türkeş, 1974 : 30).

Kıbrıs sorununun NATO içi bir krize dönüştüğü, gerek Türkiye'nin gerek Yunanistan'ın ABD ile ilişkilerinin bozulduğu Haziran 1964'te Moskova bu ülkelerle ilişkilerini geliştirmek için yeni bir fırsat yakaladığını düşündü. Makarios'un üçüncü dünyacı politikasından yararlanan Sovyetler Birliği AKEL partisi aracılığı ile adanın sosyalist sisteme geçebilmesinin hazırlıklarını yürütüyor, Makarios sonrasında bir Castro darbesi benzeri girişim ile Kıbrıs'ı Akdeniz'in Kübası konumuna getirmek istiyordu. Bu planı haber alan ABD daha önce davranarak, Makarios ölmeden işbaşında iken kendisine bağlı bir Rum çetesi aracılığı, Nikos Sampson darbesini yapıyor ve böylece Makarios sonrasında Akdeniz'in Kübasını yaratacak sosyalist darbenin önünü kesiyordu (Çeçen, 2005: 104-105).

NATO ortaklığı döneminde balayı devresi yaşayan Türk-Yunan ilişkileri, Kıbrıs sorununun ortaya çıkışıyla yeniden sorunlu bir döneme girecektir. Ancak İngiltere, NATO ve Bağdat Paktı'nda müttefiki olan Ortadoğu'da aynı çıkarları paylaştığı

Türkiye’nin Kıbrıs sorununda taraf olması için gerekli adımı atarak söz sahibi olmasını sağlayacak ve Kıbrıs kısa süre içinde Türkiye için milli bir dava haline gelecektir. Öyle ki Kıbrıs sorununun ulaştığı seviye gerek iç politik gelişmelerde gerekse dış politikada belirleyici hale gelecek, Kıbrıs nedeniyle Türkiye’de yaşanan 6-7 Eylül olayları sonrasında aydınlar ve askerlerin reddedici tavırları gözle görülür şekilde ortaya çıkmaya başlayarak Menderes’in halk nezdindeki popülaritesini azaltacaktır.

Türkiye-Yunanistan ilişkileri de hızla kötüye giderek iki ülke arasında gerginlik büyüyecek, ancak belirleyici unsurlar, ortak savunma organizasyonu içinde bulunan iki devletin uzlaşmazlık içinde bulunmalarının NATO’nun hem caydırma hem de savunma gücünü sarsacağını düşünerek gerginleşen ilişkilerin kopmasına izin vermeyecektir. Kıbrıs sorununun ortaya çıktığı andan itibaren dikkati çeken en önemli nokta odur ki Türkiye, Kıbrıs konusunda hazırlıksız yakalanmıştır. Türkiye bir Kıbrıs politikasının olmaması nedeniyle kısa sayılabilecek bir dönemde savunduğu tezleri sürekli değiştirmek zorunda kalmış, ortaya koyduğu politikalar özgün politikalar değil, Rum Yunan tarafının politikalarına tepki olarak ortaya koyduğu tezler olmuştur.

Kıbrıs sorunu ortaya çıktığı andan itibaren, Türk-Yunan ilişkilerinin seyrini belirleyen ana faktör olmuş, azınlıklar sorunu, Ege sorunları gibi sorunlar hep Kıbrıs sorununun seyrine göre gündeme gelen sorunlar olmuşlardır (Bekarlar, 2006: 187-188).

Rusların Kıbrıs Rumlarını destekledikleri, 1964 Kıbrıs çatışmasında, Sovyetler Birliği adada oluşan tehlikeli durumdan NATO üyelerini ve Türkiye’yi suçlamıştır. Asistan Aysel Aziz’e göre bu Rus siyaseti 4 önemli noktaya dayanmaktadır. Komünist bir kuruluş olan AKEL’in Kıbrıs’taki yasal varlığı ve Kıbrıs Rumları arasında oluşan komünist etkiler. Yunanistan’da sola eğilimli olan Papandreu Hükümetinin bulunması. Sovyetler Birliği tarafından, Batı’nın emperyalist ülkelerinden biri olarak sayılan İngiltere’nin Kıbrıs’ta üslere sahip olması. Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerin soğumakta olması. Bunlara son bir kıstası daha ekleyebiliriz. Adanın Türkiye ve Yunanistan arasında paylaşılması düşüncesi, Sovyetler Birliği’ni Makarios rejimi ciddi bir biçimde desteklemeye yöneltmiştir.

Sovyetler Birliği, 1967 yılından sonra sürekli olarak Kıbrıs’ta bir hükümet darbesinin olacağını haber verir. 1974 Hükümet Darbesi gerçekleştiği zaman, adaya müdahale edecek hiçbir yasal hakka sahip olmayan Ruslar adanın bağımsızlığını desteklerler. Sonuç olarak bu Rus siyaseti, adanın Yunanistan’a bağlanması veya Türkiye ile Yunanistan arasında paylaşılması olsun, adada Amerikan üslerinin yerleşmesine yol açacak her türlü Enosis’e karşıdır (Şahinler, 1979: 48-50). Sovyetler Birliği, tıpkı A.B.D gibi, Kıbrıs meselesinde iki tarafı birden tatmin etmenin çok güç olduğunu anlamıştır (Tamçelik, 2001: 27).

Stratejik bakımdan Kıbrıs, Ortadoğuda hakim bir pozisyona İngilizler tarafından işgalinin ilk ve önemli sebebi de bu imtiyazlı durum olmuştur (Torun, 1956: 104). İngiliz idarecileri çoğu zaman Ortodoks Rumların tarafını tutmuşlar ve daima kendilerine daha yakın hissettikleri bu cemaate yardımcı olmuşlardır. Bunlar, her şeyden önce, gerek mahalli Ortodoks kilisesinin, gerekse yeni kurulmuş olan Yunan Hükümetinin ihtiraslarını yerine getirebilmek için Kıbrıs’ın, aslında Yunanistan ile uzak

yakın hiçbir ilgisi olmayan sadece Rumca konuşan Lovanten Hıristiyanlarını, birer şovenist, Yunanlı yapmak, yolundaki çabalarına göz yummuşlardır.

İngiltere Kıbrıs'ta nüfus dengesinin bozulmasına karşı, çok önceden, vaktinde tedbir almamak ve Yunanlıların politika kışkırtmalarına karşı fazla tolerans göstermekle büyük siyasi bir hata işlemiştir. Fakat meselenin önemi sadece bu değildir, davanın daha karışık yönleri de vardır. Son otuz yıl içerisinde Komünistlik, Kıbrıs Rumları arasında derin kökler salmıştır. Rusya'dan yardım gördükleri yakinen bilinen Kıbrıs Rum Komünistlerinin sayısı, adanın Rum nüfusunun yarısına yakındır (Manizade, 1965a: 23-25).

Kıbrıs Türkiye'den Yunanistan'dan ve Orta Doğu'dan farklı şekillerde görülebilir. Mesela 1956'da Süveyş Kanalı Krizi sırasında Kıbrıs, Mısır'a müdahale için kullanılmış bir toprak parçasıdır. Mısır'a müdahale edilmesi için kullanılmıştı; çünkü İngiliz üsleri var orada. Kıbrıs'ta bulunan bu iki üs bütün Orta Doğu'nun emperyalistler için kontrolüne yarıyor (Hasgüler , 2004: 34). İngiltere'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki statüsü garantörlük müdahaleye katılmayarak, "egemen üslerini" günümüze kadar korumayı bilmiştir. Aslında İngiltere Kıbrıs'taki etnik yanları kışkırtmayı, Türkiye Yunanistan cepheleşmesini dengelemek açısından başarı ile uygulamıştır. Gerek Yunanistan'da gerekse Türkiye'de ileri sürülen Kıbrıs'ta Türk-Yunan dengesi altında yatan niyetin İngiltere'nin egemen üslerini ada üzerindeki muhafazasının garantiye almak olduğu da bugün daha çok ortaya çıkmaktadır. 1974 yazında adada meydana gelen, hükümet darbesi ve sonradan gelişen olaylar karşısında İngiltere'nin pek aktif rol aldığı söylenemez. İlk bu sıralarda İngilizler yaygın bir şekilde Kuzey İrlanda sorunu ile ilgilenmekteydiler. Ekonomik durumları oldukça kötüydü ve ada ile ilgili olarak girişecekleri bir eylemde muhtemelen Yunanistan ile karşı karşıya geleceklerdir. Bu durumda İngiltere darbeden sonra Türkiye tarafından önerilen garantör devletler olarak adaya ortak müdahale eylemine karşı oldukça pasif bir tepki göstermiştir. Birinci ve ikinci Cenevre Konferansında arabuluculuk rolü oynayan İngiltere İkinci harekattan sonra Türkiye'ye karşı sert tavır almış, adaya askeri kuvvet göndermiş, Türk göçmenlerin kuzeye çıkmaları konusunda güçlük çıkarmıştır. Herşeye rağmen İngiltere, sorunun üç garantör devlet ve Kıbrıslılar arasında müzakereler yolu ile çözmesi gerektiği görüşünü savunarak uzlaştırma çabalarını sürdürmüştür (Çam, 1989: 102-103). Öte yandan, en az İngiltere kadar ABD de, Türk-Yunan ilişkilerinde dıştan belirleyici olarak rol oynamıştır. Nitekim 1974 olaylarının Amerikan komplosu olduğu yönünde görüşler de yaygındır. Yine Soğuk Savaş yılları boyunca ABD tarafından Türkiye ve Yunanistan Kıbrıs'taki ileri güçlerin önünü almak için karşı karşıya getirilmiştir. 1990'lardan itibaren ise ABD'nin uzlaşmacı politika içine girdiği gözlenmektedir (Kalaycı, 2004: 80).

8. KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ'NİN KURULMASI

8.1. Kıbrıs Türk Federe Devletinin Kuruluşu

Uluslararası barışın korunması ve devamı için en büyük hizmet; hadiseleri, dış görünüşüyle değerlendirmek değil, ihtilafın gerçek nedenlerine inerek, değerlendirilmesi gerekmektedir. İşte bu sebepten ötürü Kıbrıs meselesinin çözümü ancak bu şekilde kalıcı temellere dayandırılarak yapılabilir (Tamçelik, 1999: 166). Kıbrıs Türk'ünü, 1878'den yani adanın İngiliz idaresine girdiği tarihten itibaren etnik olarak nüfus yapısı ve ekonomik açıdan, hep küçültmek ve etkisizleştirmek için İngilizler, EOKA ve Ortodoks kilisesi tarafından faaliyetler sürdürülmüştür (Cemal, 2007: 30). Aynı zamanda Kıbrıslı Rumlar da adanın tümünün hukuken gerçek sahibi olduklarına inanıyorlardı. Dolayısıyla, merkezi yönetimin güçlerini zayıflatan ya da nüfus göçünü sürdüreceği her türlü çözümün karşındaydılar. Dikkate değer bir iyimserlikle, Kıbrıs Türk ekonomisini bir ticaret ambargosuyla boğmak ve Türkleri, askerlerini adadan çekmeye zorlamak için büyük devletlerin desteğini sağlamak konularındaki yeteneklerine umut bağladılar. Son nokta olarak da, ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı silah ambargosu ve 1 Kasım 1974'te Birleşmiş Milletlerin 3212 sayılı kararının kabul edilmesi cesaretlerini arttırdı. Bu karar, bütün yabancı silahlı güçlerin ve yabancı askeri varlık ve personelin Kıbrıs Cumhuriyetini hızla terk etmesini ve bütün mültecilerin güven içinde evlerine dönmelerini talep ve ilgili tarafları bu amaçla acilen tedbirler almaya davet ediyordu. Ayrıca belirtilmelidir ki, Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türklerle anlaşmak için ekonomik açıdan pek az çaba sarfetmişlerdir (Oberling, 1987: 158).

Kıbrıs Rumlarının 1963-1974 döneminde silah zoru ile gasp ettikleri Kıbrıs Cumhuriyeti unvanını ve devlet yönetimini Kıbrıs Türklerinin adadaki varlıklarını ortadan kaldırmak için kullanmaları sonucu, Kıbrıs Türkleri, vatansız konuma düşmüşlerdi. Bu nedenle Kıbrıs Türk halkının kendi devletini kurması, adadaki varlığını devam ettirmesi açısından yaşamsal haktı ve aynı zamanda çok büyük bir önem taşıyordu (Atun, 2001a: 12). Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hak ve çıkarlarını korumakta kararlı olup bunların aşınmasına yönelik teşebbüslere müsaade etmeyeceğinin altını çizmiştir (Ayman, 2008: 157). 1974 de Nikos Sampson darbesi gerçekleşmiştir. Sampson darbesinin amacı adanın Yunanistan'a bağlanmasıydı. Türkiye ciddi ve tutarlı bir müdahaleden başka çıkar yol kalmamıştı. 20 Temmuz 1974 de ve 14 Ağustos 1974'de Kıbrıs'ta Türkiye'nin gerçekleştirdiği müdahaleler adaya yepyeni bir şekil vermiştir. Türk toplumunun yıllardır çekmekte olduğu acı, ızdırıp ve haklısızlıkları, Rumların katliama varan cinayetleri ve Rum saldırılarını durdurmuştur (İpekçioğlu, 2001: 20). Türk toplumu da haklarını savunabilmek ve sorunlarını çözebilmek için yönetimini sürekli geliştirmiştir. Otonom Kıbrıs Türk yönetimini 1 Ekim 1974'de kurmuştur. (Güzel, 2009: 90). 30 Temmuz 1974 tarihli Cenevre Antlaşmasının 5. maddesinde tarafların "fiilen Kıbrıs Rum Toplumunu ve Kıbrıs Türk Toplumunu" diye iki özerk idarenin varlığını kabul etmiş olmaları ve 1 Kasım 1974 tarihli B.M. Genel Kurul kararının 3. ve 4. maddelerinde adada iki Toplumun varlığının ve

eşitliğinin kabul edilmesi, yine aynı günlerde tüm dünyanın, federasyonu, "Kıbrıs için en ideal çözüm" olarak benimsemesi Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanı için dış koşulları olgunlaştırmıştır. İçte ise, tüm ada Türklerinin kuzeyde toplanması, yeni bir yerleşim (iskân) sorunu ile (istihdam) iş bulma sorununun ortaya çıkması, olağanüstü koşullardan demokratik hayata geçmeyi zorunlu kılıyordu. İşte bu ortamda çok partili demokratik parlamenter sisteme geçme ve eşitlik temelinde bir federasyon için, gerekli olan federe birimlerden Türk kanadını oluşturma amacı ile, 13 Şubat 1975'de toplanan Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi oy birliği ile Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni ilan etmiş ve yeni devletin anayasası ile seçim yasasını yapması için Türk toplumunun tüm kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılım ile bir kurucu Meclisin oluşturulmasını kararlaştırmıştır. Kıbrıs'ta İkinci barış harekâtından sonra başlayan ikili görüşmeler bir süre olumsuz bir şekilde devam ettikten sonra kesildi. Görüşmelerin giderek bir çıkmaza girdiğini, Özellikle güneydeki Türk göçmenler ve coğrafi federasyon konusunda hiç bir ilerleme sağlanamadığını gören Türk Yönetimi, 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Federe Devletinin Türk tarafını oluşturarak "Kıbrıs Federe Türk Devletinin" kurulduğunu açıkladı. Rum Yönetiminin ikili görüşmeleri baltalamasının en önde gelen nedeninin Amerika Birleşik Devletleri Kongresinin 5 Şubat tarihinde aldığı Türkiye'ye yapılan Amerikan, askeri yardımının kesilme kararı ile yakından ilgili olduğu inkârı güç bir gerçektir (Bozkurt, 2004: 49). Kıbrıs Federe Türk devleti'nin ilanı, uluslararası basında geniş yankılara yol açtı. F.Almanya, İsviçre, İran, Pakistan, İsrail ve İngiliz basını bu konuda olumlu yorumlar yaparken, özellikle Fransız, Yugoslav ve Yunan basını, durumu bir Türk oldu bittisi olarak nitelendirdiler (Olgun, 1999: 28-29). Esasında kurucusu ve eşit statülü ortağı bulunduğu Kıbrıs Cumhuriyeti yönetiminden silah zoru ile adadan uzaklaştırılan Türkler kendi işlerini yürütebilmek için teşkilatlanmaya ve müesseselerini kurmaya mecbur kalmıştır. Bu durum 1963 yılı Kanlı Noel olayları ile başlayıp daha sonra da baskıların artması ile devam etmiştir.

KTFD'nin kurulmasından kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasına geçen süre, adı federe de olsa, devletin kökleşmesi, halkın kısa ve uzun dönemli sorunlarının çözümü ve demokratik yaşamın yerleşmesi için zorlu bir mücadele dönemi olmuştur. Bu süre içinde KTFD Anayasası tamamlanmış ve halk oylaması ile yüzde yüze yakın onay göyerek yürürlüğe girmiş, biri 1976'da biri de 1981'de olmak üzere iki genel seçim, iki de yerel seçim yapılmış, demokratik kurallar çalışarak her devletin karşılaştığı sorunlar, demokratik parlamenter sistem içinde çözümlenmeye çalışılmıştır (Mütercimler, 2003: 429-432)

Bu devlet, Kıbrıs Rum Hükümeti'nin Kıbrıslı Türk toplumunun asgari ihtiyaçlarını tatmin edinceye kadar devam edecektir yani iki bölgeci federe Cumhuriyet, hükümetin anayasasına göre icra gücü, oy hakkı olanlar tarafından beş yıl süreyle seçilen başakana aittir ve başkan milletvekilleri arasından başbakanı seçer. Yasama gücü de beş yıl süreyle seçilen 40 milletvekilinden oluşan Millet meclisindedir. Rauf Denktaş 1973 Şubat'ında, geçici Türk Kıbrıs yönetiminin icra komitesi başkanı olan DR. Fazıl Küçük'ün yerine geçerek devlet başkanı olarak görev yapmaktadır. 20 Haziran 1976'da Kıbrıs Türk Federe Devlet başkanı olarak seçilmiştir (KKTC, 05.01.2009, www.kktcb.eu).

Kıbrıs Türk Federe devleti ise referandumdan geçirilmiş olan anayasaya göre 20 Haziran 1976 tarihinde yapılmış bulunan genel seçimlerle, devlet başkanına 40 üyeli Kıbrıs Türk Federe meclisi'ne 10 üyeli hükümetine, bağımsız anayasa mahkemesine ve her kademedeki mahkemelerine, sayıştayına güvenlik kuvvetlerine polis örgütüne, radyo ve televizyon özgür basına vs. bütün kamu kuruluşlarına ve özel bölgesi, iki toplumlu, merkezli hükümetli, Kıbrıs Federe Cumhuriyetinin kurulmasını istediği için, 13 Şubat 1975 tarihinde, bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Rum tarafının da kendi Kıbrıs Rum Federe devletini kurmasını ve bundan sonra Kıbrıs Federe Cumhuriyeti'nin gerçekleşmesini istemiştir. Ancak Rum tarafı, Kıbrıs Cumhuriyeti yönetimini devam ettirerek Türk yönetimini gayri meşru göstermeye Enosis'e dünya kamuoyunu kandırarak ulaşmaya çalışmaktadır (Alasya, 1992: 90). Kıbrıs Türk federe devletinin ilanından dolayı Türk başbakan Sadi İrmak, Enosis'i önlemek amacıyla alınan bu kararı memnuniyetle karşılamıştır taksim ve Enosis'i önlemeye yönelik bir adım olduğunu ifade etmiştir (Eroğlu, 1975: 276-277). Kıbrıs'taki mücadeleler ne bugün başlamıştır, ne de yarın bitecektir. Mücadele 1821'de başlamış olup uzun mazisi olan bir mücadeledir. Kıbrıs mücadelesi safha ve şekil değiştirerek devam edecektir. Akritas Plânının uygulaması; Dünya siyasi durumundaki telâkki ve bugün için geçerli prensiplerde bir değişiklik olmadığı sürece devam edecektir. Rum ve Yunanlıların bu plân prensipleri çerçevesinde netice almaya çalışacakları aşikârdır (Anonim, 1972: 4).

9. SONUÇ ve TARTIŞMA

Kıbrıs sorunu, uzun zamandan beri devam eden ve bir türlü çözülemeyen kronik birkaç uluslararası sorundan biridir. Sadece Kıbrıs adasında yaşayan insanlar ya da toplumlarla sınırlı değildir. Zaman bakımından kökleri yüzyıl öncesine dayanan; tarafları bakımından yerel, bölgesel ve global aktörlerin dahil olduğu ve içeriği bakımından güvenlik medeniyet ve yaşama dair birçok boyutları olan oldukça grift ve kapsamlı bir uluslararası kriz ve çatışma alanıdır. Böylesi çok yönlü bir sorunun kısa bir bölümde tatmin edici bir şekilde incelenmesi elbette mümkün değildir.

Kıbrıs sorunu Soğuk Savaş boyunca biryandan ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanan rekabete sahne oldu. Adanın bağımsızlığı ve uluslararası konum kazanma sürecinde hem ABD hem de Sovyetler Birliği, ada üzerinde etkinlik sağlamak için mücadele ettiler. Bu mücadele doğrudan değil, daha çok Türkiye, Yunanistan, İngiltere ve Kıbrıs Rum kesimi üzerinden yapıldı. Lozan anlaşmasından sonra Türkiye ile Yunanistan arasında ilk ciddi ihtilaf II. Dünya Harbi sonrasında, ortaya çıkan Kıbrıs meselesi olmuştur. İngiltere'nin sömürgelerinden çekileceğini açıklamasını müteakip, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar hemen harekete geçerek İngiliz idaresindeki adanın Yunanistan'a bağlaması için çalışmaya başlamışlardı.

Kıbrıs'ta yalnızca Rumlar yaşamıyordu. Onların üçte bir oranında Türkler de vardı. Bunların geleceği ne olacaktı? Kıbrıslı Türkler, Yunanistan'a ilhakı istemiyorlar kendilerine sahip çıkan Türkiye ile birlikte ilkin İngiltere tezini destekliyordu. Diplomatik mücadeleden ümidini kesen Rumlar ve Yunanistan Enosis için 1955'de EOKA terör örgütünü kurarak, İngilizlere ve Türklere saldırmaya başladılar. Enosis, yani Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleştirilmesi Kıbrıs halkının %80'inin Yunan Kültür ve dilini kullanmalarına dayandırılan milliyetçi ve duygusal bir harekettir. Yunanistan ve Rumların vazgeçilmez ideali Enosis idi. Londra Antlaşması'nı zorla imzalamışlardı. Çalışmaların devamı üzerine konu BM'ye intikal etti. Rumlar, Türklere yönelik şiddet olaylarını daha da arttırdılar. Toplu katliamlar başlamıştı.

Türkiye Yunan–Rum ikilisinin bu olup bitenine seyirci kalmadı. 16 Temmuz'da İngiltere'ye bir nota vererek, Garanti Antlaşması'nın 4. maddesi gereği Kıbrıs'a birlikte askeri müdahale istedi. 20 Temmuz'da müdahalede bulundu. “Kıbrıs Barış Harekâtı” sonucu Kıbrıslı Türkler Rumların katliamından kurtarıldı.

1974'ten beri Kıbrıs'ta kan dökülmemesidir ki bu çok önemlidir. Bunun nedeni ada halkının kendi topraklarında kendi evlerinde güven içinde yaşamaları ve şiddet yanlısı kişilerin izole edilmiş olmasıdır. Bu güvenliği tehlikeye atarak herhangi bir düzenleme, toplumlararası şiddetin yeniden başlamasına neden olur. Daha açık ifadeyle, iki ulusal bölge sınır, karşılıklı mülkiyet talepleri ve vatandaşlık kriterleri konusunda temel bir anlaşma olmaksızın, Kıbrıs'ı yeniden birleştirmeye yönelik yapılacak herhangi bir girişim çatışma için yeniden davetiye çıkarmak olacaktır. 1974 Barış Harekâtı sonrasında 1975'te yapılan Nüfus mübadelesi Anlaşması ile, Güney'den Kuzey'e 65 bin Türk gelmiştir. Böylece nüfus bakımından homojen iki kesim meydana gelmiştir. Her iki halkın geride mal- mülklerle ilgili mülkiyet sorunu siyasi, hukuki ve ekonomik boyutları olan iki taraflı sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Kıbrıs'ta Rumların 1963-

1974 döneminde Türklere yaptığı saldırı ve katliamlar “insan hakları silahlı çatışma ve tazminat hukuku” açısından incelenmeli şikayet ve dava konusu yapılmalıdır. Maraş başta olmak üzere, Kıbrıs’ta Türk vakıflarına ait olan ancak kanunlara aykırı bir şekilde Rumlara devredilen, hatta AİHM.’de Türkiye aleyhine dava konusu yapılan malların yeniden vakıflar idaresinin yönetimine verilmesinin sağlanacağı bir süreç başlatılmalıdır.

1974 Harekatı Kıbrıs sorununda yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Fiilen ikiye bölünen adada Türkiye açısından sorun çözülmüştür ama mevcut durum herhangi bir hukuki çözüme kavuşturulamadığı için Kıbrıs sorunu 2000’lere girmişken hala uluslararası kamuoyunun gündemini işgal etmektedir. Bununla birlikte 1974’ten sonra sorun nitelik değiştirmiştir. Ancak 1960 antlaşmaları çerçevesinde değil, 1974’ten sonra ortaya çıkan fiili durum çerçevesinde çözüm aranmaya başlanmıştır. Türkiye dış politikası ve batı ile ilişkileri bir süredir “Kıbrıs Sorunu” ile doğrudan bağlantılı hale gelmiştir ve içinde bulunduğumuz dönemde Türkiye’nin dış politikasını doğrudan etkilemektedir. Türkiye’nin AB ilişkilerinde Kıbrıs sorunu özellikle 1991 sonrasında ağırlıklı bir biçimde gündeme getirilmiştir.

Neden sırada Kıbrıs var? Dediğimizde sorunun cevabı Kıbrıs’tan önce ne vardı sorusunun cevabına bağlıdır. Kıbrıs’tan önce Batı Trakya vardı, Girit vardı, Oniki ada vardı. Evet tarih boyunca Türk olan bu bölgeler bugün Yunan toprağıdır (AHA, 2004: 16).

Kıbrıs Türk halkının ekonomik, ticaret, ulaşım, iletişim bilim kültür ve spor alanlarında dünyadan soyutlaması, çeşitli kısıtlamalara tabi tutulması durumunu anlatmak için izolasyon ambargo sözcüklerine başvurulmaktadır. Oysaki bugün artık Kıbrıs’ta; Türklerin azınlık olmadığını ve hürriyetlerini canları, yıllar süren çileleri pahasına kazandığını ispat eden ilk tereddütler dağıldıktan, gerçekler öğrenildikten sonra, bütün dünya devletlerinin kabul edeceği bir Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vardır. Yeni devlet ve onun kuruluş amacı gün geçtikçe daha çok devletçe ve nihayet BM’ce kabul edilerek, Kıbrıs adasının bağımsızlığının korunması ve dünya barışına katkıda bulunması mutlaka sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

- AGUN, H., 1997. “Demokrat Parti İktidarının Kıbrıs Politikası 1950-1960”, Demokratlar Kulübü yayınları, Ankara, 78s.
- AHA (AKDENİZ HABER AJANSI), 2004. “Annan Planı’na Hayır”, İleri yayınları, İstanbul, 16s.
- AKMARAL, K., 2007. “Akritas Planı ve Kıbrıs”, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 4s.
- “Akritas Planı Türk’ü İmha Planı”, 1972. Ergenekon Yayını, Lefkoşa, 4-308s.
- AKYILDIZ, F. ve DOĞAN, H. H., 2004. “Kıbrıs ve Ulusal Birlik Paneli”, Malatya İnönü Üniversitesi, 8-29s.
- ALASYA, F., 1988. “Tarihte Kıbrıs”, Kıbrıs Türk Kültür Derneği, Ankara, 1-200s.
- ALASYA, F., 1992. “Kıbrıs ve Rum, Yunan Emelleri”, K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 90s.
- AN, A., 1996., “Kıbrıs’ta Fırtınalı Yıllar 1942-1962”, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa, 158s.
- AN, A., 2004. “Küçük Ada’da Büyük Oyunlar”, NK Yayınları, İstanbul, 160s.
- ARIBOĞAN, Ü., AYMAN, G. ve SÖNMEZOĞLU, F., 2005. “Uluslararası ilişkiler Sözlüğü”, Der Yayınları, İstanbul, s.405.
- ARMAOĞLU, F., 1997. “Amerikan Belgelerinde Kıbrıs Sorunu 1958-1959”, T.T.K., Ankara, 1s.
- ARMAOĞLU, F., 1992. “20. Yüzyılın Siyasi Tarihi (1914-1980)”, C. I. , Türkiye İş Kültür Yayınları, Ankara, 529-809s.
- ARTUÇ, İ., 1989. “Kıbrıs’ta Savaş ve Barış”, Kastaş Yayınları, İstanbul, 11-136s.
- ATAKOL, K., 2006. “Kıbrıslı Türkler ve Rumlar”, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 19-164s.
- ATUN, A.F., 2000. “Kıbrıs Barış Harekatı”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, 14 (4) Ankara, 4-12s.
- ATUN, A.F., (a), 2001. “K.K.T.C Devleti Kıbrıs Türk Halkının Paha Bıçılmaz, En Değerli Varlığıdır”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, 23 (4), Ankara, 24s.
- ATUN, A.F., (b), 2001. “Makarios’un İhaneti”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, 23 (1), Ankara, 12s.
- AYDEMİR, Ş.S., 1969. “Menderes’in Dramı”, İstanbul, Remzi Kitabevi, 285s.

- AYMAN, G., 2008. “Olaylarla Türk Dış Politikası Irak ve Kıbrıs Sorunu Bültenler, 2007”, Rotaş Yayın, İstanbul, 157s.
- BAHADIR, M., 2001. “Kıbrıs’ta Katliamlar”, C. I., Lefkoşa, 19-311s.
- BAL, İ., 2001. “21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası”, Alfa Yayınları, İstanbul, 31-52s.
- BALKAN, C., 2006. “Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye’ni Ulusal Güvenlik Sorunları’, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 252s.
- BANOĞLU, N.A., 1974. “Kıbrıs Dosyası”, Kervan Yayınları, İstanbul, 10-45s.
- BEKARLAR, F., 2006. “Kıbrıs Sorununun Doğuşu Menderes Dönemi Türk-Yunan İlişkileri”, Aranış Yayın Ajansı , İstanbul, 15-188s.
- BERK, B., 1974. “Patrikhane ve Kıbrıs”, Doğan Güneş Yayın, İstanbul, 29s.
- BİLGİN, M.S., 2010. “1974 Kıbrıs Barış Harekatının Mimarı”, <http://www.metin1.net/1974-kibris-baris-harekatinin-mimari/> 24.04.2010.
- BİLGİN, M.S., “İngiliz Arşiv Belgelerinde Kıbrıs”, <http://www.avrasyabir.org/2010/02/ingiliz-arsiv-belgelerinde-kibris/> 22.02.2010.
- BİRAND, M.A., 1979. “Diyet 1974-1980”, Milliyet Yayınları, İstanbul, 69-83s.
- BOĞUŞLU, M., 1995. “1960-1978 Olayları Anılar-Yorumlar”, Kastaş Yayınları, İstanbul, 142s.
- BOZKURT, E., 2004. “BM ve AB Kapsamında Kıbrıs sorunu”, Nobel Yayınları, Ankara, 5-107s.
- BRYANT, R., 2002. “Tebaadan Vatandaşa Kıbrıs’ta Modernite ve Milliyetçilik”, Çev.: Seyhan Özmenek, İletişim Yayınları, İstanbul, 100s.
- BUTTS, K.H., 1998. “NATO’nun Avrupa Çevre Güvenliğine Katkıları”, Çev: Fikret Hakküden, Mesut Hakkı, Hakan Akkül, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1s.
- BÜYÜKÇELEBİ, U., 2004. “İhanet Yorgunu Denктаş”, Bir Harf Yayınları, İstanbul, 69-110s.
- (BYEGM) AYIN TARİHİ, 2010. <http://www.byegm.gov.tr/ayintarihidetay>, 20.04.2010.
- BAŞAR, C., 1993. “Terör Dosyası ve Yunanistan”, Uluslararası İlişkiler Ajansı, İstanbul, 81s.
- CEM, İ., 2009. “Türkiye, Avrupa, Avrasya ve Strateji, Yunanistan, Kıbrıs”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, C. I., İstanbul, 58s.
- CEMAL, Y., 2007. “Aldatılan Kıbrıs Türk’ü”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, 20 (4), 30s.

- CUMHURİYET, 5 KASIM 1965, Sayı:4574.
- CUMHURİYET, 5 MART 1965, Sayı:2563.
- ÇAKMAK, Z., 2009. “Venizelos’un Atatürk’ü Nobel Barış Ödülü’ne Aday göstermesi”, http://perweb.firat.edu.tr/personel/yayinlar/fua_715/715_47877.pdf 22.10.2010.
- ÇAM, E., 1989. “Türk Dış Politikasında Sorunlar”, Der Yayınları, İstanbul, 101-103s.
- ÇEÇEN, A., 2005. “Kıbrıs Çıkmazı”, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 6-122s.
- ÇEÇEN, A., 2009. “Kıbrıs’ın Geleceği”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, 22 (6), Ankara, 6s.
- ÇİLİNGİR, A., 2006. “Elveda Kıbrıs Ama Bir Gün Mutlaka”, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 43s.
- DAGM, (Başbakanlık Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü), 2000. “Osmanlı İdaresinde Kıbrıs”, Ankara, 8-43s.
- DAĞI, İ. D., 1998. “Türk Dış Politikasında Gelenek ve Değişim”, Siyasal Kitabevi, Ankara, 55s.
- DENKER, M.S., 2001. “Bir Millet ve Devletin Yaşama Hakkı Kıbrıs Sorunu”, Türkan Yayınları, Ankara, 101s.
- DENKTAŞ, R., 1991. “Kıbrıs Davamız”, Köksav, Ankara, 63s.
- DENKTAŞ, R., 2007. “Son Çağrı”, Remzi Kitabevi, İstanbul, 24s.
- DEMİRAY, T., 1964. “Millet Meclisinde Açılan Türk-Yunan Müsabetleri ve Kıbrıs Genel Görüşmesinde İstanbul Milletvekili Tahsin Demiray’ın Konuşması”, Türkiye Basımevi, İstanbul, 2-9s.
- DEMİRER, M.A., 2006. “Nihat Erim’in Gözlüğü ve Kalem ile Demokrat Parti ve Johnson Mektubu Sipariş miydi?”, Lazer Ofset, Ankara, 34s.
- DOĞAN H.H., AKYILDIZ, F., 2004. “Kıbrıs ve Ulusal Birlik Paneli”, Malatya İnönü Üniversitesi, 8-9s.
- DOKUZLAR, B., 2006. “Yeni Silah Doğalgaz”, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 157s.
- ECEVİT, B., 2003. “Kıbrıs Gerçeği ve Irak Sorunu”, DSP Genel Merkezi Yayını, 21-35s.
- EFELER, K., 2004., “Avrupa Birliği’nin Dış politika Yapılanması ve Orta Doğu Dış Politikası”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, (3), İstanbul, 91s.

- EGELİ, S., 1991. “1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Nasıl Yıkıldı? ”, Kastaş A.Ş. Yayınları, İstanbul, 35-36s.
- EMİN, S., 2002. “Kıbrıs’ın Geleceği”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Derneği Yayını, 15 (4), Ankara, 17s.
- EMİRCAN, M.S., 2000. “Kıbrıs Türk Toprağıdır”, Araştırma Dizisi Türkan, Ankara, 13- 320s.
- EMİRCAN, M.S., 2001. “Kıbrıs Türk Toprağıdır (1961-1964)”, C. II., Araştırma Dizisi Türkan, Ankara, 18-341s.
- ERENDİL, M., 1992, “Çağdaş Orta Doğu Olayları”, Genel Kurmay Başkanlığı Ankara, 131s.
- ERGİNEL, T., 2006. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kıbrıs’la İlgili Kararlarının Eleştirisi”, Ünlem Yayınları, Girne, 31s.
- ERKİN, M.Z., 1968. “ Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası”, Cumhuriyet, 5 Kasım, Sayı: 4574, 2s.
- EROĞLU, H., 1975. “Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Barış Harekatı” , Emel Matbaacılık, Ankara , 276-277s.
- FIRAT, M.M., 1997. “1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu”, Siyasal Kitabevi, Ankara, 73-287s.
- GALİP ALÇİTEPE, M.A., 1997. “Yunanistan Kıbrıs Rum Kesimi PKK. Üçgeni”, Esra Yayınları, Ankara, 18-19s.
- GAZİOĞLU, A.C., 1998. “Enosise Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik”, Kıbrıs Araştırma ve Yayın, Kıbrıs, 21-92s.
- GNKUR (Genelkurmay Başkanlığı), 1971. “Tarihi Kıbrıs Seferi (1570-1571)”, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 5s.
- GNKUR (Genelkurmay Başkanlığı), “1995 Kıbrıs Meselesi”, Ankara, 15-23s.
- GİBBONS, H.S., 2003, “Kıbrıs’ta Soykırım”, Özyurt Matbaası, Ankara, 13-35s.
- GÖKHAN, M.R., 2008. “Rum Katliamları”, Genelkurmay Askeri Tarihi ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Ankara, 80s.
- GÖKMEN, O., 2006. “Savaşta ve Barışta Diplomasi”, Yamaç Ofset, İstanbul, 439s.
- GÖKTAŞ, H. ve GÜLBAY, M., 1994. “Soğuk Savaş’tan Sıcak Barışa Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye”, Alan yayıncılık, İstanbul, 153s.
- GÖZEN, R., 2006, “Türk Dış Politikası Barış Vizyonu”, Palme Yayıncılık, Ankara, 1s.

- GÜLER, İ. ve EFEGÜL, E., 2001. “Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)”, HD Yayıncılık, Ankara, 20s.
- GÜNSEV, M., 2004. “23 Temmuz 1974 Şafak Vakti Kıbrıs”, Alfa Yayınları, İstanbul, 9-184s.
- GÜRSOY, C., 1964. “Kıbrıs ve Türkler”, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 79-91s.
- GÜRSOY, C., İNALCIK, H., KURAN, E. ve ALASYA, F., “1964 Kıbrıs ve Türkler”, Türk Kültür Araştırma Enstitüsü, Ankara, 77-80s.
- GÜZEL, H.İ., 2009. “1960-1983 Yılları Arasında Kıbrıs Meselesi”, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı , Kahramanmaraş, 90s (yayınlanmamış).
- HAKERİ, B.H., 1993, “Başlangıcından 1878’e dek Kıbrıs Tarihi”, K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Ankara, 4-304s.
- HASGÜLER, M., 2000. “Kıbrıs’ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu”, İletişim Yayınları, Ankara, 34-142s.
- HASGÜLER, M., 2004. “Coğrafyasına Teslim Olan Ada Kıbrıs”, Ankara Yayınları, İstanbul, 34-142s.
- HASGÜLER, M. (a), 2006. “Kim ve Akis Dergilerinde Kıbrıs 1954-1968”, Nobel Yayınları, Ankara, 9-224s.
- HASGÜLER, M. (b), 2006. “Kıbrıs’ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu, Alfa Yayınları”, İstanbul, 9-17s.
- HAYAT DERGİSİ, 2 Ocak 1964, Sayı: 2.
- HAYAT DERGİSİ, 16 Ocak 1964, Sayı:4.
- HAYAT DERGİSİ , 23 Kasım 1967, Sayı:48.
- HAYAT DERGİSİ, 7 Aralık 1967, Sayı:50.
- HAYRETTİN, M.M., “Girit’in Tarihi ve Kıbrıs”, Çev.: Behçet Kemal , Kıbrıs Türk Kültür Derneği, 7s.
- HÜRRİYET, 5 Eylül 1959, Sayı: 4077.
- HÜRRİYET, 5 Kasım 1968, Sayı: 4574.
- İŞIKSAL, H., “Soğuk Savaş Sonrası Değişen Güvenlik Perspektifleri ve 21. Yüzyılda Avrupa Birliği Akdeniz ilişkileri”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, (3), İstanbul, 85s.
- İKİZ, İ.N., 2007. “Bir Ada Bir Dava Bir Savaş”, Alfa yayınları, İstanbul, 229-188s.

- BAŞAR, C., 1993. “Terör Dosyası ve Yunanistan”, İNAF, İstanbul, 81s.
- İNCİRLİ, Ç., “Mücadelemizin Görkemli Günleri”, K.K.T.C. Dışişleri ve Savunma Bakanlığı, K.K.T.C., 43-56s.
- İNAN, K., 1993. “Dış Politika”, Ötüken Yayınları, İstanbul, 63s.
- İPEKÇİOĞLU, F., 2000. “Kıbrıs’ta Barış-Özgürlük ve İnsan Hakları”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, 13 (6), Ankara, 18-20s.
- İPEKÇİOĞLU, F., 2001. “Kıbrıs Bizim Milli Davamızdır”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, 14 (14), Ankara, 19-21s.
- İSMAİL, S., (a), 1992. “Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu-Çöküşü ve Unutulan Yıllar (1964-1974)”, K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 474s.
- İSMAİL, S., (b), 1992. “Kıbrıs Cumhuriyeti Meclisi Nasıl İşgal Edildi?”, Lefkoşa, 25-187s.
- İSMAİL,S., 1993. “İtiraf lar”, Sultan Ofset, Lefkoşe, 91s.
- İSMAİL, S., 2000. “Kıbrıs Sorununda Son Durum”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, 13 (5), Ankara, 2-6s.
- KTKD (Kıbrıs Türk Kültür Derneği), 1984. “Kıbrıs’ın Tarihi gelişimi ve K.K.T.C.”, 6s.
- KTKD (Kıbrıs Türk Kültürü Derneği), “Kıbrıs’ın Tarihi Gelişimi ve K.K.T.C.”, Lefkoşa, 1984, 6s.
- KKTC (Dışişleri Bakanlığı), <http://www.trncinfo.com>, 15.03.2010.
- KKTC (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti), <http://www.kktcb.eu/Upload>, 05.01.2009.
- KIBRIS CUMHURİYETİ, <http://www.odtu.edu.tr/Kktctntm/KKTC-tarihi/> Kıbrıs Cumhuriyeti / 20.04.2010.
- KALAYCI, İ., (Ed.) 2004. “Kıbrıs ve Geleceği”, Nobel Yayınları, İstanbul, 65-80s.
- KESER, U., 1970. “Kıbrıs’ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 628s.
- KESER, U. (a), 2007. “Kıbrıs’ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1950-1963)”, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 463s.
- KESER, U. (b), 2007. “Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları”, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, C.20, (4), Ankara, 19s.
- KESER, U., 2009. “Arşiv Belgeleri Işığında 20 Temmuz 1974 Öncesi Dönemde Kıbrıs Adası ve Olup Bitenlere Kesitsel Bir Bakış”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, 22 (5), Ankara, 10s.

- KIZILYÜREK, N., 2002. “Milliyetçilik Kışkıracında Kıbrıs”, İletişim Yayınları , İstanbul, 265-266s.
- KIZILYÜREK, N., 2007. “Glafkos Klerides”, İletişim Yayınları, İstanbul, 29-155s.
- KOCABAŞ, S., 1999. “Türkiye’yi Parçalama ve Paylaşma Planları”, Vatan Yayınları, İstanbul, 49-407s.
- KİLERCİOĞLU, O.S., 2007. “Unutulan Bedel” Ankara, Fark yayınları, 98s.
- KÜRKÇÜOĞLU, Ö.E., 1972. “Türkiye’nin Orta Doğusu’na Karşı Politikası (1945-1970)”, Seviç Matbaası, Ankara, 37s.
- KÜRŞAD, F., H. ALTAN, M. ve EGELİ, S., 1978. “Belgelerle Kıbrıs’ta Yunan Emperyalizmi”, Kutsun Yayınevi, İstanbul, 41-248s.
- MANİZADE, D. (a), 1965. “Baştan Sona Kıbrıs Gerçeği”, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, İstanbul, 100s.
- MANİZADE, D. (b), 1965. “Kıbrıs’ta Kara Günler”, Kıbrıs Türk Kültür Derneği, 3-45s.
- MÜTERCİMLER, E., 2003. “Satılık Ada Kıbrıs”, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 137-432s.
- MİSİROĞLU, K., 1972. “Yunan Mezalimi”, Sebil yayınevi, İstanbul, 39-40s.
- “Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969)”, 1971. Türk Heyeti Tebliğleri, Ankara, 14-165s.
- OBERLİNG, P., 1991. “Bellapaise Giden Yol”, Atase, Ankara, 158s.
- OLGUN, A., 1999. “Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu”, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 17-28s.
- OLGUN, A., 1991. “Kıbrıs Gerçeği”, Demircioğlu Matbaacılık (1931-1990), Ankara, 1-27s.
- ORAN, B., 1986. “Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu”, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 2-147s.
- ORAN, B., 1991. “Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu”, Bilgi Yayınevi, Ankara, 282s.
- ORAN, B., 2001. “Türk Dış Politikası (1919-1980)”, İletişim Yayınları, İstanbul, 749s.
- ÖKMEN, M., 2001. “Avrasya Dosyası”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, C. 7, (2), Ankara, 249s.
- ÖKSÜZOĞLU, O., 2003. “Kıbrıs’ta iki Kültürlü İki Toplumlu Yaşam”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, C. 16, (2), Ankara, 29s.

- ÖZARSLAN, B., B., 2007. “Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı”, IQ Kültür Yayıncılık, İstanbul, 40-41s.
- ÖZMEN, S., (Ed.), 2006. “Avrasya’nın Kırılma Noktası Kıbrıs”, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 263s.
- ÖVER, K.G., 2007. “Tassos Papadopoulos”, Kaktüs Yayınları, İstanbul, 46-70s.
- ÖZTÜRK, O.M., 2003. “Stratejik Açıdan Doğu Akdeniz ve Kıbrıs”, Altinküre Yayınları, Ankara, 23-260s.
- PAOLO, B., 2002. “Uluslararası Hukuk Sistemi Kapsamında Kıbrıs Adası ve Adanın Avrupa Birliği Üyeliği”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, 15 (6), Ankara, 7-8s.
- PAPADAKİS, Y., 2009. “Ölü Bölgeden Yankılar Kıbrıs’ın Bölünmüşlüğü Aşmak”, Çev.: Burcu Sunar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 146s.
- ROUSSEAS, S. 1974. “Yunan Cuntası ve C.I.A.”, Çev.: Devrim Ulucan, Devrim Yayınları, İstanbul, 102s.
- RYWKIN, M., 1975., “Asya’daki Rusya”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 5s.
- SAHİLLİOĞLU, H., 1969, “Osmanlı İdaresinde Kıbrıs’ın İlk Yılı Bütçesi”, C. IV., Türk Tarih Kurumu, Ankara, 10s.
- SERTER, V.Z. 2008. “Kıbrıs’ta Rum Yunan Saldırıları ve Soykırım” Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 402s.
- SEVER, A., 1997. “Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Orta Doğu 1945-1958”, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 43s.
- SEZER, D., 1972. “Kamuoyu ve Dış Politika”, Seviç Matbaası, Ankara, 37-227s.
- SEZER, D., 2006. “Kıbrıs’ta Saatli Bomba: Mülkiyet sorunu”, Stratejik Analiz Dergisi, Asam Yayını, (70), Ankara, 33-38s.
- SEZER, D., 2007. “KKTC’nin Tecridi ve Kırılan Hayaller”, Stratejik Analiz Dergisi, Asam Yayını, (87), Ankara, 85s.
- SİSAV (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı), 1990. “Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler”, Reyo Yayın, İstanbul, 17s.
- SON HAVADİS, 15 MAYIS 1965, Sayı:1702.
- SONYEL, S.R., 1985. “Türk Yunan Anlaşmazlığı”, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Ankara, 8-49s.
- SOMUNCUOĞLU, S., 2003. “Sorularla Belgelerle Kıbrıs Çözüm mü Çözülme mi?”, Zembil Basın Yayın, Ankara, 36-49s.

- SOYSAL, M., 1963. “27 Mayıs”, Yön Dergisi, 5 Haziran, Sayı: 4132, 3s.
- ŞAHİNLER, M., 1979. “Türkiye’nin 1974 Kıbrıs Siyaseti”, Paris-I Sorbonne Üniversitesi Siyasal Bilgiler D.E.S. Tezi 1976, İstanbul, 22-109s (yayınlanmıştır).
- ŞEN, S., 1992. “Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye”, Bağlam Yayınevi, İstanbul, 23s.
- ŞENLİKOĞLU, E., 1993. “Kıbrıs Sular İçinde Bir Yetim”, Mektup Yayınları, İstanbul, 129-205s.
- TAMÇELİK, S., 1999. “Kıbrıs Siyasi Tarihi İle İlgili Bir Belgenin Değerlendirilmesi”, T.T.K., Ankara, 166s.
- TAMÇELİK, S., 2001. “Kıbrıs Rum Komünist Partisi AKEL ve S.S.C.B.’nin Kıbrıs Politikası”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, 14 (4) , Ankara, 27-32s.
- TAMÇELİK, S., 2002. “Kıbrıs Meselesinin Siyasal Anatomisi”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, C. 15, (6), Ankara, 35-27s.
- TASVİR, 20 Aralık 1948, Sayı: 1221.
- TAYHANI, İ., 2009. “Tanklarıyla Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi”, Siyasal Yayın, Ankara, 71s.
- TERZİOĞLU, S.A., “Kan Gözyaşı ve Barış”, Kastaş A.Ş. Yayınları, İstanbul, 22-151s.
- TEZKAN, Y., 2000. “Menfaatler Çatışması Ortasında Türkiye”, Ülke Yayınları, İstanbul, 9s.
- TOLGAY, A., 1993. “Kanlı Noel Türk’ün Ateşle İmtihanı”, Kastaş Yayınları, İstanbul, 22-71s.
- TORUN, Ş., 1956. “Türkiye ve Yunanistan Arasında Kıbrıs’ın Politik Durumu”, Gazeteciler Matbaası, İstanbul, 7-108s.
- TUNÇKANAT, H. ve KÜÇÜKÖMER, İ., 1968. “Türkiye’nin Savunma Stratejisi ve Dış Politika Sorunları”, TMGT. Yayınları, Ankara, 140s.
- TURAN, İ., 1995. “NATO İttifakının Stratejik ve Siyasi Sorunları”, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 6s.
- TÜRKER, H., 2007. “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası”, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul, 2s.
- TÜRKEŞ, A., 1974. “Dış Politikamız ve Kıbrıs”, Kutluğ Yayınları, İstanbul, 27-261s.
- UÇAR, F., 2007. “Dış Türkler”, Fark Yayınları, Ankara, 338s.
- UÇAROL, R., 2008. “Siyasi Tarih (1789-2001)”, Der yayınları, İstanbul, 966s.

- UZUNÇARŞILI, İ.H., “1988. Osmanlı Tarihi”, C. III. Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 9s.
- ÜLGER, İ.K., 2001. “Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi”, HD yayınları, Ankara, 2-31s.
- ÜNAL, T., 1974. “Türk Siyasi Tarihi 1700-1958”, Kutluğ Yayınevi, İstanbul, 655s.
- ÜNAL, H., 2004. “Top Kıbrıs’tan Tekrar Ankara’ya”, Stratejik Analiz Dergisi, Asam Yayını, C: 4, Sayı:45, Ankara, 22-26s.
- ÜNSALDI, T., 2002. “Avrupa Birliği Genişleme Raporu Çerçevesinde K.K.T.C. ve Türk Halkının Durumu”, Kıbrıs Mektubu Dergisi Mektubu, C. 15, (6), Ankara, 4s.
- VOLKAN, V.D., 2008., “Kıbrıs: Savaş ve Uyum Çatışan İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi” , Everest Yayınları, İstanbul, 3-141s.
- YAVUZALP, E., 1993. “Kıbrıs Yangınında Büyükelçilik (1907-1970)”, Ercüment Yavuzalp Bilgi Yayınevi, İstanbul, 62-83s.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı : Nazmiye SİVRİSERVİ

Doğum Yeri ve Tarihi : ADANA – 03.01.1980

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İletişim

E-Posta Adresi : nazo_selvi@hotmail.com

Tel. : 0537 847 20 75